

I

Indtrædelse i Spanien

Da i Europa Jernbanerne bleve aabnede, hørte man en Skrigen, at nu var den gamle, skjønnne Maade at reise paa forbi, Reise-Poesien forsvunden, Trylleriet tabt; just da begyndte Trylleriet. Vi flyve nu med Dampens Vinger, og foran os og rundt om os følger Billed paa Billed i rig Afvexling; der kastes som Bouquet til os, nu en heel Skov, nu en By, Bjerge og Dale. Vi kunne stige ud og dvæle ved alt det Skjønnne, flyve det Kjedsommelige forbi, med Fuglens Flugt naae til Maalet; er det ikke som et Trylleri?

Sindet forfriskes, Tanken beriges;

O kun i fattige Ord det udsiges:

Deiligt at flyve og juble i Vrimlen;

Tak for min Lykke, Fader i Himlen!

Saaledes sang og klang det i mig og ud af mig.

Over *Tydskland*, gennem *Schweiz*, ind i *Frankrig* var Flugten gjort, Maalet for Reisen laae for mig, det skjønnne, endnu lidet besøgte *Spanien*; jeg øinede alt de blaanende *Pyrenæer*.

I *Frankrig* ved *Perpignan* endte det med Jernbanerne, men herfra er kun nogle Timers Reise ind i *Spanien*. Om Reisen der havde jeg hørt de meest afskrækkende Skildringer; Diligencerne beskrevs som Pinselskasser, store, tunge Omnibusser med Indgang kun paa den ene Side, saa at man ikke kunde slippe ud, naar man væltede paa denne, og man væltede altid. Protestanterne skulde i dette Land være haanede og forfulgte som Hedninger; altid var man udsat for Overfald af Røvere, og hvad Føden angik, Maden var ikke til at døie! ja, det hørte jeg, det læste jeg, og alt Dette gik jeg nu imøde. I *Perpignan*, hvor Jernbanen slap, skulde jeg altsaa nu tiltræde den egenlige Reise, jeg skulde igjen ind i vor poetiske gamle Tids poetiske Kjøretøi, og jeg er ikke Poet nok til at være glad ved den gamle Tid, jeg holder mere af den nye med al den Velsignelse den bringer, men jeg *skulde* nu ind i den gamle Tid, der var intet Andet for.

Klokken Tre om Morgenen afgaaer Diligencen; kjøre Klokken Tre er at staae op Klokken To, og da kan man ligesaa godt lade være at lægge sig, men jeg lagde mig dog og sov i halve Portioner; stod op, saae paa Uhret, saae paa Stjernehimlen; Klokken halv Tre kaldte jeg paa Husets Folk, der til den Tid skulde have kaldt paa mig; en Drik koldt Vand var den eneste Ting, der paa denne Tid var at opdrive, og nu vandrede afsted jeg og min Reisefælle, *Jonas Collin*, hen til Diligence-Contoret, et stort, sort Staldrum i den snevre Gade. Et Lys stod paa en Tønde og lod os see sex Diligencer knugede op mod hverandre; her var ikke megen Plads for de Mange, som herfra skulde afsted. Nu kom een Medreisende, nu en anden, Ingen kjendte hinanden, Ingen talte til hinanden, Een satte sig paa en væltet Trækasse, en Anden satte sig paa en Koffert, en Tredie forsvandt i det paa Væggen hængende Seletøi, og Flere end Een bleve borte i Skurets dunkle Kroge. Vognen blev belæsset med Gods og med Mennesker, tolv Heste med klingende Bjælder spændtes for, det var storartet. Jeg sad i en Coupé hos en Moder og Datter, begge To spanske og med utilladelig store Crinoliner; vare de komne til *Skagen*, Moderen alene havde dækket hele den nordlige Deel af Grenen; jeg syntes, at jeg sad paa Kanten af en Ballon, der fyldtes.

Nu smældede Pidsken, vi foer afsted i Sving paa Sving i de snevre Gader, ud over Fæstningsbroer, gennem Fæstningsværker, Omgivelser, der kunde males som Theaterdecorationer for et middelalderligt Drama. Endelig laae den aabne, brede Landevei for os; Señora sov, hun drømte vist om sit skønne *Spanien*, hvor hun havde elsket, hun havde jo en Datter; jeg drømte ogsaa om *Spanien*, drømte med aabne Øine og vaagen Tanke, forventningsfuld efter hvad der skulde rulle op for mig. Datteren sov ikke, drømte ikke, men havde sine Tanker lukkede inde i den lille Natsæk eller store Strikkepose, hun sad og holdt paa; hendes Tanker vare i Posen, den løftede hun, den littede hun, den generede hun mig med, nu jeg var bleven vant til Trykket af Crinolinen. Hvad mon der laae i Posen, og hvad mon der laae paa hiin Side Pyrenæerne? Ja disse mine to Tanker laae i Svøb sammen. En stærktskinnende Lampe foran paa Vognen belyste Veien og dens Allee af Pinier og Plataner, lidt fjernere stode som Udraabstegn de slanke Cypresser, nedslaaede Paraplyer har man kaldt dem, og her i den skyfrie, lette Luft, syntes de ogsaa at sige: nu er det forbi med Regn og Rusk, Paraplyen kan være slaaet ned, du flyver ind i Sommerlandet *Spanien*. Lygtelyset bestraaede Paraplyerne, det vil sige Cypresserne, men naaede heller ikke længer; Bibelens Tohuwabohu, det Chaotiske, i Mørket forsvindende, det Hemmelighedsfulde, var vor Verdens Plankeværk, om *det* der bag ved vidste vi ligesaa lidt, som jeg vidste om, hvad der laae i Jomfruens Pose, men jeg kunde jo tænke mig i denne det Kosteligste, *det* var ikke Guld eller Sølv præget i Penge, Duros og Realer, ikke kostbare Smykker, eller Pariser Damepynt, der skulde smugles over Grændsen, nei, en Digters Øine trænge snart gennem en almindelig Sypose, jeg saae hvad der sad, det var et heelt Mandfolk, en god Ven, et mageløst Menneske, i Photographie, fra friseret Haar til blankpoleret Støvlespids, særdeles velskabt og dog i egen Person endnu skjønnere. Jeg generede ham ved Kjærestens Side og saa generede han som Contrafei mig igjen i sit Foderal, den store til Natsæk udviklede Sypose; snart stak den mig i Maven, snart lagde den sig paa mit Bryst, alt som den unge spanske Jomfru indtog vistnok flere høist plastiske Stillinger, holdende paa sin Rigdom, medens Mama sov og gav Roulader, dem, den Sovende giver, naar det generer at trække Veiret.

En Stjerne i Øst, ud mod Middelhavet, skinnede saa forunderlig stor og klar, jeg var uvis, om jeg saae en Stjerne eller et Fyrtaarn. Længe havde jeg ønsket at begynde en Samtale med den unge Spanierinde, lægge min hele spanske Ord-Rigdom, næsten hundrede gangbare Gloser, i Talefigur, og til det har jeg et Slags Talent. Hvad et Fyrtaarn hedder paa Spansk, vidste jeg ikke, men nok hvad en Stjerne kaldes, og saa sagde jeg hvad jeg vidste: »*estrella!*« og det Ord slog ned og fængede, tændte Taletraaden hos den unge Spanierinde, hun talte, det var et sprudlende Væld, jeg forstod ikke et Ord af hvad hun sagde. I Dagningen saae jeg Havet og sagde »*el mar!*« og nu begyndte Conversationen. »*Inglés?*« sagde hun. »*Danés!*« sagde jeg, og en Samtale begyndte, det vil sige, jeg gav Stikordet, hun spandt Traaden ud. Jeg sagde: »*La poesia de la España, Cervantes, Calderon, Moreto –!*« jeg nævnede kun Navnene og ved hvert Navns Nævnelse svulmede hendes Veltalenhed, saa at Mama vaagnede, hvem hun fortalte, at jeg havde talt høist interessant om spansk Literatur, men hende var det der havde talt, for jeg kunde ikke tale.

Et Stykke Alpeland, et mægtigt Sneebjerg, løftede sig foran os, den opgaaende Sol kastede der pludseligt sine Straaler paa den hvide Snee, Bjergtoppen blev som et glødende Jern, hele Bjerget fik Glands, og da Solen kom høiere og Sneens Gløden slukkedes, beholdt endnu

længe Bjergets nederste Deel og den nylig natdunkle Dal et Skjær af Violetrødt. Det var et mageløst Skue, det var en Ouverture i Farver til Spanie-Dramaet, der nu begyndte for os. Veien blev mere og mere steil opad, de fleste Passagerer steg ud af Vognen; vi gik i den friske Morgenluft et langt, stigende Stykke mellem nøgne Klippeblokke, og før jeg tænkte det, vare vi ude af Frankrig; Pidsken knaldede, Vognen rullede, – hvor bleve de høie Pyrenæer af! Vi vare inde i Spanien, ved den første spanske Grændseby la *Junquera*! Visitationen, der var skildret saa inquisitorisk oprørende, fandt vi mild og honnet, dog fandtes her endnu den gamle Tids Besvær med Paspaaetegning, Betalingen var Hovedsagen. Vi drak vor Chocolate paa aaben Gade, Reisegodset blev igjen stablet paa Vognen, Passagererne klemte sammen som tidligere. Pladsen syntes at være bleven mindre, Sæderne haardere, Solen havde vi nu lige ind i Øinene, Señoras Sypose generede, Crinolinerne generede. Vi foer afsted over Vandsteder og Strømme, der var intetsteds Bro, og var der en, saa kjørte Diligencen dog nedenfor den, Vandet sprøtedede til alle Sider, den tunge Vogn slingrede og hoppede, men fik ikke Stunder til at vælte, den tog Fart, som en tung Elephant i Veddeløb.

I *Figueras* stod Frokostbordet dækket, her først fik det hele Reiseselskab hinanden at see; der var en godmodig Englænder, man fortalte, at han var Genie-Gartner, han omplantede Mennesker. Ja det er nok ikke let at forstaae. Jeg fortæller, hvad hans Reisekammerat, en lystig Franskmand, sagde. Englænderen var en rig Mand, han havde læst sig til, at det var altid blandt Folket, i den største Armod, at store Mænd fødtes for Kunst og Videnskab, og nu gik han paa Jagt efter disse, vilde finde Phænomenet og løfte det over Gjenvordighedens Gjerde, sætte det ind i Dannelsens store Have og faae der et Træ, der kunde gjælde for hans Træ, hans Opfindelse. Saae han paa Marken en Hyrdedreng, der snittede i en Pind, strax blev Fyren sat til en Billedhugger, for at blive en *Phidias* til førstkommende Paaske; saae han en Gadedreng ridse med Krid paa Plankeværket en Figur, der saae ud som et Slags Menneske, saa kom Drengen i Tegneskole; skrev Vaskerkonens Søn et Vers til Urtekræmmerens Svend, som Tak for en gammel Vest, der endnu kunde slides, saa var Drengen Poet og skulde omplantes. Det var fornøieligt, og Løgn det Hele.

Bordet bugnede af Retter, Kjødmat og Fisk, Kogt og Stegt, et udmærket Frokostbord og det i *Spanien*, hvor man havde sagt, at der ikke var Mad at spise. Mageløse Frugter, ildfuld Viin, – og jeg fik ikke en Saucskaal over mig eller et Fad Fisk ned ad Ryggen, som saa tidt er min Skjæbne, men jeg fik min spanske Naboerskes tunge Sypose med Kjæresten, den faldt mig lige over Skinnebenet; den Pose vilde altid i Kast med mig, støde og puffe; hendes Sypose var mig en Drillepose!

Maaltidet var endt, Alle i Vognen, tolv friske Muuldyr spændte for, de rystede deres Bjælder, vor *Mayoral*, det vil sige Conducteuren, var ogsaa frisk og ny, Pidsken laae ham godt i Haanden; den nye *Zagal*, Muuldriveren, var en pligtskyldig levende Uro, ivrig og altid i Lygtemands Bevægelse, nu oppe paa Vognen, nu nede paa Landeveien, saa oppe igjen for at springe ned, løbe Muuldyrene paa Siden eller bag efter, kylende Jordklumper paa de forreste, ideligt skrigende sit Thiah! og nævne hvert Muuldyr ved Navn, der var baade »*Citana og Caballero! Masanasa og Catolina!*« han skjældte, han skjændte, udjubede hele lange Sætninger, som Muuldyrene forstode, men jeg ikke. *Mayoralen* skreg med ham »Thiah! Thiah!« og Vognen slingrede, hoppede, knagede, man kom afsted, det kan ikke negtes, Farten sagtnede først foran den lille By *Bascara*, hvor vi skulde over den brede, dybe Flod *Fluvia*; her var en rivende Strøm, men her var ingen Bro over. En af Diligencerne, der

var kjørt forud for os, bevægede sig allerede midt ude i Strømmen, en anden Diligence holdt ved Bredden, Passagererne steg ud, for tilfods et Stykke derfra at finde Baade, der satte dem over, medens den bepakkede Diligence forsøgte sit Held med at naae den anden Bred. Vor *Mayoral* lod staae til; Ingen af os yttrede Frygt, jeg fandt det nyt og morsomt, tænkte ikke paa Fare, den, det dog var forbundet med, som jeg senere hørte i *Barcelona*; just her hvor vi satte over, var tidligere en Diligence væltet i Strømmen og et Par af Passagererne druknede. Nogle Bønder fra *Bascara* hjalp os; Ingen af dem havde uden en Trøie paa, og i dette Costume styrede og ledede de; Nogle holdt fast paa Vognen, Andre paa Muuldyrene, og foran disse gik den egenlige Styrmand, der vidste og kjendte Flodbunden; paa det dybeste Sted naaede Vandet dem til Brystet, vi løftede Fødderne inde i Vognen, for at de ikke skulde blive vaade, og godt gik det denne Gang.

Idet vi ud paa Eftermiddagen havde forladt den lille By *Medina* og nærmede os *Gerona*, blev Færdselen paa Landeveien mere og mere levende, man maatte troe, at der i Byen var en stor Fest eller et Marked. Maleriske Klæder, smukke Mennesker saae vi, Fruentimmerne livlige, leende, sladdrende, Mændene med broget Manta, ridende paa et Muuldyr, rygende deres Papirs-Cigar, den, de selv Alle vide at rulle. Vi kom ind i Byen over en uendelig lang Bro, der var saa smal, at ikke uden een Vogn ad Gangen kunde befare den; derfor var her ogsaa en Mængde Udbygninger til Holdsteder for de mødende Vogne; den fuldpakke Diligence syntes respecteret som Herskab, Alle vege tilside for den; inde i Byens lange, snevre Gader, troer jeg næsten, at alle mødende Vogne vare trompetede bort. Vi naaede Banegaarden, kom ud af det indeklemmende, støvslugende Kjøretøi, Jernbane-Flugten, Nutids-Trylleriet skulde igjen begynde. Ja, en Trolddom var det for mangen gammel Señora; hun gjorde ogsaa Korsets Tegn, før hun satte Foden paa Vogntrinnet og slog igjen Kors for sig derinde, før hun tog Plads i dette dæmoniske Kjøretøi uden Heste.

Hvor her var mageligt at sidde fremfor i Diligencen, Sæderne vare saa bløde, man kunde strække Benene og havde Rum til at trække Veiret. Jernbanen var her endnu noget Nyt, og derfor saae man en stor Menneskemasse ved Afgangstiden; her var ogsaa en fuld Karl med en god, ny Paraply; man tillod ham ikke, i den Tilstand han var, at kjøre med, Gensdarmene førte ham fra Vognen, han var derover saa lynende vred, som han kunde være, og da han ikke kunde banke Soldaterne, saa bankede han sin nye Paraply, slog den mod Stenene, knækkede, brækkede og myrdede den, saaledes skulde de Karle behandles, det var hans Tankegang og saa fik han Luft.

Der kom en Deel ældre og yngre Præster ind i Vognen til os, Alle røge de Papirs-Cigarer. Signalpiben lød, de gamle Damer korsede sig og vi foer afsted; Pyrenæerne laae bag os, en Vifte af grønne Skove bredte sig i det meer og meer flade Landskab; deilige Pinier løftede her deres altidgrønne Tag, Landet var en Skovpark heelt ud mod Middelhavet. Vi naaede hen til det ved Solnedgang; det strakte sig saa blaåt, saa uendeligt, lange Bølger væltede i stærk Brænding op paa Sandet, tæt ved Jernbanen. Maanen kom lidt efter lidt til Kræfter, og hang saa straalende klar i den gjennemsigtige, sydlandske Luft.

Livsaligt er det dog at flyve i sine Længsels Land, flyve langs det rullende Hav, i det klare Maaneskin! ja hvor finder man Ord eller Musik til at udsynge sin Fornemmelse! hos mig bliver det Hjertets stille Lovsang, Takkens Lovsang i Gud.

Det var paa den sjette September, jeg som Barn første Gang kom til *Kjøbenhavn*, det var paa den sjette September, mange Aar derefter, jeg første Gang kom ind i *Italien* og nu paa

samme Dato, i samme Maaned, skulde *Spanien* aabnes for mig, det traf sig saa; Tilfældet, som man kalder det, vilde det: i *Lyon* havde jeg en Dag maattet vente paa min Koffert, der gik feil paa Jernbanen; i *Perpignan* maatte jeg vente et Par Dage for at faae Coupé-Plads i Diligencen og min sjette September gjorde sig gjældende.

Jeg var i fremmed Land, og følte mig dog saa hjemlig, det var Havet, som bragte det Hjemlige, det herlige Hav! det rullede her mod mig fra *Afrikas* Kyst med Bølgeslag, som Vesterhavet ved *Jyllands* Kyst; den vatrede blaagrønne Flade kjendte jeg igjen fra en Sommeraften under *Møens* Klint.

Station fulgte paa Station, alle Vogne fyldtes og endelig, Klokken var over Ti om Aftenen, naaede vi *Barcelona*. Den Brædeskuurs Banegaard var overfyldt af Mennesker, hvoraf Halvdelen neppe havde Noget der at gjøre. Kofferter, Kasser og Natsække kastedes imellem hverandre. Den gamle Skik, som vi ogsaa altfor længe kjendte herhjemme, at i alle Byer, hvor man steg af, skulde Tøiet eftersees, finder endnu Sted i *Spanien*. Her var en Rumsteren, en Trængsel, en Trykken; udenfor holdt Omnibusser nok, nogle tæt ved Udgangen, andre længere borte bag Plankeværket; hver Vogn havde sine Dragere, een greb eet Stykke, en anden et andet og løb i Galop med det til deres respective Vogne uden at bryde sig om Ens Gods blev samlet; der var en Raaben, en Skrigen; Een løb med Kofferten til den Vogn, en Anden med Natsækken til en anden Vogn og vilde putte Personen i en tredie, uagtet hver Vogn havde sin forskjellige Vei at fare; man maatte formeligt kæmpe for at beholde sine Sager samlede, man skjændtes, man puffedes, man stod som midt i en Plyndring. Heldigviis havde jeg en dansk Ven, Hr. *Schierbeck*, bosiddende i *Barcelona*, han hjalp os gennem denne Ankomstens Brænding, fik Tøiet havnet ovenpaa Vognen, *Collin* og mig indeni Vognen, men det gik næsten voldelig til, og det er svært at forstaae, at ikke et eneste Stykke, ikke engang vi selv, bleve borte i denne Forvirring, Støi og Tummel.

Vi sad i Vognen, den knagede, den bevægede sig, den foer frem. Gasbelysningen straaledede, brede Gader aabnede sig med palaismæssige Bygninger og førte til den menneskeopfyldte Promenade »*la rambla*.« Gasflammerne lyste fra Boutikerne, her var Liv og Leven. Vi holdt ved Hotellet: *Fonda del Oriente*, hvor to Værelser med Alkover og Balconer, ja med dækket Aftensbord ventede os. Vennerne forlode os, for at vi i Ro kunde spise og gjøre os det mageligt. Hjemligt saae her ud, godt spiste vi.

Balcondøren stod aaben, livligt og lysteligt var der nede paa den brede, med Træer beplantede Promenade. Luften over os var saa uendelig klar, ganske grønblaa, Maanen deroppe seilede som en straalende Kugle gennem Rummet, der var saa høit, saa høit endnu bag ved den. Fra Sidegaderne klang Castagnetter med stærke, lydfulde Slag. Jeg kunde ikke gaae til Hvile og ønskede dog at sove i Galop, for snarest i Daglys at see den mig nye, fremmede Stad, *Barcelona*, Cataloniens Hovedstad.

II

Barcelona

I den tidlige Morgen blev jeg vækket ved Musik; et Regiment Soldater bredte sig vidt fra hverandre i Marsch op ad *Rambla*. Snart var jeg nede paa den lange Promenade, der deler Byen i to Dele fra Puerta del Mar, Muur-Promenaden langs Havnen, indtil Puerta Isabel Segunda, udenfor hvilken Banegaarden til *Pamplona* ligger. Det var endnu ikke Spadseretid, det var snarere Forretningstid, her var Travlhed af Folk fra Byen og Folk fra Landet, Contor-Mennesker til Fods, Bønder paa deres Muuldyr, tunge Vogne med stort Læs, lette Vogne med Ingenting, Karrer og Omnibusser, Raab og Skrig, Smældene med Pidske, Klingren med Bjælder og Messingzirater paa Heste og Muuldyr, Alt krydsende, larmende, støiende mellem hverandre, man fornå, at man var i en stor By. Store, glimrende Caféer laae saa broutende der, Bordene udenfor vare allerede alle besatte. Pyntelige Barbeerstuer med portbrede Døre paa viid Gab traadte i Række med Caféerne; der sæbedes, ragedes og friseredes. Træboder med Oranger, Græskar og Meloner traadte et Skridt mere ud paa Fortoget, her hvor et Huus, der en Kirkemuur var behængt med Skillingsbilleder, Røverhistorier, Viser og Vers, »trykte i dette Aar.« Her var Meget at see, hvor skal jeg begynde, hvor skal jeg ende paa *Rambla, Barcelonas Boulevard*.

Da jeg forrige Aar første Gang besøgte *Turin*, havde jeg Fornemmelsen af, at jeg da var i *Italiens Paris*, her fornå jeg, at *Barcelona* er *Spaniens Paris*, det har i Alt en Luftning fra *Frankrig*. En af de snevre, nærmeste Sidegader var særlig opfyldt med Mennesker, her var Boutik ved Boutik, med brogede Sager; Manta, Mantiller, Vifter af Papir og af Baand prangede, gloede og lokkede, der maatte jeg om, jeg lod Tilfældet føre mig. Sidegaderne bleve endnu mere snevre, Husene mere solsky, de holde ikke af mange Vinduer, men tykke Mure og Solseil over Gaarden. Nu kom jeg paa en lille Plads, en Trompet klang, Folk stimlede sammen, nogle Gjøglerer, klædte i Tricot, brogede Svømmebuxer og deres Bevidsthed, at de vare Kunstnere, fødte til at gjøgle under Tag og ikke paa Gaden, bredte et stort Tæppe ud over Brostenene, for her at vise deres Konster. En lille, sortøiet Unge, en *Mignon* af det spanske Land dandsede og slog Tambourin, lod sig endevende og slaae i Knude af sin halvnøgne Papa. Jeg var, for at see det, traadt et Par Trin op ved Indgangen til en gammel Gaard med et eneste stort Vindue i maurisk Stiil; to hestekoformede Buer støttedes af slanke Marmorsøiler; bag ved mig stod Porten halv aaben, jeg saa derind, store Geraniumhækker voxede om et støvtørt Vandbassin, et mægtigt Viintræ overskyggede den halve Gaard, der syntes forladt og uddød, Træskodderne hang faldefærdige paa deres ene Hængsel i de vindueløse Karme; indenfor var det, som om der kun boede Tasmørket med dets Flaggermuus.

Jeg gik videre, drev ind i en Gade, der var endnu mere snever og med endnu flere Folk, end den, jeg kom fra. Kirkegængernes Gade vil jeg kalde den. Her, indkneben mellem de høie Huse, ligger *Barcelonas* Domkirke, den ligger uden Virkning, uden Storhed, man kan gaae den forbi, ændser den ikke, man maa først, ligesom ved mange mærkelige Personligheder, stødes paa Armen og vækkes til Opmærksomhed. Trængselen stødte mig paa Armen og fik mig med ind gennem den lille Port, ind i den aabne Buegang, der med en Række Altre støder

op til Kirken og omslutter en Orangegaard, plantet da her stod en Moskee. Endnu pladsker Vandet i de store Marmorbassiner, hvor Muselmændene vaskede deres Ansigt før og efter Bønnen. Nydeligt gjort er her den lille Broncestatuet, en Rytter paa sin Hest; den staaer frit paa et Metalrør ude i Bassinet, Vandet straalende ud for og bag af Hesten. Tæt ved svømme Guldfiske mellem saftige Vandplanter og der bag ved det høie Gitter svømmede Gæs, heller havde jeg sagt Svaner, men man maa jo holde sig til Sandheden, vil man være original som Reisebeskriver. Springvandsrytter og levende Gæs høre ikke til for at stemme til Andagt, men her var saa meget andet Kirkeligt overveiede. Foran Altrene i Buegangen knælede Folk andægtigt, og ud fra Kirkens store, aabne Port duftede Røgelsen, klang Orgelet og Kirkesangen. Jeg traadte ind under de mægtige Hvælvinger, her var Alvor og Storhed, men Guds Sol kunde ikke trænge gennem de malede Vinduer, et Halvmørke, forstærket ved Røgelsen, rugede herinde, min Tanke mod Gud følte sig for betyngtet. Jeg følte Trang efter den aabne Kirkehal, hvor Himlen er Loft, hvor Solstraalerne skinnede mellem Orangetræer og de rislende Vande; derude, hvor Fromme bøiede Knæ, bar Orgelets bløde, fyldige Toner min Tanke mod Gud; der var min første Kirkegang i *Spanien*.

Fra Kirken kom jeg gennem den snevre Gade ind i en anden ligesaa snevre, men straalende af Guld og Sølv. I *Barcelona* og flere spanske Byer er endnu den middelalderlige Indretning, at de forskjellige Laug, saaledes Skomagerne, have deres Gade for sig, med deres Udsalg, Metalarbejderne deres Gade, og saaledes fremdeles, man har da strax det hele Udvalg for sig; jeg gik nu i Guldsmedenes Gade; her var Boutik ved Boutik med gyldne Kjæder og skjønnne Smykker.

I en af Sidegaderne rev man et stort, gammelt Huus ned, Steentrappen hang svævende hen ad Muursiden gennem flere Etager, en stor Brønd med underlige Forsiringer ragede frem imellem Gruus og Stene; det var Storingvisitørens Huus, som nu forsvandt; længst er Inquisitionen her forsvunden, som i vore Dage Munkene; deres Klostre staae øde.

Fra den aabne Plads ved Dronningens Palais og de smukke Bygninger der med Buegange kommer man op paa Muurpromenaden langs Havnen; Udsigten her er viid og stor, man seer det gamle *Mons Jovis*; Øiet kan følge den gule Zikzakstriben af Veien til Fortet *Monjuich*, der løfter sig stolt hugget og reist i Klippen; man seer det aabne Hav, de mange Skibe i Havnen, hele Forstaden *Barcelonetta*, og kommer man derud, ja, da hvilken Tummel.

Gaderne ere retvinklede, lange, og har kun fattigtudseende, lave Huse; Boder med Klædningsstykker, Diske med Madvarer, Skrimmel og Skrammel rundt om; Pakvogne, Droschker og Muuldyr bevæge sig mellem hverandre; halvnøgne Unger ryge deres Cigar, Arbeidsfolk, Matroser, Bønder og Byfolk tumle sig her i Solskin og Støv, man kommer i Trængsel, men man kan ogsaa her, om man vil, faae sig et forfriskende Bad, komme ud i Stranden, her ligge Badehusene.

I hvor varmt end Veir og Vand endnu var, rev man dog allerede de store Træskuur ned, der stod endnu kun et beskjermende Plankeværk ud mod den befærdede Landevei, og saa havde man det dybe Sand at vade igjennem, før man naaede Brændingen og fik sig et Bad, men hvor salt, hvor forfriskende! man stod op derfra som forynget og kom med Ungdoms Appetit til Hotellet, hvor et stort, fortræffeligt Maaltid ventede. Det var som om Verten havde lagt an paa at vise, at det er en usandfærdig Paastand, at man i *Spanien* ikke kjender til et godt Kjøkken.

Fra Middagsbordet begave vi os i den smukke Aften ud paa den med Spadserende opfyldte *Rambla*. Herrerne vare saa friserede, saa elegante og med dampende Cigar, en Enkelt gik med Lorgnet i Øiet og syntes heel og holden at være klippet ud af en fransk Modejournal, Damerne bare i Almindelighed Spanierindernes klædelige Mantille, det lange, sorte Kniplingssløv heftet i Haaret, hængende ud over Kammen, ned om Skuldrene; deres fine Haand bevægede med en ganske egen Ynde den sorte, pallietbesatte Vifte. Enkelte Damer gik franskkædt med Hat og Shawl. Folk sad paa begge Sider i Række paa Steenbænke og Stole hen under Træerne, de sad heelt ud paa Gaden ved de opstillede Borde foran de store Caféeer. Alle Pladser vare optagne, ude og inde.

I intet Land som i *Spanien* har jeg seet saa glimrende Caféeer, en saadan Pragt og Smagfuldhed, *Paris* selv staaer i den Henseende langt tilbage. Een af de Smukkeste, hvor jeg med Vennerne daglig kom paa *Rambla*, belystes af flere hundrede Gasflammer, det smagfuldt malede Loft løftede sig paa slanke Søiler, i Væggene vare gode Malerier og Speile, hvert vurderedes til tusinde Rigsdaler. Hen under Loftet løb Galerier, der førte til smaa Gemakker og Billarder; udover Haven, der prangede med Springvand og blomstrende Buske, var spændt et stort Telttag, der om Aftenen aabnedes, saa at den blaagrønne, klare Himmel var at see. Det var tidt ikke muligt, hverken ude eller inde, oppe eller nede, at finde et ledigt Bord, alle Pladser vare optagne; Folk af de meest forskjellige Klasser saae man her, elegante Herrer og Damer, høiere- og laverestaaende Militaire, Bønder i Fløiel og broget Manta, løst slængt over Armen. En Mand af den ringere Klasse saae jeg komme med sine fire smaa Pigebørn, de beskuede med Nysgjerrighed, næsten Andagt, al den Pragt og Herlighed rundt om. Besøget i Caféeen var vist for dem af samme Betydning, som det er for mange Børn første Gang at komme paa Komædie. Uagtet den store Menneskevrimmels livlige Talen, blev denne dog aldrig støiende; man fornåm kun en egen Susen, accompagneret af et Claveer. I alle spanske større Caféeer sidder hele Aftenen en Mand ved et Claveer og spiller det ene Musikstykke efter det andet, men Ingen lægger Mærke dertil, det er som en Klang, der hører til det store Maskineri.

Paa *Rambla* blev det mere og mere levende, den uendelig lange Gade forvandlede til en menneskeopfyldt Festsalon.

Familielivets gjensidige Selskabelighed kjender man ikke til. Paa Promenaden, i den smukke Aften, stiftes Bekjendtskab; man kommer paa *Rambla* til at sidde sammen, tale med hinanden, finde Behag i hinanden, og aftaler da at mødes næste Aften igjen, Tilnærmelsen begynder, de unge Folk sætte hinanden Stævne, men før Forlovelsen er declareret, komme de ikke i Huset til hinanden. Paa *Rambla* finder saaledes den unge Mand sin Tilkommende. Den første Dag i *Barcelona* var rig og broget, de efterfølgende ikke mindre; her var saa meget Nyt at see, saa meget Eiendommeligt og ægte Spansk, uagtet man nok fornåm det franske Lands Indvirkning her saa nær Grændsen.

Under mit Ophold i *Barcelona* vare dets to store Theatre *Principal* og *del Liceo* lukkede, de ligge begge paa *Rambla*. *Teatro del Liceo* angives som det største i hele *Spanien*; jeg saae det ved Dagen. Scenen er overordenlig stor, dyb og høi. Jeg kom her just under Prøven paa en Operette med en klingende Lirumlarum-Musik; Theatrets Elever og Chorister vilde om Aftenen give den paa et af Forstadstheatrene.

Tilskuerspladsen er storartet og smagfuld, Logerne rigt forgyldte, og hver har sit Forværelse med fløielsbetrukne Sophaer og Stole. Midt for Scenen er Directeurernes Loge, hvorfra

der gaaer skjulte Telegraphtraade ned til Scenen, ved et Tryk kunne de forskjellige Ordre lynsnart naae ned til Regisseur, Maskinmester og Enhver af de Medvirkende. I Vestibulen foran den smukke Marmortrappe staaer Dronningens Buste, Publikums Foyer overgaaer i Pragt Alt hvad *Paris* af den Art har at frembyde. Fra Theatrets Balcontag er en storartet Udsigt over *Barcelona* og det udstrakte Hav.

Et italiensk Selskab gav Forestillinger i *Theatro del Circo*, men ogsaa der, som paa de fleste spanske Skuepladse, blev man kun forundt Oversættelser fra Fransk; *Scribes* Navn stod oftest paa Plakaten. Jeg saa ogsaa et langt, kjedeligt Melodrama: *Slotshunden*. Slottets Eier er under Revolutionen dræbt, Sønnen jagen bort, efter at han først ved et Hug i Hovedet er slaaet til Idiot; Instinktet fører ham til sit Hjem, Ingen af de tidligere her Levende er tilbage, selv Lænkehunden er dræbt, dens Huus staaer tomt, og ind i det kryber nu han, som er Slottets egenlige Eier; hans fornemme, rige Slægtninge have rundtom forgjæves søgt og spurgt efter ham. Ikke veed han Noget om disse, ikke veed han, at de Papirer, som han instinktmæssigt gemmer paa sit Bryst, kunne gjengive ham den hele Eiendom. En Eventyrer, der tidligere har været Haarskærer, kommer her i Egnen, møder den stakkels Idiot, læser hans Papirer og afkøber ham disse for en blank, ny Femfrank, denne Person træder nu op som Slottets Eier; han behager slet ikke den unge Pige, der af den fornemme Slægt er bestemt til hans Gemalinde, ideligt røber han sit Ubekjendtskab med Alt her i Hjemmet. Den stakkels Idiot derimod, saasart han træder ind i Slottet, overvældes af Erindringer; han kjender igjen fra sin Barndom hvert Stykke Legetøi, den chinesiske Dukke løfter han ned paa Gulvet, den maa igjen nikke, som i gamle Dage, ogsaa veed han og kan vise dem, hvor Faderens Kaarde er gjemt, han alene kjender Skjulestedet. Sandheden gjøres gjældende; protegeret af Kammerpigen kommer han til sine Rettigheder, men ikke til sin Forstand. Idiots Rolle blev fortræffeligt, næsten altfor naturlig givet; der lyste en saadan Sandhed i Fremstillingen, at den blev rystende at holde ud. Stykket var iøvrigt underligt stultet op, rørende oprørende, Komedie for Børn og Madamer, der skulle have Nerve-Snaps. Forestillingen endte med en Oversættelse af den bekjendte Vaudeville: »En Herre og en Dame.«

Den Folkeforlystelse i *Spanien*, som meest tiltaler alle Klasser, er Tyrefegtingerne; hver nogenlunde stor Stad har derfor sin *Plaza de Toros*; størst troer jeg den er i *Valencia*. De ni Maaneder af Aaret er dette Skuespil en stadig Søndagsforlystelse. I *Barcelona* skulde vi den kommende Søndag faae en Tyrefægting at see, rigtignok var det kun et Par unge Tyre og egenlig ingen ægte Kamp, vi fik, sagde man, men den vilde dog altid give os et Begreb om, hvorledes dette Skuespil kunde være.

Paa *Rambla* satte man sig i Omnibus eller Fjaker og jog den lange Vei ud til *Plaza de Toros*, en stor, cirkelrund Steenbygning, ikke langt fra Jernbanen til *Gerona*. Den store Kampplads derinde er bedækket med Sand, og rundt om den hæver sig en tre Alen høi Brædevæg, bag hvilken er en lang, aaben Gang for staaende Tilskuere; finder nu Tyren paa at sætte over Skranken til dem, da have de ikke anden Udvei end at springe ud paa Arenaen, og naar Tyren igjen kommer derud, da at søge tilbage paa deres Plads. Høiere bag denne løfte sig rundt om amphitheatralske Steenafsatser for Publikum, ovenover er endnu et Par Trægalerier, Loger med Bænke eller Stole. Vi toge en Plads nede for ret at være midt i Folkelivet. Solen skinnede hen over den halve Arena; pailletbesatte Vifter blinkede, blendede, og saa ud som Fugle, der sloge med deres glimrende Vinger. Bygningen rummer omtrent femten tusinde

Mennesker, saa mange var her nu ikke, men godt besat. Man havde forud fortalt os om den Frihed og Folkevillie, her raader, og sagt, at man i sin Paaklædning maatte vogte sig for at vække Opmærksomhed, thi ellers kunde man let blive Gjenstand for Folkehumoren; det kunde falde En ind at raabe: væk med Glacehandskerne! væk med den hvide Stadshat! og fulgte en Vittighed med, da var Spillet gaaende, da taaltes ingen Nølen, Stemmerne voxte, Folkevillien gjorde sig gjældende, Handsker og Hat maatte af, skete det ikke godvilligt, saa skete det med Magt.

Øredøvende og forfærdeligt klang Musiken, idet vi traadte ind, Folk raabte og skrege; det var som et vildt Carneval. Herrerne kastede hverandre over med Meel i Kræmmerhuse og Pølsetarme, der streifede Damerne om Ørene; her fløi Oranger, der en Handske eller en gammel Hat, Alt under lystige Raab. De blinkende Vifter, de brogede Manta og det blendende Solskin virkede paa Øinene, som Larmen paa Ørene, man følte sig i en Malstrøm af Livlighed. Nu blæste Trompeterne Fanfare, en af Portene ud til Arenaen aabnedes og Tyrefegtertoget kom. Forrest rede to sortklædte Mænd med store, hvide Halskraver og i Haanden en Stav. Dem fulgte paa gamle, magre Heste fire *Picadores*, vel udstoppede i hele Underdelen, at de ikke skulde lide Skade, naar Tyren trængte ind paa dem; de førte en Landse til Forsvar, men var i deres Udstopning aldeles hjælpeløse, naar de faldt med Hesten; nu kom en halv Snees *Banderillos*, unge smukke, figaroklædte Knøse, i Fløiel og Guld. Efter dem gik i Silkeklæder, straalende af Guld og Sølv, *Espada*; sin blodrøde Kappe bar han slængt over Armen, det velsmedede Sværd, hvormed han skulde give Dyret Dødsstødet, holdt han i Haanden. Toget sluttedes af fire Muuldyr, pyntede med Fjertoppe, Messingplader, brogede Qvaster og klingende Bjælder, de skulde i Galop, under klingende Spil, slæbe den dræbte Tyr og de ihjelstangede Heste ud af Arenaen.

Toget gik hele Pladsen rundt, standsede derpaa foran Balconen, hvor den høie Magistrat sad; een af de to sortklædte Forridere, jeg troer, de kaldes *Alguaziler*, red frem og bad om Tilladelse til at begynde Skuespillet. Nøglen, der aabner Porten til Tyrestalden, blev nu kastet ned til ham. Lige under en Deel af Tilskuerpladsen ere de stakkels Tyre lukkede inde og have der uden Æde eller Drikke tilbragt Natten og hele Formiddagen. Ude fra Bjergene blive de ved to afrettede, tamme Tyre lokkede og ledte ind til Byen; godtroende følge de med for at dræbe og dræbes paa Arenaen, idag skulde de nu selv ingen blodig Fortræd gjøre, de vare gjorte ufarlige, deres Horn vare omviklede, kun to skulde falde for *Espadas* Kaardestød, det Hele idag var, som sagt, en Leg, som ingen ægte Ynder af Tyrefegtning brød sig stort om at overvære; derfor begyndte det ogsaa med en komisk Scene, en Kamp mellem Maurere og Spaniere, i hvilken naturligviis de første gave den latterlige Rolle, Spanierne den mandhaftige. En Tyr blev sluppen ind, dens Horn vare omvundne saaledes, at den ikke kunde dræbe, men i det værste Tilfælde kun knække Ribbenene paa En; der blev Flugt og Spring, Løier og Latter. Nu fulgte den egenlige Tyrefegtning; en ganske ung Tyr styrtede frem, den stod strax med Eet stille paa Kamppladsen; Sollyset, de brogede Manta, den bevægelige Vrimmel blendede den; de vilde Skrig, Trompetstødene og den skingrende Musik kom saa uventet, at den bestemt sagde som *Jeppe*, da han vaagnede i Baronens Seng, »hvad er dog Dette! hvad er dog Dette!« men den græd ikke som *Jeppe*, den satte Hornene ned i Sandet; ogsaa Bagbenene viste Kraftprøve, Sandet hvirvlede i Veiret, men dermed var det Hele gjort; Dyret blev ved al den vilde Larm og Skrig aldeles forknytt og vilde igjen ud; forgjæves tirrede *Banderillos* den med deres røde Kapper, forgjæves holdt

Picadores deres hævede Landse, den, de ikke tør bruge, før Dyret anfalder dem; dette skeer ved de ægte Tyrefegtninger øiebliklig, hvorom senere skal fortælles, da kan Tyren løfte Hest og Rytter, saa de styrte sammen, og da maae *Banderilleros* see til at drive det rasende Dyr til en anden Side af Arenaen, medens Rytter og Hest igjen blive reiste til et nyt Angreb; Hestens ene Øie er tilbunden, den kan stilles saaledes, at den ikke seer sin Modstander og forskrækkes; ofte jager Tyren ved første Sammenstød sine spidse Horn ind i Hesten, saa Tarmene vælte ud, de stoppes ind igjen, Flængen syes sammen og det elendige Dyr kan endnu et Par Minuter bære sin Rytter. Idag vilde Tyren slet ikke i Kamp, tusinde Stemmer raabte: »*el ferro!*« *Banderilleros* kom med store Pile, besatte med flagrende Baand og Rakter, og idet Tyren vilde ind paa dem, gjorde de et Spring, og med en egen Ynde og Lethed vidste de at stikke hver Piil i Halsen paa Dyret; Raketten knaldede af, Pilen brændte, Dyret blev vildt og rystede forgjæves Hals og Hoved; Blodet flød ud af Saarene. Nu kom *Espada* for at give Dødsstødet, men paa et bestemt Sted i Halsen skulde Kaarden trænge ind. Der blev flere Gange gjort feilagtige eller for lette Stød, Tyren løb om med Kaarden i Nakken, et nyt Stød fulgte; Blodet stod Dyret ud af Munden; Publikum peb af den keitede *Espada*. Endelig trængte Kaarden ind paa det dødelige Sted, og øiebliklig sank Tyren til Jorden og laae der som en Klud; et skingrende Viva lød fra tusinde Munde i Klang med Fanfare og Paukeslag. Muuldyrene med Bjælder, Fane og Fjertop foer i vild Galop Arenaen rundt, slæbende den dræbte Tyr efter sig; det flydte Blod blev skjult med frisk Sand, og en ny, lige saa ung Tyr, som den forrige, blev indladt, efter først i Afmarschen at have faaet et ophidsende Stik af en skarp Jernpique. Denne Tyr var i Begyndelsen modigere, end den første, men snart blev ogsaa den frygtsom, Folket forlangte, at der skulde Ild paa den, Raketpilene bleve stukne den paa Halsen, og efter en kort Kamp faldt den for *Espadas* Kaarde.

»Betragt ikke Dette som nogen rigtig spansk Tyrefegtning!« sagde vore Naboer til os, »det er kun Lystighed!« Med Lystighed skulde det Hele ende. Man lod Publikum, hvem der vilde, springe over Barrieren ind paa Arenaen; Ældre og Yngre saae man tage Deel i denne Fornøielse; nu bleve to Tyre med velomviklede Horn slupne ind. Der blev en Løben og Springen; selv Tyrene satte med Publikum over den forreste Skranke til de der staaende Tilskuere; der var en Latter, en Raaben, et Hurraskrig, indtil *Empressario*, Forstanderen for denne Dags Tyrefegtning, fandt, at det var nok af disse Løier og lod de to tamme Tyre træde ind, de to angribende fulgte strax disse tilbage i Stalden. Ikke een Hest var bleven dræbt, kun to Tyres Blod havde flydt, det var efter Begreberne Intet, men vi havde seet hele den sædvanlige Anordning og fornummet Folkets Livlighed, der var stegen til Lidenskab.

Her i Arenaen var det 1833, at de revolutionaire Bevægelser i *Barcelona* udbrød, efter at man i *Saragossa* havde begyndt at myrde Munkene og brænde deres Klostre. Folkemassen i Arenaen skød paa Soldaterne, disse skøde igjen paa Folket; Bevægelsen gik med Ild og Ødelæggelse gennem Landet.

Nær ved *Plaza de Toros* ligger *Barcelonas* Kirkegaard, kun et kort Stykke Vei fra det aabne Hav. Favnhøie Alover voxer til Gjerde, høie Mure omsluttede her en By, beboet kun af Døde. En Portnerfamilie, indquarteret ved den store Portal, er de eneste levende Mennesker, her boe. Indenfor strække sig lange, eensomme Gader med sex Etages kaserneagtige Huse, i hvilke Side om Side, over og under hinanden, er muret Celler, og i hver af disse ligger Liget i sin Kiste; en sort Plade med Navn og Indskrift lukker for Aabningen. Bygningerne

have Udseende af store Pakhuse med Laage ved Laage. Et stort Gravkapel med Sørgealtre er Cathedral i denne Dødningeby, en Græsplads med høie, sorte Cypresser og et enkelt fritstaaende Gravmonument giver nogen Afvexling i disse Gader, hvor *Barcelonas* Beboere, Slægt paa Slægt, som stumme, tause Beboere drage ind i deres Gravkamre.

Solen brændte trykkende mellem de hvide Mure, her var saa stille, saa eensomt, man blev saa beklemmt, vilde igjen ud i det levende Liv; først i den aabne Port ud mod Landeveien klang et Livstegn, Locomotivets-Pibe. Jernbanetoget bruste afsted, og da denne Lyd svandt, hørtes Brændingen fra det nære Hav; derhen gik jeg.

En Skare Fiskere drog just deres Dræt i Land, forunderlige Fiske, røde, gule og blaagrønne spillede i Garnet; nøgne, sortbrune Unger løb i Sandet; skidne Qvinder, som jeg tænkte mig Zigeunere, sad og flikkede gamle Klædningsstykker; Haarene vare fiddede sorte, Øinene endnu mere sorte; den Yngste havde en stor, rød Blomst i Haaret, hendes Tænder skinnede saa hvide som paa en Morian. Det var Grupper til at male paa Lærredet. Dødningebyen var til at photographeres, og eet Billede blev nok, thi fra hvilken Side man kommer, Charakteren forandrer sig ikke, Dødninge-Caserner, udstrakte, eensartede; hist og her nogle Cypresser som florumvundne, sammenrullede Faner.

En af de sidste Dage jeg var i *Barcelona*, havde det regnet stærkt om Natten, det vedblev endnu, da jeg i Morgenstunden gik til min Banquier. Vandet havde ikke Afløb nok, det stod op over Galocherne; dyngvaad kom jeg hjem, og idet jeg var ifærd med at klæde mig om, blev meldt, at paa *Rambla* var Oversvømmelse og at den tog til. Der var en Skrigen og Løben; jeg saae fra Balconen, at de lagde Gruusdynger foran Hotellet, og at oppe paa hver Side af den høiere liggende Spadseregang bølgede en kaffeguul Strøm frem; de brolagte Dele af *Rambla* var et skyllende, stigende Vand. Jeg skyndte mig ned. Regnen var saa godt som holdt op, men Ulykken var i Tiltagende; jeg saae et forskrækkeligt Skuespil, Vandets frygtelige Magt.

Ude i Bjergene var Regnen falden saa voldsomt, at dens rivende Strømme snart havde fyldt den lille Flod, som løber langs Kjøreveien og Jernbanen; tidligere var her foruden Udløbet i Havet, endnu et Afløb; det svulmende Vand løb ud i *Barcelonas* Voldgrav, men denne var i de sidste Aar bleven fyldt med Gruus og Steen, idet man vilde have Byggeplads for Byen, der skulde udvides. Nu var dette Afløb stoppet, Vandet strømmede til, Floden steg og steg, flød over og gjennembrød hver Hindring; snart stod Jernbanen under Vand, Kjøreveien blev som gennemgravet, hvert Hegn brudt, Træer og Aloer revne med af den voldsomme Flod, der trængte ind af Byens Port og brusede som en Møllestrøm, kaffeguul, frem paa hver Side af Spadseregangen; den tog med sig Træboder, Varer, Karrer og Tønder, Alt hvad den fandt paa sin Vei; Græskar, Oranger, Borde og Bænke seilede afsted, ja en fraspændt Vogn, bepakket med Porcellain, blev ført af Strømmen flere Alen bort. Inde i Boutikerne gik Folk i Vand op til Hofterne; de Stærkeste derinde spændte Snore ud derfra hen over Vandet til Træerne paa den høiere Deel af *Rambla*, for at Fruentimmerne kunde holde sig ved disse, idet de gik gennem den rivende Strøm; een Kone saae jeg dog blev reven med, to Karle sprang ud efter hende, hun kom i Land i bevidstløs Tilstand. Der var et Skrig, en Jamren, og som det var paa *Rambla*, var det i de tilstødende snevre Gader, der heldede nedad; Vandet tog Fart, brusede som fra en brudt Dæmning, hævede sig i høie Bølger, de sloge op mod Husenes nederste Altaner; Bjælker og gamle Døre bleve stillede foran Indgang og Vinduer, for at Vandet kunde brydes og da med mindre Voldsomhed styrte ind i Stuen, hvor det ellers

knuste Alt. Man havde forsøgt at løfte i Steenbroen de store Dækstene over Cloakerne, at Vandet kunde faae Afløb derned, det hjalp ikke stort, det blev derimod Skyld i større Ulykke; jeg hørte derom senere, flere Mennesker vare revne med af disse Strudler og forsvundne i Afgrunden. Aldrig har jeg saaledes seet Vandets Magt, det var forfærdeligt! allerede skulde det hen over den høitliggende Promenade, Folk flygtede, jamrede og raabte. Altaner og Tage vare fyldte med Mennesker. Paa Gaden seilede Træer og Bohave; Gensdarmene vare overordenligt virksomme i at hjælpe og holde Orden. Vandet syntes endnu at stige. Man fortalte, at inde i Kirken ved *Rambla* stode Præsterne i Vand til midt paa Livet og sang Messe. Efter en Times Forløb tog Oversvømmelsen af, Vandet sank, Folk trængte om i Sidegaderne for at see Ødelæggelsen der; jeg fulgte med gennem et tykt, guult Dynd, det var besværligt at slippe frem. Der blev øst Vand ud af Vinduer og Døre, man blev tilsølet og overstænket. Endelig naaede jeg Pladsen, hvor Hr. *Schierbeck* boede; han havde ikke Anelse om den Ulykke, der var skeet; i de mange Aar han levede her, havde Regnen tidt skyllet, men aldrig bragt en saadan Oversvømmelse og Forstyrrelse. Vi fulgtes ad gennem de dybe, dyndede Stræder, de saae ud som Cloaker. Paa *Rambla* laae endnu omstyrtede Boder, væltede Vogne, Borde og Karrer. Udenfor Porten antog Forstyrrelsen en langt større Charakter. Veien var paa flere Steder gjennemskaaren, Vandet strømmede her og dannede Fald paa Fald. Vogne med Folk fra Landet holdt i Række, de maatte stige af, vilde de ind i Byen. Bjelker fra en nærliggende Tømmerplads laae kastede hen over Marken, som man kaster et Skrabnæse-Spil. Ad store Omveie, klattrende paa omstyrtede Træer og henslængte Bjelker, naaede vi Banegaarden, den saae ud som Bæverens Bolig, halv i Vand og halv paa Land; her stod en heel Sø under Tag; et langt Stykke Vei skjultes Skinnerne af det gule Vand. Hjemveien var os ligesaa besværlig, som Udveien; vi maatte springe ned i Dybder, kravle op af den vaade Jord; Vei og Sti vare gjennemskaarne med nye Strømleier; vi gik i dybt Dynd og kom som oversaucede af det tilbage til *Barcelona*.

Aldrig før havde jeg Forestilling om en saadan Bjergflods Magt. Jeg tænkte paa *Kjølebrønd* i Eventyret *Undine*. Jeg tænkte paa det Eventyr der maatte kunde fortælles fra denne lille Bjergstrøm, sædvanlig kun en Bæk, indgjerdet af Aøer og Cacteer, dens Nympe var et legende Barn, men sandt nok, Spaniens Pigebørn blive i et Nu til voxne Jomfruer, og her var Jomfruen, villiefuld og kjæk, tagen til den store By for at gjeste den og Menneskene, see ind i deres Huse og Kirker, besøge dem paa Promenaden, hvor jo alle Fremmede søge hen; jeg havde idag været Vidne til hendes Indtog.

Det var allerede paa anden Uge jeg var i *Barcelona* og følte mig hjemme i dens Gader og Stræder; »Til Valencia!« sagde jeg, og Tanken om det skønne Land var som en webersk Musik. Jeg vilde reise med Diligencen; man havde skildret Dampskibsfarten langs den spanske Kyst saa høist ubehagelig, Skibene smudsige og ikke indrettede til de Reisendes Bequemmelighed; fik man dertil uroligt Veir, da var det forbundet med stor Besværlighed at sættes i Land; Fartøjerne lagde ikke ind i Havnen, man maatte i aaben Sø springe ned i de gyngende Baade, og Veiret kunde være saa haardt, at disse ikke engang kom ud at hente En; vi vare allerede midt i September, med det stille Veir var det forbi; i de sidste Dage havde Vinden blæst stærkt; der stod ind i *Barcelonas* Havn en Sø, der sprøitede Brænding op mod Murene. Ved at gaae med Diligencen fik man dog Noget af Landet at see, denne Reisemaade forekom mig bedst, men vor Landsmand *Schierbeck* og Enhver jeg talte med derom, raadede paa det Bestemtteste derfra; det var en lang, besværlig Tour, og Varmen qvælende i den

fuldtpakkede Diligence, Veiene vare dertil i en aldeles opløst Tilstand; man var udsat for at standses paa flere Steder hvor der ikke var Spor af Vertshuus, ja maaskee ikke engang Tag til at ligge under. Diligencen fra *Madrid* var udebleven to Dage over Tiden; allerede kjendte jeg jo hvorledes her i Landet Broerne manglede, hvor man skulde over en Flod; nylig havde jeg i *Barcelona* selv seet en Bjergstrøms Magt og Ødelæggen; at reise med Diligencen var for Øieblikket at udsætte sig for de største Besværligheder, ja for Livsfare. Netop paa Veien mellem *Barcelona* og *Valencia* var oftere paa et bestemt Sted, hvor Bjergstrømmene raadede, flere Gange indtruffen Ulykke; det var kun faa Aar siden, at en overfyldt Diligence var der aldeles forsvunden, man antog, at Strømmen havde revet den med sig ud i det aabne Middelhav.

Endnu faa Timer før Dampskibets Afgang var jeg vaklende i min Bestemmelse, om jeg skulde gaae med det eller tage over Land. Alle raadede til Søturen; Dampskibet *Catalan*, der afgik, rostes som et af de bedste og hurtigste; Maskineriet skulde være godt og Capitainen dygtig. Jeg bestemte mig da til Søreisen. Hr. *Schierbeck* og vor Ven Hr. *Buchheister* fra *Hamborg* fulgte os ombord. Det blev over Middag før Fartøiet lettede Anker, gyngende foer det afsted ud i det aabne Hav.

Over en Miil derude var Vandet endnu kaffeguult fra Flod-Oversvømmelsen, pludseligt stod det skarpt begrændset af den klare, grønne Sø. I deiligt Sollys laae det vidtstrakte *Barcelona*; Fortet *Monjuich* med dets gule Zikzak-Fjeldvei traadte mere frem; Bjergene høinede sig, og over dem alle løftede sig eet endnu høiere, underlig takket som en Fiskerygs Finner, det var det hellige *Mont Serrat*, hvorfra *Loyola* gik ud.

III

Valencia

»Jeg elsker Havet!« det vil sige, er jeg paa det, maa det forholde sig roligt, strække sig blankt og blaat, være et Speil for Himlen og for mig med. Jeg elsker det, »naar det stormer vildt!« det vil sige, jeg maa staae paa Landjorden og elske det, ellers er jeg høist generet af det. Nu stormede det ikke, men det var heller ikke blankt og stille; Vinden kulede, Skibet slingrede, jeg vovede mig ikke ned i Kahytten til det dækkede Middagsbord. Min Reisekammerat, *Collin*, havde det bedre, ja, efter Maaltidet kunde han ryge sin Cigar og trøstig lægge sig i sin Koie, jeg sad oppe paa Dækket i den susende Vind, sad som i en Gyngge, og jeg er slet ikke for den Bevægelse, men der er Meget, man ikke er for og dog maa finde sig i.

Ude i Horizonten løftede sig Skyer, de havde skarpe Bjergformer og fik ved Aftensolen en blendende rødguul Farve; snart blinkede en Stjerne i den høie, rene Luft, fleer og fleer tindrede frem; Aftenen var smuk; hele det bjergrige Kystland var at see, sortblaat stod det mod det lyse Vand. Jeg sad ikke alene, en ung Tydsker fra *Mannheim* var ombord, han vilde til *Madrid* og havde valgt Søveien over *Valencia*, da Jernbanen var ødelagt mellem *Barcelona* og *Saragossa*. Der var saa meget Ungdomssind i ham; han var glad ved Havet, det, han ikke før kjendte, glad ved Skuet af det skjønnne Kystland; han udtalte saa naturligt og aabent sin Glæde, og da han hørte hvem jeg var og kjendte mine Skrifter, havde jeg med

Eet en ung, jublende Reiseven, der var Opmærksomheden selv imod mig, puslede om mig, vilde ret gjøre mig det hyggeligt, bandt mig sit uldne Shawl om Halsen, og lagde sin Kappe over mine Fødder, thi Vinden blæste koldt, og Skibets Slingren forbød mig at hente mine indpakkede Sager nede i Kahytten.

Sympathie er en forunderlig Ting, den kan ikke kjøbes for Penge, ikke tilbyttes for Ens hele varme Hjertelag, den maa gives; den falder som Ørkenens Manna fra Himlen. Her faldt virkelig denne Manna; om Frugten kunde holde sig i Uger og Dage, ved længere Samliv, ja det har jeg ikke Ret til at betvivle, men nok til ikke at stole paa.

Vinden begyndte at lægge sig, Søen blev roligere; deilig var det at see ned i det mørkeblaae Vand; dernede blinkede som Ædelstene eller henflyvende Ildtunger de skinnende Fiske; det var, som Blinket af et Knivsblad i Solskin. Det sølvhvide Skum paa Søerne lysnede; Skyerne i Luften dannede Skikkelser ned mod Horizonten, det saae ud, som om vi havde Land tæt ved. De fjerne, skumhvide Søer syntes lange, hvide Bygninger, der kom og svandt. Klokken var over Ti, da jeg steg ned i Kahytten og sov i halve Nattevagter; Havet var temmeligt roligt. Ved Daggry stod jeg igjen paa Dækket. Tykke Regnskyer hang Nord paa over Havet. *Spaniens* Kyst var høi, nøgen og vild, de fjernere Bjerge øde og mørke at see. Nu stod Solen op, den gjennemstraalede Skyerne med Guld og Purpur, den gød et violblaat Skjær over de sorte Bjerge og forvandlede Havet til en blodfarvet Olie, saa reen, saa skinnende, det var, som om vi glede hen over et vatret, transparent Silketæppe, og da Sollyset virkede i hele sin Kraft, laae det store Hav blikstille og udstrakt, det var, som om vi seilede gennem Luftrummet.

En Mængde skinnende hvide Huse paa Kysten tydede paa, at vi nærmede os en større Stad; man viste os paa Bjergsiden det romerske *Sagunt*; nu er der af dens uhyre Mure, Taarne og Amphitheater kun lave Ruiner, overgroede med et Vildnis af Cacteer. *Murviadro* kaldes Byen, der er reist paa al den gamle Herlighed; Soldater ere indquarterede i Fortet deroppe. Jernbanen fra *Madrid* til *Valencia* er i sin Forlængelse til *Barcelona* kun færdig herud til. Vi kunde fra Skibet see Locomotivet med sit lange Dampslør bevæge sig med Vognrækken langs Strandbredden, det vilde endnu vare noget før vi naaede *Valencia*; nu vare vi ved dens Forstad, Landsbyen *Grao*, der ligger en halv Miils Vei fra Staden; derhen kunde vi komme med et senere Tog, eller strax med en af de mange *Tartaner*, her holde; det er tohjulede Vogne med et Solseil over, de ere større end Droschker, mindre end vore Brødvogne, men høiere end disse og have udbredte Hynder. Ved Landingsstedet bleve vi som overfaldne af pjaltede, sortbrune Dreng og vildtudseende Lastdragere, de puffede og stødte hverandre, væltede sig heelt ind paa os for at bære vort Tøi til Douanen. En medreisende Spanier, vi kjendte fra Dampskibet, tog sig af os, fik vort Tøi paa en Tartan og os ind i en anden, og nu gik det afsted til *Valencia*. Et fladt, frugtbart Land foer vi igjennem, her var Noget saa hjemligt dansk, vi kjørte hen ad en indgrøftet Landevei, hvor knudrede Olietræer, ganske som det var vore Pile, heldede sig frem mellem høie Rør, her var det Bambusrør; de hvidkalkede Bønderhuse ved Veien havde Rør- eller Straatag, ligesom hjemme hos os, kun det lange, brogede Tæppe, der var hængt for den aabne Indgang, tydede paa det sydlige Land.

Mellem *Sagunts* Ruiner og *Sjerra de Santa Ana*, det sydlige Punkt af Landet, strækker sig fra de stenede Bjerge ned mod Havet, »*La huerta*«, Haven, som man kalder hele den med Frugt og Viin svulmende Slette om *Valencia*, et overordenligt veldyrket Land, der fra Maurernes Tid er gennemvandret ved et Net af teglsteensatte Grøfter; store Brønde seer man, hvor en

Hest dreier Hjulet, der holder de vandfyldte Krukker ud i Grøfterne; lave, tykke Viinstokke voxer hen over den varme, rødlige Jordbund. Citron- og Appelsintræer danne smaa Lunde, hvor slanke Palmer løfte deres Solskjerm.

En mægtig Bro, et udtørret Flodleie, gamle Mure og en Qvadersteens Byport var det Første, vi saae af *Valencia*; snevre, ubrolagte Gader, med Solseil fra Huus til Huus, førte til en lille Plads, hvor der holdt et Par tomme Diligencer, og vi vare i *Fonda del Cid*.

De mørke, vinklede Trapper og Gange, de lofthøie, kun lidet meublerede Stuer, hele Opvarningsvæsenet tydede paa, at vi ikke længer vare i det halvfranske *Barcelona*, men et godt Stykke inde i *Spanien*. Frokostbordet stod dækket, Maden var kraftig og god, Druerne store som Blommer, faste og krydrede i Smagen; Melonerne smeltede paa Tungen som Snee, Vinen var glødende stærk og Luften varm til at gjennebage os; det hjalp kun lidt at der ud over de aabne Balcondøre vare hængte store Rørtæpper for at lukke Solstraalerne ude, de førte dog Regimentet; man sad paa Altanen og greb efter Luftdrag, Damerne søgte at fange det med deres Vifte. Paa hver Altan sad en heel luftrængende Familie; man var strax i stort Selskab ved at træde udenfor Vinduet; Selskabslivet blomstrede der op ad Væggene, gennem alle Etager. Nede paa Pladsen var øde og stille, Solskinnet havde her brændt sig fast, man følte ingen Lyst til at gaae ned og give Skygge.

Nu ringede Hotellets Klokke til Middag, og Bordet bugnede igjen med Retter; der var Sneglesuppe, hele Tallerkenen med vore smaa Snegle, de laae i deres Huus, og det var især det, der i den brunlige Suppe var saa uappetitlig; derpaa fulgte Blæksprutter, stegte i Olie, men saa kom der ogsaa spiselig, ja god og udmærket Mad.

Overgangen fra Dag til Aften var som en Forvandling; et Øieblik skinnede Skyerne røde, pludselig slukkedes Farverne, Stjernerne sprang frem, det blev mørkt nede paa Pladsen, fra Gjenboens Huus skinnede en Lygte lige ind i et blankt Barbeerskilt; en ung Knøs kom klimprende paa sin Guitar, han forsvandt i det snevre Stræde; længe endnu hørte jeg Guitaren, den satte mig i spansk Stemning, men nu begyndte en Hund at gjøe, nu en anden, og snart var her i hele Quarteret en Gjøn, som jeg troede man kun kunde høre hjemme i *Nyhavn*, naar een Køter begynder, og alle Skibshundene slutte sig til den, for at bidrage til Concerten. Det var den første Dag i *Valencia*.

Min Vandring ud i Byen begyndte tidlig næste Morgen. Allerede vare Solstraalerne brændende, det vilde blive varmt op ad Dagen, jeg kjendte Solheden her fra igaar. Vi vare midt i September, Varmen knap til at udholde, hvorledes maatte her da være i den stærke Sommertid? Det havde regnet om Natten; de ubrolagte Gader stode med store Vandpytter og dyndet Grund. Pladsen udenfor *Fonda*, hvor ogsaa Erkebispens Palads ligger, frembød kun Søle; med store Spring satte man over og ind i en lille Gyde, hvor Domkirken ligger indkneben mellem Huse. Helten *Cid*, da han havde erobret *Valencia*, tog fra dens høie Taarn Staden og Omegnen i Øiesyn, det samme Skue begynde her de fleste Reisende deres Besøg med, jeg foretrækker først at blive hjemme paa Stedet og da senere fra Høiden at samle de bekjendte Punkter; nu gik jeg gennem Kirken og kom fra den ud i en befærdet Gade, der førte til en udstrakt Plads, overfyldt af Mennesker tilfods og paa Muuldyr. Det var meest Bønder, kraftige Skikkelser i malerisk Dragt, de bare et Slags Plumbuxer, *Zuragnelles*, der naae dem til deres nøgne Knæe; Lædersandaler ere snørede om de blaae Strømper; rødt Bælte og græsgrøn Trøie med Snore bære de, Brystet nøgent og henover Skulderen malerisk kastet den sribede Manta; et Klæde, lagt som Turban om Hovedet og ovenpaa det

den bredskyggede Hat, seer just prægtigt ud; iøvrigt staaer dette Folkefærd ikke i godt Ry; Kniven, siger man, sidder temmelig løs hos dem; tidligere laae de altid i Strid med Byens Folk, der ogsaa synes at være af en anden Slægt, Noget, deres lyse Haar tyder paa. De hyppige Overfald og Mord, der for ikke mange Aar siden fandt Sted i Byen og dens Omegn, tilskrives Landboerne, nu derimod har det spanske Gensdarmeri bragt Orden og Sikkerhed, man gaaer i den mørke Nat uden al Fare i *Valencias* mest afsides Gader. Fruentimmerne, jeg saa, vare ikke saa smukke som i *Barcelona*; Enkelte bare den lange, sorte Mantille, de Fleeste svøbte sig i blendende gule eller ildfarvede Shawler, i det Hele var her en straalende Farvevexel, hver lille Bod bredte frem det meest Brogede, den havde, og selv hen ad Jorden var stadseligt lagt og opstillet Varer og Kjøkkenurter, især kæmpestore Løg og græsgrønne Meloner. Kurve, fulde af smaa, almindelige Snegle, det Slags, vi Dagen forud havde faaet i Suppe, prangede foran *La Lonja de la seda*, Silke-Børsen, en høist eiendommelig Bygning med to colossale Vinduer, store som Byporte; de give Lysning ind i en mægtig Sal, hvis Loft bæres af spiralformede Søiler, høie og slanke, som Palmetræer. Skinnende guul Silke laae i store Bundter paa Gulv og paa Disk.

Fra den livlige Deel af Byen kom jeg ind i et mere stille Qvarteer, hvor en halv Snees Karle gik og feiede med blomstrende Myrteqviste; paa begge Sider af Gaden laae paladsmæssige Gaarde med Springvand og blomstrende Rosenhækker, sribede Solseil hang ud over Balconerne, og fra en af disse tittede frem to unge Piger, de smukkeste jeg endnu havde seet i *Spanien*; deres Øine vare som sorte Flammer, deres Mund sagde ved et eneste Smil mere, end nogen Digter kan sige i et langt Digt, *Byron* og *Petrarca* tilgive mig! Jeg kom til en stor Plads med indhegnede Haveanlæg; pragtfulde Blomster, Palmer, Gummitræer, et tropisk Lands skønneste Væxter. Solen brændte ogsaa tropisk; Tartaner var her nok af, men man sidder derinde under Laag, seer Ingenting, derfor gik jeg helst, ja naaede i Solheden ud af Porten, over Broen til *Alameda*, *Valencias* Promenade; den strækker sig mellem *Guadalaviars* udtørrede Flodleie og en Mængde grønne Orangehaver, hvor Plataner og Palmer omskygge hvidkalkede Landhuse. Her var Veie og Stier nok, men kun faa Mennesker, Solstraalerne faldt saa glødende, man fristedes til at hule sig en Hue af det friske, kølende Græskar og bære det paa Hovedet istedetfor Hat. Jeg kastede mig tilsidst i en Tartan, og under dens Seildugstag, strækkende mig paa de stoppede Hynder, jog jeg afsted til min luftige Stue i *Fonda del Cid*.

Her kom i det Samme Diligencen fra *Barcelona*, den, vi skulde have kjørt med; den var saa overstænket, overstøvet, et Spørgelse kun af det Kjøretøi, vi havde seet for to Dage siden; Hestene dreve af Vand, Vognen var macadamiseret af Støv, Passagererne stege ud som Hospitalslemmer, Nogle med Tøfler paa, thi ved den lange Kjørsel svulmede Fødderne i Støvlerne, Andre uden Kjole, den hang dem over Armen, Støvet hang dem i Haaret og de Magre hang det i Kjæverne; saaledes saa Herskabet ud; den ulykkelige Centaur, den til Hesten sammenvoxede Forrider, var anderledes lidende. For fire Dage siden satte han sig til Hest her i *Valencia*, og derpaa i Galop, altid i Galop, i Støv og Hede maatte han afsted, altid samme Stilling, kun at han paa Stationerne skrævede over paa et nyt Dyr og igjen paa et nyt Dyr, til han naaede *Barcelona*, trak saa Veiret der en Time eller to, og da igjen til Hest, »til *Valencia!*« brændt af Solen, halvqvalt af Støv, afsted, uden Hvile, – og nu var han her, stod igjen paa Jorden, gik, men Gangen var stiv, Ansigtet mumiestramt, Smilet den Syges Smil, naar man siger: »De seer i Dag bedre ud!« men han veed, det er kun løs Tale.

Til *Valencia* knytter sig flere af de gamle spanske Romancer om *Cid*, han, som i alle Kampe og Miskjendelser blev sin Gud, sit Folk og sig selv tro, han, som i sin Tid stod i Rang med Spaniens Konger og indtil vor Tid er Folkets Stolthed. Som Seierherre drog han ind i *Valencia*, her levede han i huuslig Lykke med sin ædle, heltmodige Hustru *Ximene* og sine Døttre *Donna Sol* og *Donna Elvira*; her stod om ham ved Dødsleiet alle hans Kjære; ogsaa hans Stridshest, *Babieca*, havde han ladet kalde hid. Rørende klinger det i Sangen: Hesten stod from som et Lam og saae med store Øine paa sin Herre, der ikke kunde tale til den og den ikke til ham. – Gjennem *Valencias* Gader drog i Natten det forunderlige Tog:

»Til San Peder de Cordoña«,

som den døde Herre havde forlangt. *Cids* seirende Fane blev baaren foran, firehundrede Riddere værnede om den; nu kom Liget. Opreist paa sin Stridshest sad den Døde, iført sin Rustning, og med Hjelm og Skjold, det lange, hvide Skjæg bølgede ned over Brystet. *Gil Diaz* og Bispen *Jeronymo* gik paa hver Side, saa fulgte *Donna Ximene* med tre hundrede ædle Mænd.

Valencias Port ud mod *Castilien* aabnedes, og Toget gik taus og langsomt ud i Marken, hvor Maurernes Hære havde leiret sig. En sort, maurisk Qvinde skød paa dem sine giftige Pile, men hun og hundrede af hendes Søstre maatte med Livet bøde derfor. Sex og tredive mauriske Konger laae i Leiren, Forfærdelse greb dem, da de saae den døde Helt paa sin hvide Hest, og –

»Flugt de tog til deres Skibe,

Mange styrted' sig i Havet.

Vist ti Tusinde der vare,

Som ei kom ombord derude,

Men blev' slugt' af Havets Bølger.«

Og *Cid* vandt saaledes, selv efter sin Død, Rigdom, Telte, Guld og Sølv; den Fattigste blev rig! saa lyder det i Sangen om *Cid* i *Valencia*.

Endnu staaer af mægtige Qvadersteen og med takket Muurkam den gamle Port, gennem hvilken den Døde red i hin for Maurerne Angestens og Dødens Nat; jeg stod i Portens Skygge, tænkte paa Helten og hans Stridshest, og underlig nok, hvor Modsætningen tidt spiller en Rolle: netop idet jeg stod her, kom en lystig jublende Dreng paa det elendigste Øg, jeg endnu har seet, Skind og Been, Hungerens Symbol mellem de fiirføddede Dyr, og Tanken vendtes fra *Cids* ædle Stridshest til *Don Quixotes Rosinante*, begge lige udødelige i Sangens Verden, Modsætningerne *Babieca* og *Rosinante*.

I den tidlige Morgenstund paa den tredie Dag vi vare her, tog *Collin* med Banetoget til *Murviedro*, jeg drev om i *Valencias* Gader, uden at opdage noget Nyt eller Eiendommeligt. Jeg søgte just derefter og havde i den Anledning Papir og Blyant med, men jeg fandt Intet. Jo Eet fandt jeg, men det kunde jeg ogsaa have fundet hjemme i Kjøbenhavn og i hver stor By. Foran en Boutikaabning, der indtog hele Husets Brede, hang et stort Klædningsstykke; det saae ud som en Stormklokke, men af Linned, spændt ud med Staaltraad eller Spanskrør. Det var det Klædningsstykke, man nu tildags kalder Crinolinen og hvori Fruentimmerne blive alle lige tykke, saavel de unge Piger, som de gamle Koner; det er, som om de have Paraply om Tyndlivet, Noget, der ikke har med Naturen eller *Vor Herre* at gjøre.

Dette store Strutud hang der, og da det bredte sig saa forfærdeligt vidt foran den hele Boutik, saa havde man behængt det med alt det Nips af Klædningsstykker, man kunde

finde i Boden: Børnestrømper, Halsklæder, Baand og Vifter. Crinolinen var Skilt for Boutiken, Stormklokken, der ringede til Huset, Klokken uden Knevl; Señora maa krybe i Klokken, hun er da selv Knevelen i Crinolinen. Jeg faldt ordenlig i Tanker ved det Syn, jeg tænkte fremad. Ja, om tusinde Aar, da gaae Fruentimmerne ikke med Crinoline, man nævner ikke det Navn; det staaer da kun i gamle Skrifter, og læses disse, og Menneskene da see i Billeder, hvorledes saadan en Crinoline saae ud og vor Tids Damer saae ud med den paa, saa raabe de ganske høit: »Du forbarmende Gud!« de lee, de more sig. »Det var dog en latterlig Dragt!« De læse om dens Oprindelse, det er da et Sagn; de læse om Keiserinden, ung og smuk, der i qvindelig Blyhed opfandt denne Klædning, som skjulte for Verden at hun var Moder; og Klædningen klædte; kløgtig var hun, hun var klog, hun var smuk, og det vilde de Alle være, og saa fik de Alle Crinoline, de Tykke og de Tynde, de Lange og de Korte; det saae rædsomt ud! hvor maa hun have leet, den smukke, den unge, den kløgtige Opfinderinde, hun, som havde en Tanke derved. Og saa gik de om i Aaringer, i hendes Land, i Nabolandet, i alle Lande; Knevelen ringede ud: »det er skjønt! det er behageligt, det er saa uendeligt køligt!« Det var *anno crinoline*, *Cholerine*, Plage og Pine! Her foran *Valencias* Boutik klokkede den Kjøbere; jeg tegnede den af, her er den i sin Størrelse, saa stor, at den skjuler al videre Beskrivelse af *Valencia*.

IV

Almansa og Alicante

Reise vilde vi. Det var endnu Nat, da Tartanen holdt for Døren for at bringe os til Banegaarden; i Daggry afgik Toget. Ikke en Lygte lyste, men Stjernerne funkede i deres fulde Pragt. De snevre, krogede Gader vare mulmmørke, ikke et Menneske var at see, før vi efter en langsommelig Fart naaede den tarvelige Banegaard. Udenfor, paa den bare Jord, blussede Lys og Lamper, her var smaa Kaffeskjenkerier, her blev solgt Drikkevand, Anisette og deilig Frugt. Vi kom i Trængsel, Folk med Gods og uden Gods fyldte op; Bønder, svøbte i burnuslignende Manta, dampede med Cigarer; Piger og Madamer, med stort Paahæng af Børn, sad som paa Forundringsstol. Man blev oplært i Venten og Nølen, det var langt over den rette Afgangstid før man lukkede Vognene op for os, men da vi sad her, sad vi godt, i første Classe, der var en rummelig Stue med Sophaer og bløde Hynder.

Nu kørte vi! Dagen lysnede, Skyerne rødmede, Luften blev straalende klar! det gik Altsammen i en Flugt, som den vi foer med. Vi fløi i et Solskins Land, hvori store Palmetræer holdt deres grønne Vifte i den lysende Luft; hvidkalkede, venlige Bygninger laae mellem frugtfyldte Orangetræer. Vinen voxte som en Vævning hen over Jorden, rislende Canaler dannede Islætten; det hele Landskab maa i Fugleperspectiv see ud, tænkte jeg mig, som et uhyre Tæppe, sammensyet af alle de Frugtstykker, Malerne have bragt paa Lærredet. Opholdet paa hver Station var ualmindeligt langt, men saa havde man Leilighed til at see de broget klædte Mennesker.

Ved den gamle mauriske Stad *Jativa*¹, der med sit Citadel er af stor malerisk Virkning, slipper *Valencias* Have. Man kommer fra den frugtsvulmende Oase ud i Steenørkenen. Solen brændte voldsomt, og det var som om den stenede Grund, der gjemte endnu Solvarmen fra igaar, lod denne strømme ud af sig i den allerede altfor hede Luft. I uendelig Afstand fra hverandre laae faa eensomt udstrakte Gaarde med fæstningsagtige Mure, Forskandsninger mod vilde Dyr og onde Mennesker; ikke et Træ var at opdage; det eneste Grønne, man saae var nogle store Cacteer, som i Fjeldkløfter eller bag forfaldne Mure svulmede svampagtigt frem. Tungt læssede Pakvogne, trukne af sex til otte Muuldyr, det ene spændt foran det andet, gav noget Liv i den ellers kun døde, udbrændte Ørken; det var, som om et ædende Vand havde overskyldet det hele Landskab, som den brændende Luft havde afsviet hvert Græsstraa og ikke engang ladet Asken deraf blive tilbage.

Pludselig holdt vi foran en stor Banegaard. Skinnerne forgrenede sig i to Veie, den ene førte til *Madrid*, derhen gik Toget uden Ophold, den anden førte til *Alicante*, Maalet for vor Dagsreise. Klokken var nu Ti om Formiddagen, vi havde at vente til Sex om Aftenen, før kom ikke *Madrid*-Toget, som vi skulde med. Vi maatte altsaa spise, sove, see os om, eller alle disse tre Ting, saa gik nok Tiden. Her var ved Banegaarden en meget god Restauration, bestyret af en Franskmand, og lige tæt ved var til de Reisendes Beqvemmelighed opført en orientalsk, skyggefuld Gaard med høie, kølige Stuer, hvor man kunde trække Veiret, ja overnatte, om man vilde, og hvad Mærkværdigheder angik, saa havde man kun et kort Stykke at gaae og var da i den aabne Landsby *Almansa*, bekjendt fra Krigshistorien.

Gaderne strække sig lige ud, ere meget brede og uden Brolægning, Husene lave, med hvidkalkede, heldende Vægge, et Hul til Vindue, hist og her en Træluge at lukke for, men ikke en Glasrude at opdage i hele den lange Gade. Den brede Døraabning skjules ved et Rørtæppe; hvor dette var løftet tilside, saae man ind i en fattig, halvdunkel Stue; der sad Beboerne og arbeidede, udenfor kunde de det ikke, Solen brændte for stærkt. Hver Stue eiede Udgang til en lille grøn Plet, hvor et Viintræ skyggede eller der idetmindste stod en blomstrende Busk. Sorte Øine, sort Haar og bruungule Lemmer havde de faa Mennesker, jeg mødte i Gaden, der skraanede ned mod en steil Klippe, hvor der øverst oppe laae Ruinerne af et befæstet Slot; nedenfor hvor jeg stod, i et Solskin som var det Skjærsildens Flamme, ligger Kirken og et Par Bygninger, af svære, hugne Steen, med Vaaben over Indgangen. Adelige Slægter have engang boet derinde, nu staae Salene øde, Væggene ere revnede, Bræder spigede hen over de itubrudte Vinduer. I denne Forladthed og Eensomhed ved høily Dag, kommer man til et Monument, en Pyramide med en udhugget Løve: Minde om Slaget ved *Almansa*, da Byen fik Hædersnavnet *fidelissima*². Da var denne glødende Steenslette en blodig Valplads, flere Tusinde laae her saarede, endnu flere Tusinde laae dræbte, men Seierherren bortbar hundrede og tolv Faner. Alt det er nu forlængst glemt og gjemt i Sagn og Sange. Sol og Vind er med ætsende Finger faren hen over dette uhyre Steenbord, hvori, som et Mosaik, *Almansa* er indlagt; Kampen og Seirens Blod-Indskrift er udvisket.

Byens Mærkværdigheder havde jeg nu seet og skulde tilbage gennem den brede, solskinsfyldte Gade, altid opad mellem blendende hvide Huse; de lyste og varmede paa

1 Bogstavet J udtales som K, saaledes *Jativa*: *Kativa*, *Loja*: *Lokka*, *Tajo*: *Takko*.

2 Den 25de April 1707.

begge Sider, det var en Vandring gennem et Hindubaal, en langsommelig *Auto da Fé*, og da jeg endelig naaede min Stue med de tillukkede Vinduesaabninger, det kølende Rørtæppe hen over Gulvet, havde jeg Fornemmelsen af at komme fra *Saharas* hede Sand ind i Oasens Skygge, sank hen, drog mit Veir og var det muligt at tænke, da var Tanken: Jeg er i Solens Land, mit Blod er gennemvarmet til at undvære Kakkelovnen en heel Vinter hjemme i Norden. Hvilket Gode! hvilken Besparelse! *Spaniens* varme Solkys var ved den solhede Luft gaaet mig ind i Lungerne, ind i Blodet, jeg tænkte paa Solskin, jeg drømte om Solskin og saa maa man blive klimatiseret. Blodfarvede Skyer lyste som et Fakkeltog ved Afreisen fra *Almansa*.

Toget foer afsted, dog kom vi neppe før mod Midnat til *Alicante*. Rundt om var ganske mørkt, kun ved de forskellige Stationer lyste et Par Gasflammer, Folk stege ud og ind af Vognene, overalt var Tummel og Trængsel; jeg tænkte med nogen Forskrækkelse paa Ankomsten til *Alicantes* Banegaard, der havde vi Ingen, som i *Barcelona*, til at tage imod os. Hvorledes vilde det gaae? Dog vor gode Stjerne skinnede, vi fik atter Beviis paa det spanske Folks elskværdige Opmærksomhed og Velvillie mod den Fremmede. En ung Spanier fra *Sevilla* var i Vognen; paa en af Stationerne kom ind til ham en Ven, en ung Officeer, der hørte hjemme i *Alicante*; han var Livligheden selv, maatte derfor ogsaa tale med os og vi med ham, det var en Sprog-Arabesk af Fransk og Spansk, holdt sammen ved gjensidig Gjetning. Vi talte om Reiselivet, om det gode Vei-Politie, om Livet i *Alicante*; han vilde vide min Stand og mit Embede, og da jeg sagde, at jeg var Poet, og at et af mine første dramatiske Arbejder var Spanierne i Danmark under *Zamora*, og han vidste om dette Tog og om Spaniernes Flugt, saa vare vi næsten som gamle Venner; jeg udtalte min Glæde over hans skønne Land og al den Venlighed og Velvillie, man mødte. Vi kom nu til Banegaarden ved *Alicante*; der var frygtelig Trængsel, men vor unge Ven kaldte paa tre opstillede Skildvagter; de vare under Gevær, men desuagtet tog den Ene Kofferten, den Anden Natsækken og den Tredie gjorde Plads for os ud til Tartanen, som Officeren selv hentede; Folkestimlen veg til Side, den antog os vistnok for et fornemt Herskab eller ogsaa for Fanger, der transporteredes. Det var nu det Samme, vi kom vel i Vognen, vore to spanske Venner trykkede vor Haand, sagde os, hvad vi havde at betale Kudsken, og Denne kjørte afsted til *Fonda del Bossio*, der laae i en af de brede Hovedgader nær ved *Alameda de la Reina*.

I den mørke Gade straaledede et blendende Lampelys ud fra Fondaen, brede Trapper førte op til luftige Stuer, belagte med Rørmaatter, alle Vinduer stode aabne, der var ikke et Vindpust at fornemme; man frembar mageløs Frugt, faste, saftige Muskateldruer og funklende Viin, ægte *Alicante*. Havets Brænding gav Taffelmusik, Stjernehimlen Illumination, det var en Sommernat, som jeg aldrig før havde kjendt den, og næste Dag, vidste jeg, begyndte igjen en Sommerdag med Sommernat og saaledes endnu mange i det solvarme *Spanien*.

Næste Morgen, – ja nu skulde man see *Alicante*! Hvidkalkede, fladtagede Huse, med fremspringende Altaner, er Physiognomiet; et Par af Gaderne ere brolagte, *Alameda* seer ud som en Stump, klippet fra en af Boulevarderne i *Paris*, og man vilde ikke savne der et saa lille afklippet Stykke; dens Træer give ikke megen Skygge, men dog sidde Folk her i Rækker paa Steenbænkene og see paa de mange Spadserende. Her kom et Par svenske Matroser, de talte freidigt og frit, de talte deres eget Tungemaal, de vidste jo, at Ingen forstod dem. Der gik, i Silke og med Kniplings-Mantille, en nydelig ung Dame forbi, hun svævede paa de smaa Fødder, bevægede med Ynde sin glimrende Vifte, bevægede Øinene, ganske naturlige

Bevægelser; det var en Dame af Stand. »See Tøsen! see Tøsen!« sagde Matroserne. »Det er en deilig Fregat!« udbrød den Ene. »Hun skyder Signalskud!« sagde den Anden.

Nær *Alameda* kommer man, ud mod Havnen, til en lav, men udstrakt Bygning, et Slags Bazar for Slagtere, Fiskere og Frugthandlere. Paa Væggen hang blødende Harer og Kaniner samt Kjød til store og smaa Huusholdninger. I Fiskehandlernes Halle laae paa Disk og i Baller, Fisk og Vanddyr af alle Farver, Former og Størrelser, fladbugede Aal, klodsede, kasseformede sorte Fiske. Her summede og surrede det ved idelig Snakken af Handlende og Kjøbende. Fra Kjød og Fisk kom man ind til Gemüse; Oranger laae her henslængte som hos os Kartofler; colossale Løg og Druer hang paa Bjelkesøilerne og syntes at vælde ud af det tørre Træ. Udenfor strakte sig Byens Hovedgade, med anseelige Bygninger, blandt hvilke især Raadhuset tager sig ud med Taarne i alle fire Hjørner; Domkirken ligger kun nogle Skridt herfra, skjult inde i det smalle Stræde. Veien gaaer gennem en fugtig Hvælving og halvdunkle Buegange, der omslutte nogle sygelige Buske og Træer. Kirkens Hvælvinger trykke; altfor sparsomt falder Lyset herind i den tunge, skimlede Luft. Hvorofte har jeg ikke i *Spaniens* til Andagt løftende Kirker følt Trang til med Menigheden at knæle for den usynlige Gud; her aandede jeg en Luft der ikke var Guds Aande, jeg gik i et Halvmørke, der var Menneskeværk. Herinde gjemmes i et Skab, bag Laas og Lukke, det Klæde, hvormed den hellige *Veronica* aftørrede Frelserens Ansigt, da han gik Korsets Vei til *Golgatha*.

Fra Kirken skyndte jeg mig ud i *Vor Herres* friske, solbelyste Luft, saae glade Mennesker omkring mig; fornam Liv og Larm. Piger, Koner og Børn stode paa Altanerne og i Huusdørene; her var for en Maler Motiver til Billeder.

Solstraalerne naaede ikke ned imellem de høie Huse, Altanerne mødtes, Gjenbo kunde række Gjenbo Haanden fra Huus til Huus. Mere voldelig brændte Solens Straaler ude paa den aabne Plads, det var, som om de sugede større Kraft i sig fra Husenes hvide Mure, fra Gadens gule Støvbund og fra de tørre Klippevægge rundt om Byen; der fandtes ikke et Træ, ikke en Busk; Luften var saa tør, at Mund og Hals tabte sin naturlige Fugtighed; og vilde man nu hen over den solbagte Havneplads til et af de aabne Badehuse ved Stranden, saa maatte man først samle alle sine Kræfter og da under Paraplyens Skygge afsted, instinktmæssigt gjorde man det, thi kun i Havet, hvor Søerne rullede, kunde man igjen blive elastisk i de dorske, halvkogte Lemmer.

Langs Stranden, hen under de væxtløse, flammegule Fjeldskraaninger, stode store Træskuur, hvori forevistest Løver og Hyæner; vare de slupne ud, her havde de troet sig endnu i deres solglødende *Afrika*. Hen ad Veien kjørte den ene Vogn efter den anden, med Herrer og Damer i nationale Landbodragter af Fløiel og Silke; de sloge med Castagnetter, de spillede paa Mandolin og underlige langhalsede Strængespil.

Først næste Dag hørte vi af den danske Consul, at en Miilsvei udenfor Byen feiredes en Folkefest; Damer og Herrer, i forfinet folkelig Dragt, havde ved Fakkelskin, paa den aabne Plads ved Havet, dandsset til langt ud paa Natten. Skade at vi ikke betids vidste det. I Byen selv var ikke at mærke denne store Udvandring; det var Søndag Aften, *Alameda* frembød en Vrimmel af Spadserende, Militaire, Civile, Damer i sorte Mantiller og med den straalende Vifte, Piger og Koner i brogede Tørklæder. Regimentsmusikken spillede til hen imod Midnat, Børneflokkene dandsede i Kreds, midt i Vrirlen; alle Bænke vare opfyldte af sladdrende Grupper, det var, som om man gik i en folkelig Balsal. Gaslygterne lyste festligt under de mørke Træer. Nede ved Havnen var derimod tomt og eensomt, ingen Lygter brændte,

Stjerner saae jeg store og klare, Havets Brænding hørte jeg, Musiken fra *Alameda* naaede herhen. Tanker om Hjemmet udfoldede sig, med Erindringer om danske Sommernætter, om Skovbal under Bøgene ved den aabne Strandbred; det var ikke Hjemvee, jeg følte, jeg var glad, Hjemmet var hos mig i Tanker og i Toner.

V

Diligence-Fart over Elche til Murcia

Alicante er en af Hovedstationerne for Dampskibsfarten langs den spanske Kyst³. Herfra var det os meest beqvemt at indskibes til *Malaga*, og derfra over Land at naae *Granada*, men rigtignok maatte vi da opgive *Murcia*, der var skildret os som en af de interessanteste Byer; der skulde vi see mauriske Minder, der skulde vi see Zigeunere og der fandtes de meest maleriske Dragter i *Spanien*; paa Veien kom vi igjennem den meest tropiske Deel af Landet, fik *Elches* berømte Palmeskov at see, den største i Europa. Alt det kunde vi ikke opgive! Rigtignok knyttede sig til den Vei de allerforfærdeligste Historier om Overfald og Plyndring. Egnen fra *Alicante* til *Murcia* og derfra videre til *Cartagena* var jo berygtet som *Sjerra Morenas* Bjerge. Imidlertid forsikkrede vor Consul og hver Spanier, vi her talte med, at vi havde Intet at befrygte; Vei-Politiet var fortræffeligt og alle Veie sikke, man kunde reise med aaben Pengepung i Haanden, Ingen vilde tage en Døit.

Ægte spansk Diligencekjørsel maatte vi dog ogsaa prøve. Vi fik Plads. Tartanen holdt allerede Klokken To om Natten for Døren og rumlede med os i Mulm og Mørke hen til den store Pakhuusbygning, hvor Diligencen holdt; man kunde indtil Afreisen opholde sig her i den snevre, skumle Gade, eller ogsaa træde indenfor, hvor en Lampe og et halvt Lys meget sparsommeligt belyste de allernærmeste Gjenstande. Den meest Bestraalede var en halvpaaklædt, gammel Herre, der sad i Contoret, det vil sige i en stor Rosinkiste, hans Cigar dampede voldsomt, han udførte Skriverforretninger og tog mod Penge af Passagererne, som endnu ikke havde betalt. To bevæbnede Karle laae og strakte sig paa den bare Jord, og et gammelt Fruentimmer med en pjaltet Manta over sig sov paa nogle henslængte fyldte Sække. Kasser, Kister, Seletøi og Riisknipper laae hverandre iveien i det store Rum, der gjorde sig større i Mørket; et Par glødende Cigarer, langt tilbage, viste, at her var Plads, Dybde og flere Mennesker, end dem man saae.

Klokken slog Fire, før Gods og Reisende vare stuvede i den snevre, tunge, stødende Kasse, der nu knagende bevægede sig, trukken af ti bjældebesatte Muuldyr. Jeg maa ikke sige at vi foer afsted, som vi tidligere vare vante til i *Spanien*, vi kom sindigt, Skridt for Skridt, Kudsken syntes nødigt at vilde forlade *Alicantes* støvede Gader. Hist og her stødte vi mod en Stump Brolægning, man maatte troe, at den var lagt ene for at give Vognen og os et Oplivelsens Skub; vort Hoved kom i nær Berørelse med Laaget paa den rumlende Kasse. Vi kjørte forbi

---

3 De spanske Dampskibe anløbe *Barcelona*, *Alicante*, *Malaga* og *Algeciras*; de franske Skibe mellem *Marseille* og *Algier* berøre kun *Alicante*.

Alameda, Lygterne vare slukkede; vi kørte forbi vort Hotel, det syntes igjen at sove, min tykke, spanske Nabo sov allerede før vi vare ude af *Alicantes* støvede Landeveis-Gade, hvor i Tusmørket Husene saae ud som store, hvidkalkede Vandbeholdninger i Vandmangelens By.

Alt som Luften lysnede og Landskabet kom frem, ufoldede dette sig i Skikkelse af en graa Papiirstegning. Veien var uendelig bred, ti Vogne kunde køre ved Siden af hverandre, snart var her stenet og jævnt, snart dybt og opkørt. Synskredsen laae begrændset af mørke, skaldede Bjerge. Den hele Egn var som indrettet til Røveri og Overfald; her var ikke en levende Skabning at see; sparsomt laae henkastet en enkelt Bygning, stor og udstrakt, med murede Cisterner for Regnvandet; det blev solgt glasviis, var lunkent og graahvidt; blandet med Anisette smagte det dog som Medicin, og det er altid godt at vide hvad det smager af. Veien blev værre og værre, svarede aldeles til de meest forfærdelige Beskrivelser, der læses om spanske Landeveie. Det var, som om man kørte over et milevidt udtørret Gadekjær. *Mayoralen* pidskede paa Muuldyrene, *Zagalen* hujede, hvinede Thiah! og tordnede ud en Ramse af Navne, der maatte gaae i en Fart! den tunge, stærktbelæssede Vogn, vi sad i, slingrede voldsomt til Høire, men kom igjen i Balance ved pludseligt at synke med Hjulene ned i et Hul til Venstre, og fik ikke Tid til at vælte, dertil var den for stærkt i Fart. Det maa for Himlens Fugle have seet ud som et Fartøi i stærk Dønning. Ikke sjelden gav Vognen et Hop over en Jordknold, saa Ens Indvolde var ved at komme i Uorden. Snart kørte vi i udstrakte, stillestaaende Vandpytter, med hemmelighedsfulde Hjulspor-Dybder, snart over steenhaarde Skrenter, der havde forvildet sig ud paa Landeveien, bare for at vi skulde vælte, men vi væltede ikke, vi hastede saaledes afsted, at det nok var Centrifugalkraften, der holdt Vognen i Skranke. Og denne af Guder og Veivæsen forladte Vei førte til den meest paradisiske Egn, en Skjønheds-Oase, som *Armidas* fortryllende Have; vi nærmede os *Elche*, vi saae den frugtbugnende Dal og dens vitudstrakte Palmeskov, den største og skjønneste i *Europa*, det meest Paradisiske i hele *Spanien*. Mægtige Palmer strakte her deres skjældannede, lagformede Stammer, overraskende i Tykkelse og dog i deres Høide slanke. Dadlerne hang i store, tunge Klaser paa Stilk ved Stilk under den grønne Bladeskjerm; hele Underskoven var Granattræer, hvor den ildrøde Frugt skinnede frem mellem de mørke Blade; store, prægtige Granatæbler svævede i lange, lange grønne Traadstilke, hist og her stod et Citrontræ, Frugten var blegguul imod de ildfulde Granatæbler. Her var et Yppighedens Hjem, en Omgivelse for den solstraalende *Sakuntala*.

»Der er kun eet *Elche* i *Spanien*!« Hele Reisen denne Dag havde oprullet for os en Omgivelse, en Natur, som den udmales os i Skildringer af det hellige Land. Vi havde kørt over udbrændte Steenstepper, lædsket os ved Cisternernes lunkne Vand; Solstraalerne havde brændt som de brænde i Palæstinas Dale; vi havde i den hede Luft nydt Palmernes Skygge, som Kong David nød den og som Disciplene kjendte den paa deres Vandring.

Valencias rige Campagne kan kaldes en Kjøkkenhave, *Elches* Omegn er en østerlandsk Park, den er *Spaniens* Palmebouquet, og det en Bouquet mileviid i Omkreds. Byen selv har omtrent to tusinde Huse og var i Romernes Tid større og mere betydelig, da gik Havet herop og *Elche* havde en Havn. Vi kørte et Stykke Vei langs de gulbrune Mure, de bare et Draperie af Slingplanter i rig, frisk Fylde. I den lille *Venta* hvor Diligencen holdt, drak vi vor Chokolade, og efter en Times Hvile rystede paany Muuldyrene deres klingende Messingzirater, vi presseses igjen sammen i Diligencen, der nu foer videre mod *Orihuela*,

hvis frugtbare Campagne staaer i det Ry hos Spanierne, at de sige: »om det regner eller ikke, saa groer dog Kornet om *Orihuela*«. ⁴

Byens Pragtbygninger, den storartede Cavallerie-Caserne, det erkebiskoppelige Palads og Domkirken, har jeg ganske vist seet, men jeg husker det ikke, derimod Vertshuset her, hvor vi toge vor Middag, husker jeg, det var ikke til at glemme. Gaarden, Stuerne, Kjøkkenet, den hele Befolkning var saa ægte gammel spansk, som Nogen vil forlange. Fra Gaden kom man gennem en Gaard, overfyldt med alle Slags forældede Kjøretøier, Gigger og Tartaner, Vogne fra høiselig Ridder Don *Quixotes* Tider; Diligencen kneisede her som en veldresseret Elephant mellem det øvrige Menageri af Vogne. Kalkunske Høns, Katte og andet levende Kræ fyldte den krinkelkrogede Vei til Husets Indgang, der prangede med et støvet, halvtudgaaet Viintræ, behængt med Laser og henslængte Frugtskrællinger. Den portbrede Indgang havde hverken Dør eller Tæppe, Stuerne vare overfyldte af Mennesker ved dækkede Borde, Fluerne susede i store Sværme, som vaiede her et stort, sort Flor. Ikke en ledig Stol eller Bænk var at finde, man maatte søge udenfor, finde en Steen eller en Bøtte, sætte sig der under Paraply i Solskinnet. Kjøkkenet var Foreningspunktet for alle Stuerne; Blus ved Blus brændte paa Skorstenen; der stegtes og brasedes; Fruentimmerne, det ene mindre kjønt end det andet, unge og gamle, vare i stor Travlhed med at skrabe Rødder, skære Kjød itu, koge, stege og varte op, og dog gik Alt med en Langsommelighed, en Søvnighed, en Ligegyldighed, der for en hungrig Mave havde noget høist Oprørende. Vertinden, et ungt, blondt Fruentimmer, opsvulmet fed, forresten hvid og rød, førte med dyb Basstemme Commandoen; hun saae ud til at have gode Kræfter, og kunde vistnok bøie en Karl i Knæ. Hun var en ægte Typus for en ung Røverkjælling. Det syntes slet ikke at komme hende ved, at et nyt Hold af Reisende var indtruffet, og at Diligencen kun havde sin bestemte Tid at holde her; vi vare Alle trængende til at faae Noget at leve af. Flere Gange blev hun anmodet om at sørge for os, hun svarede ikke, det var som om hun Ingen saae, Ingen hørte, sin Lystighed lod hun flagre, sin Præk førte hun høit og uafbrudt med et Par begunstigede Gjester, der sad og fik deres Foder. Da jeg, efter at have ventet næsten over en Time, tog hende i Armen og bad om idetmindste et Glas Viin, saae hun med forundret Mine paa mig, gav et halvt naadigt Nik og sagde: »Vent til Tiden kommer!« og jeg maatte vente, vi maatte Alle vente til Diligencen igjen holdt forspændt med de klingende Muuldyr og Majoralen smældede med Pidsken, saa stavrede paa hendes Vink et Par gamle Koner hen, lagde Dug paa Bordet og stillede den ene Steg frem efter den anden. Madamen stod midt paa Gulvet med de laskede Arme i Siden og satte et saa bydende, villiehavende Ansigt op, at det blev morsomt, hun burde have været malet til Vertshuusskilt.

Vi kom i Vognen og ud paa en Vei, der var, om muligt, endnu værre, end den, vi allerede havde prøvet; Hul paa Hul, en Fart over det Convexe og det Concave, vi foer hen over Jordklumper og Knolde, som Regnvand, Solvarme og Kjørsel havde skabt; det var ingen Trøst, at faa Skridt fra os glattede og banede man en god Kjørevei, der om nogle Uger vilde være færdig, behagelig at befare. Dronningen af *Spanien* var for Øieblikket i *Sevilla*; hun besøgte for første Gang Landets sydlige Provindser, ogsaa her til *Murcia* ventedes hun, og derfor havde Autoriteterne travlt med at Hendes Majestæt kunde see, hvor fortræffelig

---

4 »*Llueva o no Llueva, trigo à Orihuela*«.

Landeveien var; hun kunde tilvisse kun rose den, vi Stakler fornam tydeligere, hvorledes det stod til med Veiens Herlighed.

De nøgne, sorte Bjerge droge sig mere tilbage mod Horizonten; Agaver med deres træhhøie blomstrende Stængel stode som Landeveis Veibred; Markerne vare overgroede med colossale Cacteer, besatte med deres modne, rødgyule Frugt; og hen over Høiene laae den blendende røde *Pimiento*, spansk Peber; den ildfarvede Frugtskal spredtes ud i Solen for at tørres.

Et Par hundrede Mennesker arbeidede travlt paa den nye Jernbane; vi sad og gispede efter Luft, smægtede efter en Draabe Vand, man bragte det i en stor Leerkrug, der havde lagt skjult under de skyggende Cacteer, Vandet var lunkent og ildsmagende. Solstraalerne gave os et vedvarende Ildbad, jeg syntes, vi vare ikke langt fra Kogepunktet; Tartanerne holdt stille paa Veien, Hestene foran sov bestemt, Kudskene sov, Herskabet derinde strakte sig paa de udstoppede Hynder, og havde det i dette Øieblik Tankerne i Bibelen, saa var det der om Mændene i den gloende Ovn. Ikke en Fugl fløi gennem den glødende, tørre Luft, og al den Ild og al den Glød, ja den syntes at samle sig i to store, lysende Øine, som saae paa mig, idet jeg traadte ind i det lave, fladtagede Huus mellem de støvede, elephantklodsede Cacteer. En tolvaars, tilfulde udvoxet Pige, en ægte Murillo-Skjønhed, meget lidet klædt paa, det var den voldsomme Varme Skyld i, sad her med en tung, saftfuld Druerklase i Haanden, Ild og Lædskedrik kunde være Omskriften for dette bacchantiske Billede. Jo, her var man i de varme Lande!

Ikke en Vind pustede, Støvet selv havde ikke Kraft til at løfte sig fra Veien, og nede i Flodleiet var ikke en Draabe Vand. Floden bliver nu ogsaa, som Spanieren kalder det, aareladt, og det i den Grad, at den nok kan synes livløs. Her, som om *Valencia*, er ved konstig Vanding en Udtapning af Floden ledet om i *Campagnen*, som derved forvandles til en frugtbar Have; Viin, Mais, Bønner og Kjærligheds-Æbler groe i Bede, mellem Morbær og Granattræer. Vi kjørte ned i den vandløse Flodseng, langs med høie Bambusrør, Broen, vi skulde have kjørt over, løftede sig hen over os, som var den en gammel Triumphbue.

Foran os, midt i den store Frugthave, saae vi *Murcia*; Domkirkens slanke Taarn kneisede høit over de andre Bygninger, som om det havde reist sig for at sige Velkommen.

VI

Murcia

Vi kjørte hen ad ubrolagte Gader, forbi Byens Spadseregang *la glorieta*, og Diligencen holdt ved et Huespedes, der mindede om Vertshuset i *Orihuela*. En ung, skiden *Pepita*, med friske, hvide Blomster i det sorte, fedtede Haar, tog os uden videre i Haanden og vilde føre os til to balconaabne Stuer; det ildrøde Skjørt, det brandgyule Tørklæde og den udskaarne, hvide Krave skreg om, hvor lidt rene hendes Hals og Arme vare, hun syntes vis paa sin Deilighed. Haner og Høns fløi iveiret, naar hun gik over Gaarden, og da hun hørte, vi havde valgt os Bopæl andetsteds i Byen, heldede hun sig op til det skrøbelige, lave Rækværk foran

Gaardens Æselstald og slog med Castagnetter og kastede med Øinene, til vi vare dette Fyrværkeri af Syne.

En spinkel, gammel Karl forslæbte sig næsten paa vore Kofferter og Natsække, dem, han havde bundet i en Byldt og løb med i Galop, for at han desto hurtigere kunde blive Byrden qvit. Snart naaede vi Cathedralen, og bag den, paa *Plaza de San Leandro*, traadte vi ind i det os anbefalede Hotel: *antigua casa de hospedage de la Cruz*. Det var ingen *Fonda* af første Rang, men dog det bedste Sted i *Murcia* for en Fremmed at tage ind. Her var fortræffeligt og utroligt billigt. Vi fik to store Stuer med Balconer ud til Pladsen og Sidegaden. Verten, Don Juan de la Cruz, og hans Hustru, bragte vi Brev, men de To, sagde man os, vare ikke længer i Huset, det bestyredes af Slægtninge, unge, venlige, høist skikkelige Folk. De spurgte, om vi vilde bevertes paa Fransk eller Spansk, vi valgte det Sidste, og fandt os særdeles tilfredse. Vi fik i Overflod stegte Paafugle og Vagtler, mageløs Frugt og god Viin. For alt Dette, Kost og Huusleilighed, betaltes dagligt sexten Realer, omtrent ni Mark dansk.

Vi boede netop paa Pladsen bag den prægtige Domkirke, Orgelmusik og Messesang lød over til os, men udenfor var eensomt og stille; vi saae nogle Præster i fuld Ornat skride hen over Pladsen, ledsagede af et Par Chordrenge i røde Kjortler med stor Kniplings-Krave. Kirken blev naturligviis det første Sted, vi her besøgte.

I sin Oprindelse som tyrkisk Moskee maa den hele Bygning have været af stor Skjønhed, nu er den gennem forskellige Tidsaldre undergaaet en Deel Forandringer og har lidt ved tilføiede Forziringer. Den store Hovedindgang er bleven overlæsset med Snirkler og Basreliefs; tunge Steenfigurer trykke hele Portalen. Dog uagtet det mauriske Taarn ogsaa har faaet flere af sine hesteskoformede, slanke Vinduer tilmurede og lider af en og anden Paaklining, raader dog i dette den mauriske Stiil. Lave, opadheldende Skraaplaner danne en beqvem Opgang fra Gaden til Klokkerne i Høiden. Luftigt og frit ringe de der ud over By og Land.

Hvad der særligt opfyldte og interesserede mig ved *Murcia* var Zigeunerfolket, her skulde jeg finde det fastgroet, her, ligesom i *Granada*, beboede de en heel Forstad. Ganske alene burde man just ikke begive sig derud, havde man sagt, Kniven sad temmelig løs hos de Folk. I alle *Europas* Lande, hvor endnu Zigeunerne findes, ere de en omdragende, bandlyst Slægt, saaledes i *Ungarn*, i *England* og oppe i *Norge*, hvor de kjendes som »Fantefolket«; kun *Spanien* synes at blive dem et Hjemland. Uden Cultur, vandrende i Hedenskab, blev *Gitanos*, en ægyptisk Horde, dragende om i Landet som et andet Vildt, man lader leve og søge sin Føde. Næste Dag maatte jeg ud i *Murcias* Forstad, hvor de boede, men jeg vilde ikke, sagde man mig, finde der et Qvarteer, udelukkende for denne Slægt, i de sidste Aaringer boede ogsaa christne Familier der, og enkelte *Gitanos* fødte havde sat sig ned inde i selve Byen; *Gitanos* og *Spaniere* giftede sig med hverandre; Udviklingen skred frem paa Romantikens Bekostning.

Fra den stille Kirkeplads, hvor vi boede, kommer man snart ind i et befærdet Qvarteer, her ligger *Alameda*, hvor yppige Grædepile hænge deres bladfulde Grene ned i det udtørrede Flodleie; en muret, stor Bro fører over til en Plads, hvor vi fandt Tummel og Trængsel af Mennesker, maleriskklædte Bønder sad paa deres udpyntede Muuldyr, Konen eller Kjæresten havde Plads bag paa Dyret. Nøgne Unger paa to, tre Aar løb og brunede sig i Solen, En havde en Appelsinskrælling om Halsen, det var hans Udmærkelse; Laurbærtræer og blomstrende Oleander groe her bogstaveligt i Rendestenen, og den havde Vand, det

klare Vand, som den offrede til den store Flods udtørrede Dybde. Vi vare imidlertid ikke her paa Veien til Zigeuner-Forstaden, hørte vi, men findes maatte den og vi fandt den. Kunde jeg tegne, skulde jeg have hjembragt et Billede derfra.

Ved et lille, rørtækket Huus, hvor en overstøvet, blomstrende Oleanderbusk bredte sig, stod en sorthaaret Knøs, bruun i Huden, som om han var indgneden med Valnødsaft, Øinene gnistrende sorte, Trækkene tydeligt en *Gitanos*, han sleb en stor Røverkniv, og blev hjulpen af en lille, nøddebruun Pige i brandguult Skjørt; hendes ene Særkeærme manglede, men det var en nydelig Barnearm, man saa. Hun dreiede Slibestenen og rakte Tungen ud efter mig, da jeg gik forbi.

Gjennem den lange Hovedgade *Calle del caballeros* var Hjemveien kortest; Solen brændte, saa at man selv fik Udseende af en Gitano. Der laae ikke langt fra Kirken en Bygning, som vi antog for en Café, indrettet med den Elegance, vi havde seet i *Barcelona*. Her var luftige Haller, Steensøiler bar Taget, et stort Seil var spændt ud over Haven, hvor der mellem Blomsterbede og Springvand vare stillede Bænke og smaa Borde, paa hvilke laae Bøger og Aviser. *Collin* og jeg gik herind, forlangte Forfriskninger, Opvarteren smilede og sagde, at vi vare i Localet for et sluttet Selskab, Byens Casino, men tilføiede, at vi kunde blive, nyde hvad vi vilde, læse Aviserne, vi vare jo Fremmede og det var nok, kun maatte han først melde det hos en af Directeurerne, og vi erholdt strax med spansk Høflighed Tilladelsen, der spurgtes ikke om vore Navne, kun om Landet, vi vare fra.

Her var skyggefuldt, men ikke en Luftning, Varmen raadede; man skulde i den solhede Dag holde sig stille, ikke ideligt være paa Vandring, men Bisselæderet sad os i Skoene; det skulde man først slide paa ved Aften, paa den høitliggende *Alameda*, hvorfra man seer over Floden og Campagnen ud til Bjergene; de bestraaledes ved Solnedgang saa at de glødede, men kun et Øieblik, Skjæret slukkedes, og nu sprang Stjernerne frem, som om de havde ventet paa Signalet. Castagnetter klang fra et Huus, men ikke som man hører det i Norden; der klinge de, som raslede man med Træskaaler, her slaae de en Accord, udstøde en Klang, der i det stærke Taktslag svulmer i Fylde; de hævde deres Plads som selvstændige Instrumenter, de udslynge deres Melodi, det er en heel Digtning, to Hjerters hemmelige og dog høittalende Bekjendelser. Vi kjende i Norden ikke Castagnetternes Magt og høie Byrd.

Granattræ, Citrontræ, – ja slige Høibaarne,
 De vare til Castagnetterne Rod,
 Og disse fik Klang af det Træ, de blev skaarne,
 Og Klang af den Varme, der er i vort Blod;
 Fra Blodet i Hjertet heelt ud i hver Finger
 Det strømmer, hvert Pulseslag høres deri;
 Fra Castagnetten saa mægtigt det klinger;
 Forstaaer Du det Følelsens Fyrværkeri?
 Forstaaer Du de Ord, de i Klengen udstøde,
 De sige, hvad Hjertet Dig siger, min Ven:
 »Granattræets Blomst maa blusse og gløde,
 Citrontræ, jeg tænder Dig, brænd saa igjen!
 Vi favnes, vi blusse, livsalige Møde,
 Og saa – Du er Aske og jeg faren hen!«

Ja, det klang fra Castagnetterne, og Castagnetternes Klang blev i *Spanien* min første Sang.

Fra den smalle Gade kom hen over Pladsen en Procession, den eneste, jeg saae under hele mit Ophold her i Landet; Lysene brændte med lang Tane, Bøn og Psalmesang blandede sig, jeg forstod ikke Ordene, men tænkte paa den gamle spanske Psalme af *Prudentius*⁵, som vi have i vor danske Psalmebog. Det var en ung Piges Begravelse, Geistlige med Kors og Fane, hver Enkelt i Toget fulgte med et tændt, langt smalt Voxlys, Chordrenge svingede Røgelsekar. Høit paa formummede Mænds Skuldre bares paa sølvbroderet Tæppe den aabne Liigkiste; en ung Pige laae der, som et deiligt Voxbilled, med Blomster henover sig og Guds klare Stjernehimmel allerøverst; det var, som om hun sov, som om hun under Sang og Velsignelse skulde bringes til sit Sovekammer. Fra alle Tilskuere paa Balconerne og af alle Mødende fik den Døde en Hilsen, hun, som i sin Hvile var et Skridt nærmere de Forudgangne, end alle vi Levende ere det. Jeg fulgte Processionen om forbi Kirken og saae fra min Balcon endnu de sidste Lyspunkter af den forsvinde.

Aftenen var saa stille, saa stjerneklar; pludseligt lød igjen Castagnetter, unge Hjerter mødtes eller længtes efter at mødes. Nu klingrede, ringlede og raslede det, en tung Rumlen hørtes, det var Diligencen, trukken af tolv Muuldyr, behængte med Bjælder og Messingstads; de foer afsted, Lygten foran Mayoralen skinnede hen over de jagende Muuldyr, og saa var det igjen stille paa Pladsen og i Gaderne, ogsaa Guitar og Castagnetter taug, her var en Fred og Ro paa Jorden og i Himlen, Stjernerne deroppe vare saa store og klare, Luften saa let og dog saa varm, deilig at leve og aande i.

Hvorlænge vilde vel endnu vort Ophold blive i *Murcia*? Ja det vilde det første Dampskib, der gik fra *Cartagena* til *Malaga*, afgjøre; otte Dage vilde vi vente paa det, men ikke længer, saa maatte vi Veien tilbage igjen til *Alicante*, hvorfra Skibenes Afreise er regelmæssig.

En af vore Venner i *Murcia* telegrapherede for os til *Cartagena*, og Telegrammet, som kom, meldte, at et Dampskib til *Malaga* var ivente, og snarest, altsaa næste Dag, maatte vi de sex Timers Kjørsel til *Cartagena*.

Klokken Ti om Formiddagen afgang Diligencen fra samme Huespedes, hvor vi for fire Dage siden stege af. Den skidne *Pepita* stod igjen i sit ildrøde Skjørt og med det brandgule Tørklæde, en frisk Blomst i det fedtede Haar. Diligencen, vi skulde ind i, syntes at bestaae af to Træboder, man havde hamret sammen; *Collin* og jeg kom med en gammel Geistlig i den forreste Bod; Skodderne mellem os og den bageste Boutik bleve strax slaaede ned, saa at vi stadigt havde frisk Luftdrag i Nakken og sex Personer til Baglast. Der var en skrækkelig coquet, affecteert Tjenestepige, Munden løb paa hende som paa en Peberqværn; der var en ældre Madame, fed og dvask, et Stykke sovende Flesk; yderst i Hjørnet sad en til det Utrolige i Klæderne lappet Person; det var en Gjetningssag at finde ud, hvilken Klud i Kjole og i Buxer der hørte til fra Klædningens Oprindelse. Der var endnu tre Personer, hvoraf den Ene hørte til de mere velklædte, han havde Kalvekryds og glimrende Brystnaal, men hans Linned var i den Grad snavset, at dersom han hver Dag saae saaledes ud, maatte han bestemt leie Skidentøi hos en eller anden Vaskerkone. Tobaksrøg og Løglugt var Atmosfæren i Vognen; jeg mærkede den allerede, da jeg satte Foden paa Hjulet for at stige op; jeg maatte vende mig, for at faae en mindre blandet Mundfuld Luft. Jeg saae op mod Altanen paa det nærmeste Huus, der stod en Deel Fruentimmer og tilvinkede deres Venner og Veninder Lev

---

5 »Med Sorgen og Klagen hold Maade«.

vel; allerforrest stod et yndigt, lille Barn, en Pige paa to Aar; jeg nikkede til hende, og hun blev saa forlegen, at hun i sin Uskyldighed tog sin lille Særk op over Hovedet. Siig mig saa, at de unge Spanierinder ikke ere blufærdige!

Nu rumlede vi afsted gennem Trængsel af Mennesker, ud af Byen, ind i en skyggefuld Allee med Haver, Viinmarker og Morbærlunde, bort fra det varme *Murcia*.

VII

Cartagena

Den første Time kjørte vi endnu i den frugtbare Campagne, men saa var den Herlighed forbi, Landskabet blev stenet, tørt og udbrændt; en stærk, gennemtrængende Vind blæste fra Havet; rundtom var øde, kjedeligt og mennesketomt. Foran en eensom Bygning, ved Veien, holdt vi, og man falbød os lunkent Regnvand, der blev blandet med stram, daarlig Anisette. Klokken Fire om Eftermiddagen naaede vi *Cartagena*, og gennem snevre, mørke Gader *Fonda Francesa*, det os særdeles anbefalede Hotel. Lange, sorte Gange, med snevre, steile Trapper, havde vi at betræde, skummelt og mørkt saae her ud; høie, fængselsagtige Kamre; Vinduerne, alle med Jernstænger, sad saa høit oppe, at man maatte krybe op paa Bordet for at see ud eller rettere see ind til Gjenboen af hans aabne Balcondør, denne var altid i nær Berørelse med de modsatte Vinduer. Et saadant Værelse fik *Collin*, jeg fik et med Altandør og en lille Glasrude i den tykke Muur. Her var aldeles ikke hyggeligt, uden man vil kalde det hyggeligt, at man strax boer som i Familie, lever med Gjenboens uden dog at være i deres Stue, der er en Gaderevne imellem, men den er overkommelig. Et Skridt i Luften og man er i Familien. Gardinet derovre havde man trukket tilside, Solen skinnede jo ikke, uden fra den unge Señoras Øine, og det vilde være Uret af mig at lukke dette Solskin ude fra mit Værelse.

I Afrikanerbyen,
i Cartagena jeg boer,
I den smalle, snevre Gade,
saa snever, Du knap det troer;
Jeg naaer med Haanden Balconen
derovre hos Gjenbomo'er,
Hvor den deilige Datter sidder
i Ungdommens Skjønhedsflor,
Saa fyldig, kraftig og ildfuld;
det lange, kulsorte Haar
Nu Moderen løser af Fletning;
det ned til Fødderne naaer.
Og Skuldren er som Antikens,
og Øinene som et Lyn;
Det er næsten ikke muligt
at udholde dette Syn.
Fra Afrika brænder Luften,

og Blodet er Ild som den; –
Nu vil jeg slukke Lampen
og hvert et Ord med den.

Tidlig paa Morgenstunden, Klokken var neppe Fire, bankede det paa min Dør; en Karl meldte, at Dampskibet, der gik til *Malaga*, var indtruffet og seilede tidlig paa Formiddagen, det kom mig noget overraskende; jeg var træt af Kjørselen og havde endnu ikke seet mig om i *Cartagena*. Karlen lod falde nogle Ord om, at imorgen eller Dagen derpaa kom endnu et Skib, der gik til *Malaga*, og da jeg hørte den Mulighed, lod jeg det staae til med at blive. Vor danske Consul, Spanieren *Bartolomeo Spotturmo*, modtog mig med megen Venlighed og overdrog sin unge Søn, som er russisk Viceconsul, opdragen i Tydskland og taler godt det tydske Sprog, at være mig og min Reisefælle til Tjeneste, og han var det i elskværdig Grad, vi kunde ikke ønske os en bedre Fører, Ingen, der med større Livlighed og Kjendskab kunde vise os om.

Gjennem *Puerta del Mar* kom vi til Havnen, der er af stor Udstrækning og forbausende Dybde, en Klippeø dækker den for Vinden, Forterne *Fuerte de Navidad* og *Castillo de Santa Barbara* beskytte den mod en Fjende. En mere vild, udbrændt Natur, end her, har jeg intetsteds seet, ingen Træer, ingen Buske, ikke engang den solvoxende Cactus var at øine. Klipperne nær ved og langt borte have en Farve som rødguul Tørveaske. I Bjergene findes Sølvminer, og i Dalene voxer saa rigeligt *Esparto*-Græsset, at Byen deraf har faaet sit Tilnavn *Spartaria*. Naar om et Par Aar Jernbanen er fuldført fra *Madrid* til *Cartagena*, vil unegtelig Havnen her blive den meest besøgte af alle spanske Havne. Fulgt af en ung Søofficeer, en Slægtning til vor Consul, satte vi i en Baad over til Arsenalet, saae der de uhyre Skibsværfter og den storartede Dokke, et svimmelydt Klippebassin; overalt arbeidede Galeislaver. For Øieblikket syntes al Travlhed her at bevæge sig i Anledning af Dronningens forventede Besøg. I flere Stuer arbeidedes paa at udskære og bemale Skjolde, Transparenter og andre Sager til Udziring; foran Arsenalet blev anlagt en konstig Have, der blev bragt Jord, Planter og Buske derhen.

Cartagena ligger lavt, kun en enkelt Gade klattrer lidt op ad Klippekylen; Skuet herfra ud over Bugt og Hav er overordenlig malerisk. Jeg gik alene denne Vei, høiere og høiere op; der mødte jeg en Bonde paa sit Muuldyr med to fyldte, tunge Sække foran sig, den ene var gaaet itu; der dryssede ud af den en okkerrød Masse; han maatte beplastre Posen med en gammel Las og et Par Naale; det var den røde Almagrojord, han bragte; den graves ved en Landsby her tæt ved, forklarede han mig, og bruges til at blandes i Snuustobakken. Endnu et Stykke gik jeg og kom til et vindueløst lille Huus; al Lysning derinde fik det gennem den aabne Dør; udenfor den sad en ung, nydelig Pige og syede paa sit ildrøde Skjørt; det var stor Syning, derfor havde hun taget Skjørtet af og holdt det paa Skjødet; tæt ved hende stod en lille Dreng i sin stumpede Skjorte, han lænede sig til Dørkarmen og slog Castagnetter, dog det var ikke den rette Klang. Jeg gik forbi, men maatte samme Vei tilbage; store Regndraaber faldt, der kom en Skylle, jeg tyede ind i det vindueløse Huus til den lille Dreng med Castagnetterne og til den unge Deilighed. Hun talte til mig, som om jeg hørte hjemme i *Cartagena*, som om vi oftere havde seet hinanden, og var dog i sit Væsen saa qvindelig, saa nydelig, bestemt et forbyttet Grevebarn; hun gjorde et Kast med Nakken, som eiede hun hele *Cartagena* og stod klædt i Silke og Guld, og saa havde hun dog kun et rødt Skjørt. Hun viste den lille Dreng hvorledes han skulde slaae med Castagnetterne, og paatog sig derhos en Alvor, der var

morsom. Regnen holdt altfor tidlig op, og kun Regnen gav mig Ret til at blive, men jeg hørte længe endnu hendes Castagnetslag; de ligesom besvaredes nede hvor Gaden begyndte, ogsaa der klang Castagnetter, og da jeg kom op i min Stue klang de fra Gjenboens Huus. Der vare smukke Døttre, der kom unge Soldater i Besøg; de kastede deres Trøier, Castagnetterne udslyngede Rhythmer og Melodi, slog Forziringer, Triller og Trimulanter, det var sand Konstfærdighed! Dandsen begyndte, de loe, de sang, der blev klimpret paa Guitar, den solvarme Dag slog over i stjerneklar Aften, men Luften var hed, man havde en Fornemmelse af at blive ildnet op til Spanier. Jeg sad paa Balconen og saae over paa den lykkelige Ungdom.

De dandse med Castagnetter,

det er den hele Musik;

De see hinanden i Øiet,

det er en berusende Drik.

De hvirvle sig som Mænader,

alt i den strengeste Takt;

O hvilken uendelig Skjønhed

er dog i et Menneske lagt!

En Nellike og en Granatblomst!

i Dandsen de leve og groe.

I, som bleve Konstens Udkaarne,

beseir i Dandsen de To.

De saae hinanden ind i Øinene, de læste deres Fremtid i Stjernerne; den lykkelige Ungdom! de saae ind i Himlen, jeg saae op i den, ud i det lysende Uendelige. De kyssede hinanden derovre og lod mig see paa det, og den ærværdige, ældre Dame, med den sorte Mantille, saae paa det, hun var bestemt Moderen, og da hun saae paa det, saa var Kysset Forlovelse. Hvor deiligt at være livsglad og ung, gaae op i Flamme! den brændte derovre, den var nær ved at tænde i Gjenbohuset, – man maatte ud paa Altanen.

Hvor Himlen har Stjerner! jeg kjender jo hver,

De hjemlige Venner, hvor finkle de her!

De sende en Luftning saa frisk og saa mild,

En Lædskedrik i den brændende Ild,

Et Vindpust over det glødende Sand,

Det er som et Kys fra det danske Land!

Søndag afgaaer intet Dampskib fra nogen spansk Havn; Løverdagaften vidste vi altsaa, at nu var her idetmindste een heel Dag at blive; *Collin* vilde anvende denne til et Besøg i Sølvminerne. Anderledes flink end jeg til at gaae lange og besværlige Veie, fik han saaledes tilfods langt mere at see af Byernes Omegn, end jeg kunde det. Fra *Barcelona*, *Valencia* og *Murcias* Bjerge hjembragte han Samlinger for sin Videnskab og fortalte mangt et godmodigt Træk hos den spanske Bonde. Før han naaede Sølvminerne strømede Regnen ned; jeg tilbragte den meeste Del af Dagen med at læse Aviser i *Circulo Cartagenero*, Byens Klub, hvor vi vare blevne indførte af den unge *Spotturro*. De smukke Stuer omfattede en marmorlagt Gaard, der er den egenlige Høisal herinde med Himlen til Loft; under det Loft hang idag de tunge Regnskyer, der udtømte deres Rigdom, saa Vandet flød over

Marmorgulvet, og der maatte lægges Dæmninger af Saugspaaner mellem Søilerækken foran de aabne Stuer, at de ikke ogsaa skulde sættes under Vand.

Regnen spiller iøvrigt en ikke ringe Rolle i *Cartagena*; paa en af de høie Bjergsletter ovenover Byen samler Regnvandet sig til en heel Sø, og strømmer den over, da gaaer det ud over *Cartagena*. En anden ond Gjest er her den saakaldte *Mistral*, en kold og haard Vind, den skulde vi ogsaa kjende. Der kom voldsomme Vindkast, og under disse Efterretning om, at efter Midnat vilde Skruedampskibet *Non plus ultra* indtræffe og medtage Passagerer til *Malaga*.

Vi skulde med, og det blæste en Storm, den kunde lægge sig til imorgen, men ogsaa rase et Par Dage, det var fornøieligt at tænke paa. Vinden susede hen over *Cartagena* og ind i de lange Gader, Spalter kun mellem Husene; det klang i Luften som jamrende Klage-toner. *Verdi* har i sin Opera »*Rigoletto*«, i sidste Acts Effectscener efterlignet med Menneskestemmer disse Vindens Klagelyd. Søen maatte være i et voldsomt Oprør, og derud skulde vi, jeg blev som kogt ved at tænke derpaa.

Stormen tog til, men ud skulde vi og vilde vi! der kom Angest og Alvor, – der kom igjen Ro, men ikke i Luft og Hav, der susede det, men i mig sang det:

Hvor flyver min Tanke imorgen den Dag?

Den evigt leve jo vilde;

Mit Legeme bliver et sjunket Vrag,

Men Draaben fra Evigheds Kilde,

Mit Jordliv? Som Blinket det brat henfoer!

Min Tanke har kæmpet en Kamp saa stor,

I den var Vor Herre tilstede.

– – Min Barnetroes hellige »*Fadervor*«,

Vær du mig mit Hvilesteds Klæde!

Jeg lukker mit Øie til evig Ro,

Hvad eller til Klarhed i Gud og Tro.

Det var den sidste Nat i *Cartagena*, *Hasdrubals* By, og i den drømte jeg, at jeg gik paa den dybe Havbund; sælsomme Planter, i en Fylde og Kraft som *Elches* Palmetræer, slyngede sig henover mig; jeg saae kostbare Perler, ingen af dem havde dog Glands som de Øine, jeg havde seet i det spanske Land; henover mig rullede Havet med Orgelklang, med Psalmesang. Jeg var Havdybets Fange og længtes efter Livet deroppe i Solglands.

Da jeg i Morgenstunden vaagnede op, var det deiligt Veir, Stormen faren hen, hver Sky borte, ikke en Vind rørte sig, Havnen var speilblank og Havet, saa langt vi kunde see, blikstille. Skruedampskibet *Non plus ultra* laae med vaiende Flag. Vi gik ombord og nøde i flere Timer Skuet af *Cartagena* og dets kraternøgne Fjelde, først henimod Klokken To toge vi Fart ud i rum Sø.

Det var et efter de givne Beskrivelser ægte spansk, skident Fartøi, vi vare komne paa. Dækket var opfyldt med en Mængde Passagerer fra anden Plads; her var snavsede Unger, der nok tilhørte een Familie; de tumlede sig som eneraadende hen over hele Dækket; Forældrene bredte Sengeklæder ud til Familiens Hvile og Bequemmelighed. *Collin* og jeg vare de eneste Reisende i første Kahyt; denne var lav, snever og med høist smudsige Sophapuder; jeg maatte, for at hvile der til Natten, tage fra min Koffert et Stykke reent Linned og svøbe om Hovedpuden, den var for fedtet at berøre uden Overtræk.

Styrmanden og vistnok Maskinmesteren, ligesom de kom fra deres Virksomhed, toge Plads ved Middagsbordet, men det var godmodige, beskedne Mennesker, og Styrmanden kjendte ikke blot den Stad *Hamborg*, men endogsaa *Kjøbenhavn*, saa nordlig havde han været. Oppe paa Dækket brændte Solen, vi havde intet Solseil; Søen var rolig; meer og meer blev den blank og stille, ganske en Modsætning af hvad jeg i den stormfulde Nat i *Cartagena* havde udmalet mig. Havet sov, min Frygt for det sov ogsaa ind, men vaagnede, da Mørket kom og jeg laae i Kahytten, hvor Lampen var gaaet ud, da Ingen passede den; Skruen paa Skibet gjorde en forfærdelig Larm; der var Noget i Maskineriet som idelig stødte, som om det arbeidede paa at slaae Hul i Skroget. Det var hvert Øieblik, som stødte vi imod eller skrabadde hen over Klippegrund; jeg kunde ikke forstaae det, ikke forklare mig det og ravede i Mørke op paa det mørke Dæk, hvor ikke et Menneske uden Manden ved Roret var at opdage, Dækspassagererne laae skjult under Sække og uldne Tæpper. Jeg saae over Rælingen ned i det dybe Vand; store, forunderlige Fiske lysnede der i deres Bevægelser.

Jeg steg igjen ned i Mulm og Mørke, mødte paa Trappen Capitainen, den Flinkeste af dem Allesammen, gemytlig og høflig; han fik igjen Lampen tændt, men for mig var det umuligt at sove. Skruen og Stemplerne, eller hvad det var, stødte ideligt, saa at jeg tilsidst bildte mig ind, at vi løb for nær Land og at det aldrig kunde gaae godt. Jeg klavrede igjen op. Skibet gik som en Dødsseiler, uden levende Mandskab at see.

Endelig lysnede det i Horizonten, Himmel og Hav bleve viifarvede, Delphiner sprang fra Vandspeilet, sloge deres Kolbytter i den friske Luft, boltrede og flokkede sig om Fartøiet, som om de ventede deres *Arion*. Capitainen lod Skibet gaae kun med halv Kraft, vi kom ellers for tidlig til *Malaga*, sagde han, Sundheds-Comiteen sov altid længe, og før den havde været ombord fik vi ikke Lov at komme i Land, Noget, man maatte vænne sig til i spanske Havne. Vi styrede om Fyrtaarnet ind i Havnen, og foran os laae *Malaga* med sine hvide Huse, sin mægtige Domkirke og sit høitliggende *Gibralfaro*, Maurernes engang stærke Fæstning.

VIII

Malaga

Vi længtes efter at komme i Land. Solen brændte voldsomt; tykt laae Kulstøvet fra Skorstenen hen over Skibets Dæk, Ræling og Bænke, her var ikke hyggeligt at være. Rundt om saae vi Folk og Varer landsættes og bringes ombord; Rorkarle og skjortelasede Drengene laae med Baade for at føre os i Land, de vinkede, raabte, klemte sig fast til Skibet, men ingen Baad fra Sundheds-Comiteen var at see, og saa maatte vi blive. Havnen var opfyldt med Handelsskibe, og mellem disse en Mængde danske, ikke færre end fire og tyve var her, hørte jeg siden. Det hvide Kors i den røde Dug vaiede, en Hilsen fra Hjemmet, en Forudforkyndelse af hvor hjemligt vi skulde faae det her i *Malaga*.

En af Passagererne, en Fabrikbestyrer fra *Almaden*, tog sig af os da vi endelig stege i Land og førte os til *Fonda del Oriente*, et velindrettet Hotel, hvor der taltes Spansk, Fransk og Tydsk; den ene Opvarter, en ung Berliner, var især omhyggelig for os, han betragtede os som Landsmænd.

Vor Balcon vendte ud til *Alameda* med dens grønne Træer, Springvand og mange Spadserende; der gik barbenede Beduiner i deres hvide Burnus, afrikanske Jøder i lange, brogede Kaftaner, Spanierinder i den klædelige sorte Mantille, Madamer i broget farvede Shawler, unge, elegante Herrer tilfods og tilhest, Bønder og Lastdragere; her var Livlighed og Bevægelse. Solseilet skyggede over vor Balcon; her sad vi og saae ud over Vrimlen, ned ad *Alameda*, heelt ud over Havnen og Havet. Opvarteren bragte os engelsk Ale, en himmelsk Lædskedrik, efter at vi i flere Uger kun havde faaet hede Vine og lunkent Vand med Anisette. Her syntes man at kunne trives. Solen gik ned, Aftenen livede op. Jeg sad med Papirscigaren, som Spanieren ruller sig den. Det første Drag er altid Smag af Papir; det andet, ja, saa ryger man! Stumpen af Cigaren kaster man hen for at faae en ny Papirscigar, eller en udmærket, virkelig Cigar. I Konstens Verden, disse Digtere og Digterinder, Sangere og Sangerinder, hvor snart bliver man ikke ogsaa kjed af dem, naar de kun er Papir. Væk med Stumpen! der kommer en Havanna! Hosianna! Lær mig Papirscigar, at jeg i min Virken kan som Du lade være at drømme om Navn og Eftermæle! lær mig at vide, jeg skal kastes hen, mit Liv var kun en Røg, uden Betydning for de Andre. Den Stemning kom, – og den gik igjen med Cigaren. Lygterne tændtes før endnu Daglyset var slukt, Stjernerne tændtes, Folkemængden tog til dernede, de Spadserende gik under Træerne paa den jævne Jord, Kjørende og Ridende jøge afsted paa Gadebrolægningen. Et Musikcorps spillede af *Norma*; Tanken blev Sang i den smukke, sydlige Aften.

Der under Træerne nede
paa *Alameda* de gaae;
Gaslamperne brænde festligt,
og Nyet staaer høit i det Blaa.
Man mærker ikke en Luftning,
ei Havet har Aandedrag,
Og Skyerne staae i Luften
som et udhugget Marmortag.
Mig bringer Synet af Skyer
igjen til den nordiske Strand,
Og Havet er Landeveien
hjem til mit Fædreland.

Jeg maatte ned paa *Alameda*, ned i Trængselen; smukke Qvinder med mørke, ildfulde Øine vare her at see, de bevægede med en egen Ynde den sorte, pailletbesatte Vifte, og tilvisse Sandhed er der i det gamle spanske Vers:

*una muger malagueña
tiene en sus ojos un sol,
en su sonrisa la aurora
y un paraíso en su amor.*

Nu var det forstaaet med levende Illustration. Folk saae allesammen ud som om de vare i godt Humeur, som om Livet kun viste den solbelyste Side, man havde Indtrykket af Glæde og Livsfriskhed. *Malaga*, deilige By, her bliver jeg hjemme! jublede jeg.

Ingen kjender mig, Ingen kjender jeg,
Som i en ny Slægt vandrer jeg om;
En af Syvsoverne, synes jeg, er jeg her,

Stedet og Folket, Alt er mig nyt.

O hvilken Deilighed! jeg ret som Straaet vil

Drive paa Strømmen ned, dreie mig rundt;

Gid at jeg turde kun, Straaet tør gjøre det,

Kysse hver Blomst paa den svulmende Strøm!

Jeg fik det med Varme! det er ogsaa overordenligt varmt i *Malaga*. Og hvad er det ogsaa for en Jordbund, man her gaaer paa. Hvem tilhører den? Fra Havet steg *Venus Anadyomene*, Havbunden her er hendes Mødrenearv; her har den løftet sig fra Havet. Hele den lange Gade tæt ved, hvor det danske Flag vaier fra Consulens Huus, Strækningen med Pakhusene og de grønmalede Fuglebure øverst paa det flade Tag, er et Jordsmon, vundet fra Havet, *Venus Anadyomenes* Eiendom. I Maurernes Tid rullede Søen her hen over Sandet mod *Malagas* stærke Mure. Af disse staae endnu en Rest ud mod *Alameda*; den hesteskoformede Bue, som danner Porten, siger os strax i hvilken Tid og Slægt den byggedes, og at her var en af Indgangene til Byen. Ikke langt borte, i den bugtede, snevre Gade staae endnu et Par gamle, mauriske Huse, med hvidkalket Muur, men Kalken har løsnet sig, Ujævnheder komme frem, og disse ere marmorhuggede Søiler. Inde i den lille Gaard sees endnu større Marmorpragt; Meget er overkalket, klodsede Tilbygninger ere opførte, som var der lagt an paa at forstyrre Indtrykket af den oprindelige Skjønhed. Hvo boede her i gammel Tid? Ingen veed det. For Øieblikket er her Oplag og Udsalgssted af Isenkramvarer. I Boutiken kneise endnu slanke Marmorsøiler med konstige Forziringer under det rigt udskaarne Træloft; steile Steentrapper og snevre Gange forbinde en Mængde Værelser, hvert af dem har Præget af hiin længst forsvundne Tid. Loftet hæver sig i en Kuppel, »en overskaaren Orange« kaldte de det, og pranger med Forgyldning eller med Indlægning af forskellige Træarter. Det er, som om den henfarne Tid endnu drømte herinde; men hvad den drømmer er for os kun en Gjetning. Man gaaer med langsomme Skridt gennem disse Stuer, man standser, kan ikke rive sig løs, man har en Fornemmelse, som naar man ved Marskandiserens Bod, mellem alskens Sager, opdager et gammelt Portrait, paafaldende ved det Charakteristiske deri eller ved dets Skjønhed, og man veed, det er mange mange Tider siden denne Skikkelse gik levende og blomstrende hen over Jorden. Hendes Liv og Vilkaar kjende vi ikke; et Perlebaand, Stoffet i Klædningen eller dennes Farve og Snit giver Raaderum for Tankerne; saaledes ogsaa her i disse zirligt byggede Stuer, med de lette, svævende Vinduer, de phantastiske hævede Lofter, vil man kjende Livet som fordum rørte sig her. Maaskee konstefarne Hænder arbeidede herinde og skabte Mesterværker, dem, vi paa eet eller andet Sted have seet og beundret; maaskee lyste engang her de skønneste Øine i *Malaga*, eller en Digter har boet her, og ved den klingende Luth første Gang sjunget de Viser, der endnu klinge paa Folkets Tunge; maaskee var Brag af Vaaben den kjæreste Musik for ham, som engang kaldte dette Huus sit under *Omijadernes* Chalifat.

Rigere og mere antydende Eierens Stand og Stilling staaer nær herved en anden Bygning; vel er dens aabne Søilegang ud til Gaarden muret til, men Colonnerne med deres Buer træde tydeligt frem; de smukke, aabne mauriske Vindueskarme ere bevarede; rigtignok staae Stuer og Sale overfyldte med Kasser og alt tænkeligt Skramleri, men alt Dette kan dog ikke betage Skuet af den gamle Herlighed; de prægtigt udskaarne, forgyldte Lofter synes os endnu kun Aaringer gamle; frisk træder Forziringen paa Væggen frem. I en af Stuerne saa vi midt i Gulvet Marmorkummen med dens udtørrede Jernrør, hvorfra fordum

Vandstraalen pladskede og bragte Køling. Udenfor i den af de høie Mure indesluttede Have risler endnu Vandet i lange, huggede Marmorrender, Venushaar voxer med svulmende Fylde frem i Revner og Sprækker; en mægtig Palme løfter sin saftige Bladeskjerm høit over et heelt Skovkrat af Orangetræer og Rosenbuske; saa deilig er det Hele og dog Alt i Forfald, overladt til sig selv. Eengang blev denne Have hygget og pleiet; hvor deilig da, efter den ildfulde Dag, at gaae her i den stjerneklare Aften, eller i det lyse Maaneskin! Vandstraalerne sprang mellem de duftende Træer; mangen en livsalig Stund er maaskee levet her, maaskee ogsaa Angestens, da de Christne laae udenfor Murene, og Mangel og Nød raadede herinde; *Gibralfaro*, Fæstningen deroppe, vilde holde ud til sidste Mand.

Det forekom mig, paa min Vandring her, som det varme Solskin var et Trolddomsslør, lagt hen over den gamle Gaard og Have, hvorved Alt laae sovet ind; dog naar Sløret hævedes vilde ogsaa Trolddommen hæves, Vandstraalerne pladse i Marmorkummen, Træer og Blomster friskere og friere indtage deres Plads, mauriske Mænd og Qvinder reise sig fra deres Dødssøvn, til Liv og Virken.

Paa Gaden, hvor jeg traadte ud, klang Castagnetter; i Husets Skygge sad en ung, smuk Gitana og solgte Kastanier. Der kom Bønder med store Kurve fulde af Figen og Dadler; tunge, saffulde Druer laae ovenpaa hverandre, de brunrøde Viinblade pyntede saa smukt. Fra de hensovende gamle Minder kom man herud i den levende, bevægede Tid; det var en Fornøielse at drive omkring hvorhen Benene vilde bære En. Altid viste sig noget Nyt, det ene Billede af Sydens Liv vexlede med det andet.

Paa en af Pladserne, omgivet af Caféeer og Handelsboutiker, staaer en smuk, qvindelig Figur, der holder i Haanden en Fakkell; hver Aften brænder paa den et lille Blus, det er, som saa man den forstenede Troldqvinde, *Circe*, fra den henfarne Tid, endnu med blussende Livskraft vaage og vente paa, at det Døde skal reise sig, og det vil det, i Digtningens Verden, naar dets Digter engang kommer; det vil blive vakt som *Alhambra* blev det, da *Washington Irving* kom der.

Gjennem kringelkrogede Gader naaer man herfra *Malagas* mægtige Domkirke, den staaer som et marmorhugget Fjeld, beherskende ved sin Storhed den hele By; seet fra Havnen er den især af imponerende Virkning. Her kommer man igjen ud paa *Alameda*; følger man da denne heelt op til *Guadalmedina*-Floden, da er man i den Deel af *Malaga* hvor Folkelivet meest rører sig, og det ikke blot oppe paa Pladsen, men nede i selve Flodleiet. Dette var i denne Aarstid aldeles uden Vand, og derfor nu i sin udtørrede Tilstand forvandlet til Markedsplads. Heste og Esler stode dernede, bundne i Kobler; Gryder og Potter kogte over den blussende Ild; Diske og Borde vare opstillede; det var til at tegne! Kommer imidlertid et Skybrud, et voldsomt Regnskyl i Bjergene, da pludselig fyldes Flodleiet, Vandet strømmer med voldsom Kraft mod Havet, rivende Alt med sig, der er ingen Tid til Flugt; man fortalte, at saaledes i dette Foraar Oxerne foran en Vogn druknede og bleve med den revne afsted, idet de ikke betids nok naaede den nære Bred. For Øieblikket saa Flodleiet ud som om her i Aaringer ikke var falden Regn.

Det er et eiendommeligt Skue.

Flodleiet ligger udtørret

og bruges som Landevei;

Der er Marked og Handel, Disken

en Steen kun og Andet ei.

Der sælges Traad, stegte Snegle,
 Vand, Jernkram, Cactussens Frugt;
 Rundt om de udbrændte Bjerge
 danne en Ramme smukt.
 Bønder, bevæbnet' med Bøsser,
 og hver i Bæltet en Kniv,
 Ride de vildkaade Muuldyr;
 Der er en Færdsel, et Liv.
 Pludseligt Bjergetegn skrækkes,
 o hvilket Skybrud af Regn!
 Alt i et Nu staaer forvandlet,
 Fjeldstrømmen bryder hvert Hegn;
 Alle flygte, Flodleiet
 rummer ikke sin Flod,
 Svulmende møllevands-voldsom,
 raa, kaad i Overmod;
 Cactus og Palmer den river
 med sig i vildkaade Hast,
 Dog ikke min Erindring,
 den holder Billedet fast.

Collin og jeg kjørte omtrent en Miilsvei op ad det vandløse Flodleie; en af *Malagas* rige Kjøbmænd, Hr. *Delius*, til hvem jeg var anbefalet, havde indbudet os til denne Tour, han vilde føre os til sin Villa og dens herlige Have; et uigjennemtrængeligt Hegn af favnhøie Cactus, i uoverseelig Mængde op ad Bjergsiderne, omgjerdede den. Haven løftede sig terrasseformig, med en Rigdom og Afvexling af Træer; her var deilig Skygge under Oranger og Bananer. Store Pebertræer med rosenfarvede, talløse Bær, som en Haandfuld Perlesnore, heldede, liig Grædepile, deres Grene ned i det klare, grønlig Vand i Bassinerne. Her stode høie, mandstykke Palmetræer og sjeldne Graner, ogsaa palmeagtige, saa aristokratiskfødte i deres Art, at de i Granernes Rige kunde tale med om Blodet, det vil sige om Saften. Her var en Duft af Citrontræer, af høie, blomstrende Geraniehækker; Passionsblomster hang i en Fylde, som de duftende Kaprifolier hjemme paa Bondens Gjerde; her prangede i Solskinnet forunderlige lilieformede Blomster, jeg syntes at kjende dem fra de Arabesk-Slyngninger af Guld og Sølv, jeg har seet i gamle Legende-Bøger. Den meest kostbare Plante herinde, sagde man mig, var det grønne Græs; et Par store Plainer strakte sig saa friske, saa vel vedligeholdte, det saae ud som hvert Straa var pudset og vasket. Luften viftede frisk, næsten for kølig for os, der kom fra den dybe, hede Dal og nu tilfods vare gaaede op til Havens øverste Terrasse. *Malaga* laae foran os; den mægtige Domkirke viste sig som en Ark paa et forstenet, skumhvidt Hav.

Paa Hjemveien besøgte vi en anden Villa, der var forladt af dens Eier; han havde ødelagt sig ved at speculere i Vand, det vil sige, han havde anvendt hele sin Formue paa at lade opføre i sin Have uhyre Steenbassiner til at opsamle alt Regnvandet i Bjergene og give dette videre til Forbrug. Haven var vildgroet, Vandet stod grønligt og stille i de dybe Cisterner, som om det var sig bevidst sin Betydning, og dog ikke drikkeligt. *Collin* fangede her en Tarantel, en ækel, ottebenet Edderkop. Krybdyr vrimlede her af, men ikke en Fugl sang; Solen brændte

voldsomt, og værre endnu brændte den, da vi kjørte ned i den tørre, stenede Flodseng; vi vare ved at forsmægte af Tørst. Det var en Vederqvægelse at faae en Cactus-Frugt, Chumbos, som den kaldtes; jeg lovede, til Tak for dens Lædskedrik, at jeg vilde besyngte den, der i Blomst og Frugt bærer *Spaniens* Farver.

Ja Guult og Rødt er *Spaniens* Farver,
 De straale ildfuldt fra Flag og Faner,
 Og Cactusblomsten dem samlet har,
 En Smeltning i det hede Solkys.
 Du Solens Blomst, Du *Spaniens* Symbol,
 Du blev, da Maurerne man bortjog;
 Jordbunden holdt Du, groer til et Vildnis,
 Med Flammeblomst og Lædskedrik.
 Dig frelste ikke de tusind Dolke,
 Der pible frem fra dine Blade,
 Paa Disken kom Du, blev solgt for Spotpriis,
 Du Solblomst-Frugt med *Spaniens* Farver!

I ingen af *Spaniens* Byer har jeg følt mig saa glad, saa hyggeligt hjemme som i *Malaga*; Folkelivet, Naturen, det aabne Hav, hver især saa rig og uundværlig for mig, fandt jeg her, og dertil det mig endnu vigtigere, jeg fandt elskværdige Mennesker. Vort Udenrigs-Ministerium havde forundt mig en aaben Skrivelse til alle danske Consuler, saa anbefalende og hædrende, at jeg turde vente mig den bedste Modtagelse, men intetsteds var den mere hjertelig, end i *Malaga*, hos den unge, danske Consul *Scholtz*; hans Hjem var saa lykkeligt, saa velgjørende at besøge; hans Kone, svensk af Fødsel, en Veninde af *Jenny Lind*, var saa hjertensgod, saa livsfrisk; et Stykke nordisk Huuslighed syntes ved hende henplantet her ved Middelhavets Kyst. Børnene, leende og lystige, sluttede sig strax til mig, den ældste Datter, *Trinidad*, et Pigebarn paa halvfemte Aar, mærkelig udviklet for sin Alder, udtalte strax ved Middagsbordet, i hvilken Gunst jeg stod hos hende. »*Papa! a mi me gusta mucho Andersen, yo lo quiero mucho!*« Hos *Scholtz's* Familie og Banquieren *Prieß*, ligesom hos min opmærksomme Ven Hr. *Delius*, fornam jeg saamegen Deeltagelse, at jeg næsten syntes at jeg ikke var i et fremmed Land. I *Fonda del Oriente* traf jeg sammen med en Mængde Tydskere, ugifte og bosiddende her i *Malaga*, velvillige Mennesker, hvem det var en Fornøielse at omgaaes, ikke et Ord Politik taltes, man var fri for al dens Rivning. Vor sædvanlige Tale dreiede sig om Byens Mærkværdigheder, mauriske Minder, Literaturen, Tyrefægtning og Operaen. Endnu nogen Tid laae en Deel af de mange danske Skibe her i Havnen, et Par af Capitainerne besøgte mig; ikke blot Landsmændene og de Personer, der stode i Forbindelse med mit danske Hjem, men hver Spanier, jeg lærte at kjende, var opmærksom og velvillig, Festdags-Humeur lyste frem. I det Solskin og i Syd-Spaniens rige Natur bliver Hjertet forynget; Kulde snerper sammen, Varmen udvider og fylder, de trykkende Baand løsne sig, Tankerne faae Flugt, man er sig selv, tør være sig selv, hindres ikke af tusinde fade, indpodede Hensyn; man er glad i Guds deilige Verden, hver Tanke, selv om den omklamrer med sine Rødder det Jordiske, løfter da ind i Himlen til Gud. Det er ikke Aarene udenfra, der skrive vor Alder, det er Sindet indenfra, der med Livets Klokkeslag melder hvor gammel man er. *Medeas* Trylledrik gav Foryngelse, Reiselivets Væld har Noget af den samme Kraft. Hvor livsaligt at kunne henrives og være glad i al den Herlighed og Velsignelse,

Gud har skabt. Det stærke Udbrud af denne Følelse er i Syden aldrig latterlig, kys den friske Rose, den uskyldige Barnemund, siig din Tanke med de naturlige Ord, *der* misforstaaes det ikke; Barnesindet hos os, saavel den Deel af Engelen, som den af Djævelen, træder lige utilsløret frem.

I Selskab med de nye Venner, eller alene med sig selv, fremmed midt i Folkevrimlen, altid fik Humeurets Sol Lov til at skinne, forynge, gjøre glad, fylde Tanken med Glæde og Sang. Hvor var det deiligt mod Aften at gaae fra Havnen langs den aabne Strand, Søen rullede høit op paa Sandet og strøede der de meest forskjellige Gjenstande, Skeletter af Fisk, Stykker af Vrag, Laser og Frugtskaller; Fiskerne droge deres Baade gennem Brændingen op paa Land; der paa Bjelkekanten sad gamle, solbrændte Karle og røge deres Cigar, halvnøgne Unger pladskede i Vandet, Musiken fra *Alameda* klang til os, lokkede og kaldte ind i Vrimlen, og der var Skjønhed at see, saa mærkelig mange Deiligheder. Her vare andalusiske Øine, og Smilet sad om Munden; der var Trolddom i hver.

»*Estrella de mi vida!* hvor hun var deilig.«

Hvo skal jeg troe?

Øinene to?

Lyve ei disse?

Lokkende kjæk

Er om Munden et Træk,

Det mig daarer tilvisse!

Men de Øine,

Disse Løgne,

Dette kjække Smil om Munden,

Det er Satan dog i Grunden,

Han mig har i hendes Hænder,

Og jeg brænder!

Hvor er mit Pas! hvor er min Musa!

Forsvar mig

Mod Spaniens Medusa!

Inqvisitionen har mig.

Dog Inqvisitionen er jo nu afskaffet i *Spanien*, saa Meget er afskaffet og Mere vil der blive afskaffet, men ikke andalusiske Øine, det var ogsaa en Verdenssynd. Det var, som at slukke Stjernerne, og de finkle i *Spanien*, paa Himlen og under de langhaarede, fine Øienlaage, ikke blot bag de kniplingsbesatte, sorte Silke-Mantiller, men hos det fattige Barn, den smukke Zigeunerske, vi saa sælge Kastanier, ja hvem der havde hende i et Billed, eie hende selv var for stort et Forlangende.

Ved Husets Muur stod en Hæk af Geranier,

Der sad hun paa Trappens Marmorsteen,

Saa ung, saa deilig, hun solgte Kastanier,

Sad med Blomst i Haaret og med bare Been.

Hun saa med to Livsens Øine paa En,

Var man ei en lismand, strax blev man en Spanier.

Memnonstøtten, den kolde Steen i Sandørkenen, faaer Klang, naar Solstraalerne skinne paa den, Digteren har et heelt Fyrværkeri af Sange i sig; Blus fra Nord, Blus fra Syd, lad dem lyse, lad dem klinge! Lad os ikke blive snerpede i vor sunde Følelse!

Som en Lotus paa den stille Sø

Er i Norden Qvinden;

Fra den dybe Havbund Skjønheds Frø

Groer og sætter Blomst trods Nordenvinden.

Her i Syd bag Pyrenæertinden

Groer Granatblomst, der paa Trolddoms Viis

Pludselig er Frugt fra Paradiis, Glødende, et Flammevæld fra Inden.

Lotusblomst, hvor er Du frisk og skjær,

Tro i Hjertet, Tanker bygge der;

Spaniens Ildblomst, Trolddom eier Du,

Barnet bliver Jomfru i et Nu,

Livet er et Kys, et sødt Forsvinden.

Brænd Du mig til Aske, lad mig døe;

Lotusblomst paa Nordens dybe Sø,

Bed en Bøn for mig – hos *Spanierinden*.

Ja, saaledes synger bestemt hver ung, sund Poet, naar han kommer til *Spanien*, og jeg vil næsten troe, de gamle Poeter med, thi det er reent pinegalt at troe, at med visse Aar er Poeten udbrændt, nei, han er som sin Tip-tippetip-tippetip-Oldefader, den evigglødende, jublende *Apollo*, der kører Solvognen.

I Norden, i Kakkelovns-Krogen,

Groe Eventyr deiligt i Bogen,

Men ovre bag Pyrenæernes Muur,

Der voxe de vildt i den hele Natur,

Og er Du selv ung, ret Flamme og Fyr,

Saa brænder du op i et Eventyr!

Det er meget varmt! vi maae ud i den friske Luftning, kjøre langs Stranden. Vi kjøre til Kirkegaarden. Det er et deiligt Sted, den protestantiske Kirkegaard ved *Malaga*.

Hjemme i de nordlige Lande fortælles om dybe, mørke Indsøer, der forunderligt drage Menneskene til sig og hvor den Melancholske tilsidst rives hen af en usynlig Magt og kaster sig i det lokkende Dyb; en Deel af denne forunderlige Tiltrækningskraft havde for mig *Malagas* protestantiske Kirkegaard; jeg kunde her forstaae, at en spleensyg Englænder tog Livet af sig for at begraves paa dette Sted; imidlertid er jeg, Gud skee Lov, ikke spleensyg og føler stor Lyst til at see endnu Mere af denne velsignede, skønne Jord; jeg tog ikke Livet af mig, jeg gik i et Stykke Paradiis, den deiligste Have. Her stode Myrtehækker i Blomster til tusinde Brudekrandse; høie Geraniebuske omhegnede Mindetavler med Indskrift paa Dansk, Norsk kan det ogsaa kaldes, forsaavidt det var Indskrift over en Nordmand; her var Engelsk, Tydsk og Hollandsk at læse. Passionsblomster slyngede deres Ranker over mange Gravstene, Pebertræerne sænkede deres grædepiilshængende Grene ned over Hvilestedet. Her stod en enkelt Palme, der et Gummitræ, og midt i det Grønne et venligt, lille Huus, pompejansk malet; herinde var Forfriskninger at faae; smukke Børn, med straalende Livsens Øine, legede der. Den hele Have omsluttedes af en vildgroet Cactus-Indhegning, hen over

hvilken man saa nedenfor det udstrakte, rullende Hav; jeg troede ved den nedgaaende Sols Straaler at øine den afrikanske Kyst.

Nedenfor Kirkegaarden slynger Veien sig ind mellem Bjergene; rundt om groe Cacteer og Agaver; Alt er forunderligt vildt, eensomt og øde; Veien fører forbi et Kloster, som engang *Isabella* den Catholske besøgte og forærede et udskaaret, helligt Billede. Præsterne og Folket veed at fortælle om dets Mirakler. Det var, som om Natten boede derinde, fra intet Vindue skinnede Lyset ud i den tusmørke Aften; som forladt af alle Levende laae den store Bygning her i tankevækkende Eensomhed; det var derfor overraskende, ved pludselig at dreie ind paa *Granada*-Veien, at see tæt foran sig det levende *Malaga*, belyst af tusinde Gasflammer, løfte sig op mod den blaagrønne, gjennemsigtige Aftenhimmel.

I Klostre, i Byer og hos de enkelte Private paa Hovedrouten, hvor Dronningen ventedes, var stor Travlhed. Alt fra vor Ankomst til *Malaga* havde vi der seet store Forberedelser til Festligheden. Domkirken var udenpaa allerede smykket med mange tusinde Lamper; de hang med Olie i, og endnu var der Uger til før Hendes Majestæt vilde indtræffe, men man frygtede ikke for Regn, i hele fem Maaneder var ikke en Draabe falden, Luften vilde endnu længe vedblive at være klar og skyfri. Paa *Alameda* lavede man konstige, smaa Springvand, høit i Træernes Toppe hang de ledende Blikrør. Triumphbuer reistes, og ved Landingsstedet i Havnen stod allerede, af Lægter og Lærred, med broget Malning, en luftig, svævende maurisk Halle; Mure, Balustrader og Taarne, Altsammen af Lærred og Pap, Theaterdecorationer i det klare Solskin, laae henkastede eller vare allerede opstillede.

Malagas Autoriteter skulde modtage Dronningen en Miilsvei udenfor Byen, netop paa det smukke Landsted, som tilhørte min opmærksomme Ven, Hr. *Delius's* Forældre. Han førte mig til denne rige Eiendom, der med sin pragtfulde Blomsterhave vender ud mod Hovedlandeveien fra *Almeria*. Her var en deilig Udsigt til Bjergene og hen over de rige Viinmarker og det udstrakte Hav. Smag og Rigdom udfoldede sig i Huus og Have.

Den gamle Hr. *Delius* er Blumist og havde i det kostelige Anlæg kun tropiske Væxter, en Planterigdom, som jeg hjemme i Norden kun har seet Prøver paa i de meest pralende Drivhuse. En af Døttrene bragte mig en Bouquet, saa farverig, saa glødende rød og guul, *Spaniens* Farver, de lyste som seete i Solglands og Transparent. Udenfor Haven, paa de skraanende Bakker, som Solen gjennemildner og hvor aldrig Nattedug falder, blive Muskateldruerne tørrede til Rosiner; de laae tæt strøede op ad Høiderne, tildækkede om Natten med store Rørmaatter; allerede vare de i Gjæring og for Øieblikket usunde at nyde. Efter Solnedgang luftede fra Stranden en kold, gjennemtrængende Vind, som jeg endnu ikke havde fornummet her i *Spanien*; piilsnart jøge vi afsted i den lette Vogn. Fyrtaarnet skinnede, Luften skinnede, festligt var her hver Aften, og til Fest i *Granada* stundede det for os, der skulde vi være paa den Tid Dronningen kom der.

Herom var allerede skrevet til vor Landsmand Hr. *Visby*, en Søn af Præsten i *Storeheddinge*; men han raadede fra for Øieblikket at komme, eftersom Priserne der vare i Anledning af Dronningens Besøg opskruede til det Utrolige; det Samme antog jeg de ogsaa vilde blive i *Malaga*, naar Hendes Majestæt indtraf her; *Alhambra* var et af Reisens Glandspunkter, det kunde ikke opgives; Festlighederne ved Dronningens Nærværelse vilde gjøre os vort Ophold endnu mere interessant, Consul *Scholtz* telegrapherede derfor vort Komme.

Diligencen fra *Malaga* til *Madrid* gaaer over *Granada* og hører til de dyreste i *Europa*; men man maa ogsaa betænke hvad denne Befordring koster Eieren; ti til tolv Muuldyr spændes

for Vognen, og omtrent hver tredje Miil holdes et lignende Antal til Forspænd; det gaaer afsted i flyvende Fart, ikke med vor langsommelige Diligencekjørsel. Allerede fem Dage før Afreisen, maatte *Collin* og jeg tegne os, for at erholde Pladse, saa stor var for Øieblikket de Reisendes Mængde til *Granada*. Afreisen er Klokken Syv om Aftenen, men paa den Dag vi toge afsted, blev kjørt en Time senere paa Grund af en stor Tyrefægtning her i *Malaga*, en af de blodigste jeg saae i *Spanien*, den gjorde et rystende, uforglemmeligt Indtryk paa mig. Det var, som om den hele Stad strømmede til *Plaza de Toros*, da vi om Eftermiddagen vandrede derhen. Damer i deres sorte Silkeklædning og Mantille svævede paa de fine, nydelige Fødder gennem Gaderne, der ere for smalle til at Vogne kunde kjøre her; Madamer og Piger, med brogetfarvede Silkeshawler, skyndte sig afsted; pyntede Bønderkarle, i Fløiels Trøie og Beenklæder, konstigtsyede Lædergamacher om Benene, bredskygget Hat paa Hovedet, kom flanerende med deres Cigar, og førte sig, saa at man skulde troe, det var den unge, fornemme Verden, der gik i Costume til Carneval. Udenfor Tyrepladsen holdt ridende Militair med dragne Sabler, Hestene vare urolige, vrinskede og gjorde Caprioler; Limonadehandlere, Frugtsælgere, pjaltede Drivere og Tiggere forøgede Trængselen; Solen brændte paa de hvide Mure.

Endelig vare vi inde i Amphitheatret og fik der heldigviis en Plads i Skyggen; de Tusinder, som sad i Solskinnet, kæmpede mod det med Vifter og Solskjerm. Tyrekampens Ordning og Fremgang var som vi havde seet det i *Barcelona*, men her fik vi det i hele sin Raahed og Afskyelighed.

Tolv Tyre, den ene efter den anden, skulde anfælde de stakkels halvblendede Heste. Den første Tyr stødte strax sine spidse Horn ind i Bugen paa Hesten, rev den op, saa Indvoldene væltede ud; nogle Karle stoppede igjen Tarmene ind; Dyret udholdt endnu et Angreb, humpede nogle Minuter om og bogstaveligt gik og tabte paa Arenaen afrevne favnlange Stykker af sine Tarme. Den næste Hest gik det ikke bedre, den fik Tyrens ene Horn ind i Bagdelen, saa Blodet sprøitede hen over Rækværket; kun et Par Skridt gik den og sank da sammen. En tredje Hest blev med sin Rytter kastet høit iveiret; med Nød og neppe fik *Bandarillos* Rytteren frelst, Hesten blev slæbt og flænget af den rasende Tyr; det Syn var næsten ikke til at udholde, Vandet sprang mig ud af Fingerspidserne. Hest ved Hest laae som Aadsel paa Arenaen, og da først, efter at Tyren, under *Publicums* Jubel, havde modtaget Dødsstødet af *Espada*, kom Koblet af Heste, og medens den vildtlarmende Musik gjenlød, slæbtes de dræbte Dyr ud af Kamppladsen. En endnu ikke død Hest saae jeg løfte i Farten sit Hoved med de klapprende Tænder, Hovedet sank igjen, det var oprørende piinligt, ikke til at udholde; jeg var nær ved at faae Ondt; men allerede at forlade Tyrekampen, den, jeg egenlig nu for første og maaskee for sidste Gang fik at see, kunde jeg heller ikke, der laae noget Interessant og Lokkende i den Smidighed og Kraft, det sikke Øie og den Behændighed, hvormed *Banderillos* og *Espada* tumlede sig paa Arenaen; det var som en indstuderet Leg, som en Dands paa Scenen. En enkelt Gang blev gjort et Spring høit over Tyren, idet denne i sin Vildhed styrtede frem. Alle *Bandarillos* vare unge, velskabte Mennesker, prægtigt klædte i Silke og Guld. Tidt havde de deres Nød med at frelse den hjælpeløse, udstoppede *Picador*, der laae under Hesten, som styrtede, idet Tyren med sine Horn ved første Sammenstød løftede den høit fra Jorden; den laae endnu ikke død, men dog saaledes saaret, at den, medens Blodet tappede ud af den, faldt igjen, idet man vilde lede den fra Kamppladsen. En fjerde Tyr saae jeg dryppende af Blod sætte over Rækværket ind

til de staaende Tilskuere, der da i største Hast maatte svinge sig ind paa Arenaen og igjen ud derfra, da Tyren gjennem den aabne Port kom tilbage. Den fik et Par keitede Kaardestød af *Espada*, Blodet strømmede den ud af Munden, Publicum peb; *Espada* havde allerede af den første Tyr faaet et Stik i Læggen, den blødte, hovnede og fik ham til at hinke, det taaltes ikke; et vittigt Hoved rev en Krykke fra en vækrbrudden Tilskuer og kastede den haanende ned til den hinkende *Espada*, der, da en ny Kamp begyndte, ikke længer blev taalt, men under Hysten og Piben maatte forlade Arenaen.

En anden særdeles yndet *Espada*, ved Navn *Bocanegra*, blev hilset med Jubel; han forstod ogsaa med eet Stød at fælde Tyren, den sank til Jorden og laae som en Klud. Tyrens Øre skar han af og kastede til Publicum, der jublede og smed ned til ham igjen Alt hvad der var at kaste, Hatte, Vifter og Cigarfoderaler.

Den næste Tyr, som blev indladt, flængede i første Sammenstød en af Hestene; det saae farligt ud for *Picadoren*, der laae under den. Tyren stillede sig til et nyt Angreb, men *Bocanegra* greb den om Halen, saa voldsomt fast holdt han, at den blev staaende ligesom i Forbauselse, dreiede Hovedet, saae paa ham og satte saa afsted til den modsatte Side af Arenaen, og *Picadoren* og hans Hest bleve igjen reiste.

En Snees Heste og fem Tyre vare dræbte, endnu skulde syv kæmpe, men jeg havde idag seet Nok, var saa opfyldt og betagen deraf, at jeg forlod Arenaen, hvor Kampen senere blev endnu mere blodig og interessant, som man sagde, og fortsattes indtil tolv Tyre vare dræbte. Det er en raa, afskyelig Folkeforlystelse! det Samme hørte jeg udtale af flere Spaniere; de sagde, at den ikke i mange Aar vilde holde sig, og at i den sidste Tid var indgiven Ansøgning til Cortes om Afskaffelsen af disse Kampe.

Diligencen afgik først Klokken Syv. Consul *Scholtz* med sin Kone og lille Datter, *Trinidad*, stode ved Vognen, vi skulde afsted med; Hr. *Delius* bragte mig endnu i det sidste Øieblik Anbefalingsbreve til Venner i *Granada*. Klokken blev halv Otte før vi kjørte; ti Muuldyr med klingende Bjælder fore i Galop med os henad *Alameda*, ned i det udtørrede Flodleie, hen forbi de lave, hvidkalkede Huse, hvor Lysene blinkede ud af de aabne Døre.

»Lev vel, *Malaga*! jeg hilser Dig igjen, min Kjærlighed!«

IX

Granada

Den nu almindelige Vei for Diligencen fra *Malaga* over Bjergene til *Granada* er længere, end den tidligere til Hest over *Velez-Malaga* og *Alhama*; denne var engang meget usikker, men derfor reiste Folk i store, bevæbnede Karavaner; sædvanligviis gjorde den enkelte Reisende Accord med Smuglere, som rede denne Vei og kjendte Sted og Forhold. Vor Landsmand, Digteren *Molbech*, har i sine Reisebilleder: *En Maaned i Spanien* givet os en frisk, malende Skildring af denne Fart og af Livet i *Malaga* og *Granada*.

Det var mørk Aften, da vi naaede Bjergene; det stærke Lygtelys paa Vognen viste os rundt om nøgne Klipper og dybe Afgrunde, der bleve endnu dybere, idet Lyset kun beskinnede den øverste Deel. Heroppe sluttede sig til os bevæbnede Soldater, der havde at vaage over

Sikkerheden og skulde paa den meest eensomme Deel af Veien ledsage Diligencen. Det var ikke et Aar siden at et Overfald havde fundet Sted, det eneste, man i den sidste Tid vidste at nævne. Dagen efter vare Røverne blevne grebne; det var Bønderfolk, een Familie; den yngste Søn skulde være Soldat, og for at faae Penge til at frikjøbe ham, var Overfaldet skeet. Lygten foran paa vor Vogn lyste ud i en vild, øde Natur; det blæste, Luften var tyk og graa. *Collin* og jeg havde Hjørnepladse, en ung Spanier af et særdeles smukt Ydre sad midt imellem os og sov hele den lange Nat; det kunde jeg ikke og længtes derfor inderligt efter Dagningen, for at see mig om. Det dagedes først, da vi naaede den lille Stad *Loja*, der ligger malerisk paa Klippehøiden. Floden *Xenil* danner et Vandfald i den maleriske Bjergkløft *Infiernos de Loja*. Byens Mærkværdighed er dens friske, kølige Kildevand, der rundt om sprudler fra Rør og Væld; det var for os, der i flere Uger kun havde faaet Drikkevandet i lunken Tilstand, en sand Vederqvægelse, en paradisisk Hilsen. Snart gjennem rige Korn- og Viinmarker naaede vi *Santa-Fé*. I Krigen med Maurerne havde her *Isabellas* og *Ferdinands* Tropper en stor Teltleir, den afbrændte i een Nat; men da Herskerparret havde svoret at blive her indtil Maurerne vare forjagne, begyndtes strax paa Opførelsen af en By med Mure og Taarne; *Columbus* blev her første Gang stedet til Audiens. Resterne af *Santa-Fés* Mure faldt i et Jordskjælv 1807. Det hele Landskab laae nu foran os, rigt dyrket: Olieskove og Viinmarker strække sig rundt om, engang gjødet med Blod af Maurer og Christne; Sagn og Sange melde derom.

»Grønne Flod, Du strømmer sorgfuld,
Mange Liig Du fører med Dig;
Liig af Christne og af Maurer,
Som det tunge Sværd har fældet.
Dine friske, klare Bølger
Ere røde nu af Blodet;
Blod af Maurer og af Christne,
Som er' faldne her i Slaget.«⁶

Endelig naaede vi *Granadas* Forstad; Veien igjennem den syntes aldrig af faae Ende; vi fore ad lange Gader, langs med gamle Mure, og endelig tilsidst holdt vi ved Byens Port; men her var ikke let at slippe ind for Trængsel og Tummel. Bepakkede Muuldyr vilde ind, Vogne, forspændte med Oxer, skulde ud, endelig havnede vi da paa *Alameda* foran Diligencecontoret, hvor vor Landsmand, Hr. *Visby* kom og førte os til et godt Hotel, faa Skridt derfra. Vi fik to lyse, gode Værelser ud til Promenaden med *Sierra Nevadas* sneebedækkede Høider lige for. Under vore Vinduer vrimlede det med Kjørende og Gaaende, Kirkeklokkerne ringede; vi hørte Sang og Jubel. Her syntes lysteligt at være! Hr. *Visby* viste mig paa Bjerghøiden tæt op til Byen en gammel Muur med et rødligt fiirkantet Taarn, der var ikke noget Særligt at see; det var *Alhambra*, det beskrevne, trylleriske *Alhambra*, Maalet for vor Reise. Mere fremtrædende og lovende viste sig deroppe en Villa med hvide Mure, en rig Privatmands Bolig. Alt skulde vi see, men i Dag kun det Nærmeste hernede i Qvarteret, hvor vi boede.

Den hele Stad var i Bevægelse og Travlhed; Dronningen med sin Gemal, Børn og et stort Følge vilde om tre Dage indtræffe. Det var første Gang siden *Isabella den Catholskes* Tid, at *Granada* skulde see sin Dronning.

Ud mod *Alameda*, foran Hovedgaden, var reist af Træ og Papir en marmormalet Triumphbue, med Statuer af Gips og Lærred. Ved Illumination i den stille Aften og Nat maatte det Hele være af stor Virkning, nu i Solskinnet saae det coulisse-mæssigt ud. Overalt i Gaderne, hvor gamle Bygninger stode under Nedbrydning, var denne Forstyrrelse skjult ved store Sætstykker af Papir og Lærred, bemalede som Qvadersteen. Paa de Pladse, hvor Fundamenter tidligere vare, men ikke selve Monumentet, blev dette, i Form af en Obelisk, tømret af Lægter og Lærred; man kom til at tænke paa Keiserinde *Catharinas* Reise i Rusland, hvor hele Byer af Coulisser og Skjermbrætter stilledes op i Afstand, for at Hendes keiserlige Majestæt kunde glæde sig ved at see, hvor befolket det udstrakte Landskab var. Mellem *Alamedas* Træer ophang man Guirlander af brogede Papirslygter, og hen over den brede Gade, som førte til den Bygning, hvor Dronningen skulde boe, blev fra Huus til Huus, i den øverste Etage, spændt Toug ved Toug, der skulde behænges med Lamper i det Utallige, et broget Straaleloft høit over Vrimlen. Tæt ved, i det velbevarede mauriske Qvarteer, hvor Boutik og Brolægning uforandret findes i den gamle Skikkelse, strækker sig en senere anlagt lang, smal Gade, beboet af Handlende; her fra alle Vinduer hang lange blaae og røde Flor, et Sceneri som til en Slørdands paa Theatret. I al denne lette, luftige Pragt vare anbragte store Glaslysekroner, besatte med Lys; den hele Gade kom til at straale som en lang, glimrende Balsal.

Nær ved den guldførende *Darro*, der i sit udtørrede Leie for Øieblikket kun var som en Rendesteen, laae en gammel Bygning i maurisk Stiil; gjennem den hesteskoformede Port kom man ind i en stor, græsgroet Gaard; en tyk Vandstraale pladskede i det sprukne Steenbassin midt i Gaarden, og denne selv overskyggedes af et eneste Viintræ, der kæmpestort udbredte sine tykke Grene over det hele betydelige Gaardsrum. To Esler og en halv Snees Muuldyr stode herinde, gamle Sadler og Seletøi laae henslængte, man kunde ypperligt i denne Omgivelse have fremstillet *Don Quixotes* Indvielse til Ridder i Vertshuset, han tog for et Slot. En ung Pige i ildfarvet Skjørt og hvide Særkeærmer, *Lindaraja* kan ikke have seet bedre ud, sad paa Steenkummen og vaskede Ansigt og Skuldre, hun var istand til med sine sorte Øine at stikke Ild i et Menneske, dersom han var et Menneske. En deilig, ung Spanierinde, i en maurisk Gaard, ja det var Nok at tænke paa en heel Dag; men man fik ikke Tid dertil, det ene deilige Billede fortrængte det andet. Her var saa meget Nyt at see, selv Forstuerne i hvert lille Huus tiltrak sig Opmærksomheden. Gulvet har der overalt en ziirlig Brolægning i Figurer af alle Kaleidoskopets vexlende Skikkelser, eller forestillende en Vase, en stor Blomst eller en flakt Ørn. Hvad jeg imidlertid meest længtes efter at see var *Alhambra*. Næste Morgen gik jeg med *Collin* derop.

Fra Floden *Darros* udtørrede Flodleie skraaner Gaden op mod *Granadas* Mure. En gammel Port, med *Carl den Femtes* Vaaben hugget i Stenen, fører ud i en tredobbelt Poppel-Allee, den samme Vei endnu hvor Maurerkongerne, hvor *Zegrier* og *Abencerrager* rede med vaiende Faner og skingrende Trompeter; nu var man ifærd med at ophænge brogede Papirslygter, der skulde lyse østerlandsk Pragt ind i den mørke, lange Allee, naar Dronningen besøgte *Alhambra*.

Til Venstre i Alleen kommer man ad en kortere men mere steil Vei derop. Vandet rislede, pladskede, og styrtede her mellem det frodige Grønne; spinkle Cypresser og tynde, slanke Popler strakte sig i den blaa Luft foran *Alhambras* røde, gamle Mure. Ved en stor, konstigt udhugget Marmorkumme dreier Veien, og man er i en lang Poppel-Allee⁷ tæt foran *Dommerporten*, over hvis hestekoformede Bue sees udhugget en aaben Haand med oprakt Finger, og indenfor, paa den modsatte Side, en Nøgle. Bygmesterens Ord i Anledning af disse to Hieroglypher ere bekjendte: »Alhambras Mure skulle staae saalænge til Haanden griber fast om Nøglen!«

To Soldater staae Vagt i Porten, og gennem denne kommer man op ad en Skraaning, mellem gamle Mure, ud paa en vidtudstrakt Terrasse, der til hver Side frembyder et herligt Skue over en Deel af Byen og Campagnen. Vi stille os mellem de to dybe Brønde heroppe, og vende Ryggen mod Ruiner af Mure og Taarne, der omslutte Viin- og Kjøkkenhaver, ligefor os have vi da hele *Alhambra*-Høiden. Maurerne lode disse Brønde grave; det klareste, iskolde Vand løftes her fra en svimlende Dybde; i store Leerkrugker blev det baaret af Muuldyr ned til *Granada*; et Par gamle Koner sad ved Brønden og solgte Vandet glasviis. Vi traf heroppe mange Fremmede; en stor Deel Arbeidsfolk slæbte paa blomstrende Myrtegrene i Knipper, brogede Lamper og malede Papirs-Skjolde til at pynte med; det saae forstyrrende, skrammelagtigt ud imellem de mægtige, alvortalende Ruiner. Som et heelt *Akropolis*, strækker sig her den hele minderige Grund. Nærmest og beherskende det Hele, staaer i Fiirkant, af mægtige Qvadersteen, *Carl den Femtes* ufuldførte Slot. Det var hans Villie, at dette i Pragt og Storhed skulde overtræffe al den Herlighed, Maurerne havde bygget heroppe, og for at give Plads blev altsaa en Deel af *Alhambra* revet ned, men det kongelige Værk staaer ufuldført, i smuk Stil vel, men en Colos uden Tag, med vindueløse Karme, gjennemsuset af Vinden. Øieblikkets Festlighed i Anledning af Dronningens Ankomst havde ogsaa behængt disse Mure med utallige brogede Lamper.

Bag Slottet ligger Kirken *Santa Maria de la Alhambra*, og bag denne er en lille By med fattige Huse og store Viinhaver; i disse træffer man tidt under den knudrede Viinstok Rester af et rigt Mosaikgulv, omstyrtede, deilighugne mauriske Gesimser og Buer. Efter en Vandring der, kommer man igjen tilbage til den store Terrasse, hvor, fra Klippehøiden ned over Cypresser og Popler, man seer den dybtflydende *Darro*. »Men hvor er dog«, spørger man sig selv, »det egenlige *Alhambra* med sin Løvegaard, med Ambassadeurernes Sal, og *Lindarajas* fortryllende Have?«

Paa Terrassen ved *Carl den Femtes* ufuldførte Slot, seer man hen imod Muren et Par smaa dybtliggende Haver, med to, tre lave Huse; bag disse og inde i selve Muurbefæstningen i de forfaldne Taarne, der, under den prunkløse Skat, maa Trylleriet søges.

Fra et af de smaa Huse, gennem en lille, almindelig Dør, kommer man til Maurerkongernes rige Gaarde og Sale. Jeg havde Vanskelighed ved at erholde Tilladelse til at komme ind; man var i stor Travlhed derinde med at udsmykke til Ære for Hendes Majestæt Dronningen. Et Par venlige Ord og nogle Pesetas skaffede imidlertid Adgang.

---

7 *Alamo* er den spanske Benævnelse for Poppeltræet, deraf *Alameda*, Poppelgang, hvor man gaaer under Popler.

Deiligt, men overraskende smaat, var her. Jeg fandt ikke den Storhed og Udstrækning, jeg havde tænkt mig; dog idet jeg vandrede gennem disse Buer, disse Gaarde, disse Sale, syntes de at udvide sig, det var, som gik jeg i en Phantasiens forstenet Kniplings-Bazar, hvor Vandet sprang i klare Straaler, rislede hen i Marmorgulvets hugne Render og fyldte de store Marmor-Bassiner, hvori Guldfiskene svømme. Væggene nederste Deel, Brystningen, bestaaer af brogede Porcellains-Kakkelovnsfliser, Væggene selv er en upoleret hvidguul Porcellain af marmoragtigt Udseende, saa konstigt gennemhugget, som var det et Kniplingsløb, lagt hen over rød, grøn og gylden Grund. Snirkler og Indskrifter løbe arabeskartede, forvirrende for Øiet, ind og ud af hverandre og klare sig dog, ret beseet, som bestemte, regelrette Former. Væggene udslynge Vers til *Guds* og Propheten *Mahomeds* Priis; Væggene mæle om Maurerkongernes Stordaad, om ridderlig Tapperhed og Skjønhedens Magt. *Alhambra* er, som en gammel Legendebog, fuld af phantastisk slyngt Billedskrift, lagt paa Guld og Farver, hvert Kammer, hver Gaard er et forskjelligt Blad, samme Historie, samme Sprog og dog altid et nyt Capitel.

Sala de los Embajadores, hvor Maurerkongerne modtog de fremmede Ambassadeurer, er endnu for Størstedelen i sin gamle Herlighed; men hvorledes gjengiver man den i Ord; hvad hjælper det at fortælle, at Brystningen er grønne Porcellainsfliser, at Væggene i hele deres Høide synes bedækkede med et Tyl, hængt hen over Guld-Brocade og Purpur, og at dette Tyl er en hugget Steenmasse, et Filigran-Arbeide, hvori de hesteskoformede Vinduesbuer, med svævende Marmorsøiler, giver Lysning; rosetteformede Aabninger, hugne ovenover Karmene, forøger Daglyset, saa at det prægtigt udskaarne Træloft ret kan sees. Ikke Ordet, men Photographien kan gjengive Billedet, og dog foran dette er man bunden til en bestemt Plet; man maa bevæge sig herinde, ret samle og nyde den hele Skjønhed, gaae hen til det aabne Vindue, see ned i den snevre, vildromantiske Dal, som *Darro* gennemstrømmer, derpaa dreie sig, see ud i den aabne Forhalle til de luftige, lette Buer, hvis Forziringer synes forstenede Slyngplanter, der omslutte ligesom *laterna magicahenkastede* arabeskartede Indskrifter.

Løvegaarden pranger med slig en Herlighed. Brysseler-Kniplinger, vævede af Porcellain, et Tyls Broderi af Steen, understøttet af slanke Marmorkolonner, danner her Skillevæg, Buer, Kiosker og Alkover. Løverne derimod ere daarligt udførte; klodsede og tunge ligge de midt i Gaarden om Springvandet. Her, til Venstre, ud mod *Darro*, træder man ind i *de to Søstres Sal*, saaledes benævnet efter to store Marmorplader i Gulvet. Man var ifærd med at udsmykke, som de kaldte det, den i sig selv deiligst smykkede Storsal. Hen over Væggene hang man tunge Tæpper af Klæde og Fløiel, med Guldresser og Qvaste; de skjulte for Meget af den egenlige Herlighed, kun Loftet var frit at see og beundre i dets uforstyrrede gamle Pragt; det løftede sig med Guld og Udskæring. Det var at see op i, som saae man ind i Bægeret af en forunderlig, deiligtformet Blomst.

Ligeoverfor, paa den anden Side af *Løvegaarden*, træder man ind i *Abencerragernes Sal*. Den var endnu fri for Udpyntning og stod i sin, fra Maurernes Tid, oprindelige Smagfuldhed. Midt paa Gulvet saae vi den mægtige Marmorkumme, endnu farvet af *Abencerragernes* uskyldige Blod; det er trængt ind i Stenen og anklager, gennem Folkeslægter, den ulykkelige *Boabdil*. Til denne Sal knytter sig den eneste Spøgelsetro, siger man, *Spanien* eier; her jamrer det i Natten, her høres selsomme Skrig og Veeraab af usalige Aander.

En heel Labyrinth af Galerier, Kiosker og Stuer føres vi igjennem; vi stige ned i smaa Gaarde, ind i herlige Badekamre, ved hvis Indgang staae marmorhugne Nympher og grinende Satyrer. Lyset falder dæmpet gennem stjerneformede Aabninger; store Marmorbassiner indbyde til Badning. Endnu sees i Murene Jernrør, der førte det kolde og varme Vand hened. Man stiger igjen nogle Trin, kommer over Galerier, med spinkle Marmorsøiler under Buerne, seer ned i smaa Blomsterhaver og i Gaarde med konstige Udhugninger og naaer en Slags Pavillon *el Mirador del Lindaraja*, der er Noget af det Yndigste, Eleganteste og meest Smagfulde, man kan see. *El Mirador* er en svævende Karnap, en Deilighedsblomst i hele denne vidunderlige Bygningsbouquet. Den hænger ud over Fjeldkløftens opadklattrende Grønne, ud over Popler og Cypresser, og man har Skuet af en Deel af Byen, de nærliggende Viinhaver og Bjerge. Vort Ophold herinde blev kun kort; Arbeidsfolkene kom for ogsaa at udsmykke og pynteliggjøre her. Al den Stads var en heel Forstyrrelse! det kunde tillades, at man i *Myrtegaarden* stillede Blomster i Potter, derved blev tættere med Grønt mellem de store Marmor-Bassiner, men man pyntede ogsaa med Palmer af Papir og det i et Land, hvor Palmerne groe. Det var for mig, som om jeg saae en deilig, antik Statue maies ud med Fastelavnsriis.

En arkitektonisk Drøm« har *Hackländer* betegnende kaldt *Alhambra*; Drømmen var nu en seet Virkelighed, den, jeg aldrig glemmer; opfyldt og overvældet kom jeg tilbage til *Granada*. Fra Hr. *Schierbeck* i *Barcelona* bragte jeg et Anbefalingsbrev til hans spanske Svoger *Don José Larramendi*; paa Brevet stod hans Navn og Titel: *Teniente coronel de Regimiento Cordoba*. Idet jeg spurgte og søgte, fik jeg igjen et nyt Beviis paa Spaniernes Høflighed og Tjenstagtighed mod den Fremmede. I *Fonda de la Alameda*, hvor vi boede, vare flere høie Militaire indquarterede, mellem disse en General; udenfor hans Dør sad altid en Soldat; denne spurgte jeg om Regimentet *Cordoba* og *Larramendi*. Karlen gik strax med mig ud paa Gaden, om i Stræder og videre frem, spurgte sig bestandig for, men forgjeves, førte mig derpaa hen paa et militairt Contor, og der fik vi nøiagtig opgivet Oberst *Larramendis* Bolig; hen til den førte Karlen mig. Jeg vilde nu betale ham for hans Uleilighed; han saae paa mig med store, forundrede Øine, rystede med Hovedet og vilde ikke lade sig overtale til at modtage Betaling for sin Tjenstagtighed; mit Haandtryk modtog han og siden daglig min Hilsen, naar jeg gik forbi ham paa Gangen.

Gjennem en lille Gaard, med et sprudlende Væld, mellem Laurbærhækker og Granattræer, kom jeg ind i Stuerne, hvor *Larramendi*, hans Kone og Svigermoder boede, omgivne af en stor Børneflok. Jeg blev modtagen, som var jeg en længe ventet, kjær Ven. Faa Mennesker have viist en saa utrættelig Iver for at være os til Tjeneste, som denne livlige, elskværdige Mand viste *Collin* og mig under vort hele Ophold i *Granada*; ikke en Dag gik, uden at han kom til os og havde et veltænkt Forslag til hvorledes Dagen bedst kunde benyttes; sin Tjener sendte han os ofte, da denne bedre end Fremmede i Hotellet kunde udrette et eller andet Ærende, om vi havde et saadant. Jeg veed, at han tidt arbeidede til langt ud paa Natten, for at han kunde have sine Forretninger fra Haanden og da længere være sammen med os. Han var god, betænksom og ungdommelig, frisk i Sind og Hjerte, Samlivet med ham udgjør en Deel af vort behageligere Liv i *Granada*. Lidt Fransk talte han, *Collin* tog stærkt Tilløb i det Spanske, og hvor min Glose-Kundskab ikke strakte til, maatte Opfindsomhed og Mimik erstatte; ledsaget af ham fik vi Adgang til mangt et festsmykket Sted, hvor vi ellers som Fremmede ikke vare komne ind.

Et Besøg gjorde vi med ham til Regimentet *Cordobas* storartede Caserne-Bygning, der ligger tæt ved Byen, mellem det rige, forladte Kloster *Cartuja* og *Zigeuner-Quarteret*. Den udstrakte Plads her op til Byens Mure var for ikke mange Tider siden vovelig at besøge om Aftenen, end sige ud paa Natten, Overfald og Mord fandt da hyppigt Sted; nu var her en anderledes Sikkerhed i og om *Granada*, og for Øieblikket saae her festligt pynteligt ud, Flag vaiede, et prægtigt Telt, med de spanske røde og gule Farver, var reist, det dannede tre store Afdelinger, hvis Gulve vare belagte med rødt Fløiel. Her skulde Dronningen ved sin Ankomst modtages af Stadens høie Øvrighed.

Pladsen var opfyldt af Borgere, Bønder, Soldater og Zigeunere; her var Liv og Røre. Muuldyr skrege, Hunde bjæffede; en Gadesanger istemte sin snøvlende Sang; en blind Improvisator declamerede og hans Dreng solgte trykte Viser. Jeg gav den Blinde en *real*, *Larramendi* sagde ham, at jeg var en Udlænding, langveis borte, fra den anden Side *Frankrig*, og nu improviserede den Blinde et Digt til mig, jeg forstod det naturligviis ikke, men den hele Folkekreds rundt om, Unge og Gamle, halvnøgne Dreng og pyntede Bønder, applauderede ham paa det Stærkeste.

Solstraalerne brændte ganske infernalsk, det var en Vederqvægelse at træde ind i Officerernes kølige Vagtstue. Friskt Kildevand fra Alhambras Brønde satte Dug i Karaflen, de lange, stilkede Sukkerbrød, Zugarillos, forsvandt, som ved en Taskenspillers Konst, naar de berørte Vandet i Glassene og gave Velsmag, Cigarer bleve budt om; her blev ret kammeratligt.

I Gaarden vrimlede det med Soldater, Trapperne bleve slidte af dem; de løb og sprang afsted i fuld Mondur og i halv Paaklædning. Vi saae Sovesalen, den er stor og luftig, med et deiligt udskaaret Loft i maurisk Stil. Vi saae Eqviperingssalen, med Klædningsstykker lige fra Skjorter til Lommetørklæder; Kjøkkenet straaled med blanktpolerede Kar og Gryder. I Sygestuen var Luften frisk og god. Vi kom i Marketenderiet, egenligt for at see smukke Øine; de fandtes her. Datteren, en sextenaarig Pige, var en virkelig Skjønhed, Haar og Øine gnistrende sorte, Tænderne friske og hvide. Hun var som en deilig, nys udsprungne Blomst at see paa. Bedstemoderen havde et høist karakteristisk Ansigt; hun vilde gjøre Stads af os, førte os derfor fra Disken, hvor Soldaterne kom og fik deres Glas Anisette, og ind i Stuen tæt ved, der skulde det være finere at være. Paa Gulvet laae Klipfisk i Bunker og en heel Stabel krandsformede Brød; colossale Løg hang paa Væggen, og over disse et Vievands Kar og et stort Trækors. Den unge Pige bragte os svulmende Druer; hvor var hun smuk, slank og svævende! Øinene talte, Munden behøvede det ikke; de Øine vare nok til at gennemstrømme med Lys og Ild et heelt Digt, saa at man brændte sig paa det.

Nede paa Pladsen og i Gaderne bølgede Vrimlen. Bønderne slede Fløiel, kunde man sige, Buxer og Trøier vare af dette Stof, violet eller blaat; Lædergamacherne sluttede sig pynteligt om Læggen, Beenklæderne nede om Knæet vare aabne, hvorved Gangen blev friere; Fruentimmerne bare de meest skrigende Farver. Alt saae pynteligt og broget ud i Gaderne og i de aabne Boutiker og Gaarde. Her vare skjønnne Øine! Vor Herre har ikke sparet paa disse; og de Øine kom ikke alene fra Landet, de hørte ogsaa hjemme i Byen, i Husenes forskellige Etager.

I Norden er der om Efteraaret Nætter, hvori hele Himlen blinker med Stjernesked, her blinkede de ved Dagen; jeg maatte bringe nogle af disse Blink paa Papiret i Vers eller Prosa, men jeg havde intet Papir hjemme, vidste jeg, og gik derfor med Oberst *Larramendi* ind til en

Papirhandler, for hvem min Rejsfælle og jeg præsenteredes som Fremmede fra det Land *Dinamarca*. Vi talte om *Zamoras* Ophold der, og vi talte om andalusiske Øine; da jeg nu vilde betale Papiret, var Svaret: det er betalt! *Larramendi* havde gjort Tegn, som Spanierne gjøre det i Caféerne, at den Fremmede er hans Gjest; jeg vidste, at jeg ikke fik Lov at klare Sagen, men da jeg nu en otte Dage efter kom alene i samme Boutik for at købe Papir, lød igjen Svaret, da jeg vilde betale, »det er betalt!« »Nei,« sagde jeg, »det er ikke muligt! i Dag er jeg alene, Ingen med mig!« »Jo, jeg er med!« sagde Papirhandleren, »mit Huus er Deres!« Jeg kom naturligviis aldrig mere i mit Huus, men fortælle det maa jeg, for at fremhæve den spanske Høflighed og Opmærksomhed.

Om Aftenen var Regimentsmusik paa forskjellige Pladse og netop lige under vor Balcon, hvor en af Generalerne boede. Der spillede af *La Traviata, un ballo in maschera* og flere af disse verdiske Galopade-Operaer; det var Regimentet Cordoba, der spillede. Oberst *Larramendi* var hos os. Pladsen dernede var opfyldt af Mennesker, Luften var varm og mild, der kom en frisk Luftning fra de snebedækkede Bjerge.

Senere paa Aftenen sad jeg her alene: *Granadas* historiske Minder opfyldte mig; her var saa smukt, her sprudlede endnu det levende Liv, jeg var glad ved at være her. Tre Uger turde Opholdet blive, een og tyve lysende, deilige Levedage, jeg vilde ret nyde dem, ret skønne paa denne Naadegave fra Gud, og dog – Erindringerne fra *Granada* gjemme mere Bitterhed end Sødme. Tankeløshed, ikke ond Villie just, det Overmodige i Mennesket, plumrer os tidt det rene, klare Væld, vi skulle drikke af, – men *denne* Aften i *Granada* og Erindringen om de henfarne Reise-Dage, rummede Skjønhed og Glæde. Jeg var i Maurernes gamle Stad, havde seet *Alhambra*, var selv bleven bestraalet af andalusiske Øine; Bouquet paa Bouquet af *Spaniens* Herlighed var i min Flyven tilkastet mig.

Det var Torsdagen den niende October, at Dronningen holdt sit Indtog for første Gang i *Granada*. Fra den tidlige Morgen bølgede Menneskevrimlen gennem Gaderne; her var Stads at see! hen over alle Balconer laae brogede, guldbroderede Tæpper, eller i det mindste et hvidt Lagen, pyntet med en rød Bord. Flag og Faner vaiede; Lamper, Ballon- og Blomsterguirlander hang saa tæt, at de dannede et heelt Solseil over den brede Gade. I det lange Stræde bag de gamle mauriske Boutiker vaiede, fra øverste til nederste Etage, lange, røde og hvide Flor, som var det Luftaanders Slør i en Sylphe-Ballet; store Glaslysekroner, og over hver en svævende Guldkrone, vare ophængte; Alt arrangeret som af lykkelige Børn. Balconerne vare opfyldte med Mennesker, meest Damer, en Rigdom af spansk Deilighed. Og hvilken Farvevexel i Klæderne, særligt nede paa Gaden; Bønderne fra Campagnen og Bjergene viste sig i en Pragt til at males! her vare Grupper, her vare Motiver til Tegning; der kom en Bonde paa sit Esel, foran ham hang en Tværkurv, og i den sad til hver Side en deilig lille Pige, vist hans Børn; de vare komne med til *Granada* idag, for at see Dronningen her og al den Herlighed; Forundring og Glæde lyste ud af deres Øine.

Først Klokken Fire om Eftermiddagen indtraf Hendes Majestæt. Man fortalte, at hun var kommen til Modtagelses-Teltet en halv Time tidligere end Autoriteterne, som der skulde hilse paa hende, og at hun havde maattet vente paa dem.

Der var en Jubel! alle Kirkeklokker ringede; store Skarer af Zigeunere dandsede med Castagnetter og underlige Strænge-Instrumenter gennem Gaderne; et støiende, bacchantisk Tog. De sorthaaede, brune Skikkelser vare forunderligt vildt udmaiede, jeg kom til at tænke paa, hvorledes Børn, naar de lege Komedie og faae Lov til at benytte hvad de

ville af gamle Klæder, der hænge i Garderoben, da tage *Alt* og hænge paa sig. Zigeunerne havde her ogsaa taget *Alt* hvad der skinnede og gloede; Silkebaand, Silkelommetørklæder, Blomster og Guldstads hang i Haaret; de brusede afsted gennem Gader og over Pladse:

»Hen til Porten *Bivarrambra!*«

Fra Balconer og Havemure klappede Tilskuerne. Trængselen tog til, Musikchorene spillede rundt om; Fanfare lød: »*Viva la reina!*«⁸ Roser bleve plukkede Blad for Blad, den hele Rose vilde være for tung i Faldet, enkelte Blade svævede ned om Dronningen, der sad i en Vogn, trukken af hvide, smukke andalusiske Heste.

Dronningen saae god og glad ud; der var i hendes Ansigt noget Aabent, der vakte Tillid og Hengivenhed; Jubelen for hende syntes inderlig og stor. Kongen sad ved hendes Side og ligeoverfor den unge Infantinde og hendes lille Broder *Alfons*, Prinds af *Asturien*. Toget kjørte til Domkirken, Dronningens første Besøg. Røgelsen strømmede gennem den aabne Kirkeport, der var omringet af Mennesker; de hang paa Murens Udbygninger, paa Steenhelgenernes Fundament. Fra Kirken kjørte Dronningen under Mængdens Jubel til sin festlig indrettede Bolig; Lommetørklæder flagrede, Rosenblade dryssedes. Den solklare Dag skiftede over i Aftenglands og nu var *Granada* Eventyrenes Stad, man var i tusind og een Nats Fæverden. Høit, hen over Gaden, hang som et Canevas Tæppe af brogede Lamper, eller som en Sky af straalende Colibrier.

Herfra, gennem den reiste Triumphport, traadte man ud paa den nye *Alameda*, der langs med *Darro* strækker sig hen mod Byens Muur; store, brogede Balloner hang i Rækker, Guirlander ved Guirlander, hvert Huus viste sin Opfindsomhed i at illuminere; vort Hotel var kun tarveligt belyst, desprægtigere derimod straaledede frem der i Nærheden den store Caserne; Lamperækker i alle Afsatser, Vinkler og Hjørner gave i Ild-Contur hele den forunderlige Bygnings Form; den syntes saa sammensanket, som om Affaldet fra hver tænkelig Bygnings Stil var her taget i Brug. Her ere tunge Mure, som fra et gammelt gothisk Castel, her ere Søiler, spiralformede, som de fandtes i Kong Salomons Tempel, og i Nicherne staae Rococo Statuer, Grenaderer med Bispehuer; det ene Stykke mere barokt end det andet.

En utallig Menneskevrimmel bevægede sig frem og tilbage, alle Bænke vare optagne, Folk sad paa Stole langs Husene, men længst ude, hvor den nye *Alameda* ender, var ogsaa Grændsen for Illumination og Spadserende; her begynder den egenlige gamle *Alameda*, som, dannende en Vinkel, gaaer langs med *Granadas* Mure. Jeg veed ingen Spadseregang saa storartet som denne, saa ægte sydlandsk, paradisisk i den hede Sommertid. Her, som sagt, var aldeles øde, ikke et Menneske, ikke en Lampe at see.

---

8 *Isabella den Anden*, født den tiende October 1830, er en Datter af *Ferdinand den Syvende* og hans fjerde Gemalinde *Maria Christine*. Kun tre Aar gammel kom hun paa Thronen under Moderens Regentskab; den afdøde Konges Broder, *Don Carlos*, gjorde Fordring paa Regjeringen. Blodige Borgerkrige brøde ud. *Maria Christine* indgik et morganatisk Ægteskab med *Don Fernando Muñoz*, Officeer i Livgarden; siden hævedes han til Hertug af *Rianzaras*; denne Forbindelse tillod ikke efter de spanske Love at Moderen var Formynder, hun traadte fra, og *Espartero* overtog Formynderskabet; 1843 blev han styrtet og *Isabella* den Anden erklæredes myndig; hun har giftet sig med *Franz*, Hertug af *Cadix*, der har faaet Titel af Konge.

Ældgamle, forunderlig høie Træer, staae opstillede i Række, slynge deres tykke, bladfulde Grene ind i hverandre, danne et for Sollyset uigjennemtrængeligt Løvtag, der løfter sig saa høit, saa høit. Laurbærbuske, Oleander og tætbladede Hækker skjærme paa Siderne mod den stærke Sol; *Xenil* løber tæt forbi for snart at forenes med *Darro*; derom er en Sang, som Børnene synge:

Darro givet har det Løfte:

Ved Formælingen med *Xenil*

Bringer den i Morgengave

Plaza Nueva og *Zacatin*.

Det klare Vand strømmer i steenhugne Render paa begge Sider af Alleen; i denne staae to gigantisk reiste Springvand med Steenfigurer, formede af en vild Phantasie; kun i Arabesk-Slyngninger har jeg seet lignende, en Mellemting af Planter og Menneske-Vanskabninger; i deres Gruelighed øve de en Magt; man kan ikke rive sig løs fra disse barokke, eiendommelige Troldskikkelser. Vandspringene staae betegnende, som Fortids Zirater, endnu levende ved deres rislende Vandstraaler. Den Smule Sollys, der ved Dagen falder herind, er som et Smil fra hine Tider; Aftenens Mørke er uforandret blevet det samme. Ingen Gasflamme lader sit Blink af den nye Tid lyse her. Al Festens Glands for *Isabella den Anden* brødes mod denne Helligdoms Skygge.

»Nu er overalt i *Spanien* fuldkomment sikkert!« havde man sagt, »dog« tilføiede Een og Anden, »efter Solnedgang skal man i *Granada* ikke gaae alene i den gamle *Alameda*,« men just her var saa vidunderligt lokkende, saa høitløftende over Hverdagslivet! og nu, da ved Festlighederne den nye *Alameda* tæt ved besøgte med Mennesker, nu da Alle vare saa glade, Alle fyldte af Fornøielsen, hvo skulde da vilde øve ond Gjerning? Det var saa fristende at komme bort fra den summende Trængsel, saa lokkende at træde ind i den næsten mulmmørke, stille, store Allee, hvor kun det rislende Vand mælede om Liv og Røre. Jeg gik nogle Skridt fremad og holdt Haanden ud foran mig, at jeg ikke skulde støde imod. Langt nede i Alleen saae jeg et lysende Punkt, som bevægede sig. Der kom En med et Lys i Haanden; Luften var saa stille, her behøvede man ikke Lygte, man kunde trygt bære det brændende Lys, det vilde ikke viftes ud. Der kom en ung Pige, et Barn, her under Spaniens Sol kunde hun kaldes en ung, deilig Brud. Hun blev saa angest ved Mødet; stakkels Barn! Ingen ventede hun her i den mørke, afsides *Alameda*; hun kom fra en Veninde, hvis Moder fulgte hende, de skulde til en Udkant af den belyste Promenade. Den unge Pige var sin egen Kertesvend, bar selv Lyset, der straaede ind i hendes deilige Ansigt. Hun stod stille, zittrede, syntes jeg, stod som en Gazelle, der vilde tage Løb.

»Tro ikke ondt om mig!« sagde hun. »Jeg troer kun alt Godt!« sagde jeg og talte, som jeg kunde det, men tilvisse saa overordenligt daarligt Spansk, at snart den velsignede Humor, *Cervantes* har lært os har sit Hjem i dette Land, gav hende Mod igjen. »De er ingen *Spanier*?« sagde hun. Jeg fortalte, at jeg var høit oppe fra Norden, fra *Danmark*, hvor engang Spanierne havde været og vi holdt af dem. »Jeg var dengang et Barn,« sagde jeg, »en spansk Soldat tog mig paa sine Arme, kyssede mig og trykkede Madonnas Billede paa min Mund, det er min tidligste Erindring; jeg var den Gang tre Aar gammel!« Hun forstod hvad jeg fortalte; hun smilede, tog min Haand, hendes var saa fiin, Haandtrykket var som et Kys, et Barnekys. Fra denne Aften vil jeg ridderligt forsvare Spanierinden. Men hvor blev hun af? Fortæl lidt mere! Det var min Musa, jeg mødte, Gitanaen med de havblaae Øine. – Det blev mørkt,

bælgmærkt rundt om, da hun forsvandt, og derfor, til Ære for hende, vil jeg illuminere den hele Allee med mine Digte fra *Granada*.

I.

Held mig! *Granada* jeg seer,
Mindernes selsomme By!
Rom Du ligner deri,
her strax man føler sig hjemme.
Bjergene rundt om har Snee,
Himlen ikke en Sky.
Fra Alamedaen smukt
klinger Gitanaens Stemme,
Øinene blaae som i Nord,
sneehvide Blomster i Haaret.
Havfruens Skjønhed og Blik!
– Vandrer! er alt Du bedaaret?

II.

Ja havblaae er hendes Øine,
men Haaret som Skovsneglens Skind;
Gjennem Øinene seer man
lige i Tankerne ind.
Hun er saa fast som en Drue,
Munden et Væld med Kys,
Om Tonedybte derinde
havde en Drøm jeg nys;
Over os glødende Æbler
i hvert Granattræ hang; –
En salomonisk Høisang
Hjertet om *Sulamith* sang.

III.

I *Granada* er det Maaneskin,
saa klart, at Hver man kjender,
Dog Vægteren gaaer med Lygte,
og Lyset i Lygten brænder.
Hvad søger han efter? Han søger
vel Solen, der skal staae op.
Imellem Bladenes Bolstrer

en Drømmeverden er lagt;
 Du Rose, bliv mit *Alhambra*,
 med hende jeg boer i din Pragt,
 Og vi ere unge –! imorgen
 da falder hvert Rosenblad.
 Vær Du min Erindring, skrinlagt
 i dette smuldrende Qvad.

IV.

Jeg leve vil i *Granada*,
 der Phantasus reiste sit Slot;
 Men nede i *Malaga* grav mig
 en Grav ved Havet saa blaat,
 Saa udstrakt, svulmende herligt;
 høit synger den rullende Sø.
 I Norden jeg skar i en Græstørv
 mit Navn paa den danske Ø,
 Snart voxer Græsset derover,
 alle Minderne døe!

Digte fra *Granada*, blussende Blomster, forsvindende der i al den rige Straalepragt. Rakter knaldede og lyste, Maanen selv kom, som i *Wandsbecker Bote*, tilsidst frem og lyste ved Illuminationen, visende *Sierra Nevadas* Sneetinder. Og som Festglandsen var denne Dag, Aften og Nat, blev den gennem hele sex Døgn, den Tid Dronningen forundte *Granada* sin Nærværelse. Her var en Rigdom af Enkeltheder, saa overvældende mange, at de ikke kunne samles og meddeles; jeg drev omkring ved Dag og Aften, hvorhen mine Fødder vilde føre mig. Det Eventyrlige blev hverdags.

Paa Pladsene vare opreiste Triumphbuer, meest i maurisk Stil; smukkeste og rigeste var det paa den store Plads

»– nær ved Porten *Bivarrambla*,«

hvor i gammel Tid Turneringerne holdtes; ogsaa nu, som ved hine beskrevne og besungne Fester, prangede alle Balconer med brogede Tæpper og skønne Qvinder, og hvor Kamppladsen selv havde været, var nu hensat smaa Haver; Vandstraalerne sprang ud fra konstige Lilier og Tulipaner.

Paa *Plaza Nueva*, hvor Gaden lukker sig over *Darro*, var et heelt Opstil med bemalede Figurer, udskaarne i Blikplader, Maurer og Spaniere i Kamp; de stode paa smaa Mosterrasser og skøde paa hverandre, Skuddet var en Vandstraale; afskaarne Myrtegrene, stukne ned rundt om, skulde forestille store Træer. Her var altid en Vrimmel af Børn og fornøiede Bønderfolk; smukke Skikkelser, maleriske Grupper; dog kunde man ogsaa en enkelt Gang møde et Syn, der stødte Øiet, jeg saae her en Krøbling, han var født eenarmet, det skulde sees og derfor var Skjorteærmet revet bort; heelt oppe ved Skuldren, hvor Armen begynder, stak frem et lille Stykke Kjød, det lignede en Finger, havde kun eet Led, som det ideligt bøiede, for at vække Opmærksomhed. Der laae ved Indgangen til Domkirken to

Albinos, Fader og Søn, Tiggere; de syntes at sove, altid at sove, selv mens Luften bævede af Klokkeklang og Vivaraab. En enkelt Gang, som var det Søvngænger, løftede Faderen sig, blinkede med de røde Øine mellem de hvide Øienhaar, strakte Haanden ud efter en Gave; her foran Kirken maatte Menneskene jo være stemte til god Gjerning. De stakkels to værgeløse Flaggermuus i Menneskeskikkelse! de hvide Muus og de hvide Kaniner vare deres lysskye Kammerater, Dagen var deres Plage, Natten deres Levedag; men nu var Natten blendende som Dagen, et saadant Lyshav straaledede gennem Maurernes gamle By. Anderledes vel, men ikke prægtigere, havde Festlighederne lydt og Herligheden lyst, da *Zegrier* og *Abencerrager* i gyldne Rustninger, med vaiende Faner og prangende Indskrifter, rede til Kamp og Ridderspil. Halvmaanen blinkede og Østerlandets skønne Døttre saae til fra de silkesmykkede Balustrader. *Granadas* meest pragtfulde Nutidsfest var jeg Vidne til, den brændte med Orientens Farvepragt og Solglands ind i min Erindring; Sang, Castagnetter og Instrumenters Lyd blandede sig med Kirkeklokkernes Klang, en saadan Storhed gaer ikke ind af det ene Øre og ud af det andet. Det Skønne, det Herlige bliver i Minde.

Granada har som *Rom* været mig en af de interessanteste Byer i Verden, et Sted, hvor jeg troede at kunne groe fast, og dog paa begge Steder skulde jeg fornemme Stemninger, som de Lykkelige, mindre Benervede, kalde sygelige.

Bibelens *Job* ham kjender Du vel?

Vennernes Ord slog ham ikke ihjel,
Skrabed' tilblods kun som Potteskaar,
Saa der stod Ar til de seneste Aar,
Mærker herom, saa dybe og stærke:
Verset her, – det er ogsaa et Mærke!

Og i saadanne Stemninger skriver man Vers – Vers med bitter Smag, jeg gjorde det; til Straf skal Verset trykkes, *det* har ikke fortjent det, men jeg har fortjent det.

Giv af dit Hjerte til Folk og til Slægt,
Venter Du Tak, da er Du en Daare,
Staa døv og steenkold, saa faae de Respekt,
Dig de ei krænke, Dig de ei saare,
Nærme sig ei som den surrende Myg,
Nei de kun spyttede ad Dig bag din Ryg.
Giv Dig ei hen til Den, Du troer kjende,
Husk at din Ven kan blive din Fjende.
– Dog følg dit Hjerte! giv af dit Hjerte!
Venter Du Glæde –, ja, da faaer Du Smerte.

Med den Sang indeni, drog jeg afsted i *Granadas* Gader; Lystigheden svulmede rundt om, Bønder og Soldater sad ved Bordene med Xeres og Malaga i store Ølglas, Biscuit og tunge Druer laae opstablede foran. Fyrværkeriet lyste fra *Alhambra*, Villaerne deroppe paa Bjerget straaledede med Lamperækker. Overalt, hvor man kom, var Trængsel, Lystighed og godt Humeur, det sprudlede, aandede rundt om mig, medens Tankens Frøkorn skød Stængel og blev Træ, hvorfra de sorte, bittre Frugter kunde rystes ned i Versemaal, een eneste kan være nok.

Den, som jeg gav af mit Hjerteblod,
Hun traadte mig med sin fine Fod;

Dem, som jeg gav hvert Tankens Barn,
 De dænged' mig over med Gadens Skarn,
 Og gav jeg et Suk idet jeg led,
 Saa kaldte de det Utaknemlighed;
 Der blæser en iiskold, skjærende Vind,
 Den trænger som Gift i mit Hjerte ind,
 Den kommer fra Menneskets Hjertebund,
 O, maatte mit briste i denne Stund!

Hverken spansk Komædie eller spansk Ballet havde jeg endnu seet i *Spanien*, det var ikke Aarstiden, dog her i *Granada*, ved den festlige Sammenstimlen af Mennesker, havde man aabnet Theatret, det laae tæt ved *Fonda de la Alameda* og var indvendigt blevet malet op og pyntet med røde og grønne Silkefestons, Scenen derimod frembød de værste slidte, gamle Skjermbrætter, jeg endnu har seet. Her blev denne Aften givet en Vaudeville og en Ballet. I fremmed Land hvor Ingen kjender En, eller bryder sig om at kjende En, har man den Velværen, uhildet at være sig selv; man er ikke omtaaget af tusinde Hensyn, bevidst eller ubevidst, man behøver ikke at frygte for at Ens Mening trommes ud og, som et Pidskesmæld i Alperne, faaer en Lavine af Krænkelse til at rulle over sig; man fornemmer strax, om man sidder i en Kreds af forelskede Løver, eller i en Kreds af smaa *Zeuser* fra Kritikens Olymp; man tør gaae fra Middelmaadigheden uden at forarge eller bemærkes af Kredsen; man seer og siger Feilen hos *den*, der staaer i Scenens første Geled, og tør glæde sig ved og klappe for Talentet, der endnu ikke er kommet i Nummer.

Med denne sikke Følelse kom jeg, med denne sikke Følelse sad jeg og lod den tarvelige Orchestermusik lire fort; jeg resignerede ved de Fjællebods Decorationer, resignerede endogsaa ved Komædien, der opførtes, den støvlede saa privat over Scenen, at jeg strax forstod, den havde ikke med Konst at gjøre; hele min Forventning samlede sig nu til Brændpunktet: *Balletten*; en saadan kjendte jeg endnu ikke i *Spanien*; paa intet af Theatrene havde jeg seet spanske Dandse i det spanske Land. Kun paa aaben Gade og i Forstue havde jeg i *Murcia* og *Cartagena* af Folket selv fornummet Castagnetternes Pulsslæg, seet Bolero og Seguidilla, disse gracieuse, til Lidenskab voxende Dandse, hvad vilde Scenen ikke frembyde?

Balletten begyndte, den endte, – jeg saae den hele. Indholdet var et Slægs Begyndelse til en af *Casortis* Pantomimer. En rædsom lang Karl, der saae ud som en keitet Haandværkssvend, traadte frem i Kappe og med Guitar, han greb i Strængene; den Elskede viste sig med Vifte ved Vinduet; snart steg hun ned paa Gaden, men de fik ikke Tid til at uddandse deres Kjærlighed; hendes Fader kom ud af Huset, Elskeren kastede sin Kappe over hende, hun løb afsted, og for nu at give hende Forspring, stillede han sig med sin Cigar foran den Gamle, bad ham om at faae tændt, det kunde ikke afslaaes; de gjorde begge Flikflak med Benene, det blev meget vanskeligt at faae Ild i Cigaren, og da den endelig brændte, var Jomfruen langt borte; og de pilede efter hende. Changement! Scenen forandredes til, hvad vi ville kalde et Slægs *Alleenberg*, hvor der var en heel Deel Jomfruer forsamlede; de dandsede med Castagnetter, men det var som om de ikke havde lært det endnu, som om de aldrig havde været i *Spanien*. Det var en udsøgt Samling af grimme Fruentimmer, det maa have været svært i *Andalusien* at finde saa mange. Nu indtraf de Elskende, hvem Jomfruerne strax bade om at dandse den Dands, de vidste nok, og saa gjorde de nogle Gliedermanns Been

for dem, »*den er det!*« skulde det betyde. Dandsen begyndte, men saa kom Fatter, og han kom i gode Hænder; hveranden Jomfru tog fat og snurrede ham rundt, hver tredie Jomfru skjenkede ham en Snaps, han drak den, blev glad og gemytlig; de Elskende knælede, han velsignede dem, og hele Selskabet dandsede *Madrilena*. Det var Balletten.

Jeg foldede mine smaa Hænder og raabte ikke: »*Allah!*« men »*Bournonville! Bournonville, hvor er Du stor!*« Jeg styrtede ud i den friske Luft, i den illuminerede Stad, som Maanen seilede hen over; jeg skulde ikke mere i Theatret i *Granada*; jeg havde seet Konsten der. Academiets Udstilling skulde vi see den næste Dag.

Oberst *Larramendi* førte os ind i Konstacademiet; der var Udstilling, først fra Naturens Haand i hele Kongeriget *Granada*, der vare colossale Pærer, Meloner, Løg, Græskar, alle udmærkede, men det kunde man ikke sige om Alt hvad her var fra Konstens Hænder. *Spanien* har *Murillo*, *Velasquez*, det indskriver endnu nye Navne af Betydning; her, som i andre Lande, mylrer med Kunstnere, Alle ville have deres Lys paa Konstens Høialter, og der findes mange Lys, de store Alterlys tændes, brænde, lyse for Andre og fortære sig selv, det er deres Historie; men de ere just ikke alle indviende Voxkerter, der sættes frem, der ere mange Slags Lys, Stearin-, Vox- og Tællelys; nogle ere støbte, mange kun dyppede, nogle faae lang Tande, nogle løbe, andre sprutte, der er Vand i Tællen.

Saadant Noget har jeg tidt følt paa de forskjellige Udstillinger, jeg har besøgt, og jeg følte det ogsaa her. Hvad som meest glædede mig, var af en ung Spanier, *Martin*, hvem jeg, før jeg forlod Udstillingen, lærte at kjende. Akademiet havde tildeelt ham Præmie for et helligt Billede, jeg vilde have givet ham den for hans Genrestykker.

Dronningen kjørte denne Dag op paa *Alhambra* til Banquieren *Calderons* prægtige Villa. Vi skulde fra en Have i Gaden tæt ved Byens Port see hele Toget, Oberst *Larramendi* førte os derhen, en ældre Baronesse med sin Datter beboede Huset; her vare mange Fremmede, meest Damer, vi sad paa Havens Muur og Terrasse, under mægtige Træer med Qvæder og Granatæbler. Damerne plukkede Roser itu og lode de fine Blade svæve ned over Dronningen, idet hun kjørte forbi. Husets Tjenestepige, i sort Silkekjole som de Andre og den smukkeste af dem Alle, lod ogsaa Rosenbladene flyve; hvor var hun smuk, ung, slank, svævende! vandblaae Øine havde hun, lange, sorte Silkefryndser til Øienhaar, skinnende Tænder og Smil om Munden. Hun forstod godt at jeg beundrede hendes Deilighed, hun brød en duftende Blomst, gav mig den, og fløi saa afsted som en Svale flyver, og den skal man lade flyve!

Et Par Gange endnu, fra min egen Balcon, saae jeg Dronningen; hun med sin Gemal og Børn kjørte ud i Campagnen til et Laurbærtræ, under hvilket *Isabella den Første*, i Kampen med Maurerne, da hun engang var nær ved at blive fanget, skjulte sig. Træet og den lille Eiendom, hvorpaa det stod, var nu kjøbt af den regjerende Dronning; Veien derud førte over *Zenil* og *Darro*, netop hvor de to Floder forene sig. *Darros* vandfyldte Leie var for Øieblikket ikke bredere end en Rendesteen, man kunde skræve over, *Zenils* kun en flad Bæk; saa ringe tog sig ud for Øieblikket de to Floder, som i Historiens og Digtningens Verden bære store Navne; dog efter et Regnskyl, som det vi oplevede i *Barcelona*, kunne de vel hævde disse. Efter sex Dages festlige Ophold forlod Dronningen *Granada* for at besøge *Malaga*.

Collin og jeg flyttede op til *Alhambra*, i *Fonda de los siete suelos*, der ligger op til *Alhambras* Mure, netop ved den tilmurede Port, gennem hvilken Maurerkongen *Boabdil* red ud, da hans

Skjæbne blev at beseires af *Ferdinand* og *Isabella*, og at see sig og sit Folk jaget ud af det Land, hvor de i Aarhundreder havde været Herrer.

Nede i *Granada* følte man endnu den varme Sommerdag, men heroppe i »*siete suelos*« var altfor afkølet, kun sjældent faldt Solstraalerne mellem Løvet ind i Stuerne; man boede under skyggefulde Træer, ved pladskende Væld og rindende Vande; paradisisk maa her være i den glødende Sommertid, nu var det mig ikke varmt nok. – I Haven under Viinløvstræerne blev Middagsbordet dækket; Opvarteren løb med opsmøgede Skjorteærmer, tyndtklædt for afrikansk Varme, jeg trak min Vinterfrakke paa, da jeg skulde sidde her. Vandet var velsignet friskt og koldt, det smagte os bedre end den altid hede, spanske Viin, men det kolde Vand heroppe er smeltet Sneevand fra *Sierra Nevada*, og i al sin Velsmag saaledes ikke det sundeste. Før jeg tænkte derover, følte jeg mig syg. *Collin* kom i det brændende Solskin hjem fra en af sine Excursioner, hans Hoved smertede ham, som om det var kløvet, han var endnu mere syg end jeg, lagde sig strax tilsengs og forlangte en Læge. Men hvor var en saadan at finde? Jeg løb ned til *Granada*; *Larramendi* fik fat paa Lægen ved Regimentet *Cordoba*, der lovede snarest at indfinde sig. Jeg var i en Grad nerveus og afkræftet, da jeg gik hjem til *Alhambra*, at jeg var ved at segne. Doctoren fandt os Begge lidende, *Collin* havde stærk Feber. Det var en piinlig, lang Nat, som fulgte.

Paa Reise tør man ikke blive syg, og bliver man det, der er megen Alvor i den Sag; men i Alvorens Time lære Venner at skatte hvad de ere for hinanden, man glemmer sig selv, og der lyser Pintseflammer over alt det Gode og Fortræffelige, der er blevet os hverdags hos vore Kjære. Sympathien fornemmer, den har slaaet Rødder til et Træ, som man saa gjerne troer vil groe ind i Evigheden.

Den følgende Dag var det allerede bedre, og den paafølgende kunde vi igjen begynde vore smaa Udflugter; mine vare, og bleve senere dagligt, til det nærliggende *Generalife*, Maurerkongernes Sommerslot, Sultanaernes skyggefulde, vandgjennemrislede Have.

Kun nogle Skridt fra *Fonda de los siete suelos* ligger udenfor *Alhambras* gamle Mure en lille *Venta*, et Viintræ breder der sit Løvtag, under hvilket Bønder og Byfolk tidt tømme deres Viinflaske; en lille Bæk med glasklart Vand gjør Grændse ud mod Veien, et Par henkastede store Steen træder man paa; her er hverken Bro eller Bræt. Bag om Huset dreier en bred Kjørevei ind i en udstrakt Viin- og Kjøkkenhave, der pranger med Oranger og Granattræer, med Popler og Elme. Længst herinde ligger en venlig, skinnende hvid Villa, man kommer til den gennem en Allee af gamle Cypresser og trævoxne Viinstokke, det er *Generalife*, Maurerkongernes Sommerslot, Sultanaernes kjæreste Opholdssted. Endnu blomstre her de smaa, terrassestillede Haver, med deilige, stærktduftende Blomster, og med rislende, klare Bjergstrømme. Stedet tilhører en rig, italiensk Familie, som aldrig kommer her, men sørger for dets Vedligeholdelse.

Et Par Slag med Jernhammeren, Porten aabnes, og vi træde ind i en lille aflang Have, hvor de blomstrende Myrtehækker staae beskaarne, som vore gammeldags Buxboms-Indhegninger; Vandet, klart og gjennemsigtigt, risler, styrter og bruser afsted gennem et langt Marmor-Bassin. Til Høire prange Mure med Slyngplanter i rig Fylde, og Terrasser, hvor vi see de deiligste mørkerøde Roser mylre frem, ældgamle Cypresser løfte deres mørkegrønne Søiler. Til Venstre fører en mauriskbygget Buegang til de ved Corridor og Buer forenede Pavillons. Rundt om prange phantastiske Indslyngninger af Zirater og Vers, hugne og indgravede i den haarde Porcellains-Væg. Vi ere i et nyt *Alhambra*, mindre i Rigdom

og Udstrækning, end det kongelige store ligeoverfor, men mere gjennemaandet af Liv. En Række Portraiter, deriblandt *Boabdils*, ogsaa *Ferdinands* og *Isabellas*, see ned til os fra Væggene. Haven selv blomstrer som i Sultanaernes Tid, mægtige Cypresser, der engang skyggede over hine fornemme Skjønne, groe her endnu i Kraft og Deilighed. Man stiger fra Terrasse til Terrasse, der vexler med Marmortrapper og opadskraanende Stier, belagte med brogede Smaastene. Øverst seer man paa hiin Side Havemuren kun den nøgne, stenede Grund; Bjerget skraaner opad, dets Kam bærer Ruiner af et gammelt, maurisk Fort. Engang strakte sig her blomstrende Haver, nu er det kun den tidselpikkede Cactus, der her sætter Blomst. Nede i Dybet flyder *Darro*, fra dens modsatte Bred løfter sig Jordsmonnet skraanende opad med Ruiner af et Kloster og med fattige Huse mellem udstrakte Viinhaver; her laae engang pragtfulde Marmorbade; Urtegaardsmanden støder Tid efter anden paa kostelige Mosaikgulve; vilde Laurbærhækker lægge deres hædersgrønnende Grene hen over skjulte Minder.

Generalife drog mig oftere til sig end selve *Alhambra*. Her var en Rosenduft, som i Digtninger fra hiin gamle Tid; de klare Vande styrtede endnu med den samme Rislen og Brusen; de ældgamle, mægtige Cypresser, stumme Vidner til hvad Sagn og Sange melde, stode med friske Grene i den Luft, jeg aandede; her levede jeg saaledes tilbage i den henfarne Tid, at det neppe havde overrasket, om Skikkelser fra Maurernes Dage vare skredne forbi i raslende Damask og funklende Brocade.

Digtene og Historikere omtale *Abencerragerne* som de skønneste, meest ridderlige Mænd i *Granada*, deres Ædelmod og Menneskekjærlighed fremhæves, og der meldes, at alle Landets Qvinder, fra det fattigste Huus til *Alhambras* mægtigste Sultana, havde den største Sympathie for denne Slægt, og dette vakte hos de lige saa mægtige *Zegrier* Misundelse, der snart blev til dødeligt Fjendskab; da derfor nede i *Granada*, paa Maurerkongens Bud, skulde holdes Ridderspil, men med usaarlige Vaaben, kom Slægten *Zegri* forræderisk med dræbende Spyd og trængte ind paa *Abencerragerne*, disse grebe da ogsaa til det skarpe Værge. Kongen med sine Hofmænd sprang i Skræk og Overraskelse ned paa Kamppladsen og bød de Kæmpende skilles ad. Hadet voxte gennem Aaringerne. Da var det, melde Historieskriverne, at fire Riddere af Slægten *Zegri* traadte frem for Kong *Boabdil* og fortalte, at de i Aftenstunden vare traadte ind i *Generalifes* Have, og der skjulte havde været Vidne til, at en af de stolte *Abencerrager* havde siddet Haand i Haand med den skønneste Sultaninde, ja de havde seet og fornummet Kys. *Boabdil* lod i sin vilde Opblussen alle *Abencerragerne* kalde op til *Alhambra*; enkeltviis traadte de ind i Salen, der endnu bærer deres Navn; hver Een blev nedhugget og hans Hoved henkastet i den store Marmorkumme, hvorfra Blodet snart farvede Vandet i *Alhambras* Canaler. En af Pagerne, som havde været Vidne til sin Herres Mord, slap ud af Slottet og ned paa Veien, mødte og advarede en Skare af de hidkaldte *Abencerrager*, der da iilsomt vendte tilbage.

En ridderlig Kamp, en Guds Dom, skulde vidne i Sagen, for eller imod den skønne, ulykkelige Sultaninde. Klædt i Sort stod hun paa det aabne Torv. De fire anklagende *Zegrier* mødte velbevæbnede, for i Kampen at hævde, ved Guds Dom, deres Udsagns Sandhed. Gud sendte Stridsmænd for hende, hedder det, de kæmpede, hævdede hendes Ære og frelste den, idet de i Kampen dræbte de fire *Zegrier*.

Stumme, mægtige Cypresser i *Generalifes* Have, hvad vidne I? Hvad have I seet? – *Boabdils* Fald, Maurernes Undergang! Til Eder naaede Jammerens Raab, da *Alhama* var falden.

»I *Granada*, gennem Byen,
 Sorgfuld drager Maurerkongen;
 Fra *Elviras* Port han rider
 Hen til Porten *Bivarrambla*.
 Vee mig, mit *Alhama*.
 Breve vare komne til ham,
 At han havde tabt *Alhama*;
 Brevene han smed til Jorden,
 Den, som bragte dem, han dræbte.

Vee mig, mit *Alhama!*
 Og han steg ned af sit Muuldyr,
 Satte sig paa Hesten, red saa
 Til *Alhambra*, lod der skingre
 Sølvtrumpet og Kjedeltrømme.

Vee mig, mit *Alhama!*«

Og Maurerne forsamledes og han forkyndte dem sit Tab; den Ældste af Præsterne forkyndte ham sin Skjæbne.

»Kun din Ret skeer Dig, o Konge!

Du fortjente værre Skjæbne.«

og han nævner *Abencerragerne*, og de Fremmede i *Cordoba* og Dommen. Sangen slutter:

»Som Du *Alhama* har mistet,

Miste skal Du snart dit Rige!

Vee mig, mit *Alhama!*«

Mægtige Cypresser i *Generalifes* Have, I hørte det, I saae første Gang den christne Fane vaie fra *Alhambras* høieste Taarn. I mægtige Cypresser ville groe i min Tanke, naar jeg hjemme i Norden gaaer under Bøgene eller sidder i den eensomme Stue ved Kakkellovnsflammen, og hvad nu kaldes Øieblikket, da er »*gamle Minder*«.

I *Generalifes* Have var det jeg fornåm Vinterens første Berørelse, et Vindpust, et Kys, der fik Løvtræerne til at kaste i et Nu de gule Blade. Jeg var fra min Stue i »*de los siete suelos*«, gaaet ud i Solskinnet, der var stærkt nok til øieblikligt at opvarme mig, naar jeg frøs i den skyggebegravne *Fonda*. Kun et Par hundrede Skridt hen over Alleerne havde jeg at gaae, og da stod jeg ved Fjeldranden ud mod *Granada*, Solen brændte der og gjennembagte de støvede Cacteer, som med tunge Blade væltede ud over Skrenterne. Her laae en elendig Barakke, hvor en heel Zigeunerfamilie boede, de brune Unger løb der næsten altid nøgne med de marelokkede, sorte Haar ned over Skuldrene; de vare gjennemvarmede af Sommerdages Solskin i deres Levetid, de frøs ikke. Dybt nede saae jeg *Granadas* Gader, jeg saae den solbestraalede, nye *Alameda*, jeg saae hele den frodige Campagne, den rige Vega; det unge Korn paa Marken stod saa friskt grønt, som det var Foraarstiden, der i Sommerens sidste Dage pludselig var sprungen over Vinteren og nu allerede begyndte at raade dernede. Jeg saae heelt ud mod Bjergene, bag hvilke *Malaga* ligger, Veien jeg nu snart igjen skulde befare; *Sierra Nevada* løftede sin grønne Terrasse høit over Krat og Frugthaver; høiere oppe tog Bjerget vilde Former og øverst prangede det med evig Sne og Gletscher. Mit Øie fulgte *Darro* og *Xenil* i deres Forening, slyngende sig gennem den frugtbare Dal. Med Eet løftede sig dernede en Røg, den tog til, bredte sig, som var det Røgen af en Skov-

eller Hedebrand; paa tre forskjellige Steder, langt borte viste den sig; det var ikke Røg eller Ild, det var Støvet fra Landeveien, der blev løftet og baaret af en Stormvind. Rundt om mig, hvor jeg stod, var endnu blikstille, Vinden var ikke naaet hertil, men faa Øieblikke efter, idet jeg herfra traadte ind i *Generalifes* Have, kom pludseligt Skyer jagende forbi Solen, der fulgte et Vindkast, en Susen i Luften, Løvet faldt; det var, som rystede en Kæmpehaand Havens Træer. Det blev koldt, jeg syntes i et Nu at være flyttet hjem i Norden, studsede, skyndte mig ud af Haven, som kunde jeg løbe bort fra Efteraaret. Sydfra kom den iiskolde Vind, den foer hen, Skyerne med, – og Solen skinnede.

Norden havde kastet en Sneebold over i *Afrikas* Sandørken, den kastedes igjen tilbage, derfor den iisnende Vind, der ikke var mildnet ved noget Solkys. Anderledes kunde jeg ikke forklare det.

Vilde jeg igjen ret ind i Sommeren, rigtig gennemvarmes, da behøvede jeg kun at stige ned i *Granadas* Gader, der var Luften varm, Solstraalerne brændte tilbage fra de hvide Huse og Mure, den samme glødende Luft raadede i Campagnen; for nu at faae saadan Opvarmelse, igjen at fornemme at jeg var i det solhede *Spanien*, gik jeg ned i Byen, ud af Porten til *Cartuja*, det for sin Rigdom og kostelige Pragt, som for sin udstrakte blomstrende Have, berømte Cartheuser-Kloster. Alle Fremmede, ja Folk i *Granada* selv sagde og gjentog: »Har De ikke seet *Cartuja*, da har De ikke seet den største Herlighed, *Granada* har at fremvise; intetsteds i Verden seer De en saadan Herlighed! man kan ikke reise bort uden at have seet *Cartuja*.« Veien derud var støvet og lang, Solstraalerne brændte, jeg fik lidt for meget af spansk Sol. Der var i hele Klosteret kun en eneste geistlig Herre, han førte os om; Klosterets Munke vare alle forjagne. Guld og Marmor var her nok af, men det forekom mig, at jeg i *Italien*, navnlig i *Rom*, havde seet lige saa Meget, som der var traadt frem i en mere smagfuld Form. Af al Herligheden i *Cartuja* har jeg i min Erindring kun beholdt ret levende et paa den hvide Muur, i en af Klosterets Haller, malet Kors; det er ikke muligt at see at det kun er malet; jeg maatte troe den geistlige Herre paa hans Ord og ikke mine Øine, thi de sagde: det er et virkeligt ophængt Kors. Døren til Kirken er af Elfenbeen, Perlemor og Palisander, det er den Herlighed, man saa høit berømmer, og hvorved *Cartuja* skal i Pragt og Storhed stilles sammen med *Alhambra* og *Generalife*.

Veien hjem førte gennem Zigeuner-Quarteret, en Barakby i en Cactusørken; de tunge, graagrønne Blade med deres Millioner spidse Syle dannede et uigjennemtrængeligt Krat; den røde Frugt blussede frem fra Bladenes piggede Rand. Hvor tidt mon vel Kniven er sleben til Drab herinde, hvor Barnet voxer op: »baaret i Synd og født i Misgjerning;« men hvor tidt har ikke ogsaa her Guds Solskin og Kjærlighed lyst til hans Skabning, meer end eet ædelt Træk aabenbaret sig, værd at besynges i Glæde og til Forherligelse. Mennesket skabtes i Guds Billede, det findes ogsaa i Pariaens Slægt. Du deilige Barn med de havblaae, sjæfulde Øine, Dig jeg saae, Dig, hvis Stemme jeg hørte, skal jeg møde Dig her mellem de henslængte, usle Barakker, Du Sangens Musa fra Eventyrenes Land! der sad foran et af Husene en gammel, sortbruun Gitana i broget Skjørt og med store Sølvringe i sine Øren; det graasprængte Haar faldt ned om de næsten sorte Skuldre, hun havde et langt Bambusrør i Haanden, det følte hun for sig med; hun var blind. Hun hørte paa vore Fodtrin at vi ikke vare af hendes Slægt; hun strakte Haanden ud, jeg lagde en Peseta i den; hun fremmumlede nogle Ord, som jeg ikke forstod; nogle halvnøgne, solbrunede Børn løb med deres bare Fødder altfor nær de piggede Cacteer og afskar med en lang Kniv den røde Frugt, sorte Øine gnistrede ud fra et

Par af Barakkerne, men Sangens Musa kom ikke, og uden hende skal ikke Digteren synge. Derfor er her ingen Sang fra Zigeunerbyen.

Solen gik ned, da jeg nærmede mig *Darro*, ved hvis Leie den med Træer og Hækker bratopgaaende Fjeldhøide bærer *Alhambra*. Her var en Ro, en Stilhed, Alt saa alvorsfuldt drømmende.

Som en Æolsharpe brudt itu,
 Men endnu ophængt ved *Darros* Bjergkant,
 Seer jeg Dig, *Alhambra*, billedsmykket,
 Rigt udskaaret; dog din største Skjønhed
 Ligger i Erindringen om Klangen,
 Tonerne fra dine brudte Strænge!
 Klang, som Sværdet gav, som Snillet har den,
 Dertil Elskovs Toner bløde, søde,
 Svulmende til stormende Scirocco.
 Brudt itu er Harpen, Resten hænger
 Af den mellem sørgende Cypresser,
 Kostbar rigt indlagt – det er *Alhambra*.

Mellem *Alhambras* høie Mure og *Generalifes* Have, ikke langt fra *Fonda de los siete suelos*, tæt forbi den lille *Venta*, gaaer ned til Byen en Kjørevei saa steil, at den neppe kan befares af Vogne; en Bue af den gamle Vandledning fra *Generalife* ind til *Alhambra* danner ligesom en Portal over Veien. Figentræer og blomstrende Ranker hænge til begge Sider i rig Fylde over de forfaldne Mure. Det klare, gjenemsigtige Vand fra *Generalifes* Have risler over Steenbrokkerne; her, ind i Muur og Jordskrent, strække sig en Mængde dybe Huler, foran en af disse saae jeg oftere et gammelt Ægtepar sidde; maaskee de boede her; en Dag kogte Konen Mad ved en lille Ild, hun her havde tændt; senere saae jeg dem begge To have den Nydelse at ryge en Cigar; det vil sige, de skiftedes til at ryge een og den samme, først Manden saa Konen, der var noget ægteskabeligt Trofast deri, man kunde tegne det og skrive derunder »*Huuslig Lykke og dog kun een Cigar*«, ikke at tale om, at de slet ikke havde Huus til deres huslige Lykke.

I steil Skraaning holder Veien sig med bestandig Slyngning mellem *Alhambras* Muur og en Klippebratning, en Æltning af Leer, Kalk og uendelig smaa Stene; enkelte Partier ere overgroede med Cactus, man seer ligesom en heel Styrtning, et Fald af gigantiske Bladeplanter. Veien her er en af de meest romantiske Huulveie, man kan tænke sig; ved hver Svingning, enten man seer frem eller tilbage, viser sig et nyt Billede, steile, truende Klipper, røde Mure og fremspringende Taarne; et af disse er ved sin slanke, svævende Bygning, sin ægte mauriske Stiil, fortryllende deiligt, jeg kunde ikke vende mit Øie derfra, det var, som maatte tilvisse en af de skønne Sultaninder atter vise sig her, hvor, uforstyrret af al Nutids Nyt, man gled tilbage i hiin for os ved Digtning saa romantiske Tid.

Veien kaldes *de Dødes Veie*, idet her om Aftenen de Døde føres fra *Alhambra* ned for at jordes; jeg gik den oftere, en Bro fører over *Darro*, der tæt ved i Gaden ligger et gammelt maurisk Badehuus, nu forvandlet til Beboelsesleilighed og Oplagssted for den Papirfabrik, vor Landsmand, Hr. *Visby*, forestod. Huset har iøvrigt ikke det sædvanlige mauriske Præg, de lette Søiler, de hesteskoformede Vinduer, det er tungt bygget med en Mængde Rococo

Forziringer. En søilebaaret Buegang omslutter i Fiirkant en Have, vildgroet med Roser, Oleander og Granattræer; Vandet pladsker og risler derinde som overalt i *Granada*.

Salvator Rosa vilde, om han havde levet her, vistnok taget *de Dødes Vei* til Baggrund for en eller anden Røverscene. Det var saa nervepirrende at vandre her efter Solnedgang; de høie Cacteer løftede deres tunge Blade, som Hoveder, der tittede frem; Mørket rugede inde i de dybe Muurrevner og Jordhuler, og mødte man nu et Par bevæbnede Bønder eller saae formummede Skikkelser bære den Døde i aaben Kiste, da behøvede man ikke en *Don Quixotes* opstyltede Phantasie for at leve ind i Riddertid og Røvertid. Indbydende var her til Overfald, og en lille Forestilling om samme fik vi da ogsaa heroppe og det seet i al Bequemmelighed, fra vor egen Balcon.

En Deel unge Karle havde drukket lidt for meget i den viinskjenkende *Venta* ved *Generalifes* Have; Kjærester vare med og maaskee Aarsag til Striden.

Collin og jeg sad i vore Stuer og hørte langt borte et gennemtrængende Hviin; jeg troede, det var Skrig af Dyr; det gjentoges, det lød nærmere, og snart fornam vi, at det var Fruentimmer, der udstødte disse Angestens Hyl. Ovre hos Gjenboens lukkede man Døre og Porte, ligesaa hos os. Vi traadte ud paa Balconen, det var mulmmørkt i Alleen, kun fra vor *Fonda* faldt Lysskjæret hen over Veien mod Gjenboens hvide Muur. Et Menneske skreg høit: »hjelp! hjælp! han myrder mig!« og i vild Flugt styrtede En forbi, forfulgt af to Andre. Vi saae deres Knive blinke. Fruentimmerne flygtede ind i det mørke Krat. Dybe, hæse Mandsstemmer bandede, skjældte, der hørtes en Allarm, en Pryglen, man fornam hvert Slag; det var, som om de med en vældig Knippel bankede Sophapuder ud. Slagene faldt saa tunge og stærke; et eneste vilde have knækket min Rygrad; det var uhyggeligt, rædsomt!

Næste Morgen laae Valpladsen udenfor i Skjønhed og Ro; Solstraalerne spillede mellem Træernes Grene, Vandspringet pladskede, det klare Vand i Grøfterne strømmede forbi og bar Blade af friskafplukkede Roser. Castagnetter klang; en smuk, ung Knøs, klædt i Fløiel og med velkæmmet Haar, dandsede midt paa den støvede Vei med en neppe tolvaaig Pige, reenlig, men fattig klædt, hun var i kornblaa Kjole og rosenrødt Forklæde, en guul Georgine havde hun i sit sorte Haar, Dandsen var gracieus og tilsidst fuld af Lidenskab; Bifaldsklap og Penge kastedes til dem fra Balconerne.

Der kom en Flok festligklædte Zigeunere, vist en heel Familie, Fruentimmerne i skrigende Farver og med ildrøde Blomster i det skinnende sorte Haar, ogsaa de ganske smaa Børn, der bleve baarne, havde hver en Blomst i Haaret, de vilde op til *Alhambra*.

Da jeg kort efter kom derhen, for endnu engang at see dets Herlighed, maatte jeg og mange Fremmede vente en god Stund. *Løvegaarden* og *de to Søstres Sal* bleve efter Hendes Majestæt Dronningens Befaling photographeret af en berømt, engelsk Photograph; han var i fuldt Arbeide, Ingen turde inlades, det vilde forstyrre. Vi saae fra den aabne Bue derind; hele Zigeunerfamilien, som jeg nylig havde seet komme, var kaldt herop for at danne levende Personer i Billederne. De stode og laae grupperede i Gaarden; et Par af de mindste Børn vare aldeles nøgne, to unge Piger, med Georginer i Haaret, stode i Dandsestilling og holdt Castagnetter; en gammel, uendelig grim Zigeuner, med et langt, graat Haar, heldede sig op til en af de slanke Marmorsøiler og spillede paa Zambomba, et Slags Rumlepotte; en fed, endnu ganske kjøn Kone, med et opkiltret, broget Skjørt, slog Tambourin. Billedet var færdigt i et Nu, som jeg ikke kan give det i Beskrivelse. Maaskee seer jeg det igjen, men det var tilvisse sidste Gang, jeg saae *Alhambra*.

X

Fra Granada til Gibraltar

Tirsdag Aften den een og tyvende October forlode vi *Granada*. Oberst *Larramendi* og *Visby*, vore to trofaste Venner i Maurernes gamle Stad, vare paa Pletten; mine smaa Venner, *Larramendis* Børn, ligesaa for at raabe: »*adios! Vaya usted con Dios!*«

Diligencen var et Slags Omnibus, med Sæder paa Siderne, de bleve ganske fyldte; meest Plads tog en gammel Bedstemoder med en Crinoline, den Alle vi i Vognen kunde have havt nok af til Telttag; hun fik saa mange Kys, at ogsaa de kunde have været nok, fordeelte paa hele Selskabet. Tre unge, livlige Spaniere gjorde Reisen med; de strømmede over af Folkesange, en heel guldbærende *Darro* for en Samler af Folkemelodier. Allerede i den uendelig lange Forstad begyndte Sangen, alle mulige Viser, meest sungne paa Bondemaneer, i *Spanien* som i *Italien*, snøvlende, med lange, snurrende Toner. De første tre Timer var det ganske interessant, siden trættede det, man fik ingen Hvile. Der blev ogsaa sunget een og anden saftig Vise; det kunde jeg faae ud af de Ord, jeg forstod, og af den overgivne Latter, de unge Fyre istemte ved hvert Vers. Gamle Bedstemoder brøde de sig ikke om, hun sov eller lod som hun sov. Under denne lystige Syngen fore vi hen over Campagnen, hvor hist og her et Lys blinkede ud fra en af de mange Gaarde, eller et stort Blus lyste paa Marken.

Ved Midnat naaede vi *Loja*; der skiltes vi fra vore syngende Ungersvende og fik nyt Reiseselskab, en heel Familie; Manden høi, mørk og alvorlig, med spansk Grandezza; han saae meget lærd ud og blev kaldet *Catedratico*, det vil sige Professor; hans Kone var et nydeligt Barn, hun saae ud til kun at være sexten Aar, havde store, milde Øine og tre Børn; vi havde dem alle i Vognen; de gjorde Alt hvad Børn kunde gjøre i en Vogn og vilde ikke sove uden ved tændt Lys; derfor sad den unge Mama med et stort, brændende Voxlys i Haanden og lyste, saa at jeg nær var blendet deraf, og da hun vilde sove, maatte Fatter holde Lyset, og da han vilde sove, maatte Pigen holde det, og da hun ogsaa sov og var nærvæd at tabe baade Lyset og Barnet, slukkede hendes Nabo Fyret, og vi sad i søvnindbydende Mørke; men med Eet istemte den mindste Lille et Lysets Skrig, og saa den anden Lille, og saa den Tredie; der blev en almindelig Opvaagnelse og Fyret tændtes.

Vognen slingrede, Tobak blev der røget, den unge Kone var søsyg; det var Nattens Begivenheder. Udenfor var Luften kold og klam; en vaad Taage laae over Bjergene, den fordeelte sig først, da vi i Dagingen naaede over Bjerghøiden, og Veien heldede ned mod *Malaga*. Eensomt og øde var det rundt om; vi kjørte ved dybe Afgrunde; nede i de snevre Dale rugede endnu Mørket, medens vi oppe i Høiden saae klart hver Gjenstand om os. Bjælderne paa Muuldyrene fik større Klang i denne umaadelige Taushed. Vi mødte ridende Politisoldater, altid to og to; paa et Sted af Veien havde de tændt en stor Ild, de vare stegne af Hestene og varmede sig.

Nu brød Solen frem, Havet bredte sig blankt og blaat, *Malagas* hvide, fladtagede Huse, dens mægtige Domkirke og det høitliggende mauriske Castel traadte frem mod Hav og Luft. Nu saae vi *Guadalmedinas* udtørrede Flodleie; derved, mellem støvede, store Cacteer, rullede

vi imod Byen. Det var hjemligt at komme her igjen, Alt var os saa kjendt og i Hotellet bleve vi modtagne som gamle Venner.

Jeg sad igjen paa Balconen ud til *Alameda*, det saae ud, som om den samme Menneskevrimmel bølgede dernede, og i Havnen, som om alle de samme Skibe laae der, men det var dog ikke Tilfældet; alle de danske Fartøier vare afseilede, hjemveis mod *Danmark*.

Jeg skyndte mig til Consul *Scholtz* og mine andre Venner. Velkomsten var overalt saa hjertelig. Jeg gik igjen i Vrimlen paa *Alameda*, langs Havbredden, hvor Brændingen sprøitede høit i Luften; jeg kjørte til mit Yndlingssted, den protestantiske Kirkegaard; min Tanke havde været der, da jeg følte mig syg i *Fonda de los siete suelos*.

»Ved det speilklare Hav, ved det svulmende Hav,
Grav der min Grav!«

sang jeg engang i Norden under Bøgetræerne, her gjentog jeg det under de susende Palmer, hvor Myrterne blomstre og Pebersvendens Geranier voxte høit og frodigt: »Ved det speilklare Hav, ved det svulmende Hav!« det havde et mørkere Udseende, end da jeg var her sidst, og viste, at Stormen kunde sætte det i Bevægelse; Vinden blæste med Kraft, som hjemme i *Danmark*, Skyer trak sammen, der faldt tunge Regndraaber.

Dagen derpaa stod i *Malaga* Avis: »Igaar begyndte Vinteren.« Den strenge Tid var altsaa nu begyndt, strengere blev den heller ikke, ellers var der ikke Sandhed i Verset:

Malaga, la hechicera,
La de eterna primavera.

(Fortryllende *Malaga* med det evige Foraar).

Allerede for et Par Uger siden var en Mængde brystsyge Englændere indtrufne; det er her Tegnet paa Vinterens Komme, ligesom hjemme hos os Storkens Ankomst bebuder Foraar. Theatrene vare aabnede; den italienske Opera var begyndt med de verdiske Compositioner: »*Rigoletto, la Traviata*« og »*un ballo in maschera*«; den vilde nu forsøge at bringe til Opførelse en tydsk Musik, nemlig *Flotows* Syngestykke: »*Martha*«.

Saavidt jeg her har kunnet erfare, er endnu ikke en eneste Opera af *Mozart*, ikke engang hans udødelige, til et ægte spansk Sujet componerede Mesterværk, *Don Juan*, naaet over Pyrenæerne. *Flotows Martha* er den første Aabenbarelse fra Tydskland. De fransk og italiensk klingende *flotowske* Melodier ere som lette Jægertropper gaaede foran den store musikalske Hærmagt, anførte af Tonernes Konger *Mozart* og *Beethoven* samt de Herrer Generaler *Carl Maria Weber, Marschner* etc.

Jeg bivaanede den første Forestilling af *Martha*; Hovedpartiet blev smukt sunget af en ung polsk Dame, Tenoren var fra *Rusland*, de andre Sangere og Sangerinder vare fra *Italien*. Decorationerne og Sceneriet var usselt; men Stemmerne og Foredraget meget smukt, dog ikke en Haand rørte sig under hele Forestillingen; man forklarede mig Aarsagen; den egentlig regjerende Primadonna havde ikke Partie i denne Opera, men var tilstede, hun sad i sin Loge over Orchestret; hun vilde ikke have tilgivet sit Publikum, om Andre end hun her i Huset fik Bifaldsstormen. Alligevel var Hjertet godt; i Mellemaacterne gik hun, sagde man, op bag Coulisserne og takkede de publikumforladte Sangerinder.

Huset har fire Etager; men mange Mennesker vare her ikke; en Deel unge Piger sad forrest i første Etage og talte meget livlig med en Deel pyntede, opmærksomme unge Herrer; alle vare de, da jeg hørte deres Alder, endnu kun Børn; Herrerne femten Aar, Damerne elleve

Aar, men fuldkommen udviklede; de unge Damer bevægede med den sædvanlige Ynde og Ziirlighed deres Vifte, slog saa kjækt og klædeligt med Nakken, nydelige Smaapiger! een af dem, hørte jeg, var allerede for et Aar siden gift og nu Mama.

Afreisens Dag kom. Dampskibet *Paris*, der, efter at have forladt Havnen i *Lissabon*, ved Storm var blevet forsinket, indtraf i den tidlige Morgen og skulde ud paa Aftenen igjen gjøre Reisen tilbage; vi toge vore Pladse, jeg ordnede mine Sager til Afreisen og da fik jeg en Overraskelse, en Skræk, en Sorg kan jeg kalde den.

Naturligviis havde jeg ladet mine Ordensdecorationer blive hjemme i *Danmark*, men en Efterligning i det Smaa, alle forenede ved en Guldkjæde, førte jeg med; derimellem var »*Nordstjernen*«, netop den, *Oehlschläger* havde baaret og engang, da jeg var dybt bedrøvet over altfor streng kritisk Medfart som Digter, givet mig med Erkjendelsens og Opmuntringens Ord, den skulde være mig et Minde om ham, det Eneste jeg eiede; den betragtede jeg som en Amulet paa Reisen. Kun i *Malaga* havde jeg ved et Festmaal baaret denne Prydelse, i *Granada* viist den til en af mine Venner og derpaa lagt den hen. Flere Uger vare gaaede og nu pludselig, idet jeg aabnede Æsken, hvori den skulde ligge, var den borte. Jeg søgte i hvert Gjemme, rystede hvert Klædningsstykke, forgjeves. Jeg skrev til Hr. *Visby* i *Granada* derom; han lod i begge Fondaer, hvor jeg havde boet, spørge og undersøge. Consul *Scholtz* lod i *Malagas* og *Granadas* Aviser efterlyse det Tabte eller Stjaalne; jeg fik det aldrig. *Oehlschlägers* baarne *Nordstjerne*, den, han havde givet mig, var tabt og kom aldrig mere igjen. Jeg var dybt bedrøvet, endnu trykker Tanken mig.

Granada, i al sin Pragt og Herlighed, var i *Spanien* det Sted, hvorfra meer end een piinlig og tung Erindring er tilbage. Besøget her var dyrere end det turde være og tog saaledes Uger fra et længere Ophold i *Spanien*; i *Granada* blev, som fortalt, jeg og min Reisefælle syg, i *Granada* laae i mere end eet Brev »et raakoldt Pust« fra det Land, der har min Kjærlighed og Tanke. Jeg havde en Fornemmelse af at prøve Hverdagslivets nopprede Hvergarn og ikke slide Fløiel, som man skulde troe.

»Giv af dit Hjerte til Folk og til Slægt,
Venter Du Tak, da er Du en Daare!« –

Ja, den Vise har jeg allerede sunget før, men den vil gjentages, skal jeg leve.

Solen skinnede endnu paa Fortet, det gamle *Gibralfaro*, da jeg med vor Consul, i hans Baad, roede ud til Dampskibet. Aftenen kom snart og pludseligt; jeg foretrak ved Daglys at gaae ombord; *Collin* indtraf senere paa Aftenen, tidsnok før Skibets Afgang, der først fandt Sted ved Midnat; Lysene i Byen blinkede ud til os; Fyrtaarnet var længe at see, Søen rolig.

I Dagningen kom jeg op paa Dækket. Den afrikanske Kyst, med sortblaae Bjerge, laae foran, til Høire det spanske Kystland med sit sydligste Punkt, Klippen *Gibraltar*, tæt op til den skinnede hvide Huse, en heel By, der dog ikke laae saa nær som den syntes, det var den spanske By *Algeciras* paa Vestsiden af *Gibraltar*-Bugten, vi saae den over Landtangen, som forbinder *Gibraltar*-Klippen med det spanske Land. *Gibraltar* var unegtelig engang en Klippe ude i Havet, dette har i Tiden sat Sand ind imellem Klippe og Fastland, og forenet dem, hvorved *Gibraltar* er bleven *Europas* Sydspids.

Vort Fartøi gled forbi den flade Sandstrimmel, ind under den mægtige Klippe; Havet har boret dybe Huler ind i den; skrigende Søfugle var her nok af. Høit oppe er hugget Tunneler og anlagt svære Befæstninger; Firsindstyvepundigere vende deres dødsendende Gab ud over Havet. Vort Fartøi skød gennem Vandet, mellem de efter Vinden krydsende Skibe, hen forbi

Fæstningsværkerne paa Klippens sydligste Pynt, dreiede saa mod Nord ind i Bugten, og en heel By udfoldede sig med Bygninger terrasseformigt opstillede. Det var imidlertid endnu ikke Fæstningsbyen *Gibraltar*, men den udenfor samme liggende Deel, der af Spanierne kaldes *Europa* og af Englænderne *Syd*, det vil sige *Syd-Gibraltar*; nu fulgte Haveterrasser med Villaer og endelig, bag Bastioner og Fæstningsmure, den egenlige Stad, heldende sig op ad den stenede med Cacteer begroede Klippe.

En Baad kom ud til Dampskibet; alle Papirer bleve tagne med en Jerntang, seete paa og da leverede tilbage med Hænderne; vi fik nu Lov til at stige i Land og ved Landingsstedet Tilladelse til at opholde os her et Par Dage. Vi vare altsaa nu paa engelsk Grund.

En broget Vrimmel, et heelt Mønsterkort paa Nationaliteter, mylrede ind og ud af den lave Fæstningsport, foran hvilken stode rødkjolede engelske Soldater med blaae Øine og lyst Haar. Udenfor Porten var Kjød-, Urte- og Frugttorv, indenfor en stor Paradeplads, der førte til Byens lange Hovedgade; her vrimlede med Beduiner i Burnus, marokkanske Jøder i Kaftan, Tøfler og Turban, Matroser af alle Folkefærd, Fremmede ligesaa, Enkelte bare et langt grønt Slør om Hatten, som Værn mod de stærke Solstraaler.

I Hotellet *Kings arms* havde vor danske Consul, Hr. *Mathiasen*, bestilt Værelser for os, Leietjeneren, som i Havnen modtog os, vidste Besked derom, og snart vare vi indquarterede i god engelsk Comfort. Paa Trapper og i Stuer saae man Folk af alle Nationer og Sprog. Ved Bordet blev ihast gjort Bekjendtskab; her var et Par livlige, elskværdige engelske Søofficerer, to unge Fransk mænd, en Tydsker og en Russer, to unge Spaniere vare lige indtrufne fra Crocodil-Jagt paa Nilen.

Medens vi endnu sad ved Bordet, kom Consul *Mathiasen* og førte os til sit gjestfrie Huus. Rundt om i Stuerne var saa Meget, der mindede om *Danmark*; der hang et stort Maleri, en dansk Bøgeskov, malet af *Skovgaard*; paa Bordet laae *Paludan-Müllers* samlede Skrifter. Hr. *Mathiasen* bragte os det sidste Nummer af »Dagbladet«, det kom hertil over *England*. Jeg læste deri det kongelige Theaters Repertoire for Ugen otte Dage tilbage; man gav »*Fjernt fra Danmark*,« selv var jeg fjern og dog nær, Tanken har en Guds Kraft til at flyve. Et Brev havde her allerede i en Maaned ventet paa mig, det var fra den engelske Ministerresident i *Tanger*, Sir *John Drummond Hay*, han var saa venlig at indbyde mig med min Reisekammerat at boe i hans Huus, dersom vi besøgte den afrikanske Kyst.

Kun eengang om Ugen gik Dampskibet mellem *Gibraltar* og *Tanger*, vi havde et Par Dage endnu før det tog afsted, kunde saaledes forud melde vor Ankomst; en Fisker, der ofte besørgede Breve mellem *Gibraltar* og *Tanger*, fik min Skrivelse; nu var det at benytte Dagene, vi bleve her paa Gibraltar-Klippen.

Consul *Mathiasen* afhentede os til en smuk Udflugt. Vi kjørte gennem de trykkende, mægtige Fæstningsværker, hen ad snevre, slyngede Veie, ud paa den flade Landtange, der forbinder Klippen *Gibraltar* med det spanske Høiland. Alt var udbrændt og tørt; hist og her stod en Agave med sin afbrudte, tykke Stængel, Støvet laae hen over de tunge, sabellange Blade. Havbugten mod *Algeciras* strakte sig til Venstre, det aabne Hav til Høire. Paa Sand-Veien, hvor vi kjørte, var opslaaet en Feltleir; den engelske Besætning herovre skiftes til at ligge i Byen og udenfor, under Telte, for at vænnes til Feltlivet.

Snart naaede vi hen over et, paa Skudvidde, øde Stykke neutralt Land, og derpaa den første lille, spanske By, den laae med et plankeværkagtigt Hegn; spanske Soldater stode ved Porten.

Vi vendte om, og foran os, stigende op fra Sandsletten og Havet, løftede sig lodret den mægtige Klippevæg; tydeligt saae man Skydehullerne i Galerierne, som i viid Udstrækning ere sprængte i Stenen. Paa Sand-Isthmen var Skydeøvelse, med Skarpt; vi maatte derfor holde os til Veien, vi vare komne, og af samme vende tilbage. Gjennem Fæstningsværkerne og hen over Murene, hjemme vilde vi kalde det »hen over Volden,« naaede vi Syd paa ud igjen af Byen til *Alameda*, her et heelt Have-Anlæg; snart laae *Syd-Gibraltar* nedenfor; vi kjørte forbi venlige Landsteder, med hvide Mure og grønmaalede Vinduesskjerme; i Haverne prangede Træer med store, solsikkelignende røde Blomster; her var en Rigdom af Grønt og brogede Slyngplanter. I en Villa, der tilhørte vor Consuls Svigermoder, en irsk Dame, nøde vi Forfriskninger og den deiligste Udsigt over *Algeciras*-Bugten til By og Bjerge, hen mod *Tarifa* og den afrikanske Kyst. Dog endnu mere storartet udfoldede sig det hele Skue, idet vi fra Klippens sydligste Punkt, hvor Kjøreveien dreier mod Nordost og der snart aldeles holder op, stege tilfods saa høit vi kunde paa den udbrændte Klippe, som Sol og Havtaagen har forvittret. Forbi Soldater og Kanoner naaede vi denne storartede Eensomhed; vilde Agurker voxte hen over Klippeblokkene; dybt under os saae vi det mørkeblaae, næsten blæksorte Vand, der væltede skumhvide Bølger; en Fisker i sin Baad laae dernede, Søfugle fløi hen over ham ind i de dybe Klippehuler. Mange Fartøier havde her søgt Læ og ventede paa Vind til at passere Strædet ud i Atlanterhavet. Vort Øie havde i Omraade et Skue fra de mørke Bjerge Nordpaa, oppe fra *Malaga*-Bugten den hele Kyst, og ud over det uendelige *Middelhav*, Syd for os løftede sig det afrikanske Høiland; kun sex danske Miil er her over til *Ceuta*, den spanske By paa *Afrikas* Kyst, den var saa tydelig at see i den tynde, klare Luft, selv de enkelte Bygninger viste sig, Bjergenes Conturer kom saa bestemte frem, den ene Høide bag den anden.

Ogsaa med Consul *Mathiasen*, der forskaffede os Gouverneurens Tilladelse, saae vi senere en Dag de uindtagelige Fæstningsværker, alle sprængte i Klippens Sider. Gjennem en lille, bebygget Plads, hvor en Deel af Besætningen med deres Familier boer, førtes vi, ledsagede af to Soldater, ind i fængselsagtige Hvælvinger; man laasede og lukkede for os igjen, snart gik vi i Mulm og Mørke, snart stege vi i aabne Gange, med den klare Luft over os og Klippen selv til Væg med Skydehuller. Det var en trættende Vandring heelt op til Flaghuset, øverst paa Klippen; Veien derfra ned førte forbi en mægtig Klippehule, hvis selsomme Drypsteens-Former og aldrig opdagede Dybde er af stor Interesse; det er et Sagn, en Folkemening, at denne Hule strækker sig ned under Strædet og har sin Udgang paa den afrikanske Kyst; Aberne, troer man, have, gjennem denne undersøiske Tunnel, fundet Vei herover. Mange Skeletter af disse Dyr findes i Hulen; Aberne begrave selv deres Døde. Da *Collin* var her, kom just Gouverneuren med en Deel Fremmede, der blev tændt Blaalys inde i Hulen, hvis selsomme Former og Drypsteens-Skikkelser traadte forunderlig trolddomsagtigt frem. Fra Maurernes Tid sees endnu mod Nordvest et Slags Fort, det er saa at sige nu groet sammen med de nye Muurværker og Befæstninger, der naae fra øverst til nederst. Man er paa *Gibraltar* under Laas og Lukke, og det fornemmes især ved Solnedgang, Signalskuddet lyder, Fæstningsportene lukkes, al Forbindelse med Omverdenen udenfor er da afbrudt, indtil ved Solopgang et Kanonskud igjen beordrer at Portene aabnes. Husker man ikke herpaa, da fornemmes ikke dette Baand: den lange, gasbelyste Gade vrimler med Mennesker af alle Nationer, Tyrker, Arabere, Englændere og

Franskmænd; Regimentsmusiken spiller, Theatret aabnes; her var for Øieblikket Opera; en af de nyeste »Moreto«, Musiken af en Spanier, gjorde stor Lykke.

Graat, regnfuldt Veir fik vi en halv Dag, det var som nordisk Efteraar, men hørte ikke til det Almindelige. *Gibraltars* hele Vintertid svøber sig i et Par saadanne blæsende, graavaade Dage; ved Juletid er allerede Foraaret her, sagde man, da seer man det friske Grønne og de tidlige Blomster.

Et ganske deiligt, varmt Solskinsveir havde vi Dagen derpaa; netop den første November. *Collin* kravlede om paa Klipperne og samlede Snegle og andre Krybdyr til sin Samling; jeg var paa Vandringen med en ung, livsglad Franskmand; vi gik ud til *Alameda* og kom saaledes først paa Kirkegaarden, der ligger tæt udenfor Byens sydlige Port op til Murene. Figentræer skyggede over Gravene, mørke Cypresser og blomstrende Buske give Afvexling; her voxe høie Hækker med store, klokkeformede Blomster, der næsten ligne hvide Calla, de groe rundt om i Haverne og benyttes af Damerne til Bal; den første Time beholde de deres oprindelige Farve, ud paa Natten blive de lilla og i Morgenstunden ere de røde. Snart vare vi paa *Alameda*, der ved Plantninger af Træer, Buske og Blomster er høist indbydende; her lufter den friske Søvind, herfra seer man ud over den med Baade og Skibe opfyldte udstrakte Bugt til *Algeciras* og de nøgne, stenede Bjerge, hvormed *Europa* slipper.

Vi mødte en Deel Spadserende, især Damer og Børn, de fleste lyshaarede af blond, engelsk Udseende. Min unge Franskmand, et varmt, let bevægeligt Gemyt, blev strax betagen ved Synet af en Blondine, uagtet hans Hjerte ellers, som han sagde, slog kun for de sortøiede Spanierinder. Man skulde af hans Tale rigtignok troe, at han var uimodstaaelig, som de Skjønne, han fortalte om. Hvor var han ung, flammende og meddelelig! men tillige ogsaa høist elskværdig godmodig, saa at hans gamle Tante, der altid, som han sagde, forkjælede ham, nok havde en Slags Aarsag til at kalde alle hans Svagheder Ridderlighed. Han vidste at fortælle om »spanske Piger«; jeg troede ikke det Halve.

Sydboen har saa megen Livlighed, Noget saa barnligt og uberegnet, at mange Fremmede tilvisse opfatte Qvinderne i disse Lande ganske urigtig. Man bør ikke, i den Henseende, troe Alt, hvad hvert lystigt Blod fortæller, ikke troe Alt, hvad der skrives og trykkes.

Man siger, at i *Spanien* Qvinden
 Har krigerisk Mandsmod og Aand;
 Man siger, at Spanierinden
 Har en Dolk ved sit Strømpebaand;
 Man siger, – man siger saa Meget;
 Tro ikke hver snaksom Tourist:
 Et Barnesind, let og bevæget,
 Har Spanierinden forvist,
 Der er en Sladdren, en Latter,
 Du seirende hæver din Haand, –
 Ja, *da* har Spaniens Datter
 En Dolk ved sit Strømpebaand.

XI

Et Besøg i Afrika

I den tidlige Morgenstund, den anden November, afgik Dampskib fra *Gibraltar* til *Tanger*. *Collin* og jeg vare allerede ombord, da vi endnu engang saae vor opmærksomme Ven, Hr. Consul *Mathiasen*; han bragte os Hilsen fra sin Frue og en ung Ubekjendt, hans yngste Søn, der for et Par Timer siden var født i denne Morgen, en ny Indvaaner for Klippen *Gibraltar*. Besætningen ombord paa Dampskibet var saagodtsom kun Maurer, vor Leietjener anbefalede os til en af disse, der var Understyrmand. Fartøiet hørte til de meget smaa og vippede stærkt paa den bevægede Sø; vi styrede tværs over Bugten mod *Algeciras*, gik saa langs den spanske Kyst, der var nøgen og klippefuld, heelt ind under *Tarifa*. Sorte, mørke Steen-Masser ragede op af Søen, Brændingen slog hen over. *Europas* hele Sydpynt er et vildt Fjeldland, udbrændt og øde; Byen *Tarifa* skjulte sig bag nøgne, sorte Klippeblokke; kun et gammelt, graasort Fyrtaarn ragede frem, omkredset af skrigende Fugle. *Afrika*, som vi fra *Tarifa* styrede over imod, i Retning af *Tanger*, laae smilende og frugtbart. Op bag *Ceuta* hævede Landet sig storartet med tre Bjergrækker, bag hverandre, den ene høiere end den anden, og een af dem saa takket udsavet som var det *Montserrat* ved *Barcelona*; men altsom Kysten strækker sig mod *Tanger*, ud af Strædet, til Atlanterhavet, bliver den mere og mere lav og har grønne Høider, ikke uliig Sjællands nordlige Kyst. Med hvide Mure, fladtagede Huse og øverst en kalkhvid Fæstning fremtonede nu *Tanger*. Bag ved Byen syntes henslængt en lille Prøve paa Ørkenens gule Sand, og hen over dette bevægede sig et Tog af belæssede Kameler. Her er ingen Havn, ingen Læ imod den rullende Sø, selv den lange, stærke Molo er af Europæerne bleven ødelagt, før de forlod *Tanger* som deres Besiddelse. Dampskibet stoppede temmeligt langt ude og kastede Anker; et Par Baade med halvnøgne, solbrændte Maurer kom under stærke Aaretag ud til os; skrigende, vinkende trængte de ind paa Skibstrappen. Jeg ventede at opdage Een eller Anden fra *Drummond Hays* Huus for at tage imod os, men jeg saae Ingen.

Vor Styrmand anbefalede os en af Baadene, og strax bleve vi og vort Gods, ligesom revne ned i den, og i jagende Fart roet mod Kysten. Brændingen sprøitede over den ødelagte Skibsbro; Søerne kom i store Rullinger og skyllede høit op paa Sandet. En halv Snees marokkanske kaftanklædte Jøder sprang ud i Vandet og vadede hen til os. Een snappede en Koffert, en Anden en Vadsæk, en Tredie løb med Paraplyerne, det var som en Plyndring. De hørte hverken Raab eller Tale. Een greb mig ved det ene Been, en Anden ved det andet Been, og før jeg vidste det, sad jeg paa Hovedet af en Tredie, og saaledes løftet i Høiden, baaren og holdt paa, blev jeg, *Collin* og endnu en reisende Englænder bragt paa det Tørre, mellem ilandtrukne Fiskerbaade og udstrakte, halvsovende Maurer; Nogle vendte sig og blev liggende, Andre reiste sig og, med en heel Skare nøgne, skrigende Dreng, fulgte os til Byens aabne, yderste Port. Vi stode der, som flyttede til *Damascus* eller en anden af »*Tusind og een Nats*« omtalte Byer. Her, i en aaben Hal, sad, med Turban og langt Skjæg, Folk, der saae ud som de syv Vise: her var da kun de sex, og deres Viisdom kan jeg ikke tale om, da jeg ikke forstod Sproget. Vi vare i Douanen, vore Kofferter maatte aabnes. Jeg kan hverken Marokkansk eller Arabisk, jeg sagde derfor kun de magiske Ord: »*the english*

ambassador!« og det var ogsaa Tale nok; vi fik god Behandling, Lov til at drage videre, og det gjorde vi, ledsagede af en Snees halvnøgne Barbarer; vare vi ikke ogsaa paa Barbarernes Kyst, i Landet hvorfra i gammel Tid Sørøverne gik ud, som fra *Tunis, Algier* og *Tripolis*, for at øve Rov og Drab. Vore Ledsagere raabte og pluddrede hverandre i Munden, Een løb med eet Stykke af vort Tøi, en Anden med et andet Stykke, Alle vilde de, ligesom Jøderne, der havde baaret os i Land, have deres Fortjeneste. Vi kom gennem en Byport endnu, snevrere end den ud til Havnen, og nu gik vi mellem solhede, hvide Mure, Huse, med en lav Dør og et Hul i Væggen til Vindue. Fruentimmerne, som mødte os, svøbte sig tættere i deres Sække-Omhæng og listede sig som Skygger forbi. Nogle Muuldyr og en bepakket Kameel spærrede aldeles Gaden, der halsbrækkende ligger som den kan mellem Husene og fører forbi Moskeen. Porten til denne stod aaben, man turde see ind, men ikke standse; det Sted var for helligt for christne Øine.

En ung Maurer førte os til den engelske Ministers Hotel, men hele Familien her var paa Landet, paa deres Landsted »*Ravensrock*«, der ligger ud mod Atlanterhavet, omtrent en dansk Miil fra *Tanger*. Vi traf imidlertid det engelske Gesandtskabs Secretair, Mr. *Green*, han vidste, at man ventede os, men forsikkrede, at intet Brev fra mig var indtruffet. Fiskeren, der skulde bringe dette, erfarede vi siden, var fra *Gibraltar* gaaet til *Tarifa*, og først tre Dage efter vor Ankomst hos *Drummond Hay* afleverede han Brevet, der meldte vort Komme.

Snart bleve Heste og Muuldyr bragte for os og vort Tøi, kjøre var her ikke at tænke paa, Vogne fandtes ikke, og *Tangers* Gader ere endelig ogsaa som et udtørret Flodleie, man maa frem over Steen, Muurbrokker og Feieskarn. Næsten alle Huse frembyde en Forening af Dør og Vindue, der tillige tjener som Disk eller Værksted; deroppe sad paa østerlandsk Maneer de Handlende og Arbeidende, meest marokkanske Jøder, i lang Slobrokskjole med Skjærf om Livet. Paa selve Gaden saae vi en Deel Arabere i hvide Burnus; Vandsælgerne gik saagodtsom kun skjorteklædte, og vare af et forunderligt vildt Udseende, med Messingzirater i deres kulsorte, purrede Haar. Flere hundrede Mile inde fra Landet komme de til *Tanger*, for at skaffe sig en lille Fortjeneste ved at sælge Vand; dette bære de paa Ryggen i store Gedeskindssække, som Haarene vende udad paa. Vandet sivede gennem Skindet, bag til vare de aldeles vaade; Draaberne løb dem ned over de sortbrune Lægge. Halvnøgne, solbrændte Drengene trængte sig frem eller laae udenfor Husets Indgang og legede med Pinde; mauriske Qvinder bevægede sig forbi udeeltagende, ganske hyllede ind i deres Sækkelærreds Omhæng, de saae ud som vandrende Møllesække. Byens vestlige Port, ud mod Landet, er lav og smal; den vinklede Gyde foran var opfyldt med Folk og Fæ; det var ogsaa Markedsdag. Tæt udenfor Fæstningsmuren maatte vi gennem en heel Leir af Beduiner og Arabere, der her med deres Kameler strakte sig i det dybe Sand. Et Par mauriske unge Knøse ledede vore Muuldyr, Hr. *Green* ledsagede os. Vi rede hen over den maleriske Hede, hvor kæmpestore Cactus mylrede frem. Et Par forladede Villaer kom vi forbi, Orangetræer derinde dannede et tæt Skovkrat; vi rede videre mellem Jordskrenter med Laurbærhækker og et Buskads af Dvergpalmer. Vor Vei, om det kan kaldes en Vei, lignede snart *Tangers* stenede Gader, snart en smal Hedesti; den førte ind mellem Indhegninger om en Arabers landlige Bopæl og Familie-Kirkegaarden med dens Grave; nu vare vi i en Plantning af Spanskrør, og atter igjen ude paa Heden; dybt under os rullede Havet, bag ved os saae vi, hen over det mørkegrønne glindsende Skovkrat, Byen *Tanger* og hele Kystlandet, hvor den skumhvide Brænding dannede sin bevægelige Kantning. Mr. *Green*

fortalte, at for ni Aar siden havde en Løve forvildet sig herop; *Drummond Hay*, med en Deel af Befolkningen, gjorde forgjeves Jagt paa den; her i Krattet, bag de høie Stene, havde en af Maurerne først faaet Øie paa den, dødbleg blev han staaende, uden at kunne mæle et Ord, saa stor var hans Forfærdelse. Vilde Dyr vare her nok af; Vildsviin og Pigrotter vilde vi faae at see og maaskee allerede til Natten høre Skriget af Schakalerne, der kom ind i Haven ved Landstedet; vi naaede herud efter en Times Ridt. Skinnende hvidt, stort som et Slot, præsenterede sig *Ravensrock*, midt i det Grønne, høit over Havet. Boliger for de forskellige Betjente, Vaskehuus, Staldbygning, laae med hvide, flade Tage, spredte i den fra Hedestrækning indvundne Have; udenfor var et vildsomt Krat af blomstrende Myrter, store Buske med jordbærlignende Frugter, Dvergpalmer og vilde Orangetræer, flere af disse havde faaet Lov at blive, da Haven anlagdes. Hele Tjenerskabet, selv Fruentimmerne, bestode af Maurer; *Hussein*, den fornemste af Tyendet, en smuk Karl, med stadselig Turban og hvid Burnus med sorte Striber, enhver Dame kunde i vore europæiske Byer have baaret den, kom med to unge Maurer, *Hamed* og *Boomgrais*, i hvide Plusbuxer og med rød Fez; de hjalp os af Muuldyrene og førte disse til Staldene. Sir *Drummond Hay*, en Mand med et klogt, venligt Ansigt, tog saa hjerteligt og godt mod os, vi fornåm strax, at vi vare velkomne. Fru *Drummond Hay* med begge de unge Døttre hilsede os paa Dansk. Det kjære Modersmaal klang paa den afrikanske Kyst, i den deiligste Natur, ved det store, rullende *Atlantehav*. Det Værelse, man anviste mig, havde den skønneste Udsigt; til Høire, hen over Haven og den kratgroede, grønne Kyst, saae man bag *Tanger* de høie, blaanende Bjerge ved *Ceuta* og derud for det aabne Stræde mod Middelhavet, hvor Seil- og Dampskibe kom og gik. Lige for laae det spanske Kystland, fra *Gibraltar*-Klippen, hele den vilde Kyst med *Tarifa*, *Trafalgar*-Bugten og Bjergene op mod *Cadiz*. Atlantehavet strakte sig i sin Uendelighed mod Vest. Deiligst var her om Aftenen. Fyret ved *Tarifa* syntes saa nær, og enkelte Øieblikke øiniede man et Blink fra det fjerne *Trafalgar*-Fyrtaarn; Fuldmaanen skinnede ud over det udstrakte, rullende Hav; Luften var saa uendelig gjennemsigtig, grønblaa i sin Farve; Maanen seilede i Luftrummet, de enkelte Stjerner, der vare at see, syntes ikke at sidde fast paa den dybe Himmelgrund, de rullede som Kloder gennem det Uendelige. Herligt og Nyt var Alt rundt om, medens inde i Huset fandtes engelsk Comfort og de hjerteligste, de bedste Mennesker, hvis Tanke var at gjøre os Opholdet her lykkeligt og godt. Velsignede, uforglemmelige Dage og Aftener tilbragtes her, et nyt, indholdsrigt Blad i mit Livs Eventyr.

I Afrika

Jeg er ovre i *Marokko*!
 er det ei et Eventyr?
 Norden for mig er *Europa*,
 der jeg seer *Trafalgars* Fyr.
 Havets Brænding har en Susen,
 Toner fra den danske Strand;
 Selv i *Afrika* jeg synes,
 jeg er nær mit Fædreland;

Venners Stemme kan jeg høre,
 alt det Skjønne kan jeg see;
 Lad det snee der, Skyen drysse
 Mandelblomster, Julesnee;
 Lad det ruske, lad det regne,
 Vinden gaae til Marv og Been;
 I Aartusinder dog grønnes
 der den friske Bøgegreen.

Danmark, Nordens ældste Rige,
 eengang stort, men lille nu!
 Grændsen lille, Ungdomssindet,
 det har Storhed, den har Du!
 Jeg i Havets Susen hører
 Toner fra den danske Strand;
 Hører Du igjen mit Hjertes
 Banken, Du, mit Fædreland?

Hjemligt var her; mit Modersmaal hørte jeg. Fru *Drummond-Hay*, en af disse stille, ædle, kvindelige Naturer, er en Datter af den afdøde danske General-Consul *Carstensen* i *Tanger*. Om Slægt og Venner i det kjære *Danmark* var meget at tale; danske Melodier klang fra Claveret. Husets unge, smukke Døttre sad hos os, *Louisa* og *Alice*, den Ene er født i *Kjøbenhavn*, den Anden i *Tanger*; de kjendte mine Eventyr i engelsk-Oversættelse; den franske Genfer-Udgave, hvori staaer *Dyndkongens-Datter*, et Eventyr, hvori Scenen skifter mellem *Danmark* og *Afrika*, fik Plads i deres Bogskab; i Bogen selv skrev jeg:

Danmark kommer Bouquetten fra,
 Den dufter af danske Minder;
 Tør jeg vel haabe, i *Afrika*
 At eie to unge Veninder?

Vi gik fra Haven ud i den vildtblomstrende Campagne, der stod med en Pragt af Lyngblomster, de meest forskjellige Arter, en Rigdom, der vilde pryde hvert udsøgt Drivhuus i Europa. Dvergpalmen bredte sine grønne Vifter i en heel Bouquet, som vore Bregne-Bouquetter. Myrter og Laurbær dannede et tæt Krat. Herude havde ved solklar Dag lyst paa Himlen et Meteor, der var faldet mellem de nære, høie Klippeblokke, som ragede frem høit over Krat og Buske; der var intet Spor at see af Meteoret, men en Udsigt, glimrende stor, ud over den hele Campagne, langt ind i Landet, mod Sydost; de besneede *Atlasbjerge* løftede sig der i Horizonten som en Alperække. Hen over os fløi i Flokke sorte, skrigende Ravne. Den Mængde her findes, havde givet Stedet Navnet *Ravensrock*.

Maurerne fortælle en Historie om Ravnene; jeg hørte den af *Drummond Hay*, der bad mig engang at give den i et Eventyr.

Maurerne troe, at Ravnene, naar de komme ud af Ægget, ere hvide, og de fortælle da med megen Livlighed, hvor forskrækket Ravnefader blev, da Ungen krøb ud og var hvid: »Hvad er det?« sagde Ravnefader og saae paa sig selv, men ikke en hvid Fjer kunde han finde paa sin Krop, og Ungen var dog hvid. Han saae paa Ravnemoder, ikke en hvid Fjer var heller at finde der, og saa tiltalte han Mutter og bad om en Forklaring. »Jeg begriber det ikke«, sagde hun, »men giv bare Tid, saa kommer nok det Rette frem!« »Jeg flyver herfra!« sagde

han, »herfra, fra, fra!« og saa fløi han. Der sad Mutter med Ungen. Fatter var saa gal i sit Hoved, som han kunde være, men efter at han var fløien en Tid, begyndte han at tænke: »jeg har vel dog seet rigtigt! jeg maa see engang endnu!« og da han saa kom og saae, var den hvide Unge bleven graa. »Hvid er den da ikke!« sagde han, »men sort kan man heller ikke kalde den! hverken Mutter eller jeg seer saaledes ud!« saa fløi han igjen, men han kom ogsaa igjen tilbage, og da var Ungen bleven sort. »Giv bare Tid, saa kommer nok det Rette frem!« det er Moralen, og den holdt Fatter paa. Det er Historien om Ravnene.

Her i Nærheden, under Pinier og mellem frugttyngede Orangetræer, havde en af *Tangers* rigeste Jøder sit Landsted; det og et Par mauriske Hytter var det eneste Naboskab; en meget lidet betraadt Fodsti slyngede sig mellem Krattet ned til Havet; paa denne var det, man for flere Aar siden først havde seet den omtalte Løve; det kom mig i Tanke, da jeg her en Dag pludselig saae et stort, guult Dyr; jeg vil ikke skjule, jeg blev et Øieblik forskrækket, det var imidlertid kun en Hund, dog disse ere heller ikke her saa ganske fredelige. Et saadant stort, herreløst Bæst havde for ikke længe siden nede i *Tanger* ædt et lille, levende Jødebarn. Jeg traf forresten hverken paa Ichneumon eller Vildsviin, uagtet et var for nyligt brudt ind i Haven. En Pigrotte løb tværs over Stien, hvor jeg gik, jeg fandt paa Hjemveien en af dens vældige Pigge, den tjener mig nu som Penneholder.

Der var noget forunderligt Lokkende i at fjerne sig meer og meer fra det beboede Sted, noget Pirrende i det Uvisse om, hvorhen man kom og hvad der her kunde møde. Hele Omgivelsen var saa ny, saa fremmed, og altid susede for Øret Havets Rullen; den hele Strandbred laae med fladslikkede Stene, brogede Muslingskaller og Conchylies. Hvilken Eensomhed hernede! og dog hvilket Liv, Verdenshavets Liv og Bevægelse! Man blev et lille tankeflyvende Insekt i denne Natur.

Hører Du Havets susende Tone,
Klang i Naturens store Accord?
Hver en Conchylie har Lyd af den samme,
Aldrig derinde i den dør den bort.
Sneglehuus nede fra Havdybets Verden,
Hvor i Koralskoven Vragene staae,
Der hvor saa Mange sank ned uden Kiste,
Bølgernes Skum er det Liglag'n, de faae;
Dybets Conchylie, dit Herskab er borte,
Du er et Lighuus med Spøgelse i;
I Dig det suser og synger, hvad Havet
Rummer, mens Tider foer det forbi.
Dig til mit lyttende Øre jeg lægger,
Suus og fortæl, hvad et Verdenshav dækker!

Ved Havet, i Campagnen og paa Villaens høitsvævende Balcon, overalt satte Tanken Blomst til Digtning. Hvad kunde ikke her Cigaren fortælle? Luften var varm, Luften var let; en Vrimmel af Fiskerbaade laae som en talløs Svaneflok i *Trafalgar-Bugten* og ventede paa Vind; ikke en Sky var at see, uden den som Cigarens Røg lod bølge og svæve. Cigaren kunde fortælle, jeg kan det ogsaa:

– »Paa *Cuba* stode de sorte Piger og skare Tobaksplanter; Øinene skinnede som Stjerner, men stærkest skinnede de hos hende, den Yngste. En Kongedatter var hun fra det hede Afrika, nu Slavinde paa Vestlandets store Ø.

Paa Bladet, hun skar af Tobaksplanten, faldt en Taare; der er en Sjæl i en Taare, en Sjæl kan aldrig døe, og denne rummede Barndoms minder, Længsel og Sorg. Bladet rullede, – den brune Mumie kaldtes en god Cigar.

Det var netop den, jeg her paa *Afrikas* Kyst havde tændt; den dampede, Røgen bølgede, et lille Skyland, en Drømmeverden. Hvad laae deri? En Sjæl, en Taare fra *Afrikas* Datter.

Den løste sig, den løftede sig i hendes Fædreland, svang sig over Atlasbjergene til det ubekjendte, indre Land. Sjælen i Taaren var fri i Tankens Hjemland!«

Bylivet inde i *Tanger* skulde vi ogsaa kjende; *Drummond Hay* med Familie flyttede ind. I stor Karavane droge Muuldyrene, belæssede med Gods og Kjøkkentøi. Seent paa Eftermiddagen forlode vi, med vor elskværdige Vert, det romantiske *Ravensrock*. Det var den første Sommer, Familien boede her, tidligere havde de tilbragt denne Tid paa en gammel maurisk Villa nær ved *Tanger*; vi kom tæt forbi den. Haven var mærkelig ved dens Rigdom af Oranger og Roser, der nu saa godt som skjøttede sig selv; de venligt pleiende Hænder vare borte. Vi rede igjen ad Veien vi vare komne herud, rede mellem høie Bambusrør, forbi den mauriske Gaard med dens stille Kirkegaard og atter op mellem høie Laurbærhækker og Palmekrat. Jordbunden blev mere og meer knoldet; det øvrige Selskab red til og kom mig snart af Syne, selv kunde jeg ikke skjelne, hvad der her skulde være Vei eller Sti; det maatte jeg overlade Muuldyret, men lidt raskere skulde det gaae, jeg baskede det med en Laurbærgreen, og det tog Fart. Jeg er ikke Rytter, dog blev jeg siddende; men Dyret fornåm nok, at jeg ikke var Skabningens Herre, og ved denne gode Tanke blev det særdeles muntert. Solen gik ned, det blev pludseligt Aften, Tusmørket laae over den dybe Dal, et Par Blus tændtes paa Bjergsiden, Maanen lyste over den udstrakte Eensomhed.

Tæt udenfor *Tanger*, henimod de cactusbegrøede Skrenter, laae i Sandet en heel Karavane af Kameler, en enkelt løftede sit Hoved høit i Veiret og bevægede sin lange Hals, de andre syntes at sove. En Ild brændte med stærk Røg nede i den dybe Bygrav. Vi rede ind gennem den lave, snevre Port, hvor et Par Arabere, barbenede og i den skjortelignende Burnus, løb med tændte Lys op ad den snevre, halsbrækkende Gyde. Over Steen og Gruus kom vi frem, ind i den smalle Gade hvor de fremmede Consuler boe; her repræsenteres den franske, spanske og engelske Magt; Sir *Drummond Hay* indtager nok den høieste Rang, idet han er engelsk Ministerresident for Keiserdømmet *Marokko*. Nu, efter Solnedgang vare alle Flag strøgne, ved Dagen vaiede her paa hans Hotel to, det engelske og det danske, eftersom *Drummond Hay*, fra sin afdøde Faders Tid, er vedbleven at være dansk Generalconsul.

Vi vare her i en gammel Gaard, med fremspringende Balcon ud til Haven, flade Tage og omsluttet af tykke Mure, Porten blev vel laaset og lukket. Herinde var saa hyggeligt og vel indrettet. Trappen og Corridoren prangede med prægtige Skind af Løver, Pantherer og Tigere, Opsatser af mauriske Krukker, Spyd, Sabler og Geværer; her hang kostbare Sadler og Hesteskerakker, forstørstedelen Foræring, Sir *John Drummond Hay* havde modtaget ved sit Besøg hos Keiseren af *Marokko*⁹.

9 *Western Barbary, its wild tribes and savage animals, by John H. Drummond Hay. London 1844.*

Dagligstuen, der støder op til et ikke ubetydeligt Bibliothek, frembød, mellem de mange Malerier og Kobberstykker, her havde Plads, mere end eet kjendt Sted og Portrait hjemme fra Danmark. To kostbare Sølvcandelabre, en Gave fra den svenske Konge, *Oscar*, stode i det ene Hjørne, og en kostbar Porcellainsvase, given Sir *Drummond Hay* af den danske Konge, *Christian den Ottende*, stod i det andet Hjørne af Stuen, og da her nu lukkedes for Vinduerne, gjenkjendtes hvert Rullegardin som kjøbenhavnsk Fabrikat, med malede Prospekter af Slottene *Frederiksborg*, *Frederiksberg* og *Rosenborg*; jeg maatte troe mig i en dansk Stue, i det danske Land og var dog i en anden Verdensdeel.

Herinde var al engelsk Bequemmelighed, selv en Kamin, og ud fra Altanen saae man over Husets lille Have, hvis enkelte Oleanderbuske blomstrede, mellem de farveskiftende Klokkeblomster, jeg havde seet paa *Gibraltars* Kirkegaard; et stort Palmetræ løftede sig i den maaneklare, blaagrønne Luft og gav Udsigten særligt sit fremmede Præg, Havet rullede med skumhvide Søer, Fyret ved *Tarifa* fra *Europas* Kyst blinkede over til os, der sad i en lille, lykkelig Kreds, i den rige, hyggelige Stue. *Drummond Hay* fortalte os om Landet og Folkefærdet, fortalte os om sin Reise til *Marokko* og om sit Ophold i *Constantinopel*.

Der hang paa Væggen et Portrait af den skønneste Sultana hos *Mahmud den Anden*, den nuværende Sultans Bedstefader. At faae et Portrait af en Sultana hører til det Utrolige; dette Billede havde ogsaa sin egen romantiske Historie.

Keiseren havde en lille Dverg af et usædvanligt hæsligt Ydre, men begavet med mange ypperlige Indfald, der ret morede Hans Keiserlige Majestæt. Da dette en Dag særligt lykkedes, sagde den Lille: »Hvad giver Du nu mig, Herre!« »Jeg giver Dig den af mine Koner, som Du kan kysse!« sagde Sultanen. »Ja, men jeg kan ikke naae,« sagde Dvergen, »de ville lee!« »Det er din Sag«, svarede Sultanen og forlangte nu sin Tobakspibe. Den Smukkeste af alle hans Qvinder kom med den, knælede og overrakte ham den; da sprang Dvergen til, tog hende om Halsen og kyssede hende. »Jeg giver Dig Penge,« sagde Sultanen, »men jeg giver Dig ikke hende!« »Sultanen bryder ikke sit Ord!« sagde Dvergen. »Nu vell! hun er din!« svarede Sultanen, »men I tør, fra denne Time, aldrig mere komme herinden for Seraillets Porte!« – Den skønne Sultana maatte følge med Dvergen. Hun glødede af Harm og Vrede. »Du fik din Villie!« sagde hun, »men nu vil jeg ogsaa have min! jeg vil leve frit, som de christne Qvinder leve; jeg vil kjøre ud naar jeg vil, jeg vil komme hjem naar jeg vil; jeg skal pine Dig, jeg skal plage Dig!« Dette gjorde hun da ogsaa i alle Maader, og da en fransk Maler kom, lod hun sit Billede male; saaledes var det blevet til.

Det var Midnat, før jeg kom paa mit Værelse. Jeg trængte ikke til Søvn eller Hvile, jeg kunde endnu længe, beskæftiget med mine Tanker, have siddet og seet op i den uendelige Luft! Det dybeste Hav er et Fladvande mod dette Dyb. Jeg hørte den tyrkiske *Mueddin* synge sin Vægtersang: »At bede er bedre end at sove! Gud er stor!« Havet susede og summede sin evige Sang. Jeg lagde mig og lukkede mine Øine i den muhamedanske By.

Tanger er Romernes gamle *Tingis* i den vestlige Deel af hvad der kaldtes *Mauritanien*; i det ottende Aarhundrede blev det erobret af *Maurerne* og i det femtende af *Portugiserne*; disse lode det, et Aarhundrede senere, som Brudegave med en af deres Prindsesser, blive *Englands* Eiendom; herfra, efter en Snees Aar, overlodes det igjen *Maurerne*. Alt dette kan man læse sig til i ethvert Conversations-Lexicon, men det er altid godt at have Forkundskaber; med disse gik vi næste Dag ud, ledsaget af Husets meest betroede Tjener *Hussein*. Vi skulde see Byens Mærkeligheder og desuden føres hen til en af de handlende

Jøder, der havde det største Udsalg af mauriske Sager, som Skjorteknapper, Brystnaale og Broscher, Ting, man kunde hjembringe til *Danmark*, som en Erindring fra *Tanger*. Senere fandt jeg rigtignok i *Paris*, hos en af de der handlende Tyrker, ganske de samme Sager, og da jeg spurgte om disse kom fra *Tanger*, fortalte han mig, at de alle bleve forarbejdede i *Paris*, derfor kun vare halv saa dyre her, som ovre i *Afrika*. De gik fra *Frankrig* i store Forsendelser til *Algier*, *Oran* og alle de afrikanske Middelhavs-Byer; købte i disse, vare de jo altid Erindring om *Afrika*, og i Erindringen lyser Phantasus-Blusset.

Hussein førte os gennem Trængselen af Jøder og Maurer. De vege tilside, idet han gjorde Tegn med Haanden; her kom, som Personer af Betydning, Venner eller Slægtninge af den engelske Ambassadeur. Vi besøgte et Par Karavanseraier, tunge, plumpt opførte Bygninger, dog ganske i maurisk Stiil. Gaard og Buegange vare opfyldte af Arabere, der solgte Korn og Høns; tæt op til hverandre stode aflæssede Esler og hvilede sig ud; her var næsten ufremkommeligt, hver lille Plads i Gaarden var optagen, og en Mængde Qvinder, hyllede ind i store Sækketøier, bredte sig mellem Esler og Kornvarer; de vendte sig mod os og blinkede med det ene Øie, det andet var aldeles skjult i deres Sække-Hylster.

Ved Byens Port stod et Øieblik Stimlen complet i Klemme; Kameler, Esler, Børn og Gamle trængte paa, Nogle vilde ud, Andre vilde ind; der var en Raaben og Skrigen. Endelig slap vi udenfor; en stor Ild var tændt i den udtørrede Bygrav; den sorte, tætte Røg slikkede Murene. Denede blev slagtet; reenligt saae der ikke ud, blodige Kjødstykker hang i Solskinnet. Foran os i Sandet laae belæssede Kameler, en anden stor Flok saae vi drage bort; man sagde, at den gik til *Tetuan*; et Par af Mændene vare stærkt bevæbnede og bare forunderlige lange Geværer. Veien derhen var ikke sikker.

Rundt om os, hvor vi stode, blev kogt og braset; den stegende Fisk kunde man baade see og lugte; et Par unge Qvinder sad i Sandet og nøde denne Ret, derfor var Ansigtet sluppet ud af Sækkeaabningen; da vi kom, vendte de sig bort, men jeg havde dog seet deres kjønne Øine. En Neger, med store Sølvringe i Ørene, gik om og saae stadselig ud; Vandbærere, med Amuletter i det vildt purrede Haar, kom med den fyldte Vandsæk; en Mængde Maurer sad i Kreds og hørte paa en Eventyr-Fortæller, der, mens han fortalte, stadigt slog paa Tambourin. Her var ypperlige lyttende Ansigter; det Hele frembød et høist malende Billede.

Vi gik over den veiløse Fælled, hen til Jødernes Kirkegaard, der, uden Indhegning, laae som en Mark med henslængte flade Gravstene, paa hver af dem var en hebraisk Indskrift at læse. Her samle Qvinderne sig paa Sabbaten, pynte Gravene med brændende Lys og sidde i Samtale eller istemme Sange, som de ledsage med Strængespil. Udsigten herfra hen over Bugten er overordenlig deilig. Medens vi stode her, drog Karavanen, et langt Tog, nede langs Strandbredden, hvor Søerne, skumhvide, rullede op i Sandet; vi fulgte efter, gennem en dyb Huulvei, med fremvæltende, støvede Cacteer og Figenbuske. Nede ved Havet sloge Brændingerne høit over den ødelagte Molo, vi fik et Par Gange en Overhaling. Vi maatte heelt yderligt ud og der kravle og gaae over Jorddynger og Muurbrokker, derpaa igjen stige, søge Fodfæste hvor vi kunde, til vi endelig, gennem et græsseligt Roderi, naaede en Aabning i Byens Muur, der førte ind i et Garveri eller Slagteri, Svineri var maaskee det meest betegnende Ord, og vi stode igjen i en af de tørre, halsbrækkende Gader, hvorfra vi gik ind i en smal Gyde eller Slippe, hen til det betydeligste Udsalg af broderede Puder, Tøfler, Armknapper og Broscher. Indenfor den ydre, lave Dør fik Huset et høist indbydende Udseende; man stod i en fliselagt Gaard, omgivet af slanke Søiler; en Trappe, belagt med

Porcellainsfliser, førte op til en aaben Gang med smaa Stuer, en heel Bazar, overfyldt af guldbroderede Fløiels Sager, Arbeider af Safian og Metal; her duftede af Rosenolie, Moskus og Myrrha. Den unge Jødepige, som førte os om, var nydelig, hendes Mama faldt mere i det Storskaarne, hun kunde tjene som Model til en *Judith*, det vil sige, en gammel *Judith*, der sidder og fortæller sine Børnebørn om *Holophernes*.

Fredagen er hellig for Maurerne, og derfor er paa den Dag Portene til *Tanger* lukkede, saalænge Bønnerne læses i Moskeerne. *Collin* vidste det ikke og var efter vor By-Vandring gaaet ud paa Excursioner; hen paa Eftermiddagen kom han tilbage, gik fra Port til Port, men kunde ikke komme ind i Byen. I sin Omvandren kom han til Jødernes Kirkegaard; Qvinderne havde tændt Lys paa Gravene og sad med Instrumenter og sang. En gammel Jøde viste ham en Sti op til Castellet, hvor Paschaen residerer, og sagde ham, at kun ad denne Omvei kunde han paa denne Time slippe ind i Byen, kun fra Castellet var en lille aaben Laage; derigjennem naaede han til os, medens der endnu læstes Bønner i Moskeen.

Ogsaa jeg vovede mig ud i Byen og Campagnen uden Ledsager, Ingen saae ilde til mig, ja et Par af Jøderne vare endogsaa altfor opmærksomme; de kylede de smaa mauriske Unger tilside, uagtet de slet ikke stode mig iveien. En Jøde, fattig i Klæder, smilende over hele Ansigtet, vilde endelig have mig med sig ind i en Sidegade; jeg spurgte ham, hvad der var at see: »en Jødes Huus!« sagde han, nikkede og gjorde ydmygelige Fagter; jeg blev nysgjerrig og fulgte med ham ind i en af de snevre Slipper; vi vare ganske ene, han vilde have mig endnu længere op i dette Aflukke; jeg blev uvis, om han var til at troe. Jeg havde en Deel Guldpenge hos mig, dog Manden saae i al sin Fattigdom saa ærlig ud; Alt rundt om lovede noget Eventyrligt. Ved en lav Dør i Muren standsede han, steg et Trin ned, blev staaende, vinkede, og jeg fulgte ham. Vi kom ind i en lille, steenlagt Gaard, hvor en snavset, gammel Jødepige rumsterede. En bred Trappe førte med et Par Trin op til et lille, aabent Kammer; her laae en ung, bleg Kone, hun havde et Tæppe over sig og et lille Barn ved Brystet.

»Jødekone! Jødebarn!« sagde Manden, loe og hoppede; han tog det lille Barn, holdt det hen mod mig, for at jeg skulde see, det var et rigtigt Abrahams-Barn. Jeg maatte give det en Skjerv. Konen tog den Pude, hun selv sad paa, og gav mig, og jeg satte mig. Manden kyssede sin blege, fine Kone, kyssede Barnet og saae meget lykkelig ud. Hele Indboet syntes kun at bestaae af nogle Laser og en stor Krukke.

Dagen derpaa fik jeg anderledes Rigdom at see i et jødisk Huus. Den rigeste Israelit havde gjennem *Drummond Hay* indbudet mig at see sit Hjem, see, hvorledes en af *Tangers* meest velhavende Jøder boede. Selv kom han at afhente mig, netop idet *Drummond Hay*, med den engelske Consul og andre Venner, drog afsted til et storartet Jagtpartie, som jeg ikke havde Kjendskab og Lyst til at tage Deel i. Over eet hundrede Mennesker vare der for at jage og klappe. *Jonas Collin* red en udmærket arabisk Hest, en Foræring fra Keiseren af *Marokko*, den havde en Stamtavle, der nævnede dens femhundrede Aner. I vild Galop jode de afsted. Den israelitiske Kjøbmand, frankiskklædt som jeg, førte mig til sit Huus; det laae i ligesaa smal en Slippe, som den, hvori jeg Dagen forud havde besøgt den fattige Jøde; Huset selv, udenfra seet, saae ikke stort bedre ud; der var et gittret, fiirkantet Hul i Muren og en lav Dør; men da jeg kom over Tærskelen, ind i den lille Forgaard, havde Alt et andet Syn. Gulvet og Trapperne vare belagte med Porcellainsfliser, Væggene syntes en blankpoleret Steen, Stuerne vare høie og luftige, med aaben Søilegang ud til Gaarden; Lyset faldt ovenfra. Herinde sad den unge Kone, iført sin kostelige Brudedragt, rimeligviis for at jeg skulde see

den; ingen østerlandsk Prindsesse kunde være prægtigere klædt; Sligt havde jeg kun seet i »*Tusind og een Nat*«, naar jeg der med *Harun al Raschid* gik paa Eventyr i *Bagdad*.

Hun bar et aabent rigt guldbroderet grønt Fløiels Skjørt, med hvidt Silketøi under; et guldindvirket, langt rødt Silkeskjærf, en Brocades Trøie med mange Knapper, hver Knap var en Perle; et Guldfloer hang vidærmnet ned om de nøgne Arme, der ligesom Fingrene vare besatte med kostbare Ringe. Hendes Haar var, efter jødisk Brug, raget af, konstige Fletninger hang ned fra det turbanheftede blaae Silkeklæde om Hovedet, paa Snippen i Panden straaede en stor Juveel. Ørenringene vare saa massive, de lignede smaa Stigbøiler. Det var en Pragt at see, ung og smuk var hun, Øinene kulsorte og Tænderne skinnende hvide. Manden dreiede hende rundt paa Gulvet, for at jeg skulde see hende fra alle Sider. Hun talte Arabisk til ham og et Par Ord paa Spansk til mig. Begge vare de glade, men endnu mere glad var deres lille treaarige Datter, hun stod i Fløiel og Guld, rakte mig leende Haand og Mund, men fik denne dog først rigtig paa Gang, da Kager og Orange-Liqueur bragtes. Konens Broder kom til med to ældre Damer af Familien; de vare ikke i deres Brudedragt, men dog eiendommeligt klædt. Bibelen med engelsk og hebraisk Text blev fremlagt, og det var af en stor Virkning, da jeg, som enhver Skoledreng i vore Latinskoeler, kunde læse op hele det første Vers af *Genesis*.

Den elskværdige Vert førte mig igjen til mit Hjem, men da vi paa Veien derhen kom forbi et andet velhavende jødisk Huus, der tilhørte hans Søster og Svoger, skulde jeg see det. Her havde den indre Gaard et stort Glastag, det hvilede paa grønne Søiler og løftede sig over alle tre Etager, dannende en mægtig Halle, der var behængt og belagt med kostbare Tæpper. Smaa aabne Cabinetter, eet med en Deel hebraiske Bøger og Haandskrifter, eet med bibelske Tegninger, andre med huuslige Beqvemmeligheder, indbøde ret til at blive her, slaae sig til Ro, læse og bladre. Konen i Huset, en ikke længer ung Dame, klædt i mørkt, eensfarvet Tøi og med et stort Klæde konstigt lagt om Hovedet, tog meget forekommende mod mig; her var endnu andre Damer og nogle Børn, Alle talte de Arabisk, Manden, som kom til, kunde derimod Engelsk. En af de smaa Jødedrenge morede sig særdeles ved dette mit Besøg, han skjulte sit Ansigt i Skjærter og Gardiner, spruttede dog lydelig ud i Latter og var derfor slemt stedt, da jeg trak ham frem og spurgte om hans Navn, og hvad Andet jeg kunde finde paa at spørge om; Moderen oversatte det for ham og gav Stikordene til de Svar, han ikke kom med. Jeg saae, at han i en Krog for de andre Børn stillede sig paa Tærne og rakte begge Arme høit i Veiret, for at vise dem hvor lang jeg var. Min lille Komiker hed *Moses*; en nydelig Unge var han. Gid han maa voxte og blive saa lang som jeg, saa skal jeg lee!

Da vi kom ud paa Gaden, saae vi en Mængde Jøder, een af disse var heelt i rødt Atlask. Der kom en lille Negerdreng i skinnende hvid Kjortel, guldbroderet Skjærf og med Sølvringe om sine sorte Arme; man kunde see paa ham, at han havde Bevidstheden om, at han var godt klædt. Jeg spurgte, om det var en Høitid i Dag og hørte, at baade Jøderne og Maurerne havde Fest.

Seent paa Eftermiddagen kom vore Jagtherrer tilbage. *Collin* havde travlt til langt ud paa Natten med at skelettere Hoveder af fældede Dyr. Ogsaa to levende Skildpadder bragtes hjem; de fulgte med os paa hele Reisen, uden i flere Maaneder at spise eller drikke, og naaede levende *Kjøbenhavn*.

Da jeg var kommen tilsengs, blev jeg med Eet forstyrret ved en frygtelig Trommen; rundt om fra Gaderne hørtes den meest voldsomme Støi; jeg stod op, spurgte om Aarsagen til

den Alarm, man sagde, at det var Negerne der i Byen, som trommede; de maatte have en Fest eller feire et Bryllup. Næste Dag fortaltes der, at Fanden var faret i en Kone, og ham havde man villet tromme ud. At Nisser og Trolde ikke holde af Trommeslag, er en gammel Tro oppe i Norden; her lærte jeg nu, at hans Forfærdelighed Djævelen heller ikke holder af Tromme-Musik.

Opad Formiddagen hørtes Sang i den snevre Gade udenfor Hotellet; ideligt lød navnet *Mahomed*; jeg saae fra Balconen ud over Havemuren sex Maurer bære paa deres Skulder en Kiste, som var omsvøbt med et rødt Skjærf, Tegn paa at et Fruentimmer begravedes. Mændenes Kiste er uden al Pynt. En stor Skare fulgte gennem de smalle Slipper hen til Moskeen.

Efter Middag vilde Sir *Drummond Hay* føre *Collin* og mig op paa Fæstningen og forestille os for Paschaen; vi vilde da faae en Forestilling om Livet der. Paschaen vidste vort Komme. Hans Serail vilde i Anledning af vort Besøg blive flyttet til de indre Gemakker. Hans Majestæt den regjerende Keiser af *Marokko* har kun, hørte jeg, et Par hundrede Koner; hans Fader derimod, uagtet han var halvfjerdsindstyve Aar, havde ottehundrede Madamer og fik dertil endnu hver tiende Dag sendt en ung, frisk Pige, sædvanlig en Foræring fra de forskjellige Cadier. Hvor stort derimod Antallet er hos Paschaen af *Tanger* veed jeg ikke.

Vi gik ud af Byen, op mellem høie Mure og Befæstninger til Castellet. I den forreste Gaard opstillede sig ved vort Komme den hele Vagt; Burnus, bare Fødder i gule Safians Tøfler, Turban og dragen Sabel, var Uniformen. Den vagthavende Officeer trykkede vor Haand, og i den aabne Port saae vi Paschaen selv, en smuk, kraftig Mand, af Alder omtrent oppe i de Halvtreds; han havde ogsaa bare Fødder i gule Safians Tøfler, var forresten godt klædt paa, i kostbar hvid Burnus, med en Turban af det fineste Musselin. *Drummond Hay* præsenterede os og sine to smaa Døttre, der vare fulgte med, og vi bleve modtagne med megen Hjertelighed og europæisk Belevenhed; Paschaen trykkede os i Haanden og førte os ind i den fliselagte Gaard, der mindede om *Alhambra*, kun at Søilerne, der bare de hesteskoes Buer, havde her i Gaarden græske Capitæler.

To høifornemme marokkanske Officerer fulgte med; der blev givet os Stole at sidde paa; *Paschaen* selv tog Plads paa en Pude paa Gulvet, hvor kostbare Tæpper vare udbredte. Han og *Drummond Hay* talte Arabisk; det lod til, at dette Sprog var det eneste, her taltes. Man bragte Thee, vi fik hver to store Kopper; de vare til at give os Badstue-Varme. Vi skulde have den tredie Kop, men jeg bad *Drummond Hay* forhindre det og sige, at det var mod vor Religion at drikke tre Kopper. Vi slap da ogsaa. Deilig Sukkerbrød fik vi og derpaa en Vandring gennem Slottets mørke, krinkelkrogede Gange, forbi smaa mystiske Aflukker og fliselagte Badestuer. Vi kom gennem en lille Orangehave; øverst paa Muren vare smaa tilgittrede Vinduer, en af Officererne stødte *Collin* paa Armen og hviskede: »smukke Øine!« Deroppe fra saae smukke Øine ned paa os, der var Paschaens Serail. Stakkels Duer i Dueslag! kurrende ømme, men vistnok ogsaa arrige som Duerne.

Paschaen tilbød os Heste at ride ned til Byen, vi foretrak at gaae; han fulgte os til Slottets yderste Port, hvor han rakte os Haanden og med megen Hjertelighed sagde os Levvel.

Da vi kom hjem, laae Breve til os fra *Danmark*, kun otte Dage havde de brugt til Reisen. »*Dagbladet*« fra *Kjøbenhavn*, havde Consul *Mathiasen* sendt mig fra Gibraltar; det var, som det afrikanske Huus med Eet var baaret gennem Luften til Hjemmet i Norden.

Hver tiende Dag gaaer et Krigsdampskib fra *Algier* til *Frankrig*; det berører *Oran*, *Gibraltar*, *Tanger*, *Cadiz* o. s. v. Tidligt paa Morgen den niende November skulde Skibet være her, men endnu var det ikke isigte; vi vilde gaae med til *Cadiz*.

Det var Søndag. *Tangers* Befolkning bestaaer af Maurer og Jøder; de enkelte Katholiker og Protestanter her, have naturligviis hverken Kirke eller Kapel, Søndagens Hellighed maa feires i Familiestuen og i Enhvers eget Hjerter. Nede i Havestuen blev et Tæppe bredt over Bordet, Bibelen og Psalmebogen lagt frem; *Drummond Hay* læste høit for os et Par Psalmer og derpaa Dagens Evangelium. Sindet stemtes til andægtig Tanke i den stille, bramfri Kirketjeneste.

Om nogle Timer skulde jeg forlade dette Hjem, jeg havde fundet i en fremmed, en anden Verdensdeel; jeg skulde sige Levvel til Mennesker, der, i den korte Tid vi havde været sammen, kun havde søgt at glæde mig; det var uvist, om vi nogensinde oftere mødtes i denne Verden, sikkert kom jeg aldrig mere her til *Afrikas* Kyst.

Vi saa Dampskibet nærme sig, det var det franske Krigsskib *Titan*; snart laae det for Anker i Bugten. Tjenerne samlede vore Sager, *Husseïn* og *Boomgrais* gik foran; *Drummond Hay* fulgte os ned til Baaden. Jeg kan det ikke med Skilsmisse, mit Hjerter var bedrøvet; endnu et Haandtryk, et varmt Levvel klang ud til os. Fra Baaden saa vi Fru *Drummond Hay* og de unge Døttre staae paa Husets Altan; de svingede med Lommetørklæderne, vi med vore Hatte. Vore Rorkarle toge stærke Tag i Aarerne. Solen gik ned, det var med Eet Aften, da vi lagde til ved Skibets Falderebstrappe.

Fra Dækket saa vi endnu engang over Vandet til *Tangers* hvide Mure og flade Tage; Lysene blinkede fra Byen. Jeg var veemodig stemt.

Opholdet her paa den marokkanske Kyst var det Interessanteste endnu af den hele Reise.

XII

Cadiz

Vi vare paa et stort, velbemandet Fartøi, med Kanoner paa begge Sider, det kunde vel bestaae en Dyst mod Sørøvere, om saadanne havde været; Bequemmeligheder for Passagererne vare her ikke mange af, derimod i Officerernes Kahyt oppe paa selve Dækket var hyggeligt og godt indrettet; en smuk lille Bogsamling manglede ikke; en ung Officeer traf jeg her fordybet i Læsningen af »*Tusind og een Nat*«, men han læste den paa Arabisk. Klokken var lidt over Syv, da Skibet sattes i Bevægelse; Maanen var endnu ikke kommen op; det var temmelig mørkt. Tidlig lagde jeg mig i min Koie og faldt i Søvn, men vaagnede ved et Stød, Skibet laae stille, Maskinerne stode, jeg hørte Dampen suse fra Røret. Klokken var endnu ikke halv To. Man tumlede sig over mit Hoved, der blev givet Ordre, der var Røre, noget Usædvanligt maatte være skeet. Jeg sprang ud af min Koie og løb op paa Dækket. Skibet heldede over paa den ene Side; en stor Deel af Mandskabet bøiede sig ud over Relingen, jeg spurgte hvad der var skeet, længe varede det, før jeg fik et Svar; endelig sagde man mig, at vi vare stødte paa Grund. Land var ikke at øine, Himlen var stjerneklar, Søen temmelig rolig. Matroserne indlode sig ikke videre med mig, de havde Alle nok at bestille. Vi

vare paa Atlanterhavet ud for *Trafalgar*. Jeg havde kaldt paa *Collin*, han kom nu ogsaa op paa Dækket; faa Minuter efter bevægede allerede Fartøiet sig igjen; i baglænds Gang sled det sig ud af den bløde Grund, men sove kunde jeg nu ikke. Vandskovlene sloge Vandet med stærke Slag, vi kørte hen over Fligen af Verdenshavet; det løftede sig i store, lange Bølger under os. Klokken halv Fem kastede vi Anker ud for *Cadiz*; men endnu havde vi mange Timer at vente, før den ikke aarvaagne Qvarantine-Committee vilde indfinde sig, modtage Capitainens Papirer og tillade os at stige i Land.

Solen stod op; *Cadiz* laae foran os, skinnende hvid med fladtagede Huse, der saae ud som hugne af Krid; hele Bugten var opfyldt med Fartøier, vi laae temmelig langt ude. Den ene Baad efter den anden kom til vort Dampskib og ventede her for at kapre Passagerer. Pladsen, hvor vi stode paa Dækket, blev mindre og mindre for os, thi her var begyndt paa stor Reengjørelse; Matroserne skrubbete og skyllede, selv i Maskinrummet var stor Vask, vi saae det fra oven. Fyrbøder og Maskinkarle dernede havde klædt sig nøgne af, gnede hverandre ind med Sæbe og heldede den ene Strippe Vand efter den anden over hverandre, baade til Gavn og til Fornøielse.

Endelig saae vi det rødgule, spanske Flag vaie fra Baaden, der bragte Sundheds-Committeen, og vi fik Lov at stige i Land. Det forundrede mig, at vi ikke her i *Cadiz*, ligesaa lidet som i *Malaga* og *Valencia*, blev spurgt om Pas; fra Landsiden derimod, idet vi traadte ind i *Spanien* og senere ogsaa ved Udgangen til *Bayonne*, var Spørgen om Pas og Fordring om Betaling. Det synes, som om man ved at komme tilsøes, kan bereise *Spanien* uden Pas, inde i selve Landet høres aldrig Spørgsmaal om det.

Visitationen i Douanen var meget mild, og efter at vi havde overstaaet det sædvanlige Prelleri med Baadfører og Bærere, havnede vi i *Fonda de Paris*, et i alle Henseender ganske udmærket Hotel.

Cadiz overraskede mig ved sin store Reenlighed, sine hvidkalkede, pyntelige Bygninger, sine mange Flagstænger, men ellers frembød den intet Mærkeligt for den Fremmede; her var intet Billedgaleri, ingen mauriske Minder af Betydenhed, Menneskevrimlen i Gaderne viste ikke det brogede Liv, vi havde seet i *Gibraltar*; her var for os, der kom fra den marokkanske Kyst, ikke det Nye, det Eiendommelige, vi der overvældedes af, *Cadiz* vilde ikke ret tiltale os. Det havde den maaskee gjort, vare vi komne hertil over Land, Nord fra; dog een Herlighed var her, Havet, det store, rullende Hav. *Alameda* ligger smukt og frembyder Udsigt over den brede, aabne Havbugt, store Bølger væltede mod Havnemuren, Maager fløi skrigende hen over de skummende Søer; en Mængde Fiskerbaade, som var det en heel Skare Kæmpefugle, med udspændte, store Vinger, styrede ind mod Havnen. Rheden laae med Skibe, alle Nationers Flag vaiede. *Alameda* havde en lang Række indgittrede Blomsterhækker; fire Palmetræer, eet i hvert Hjørne af den udstrakte Spadseregang, Afstøbninger af Statuer, manglede ikke. Vinden blæste betydeligt koldere end ovre i *Afrika*, dog skinnede Solen varmt, her var endnu sommerligt, men *Cadiz* vakte ingen Sympathi, Skylden ligge nu enten hos mig eller hos *Stad-Cadiz*, jeg saae den fra *Alameda*, jeg saae den fra Havnemuren, fra Torve og Gader, jeg saae den fra mit høitliggende Værelse; lige ud for gik Folk paa de flade Tage, trak Snore og tørrede de mindst omtalelige Klædningsstykker.

Cadiz

Som store, grønne Fuglebuur,
 Hængt ud paa Husets hvide Muur,
 Altanerne her prange,
 Saa pene og saa mange,
 I Høiden, paa det flade Tag;
 De tørre Vask bestemt hver Dag,
 Her hersker Reenligheden,
 Foroven og forneden.
 Ja søndagsklædt seer *Cadiz* ud,
 Men kjedelig, Du gode Gud!
 Og var her ikke Havet,
 Saa heller strax begravet.

Det er nu strengere sagt end meent, ogsaa Noget fornøieligt var her; i *Cadiz* laae velsignede Breve fra Hjemmet, i *Cadiz* traf vi sammen med et Par Landsmænd; den unge *Frederik Zinn* fra *Kjøbenhavn* levede her netop i det Kjøbmandshuus, jeg var anbefalet til; og ude paa Rheden laae et af Grosserer *Melchior's* Skibe: *Dorothea*; Capitain *Harboe*, som førte det, havde været i Land og fortalte sin Passageer, Marineofficeren *Hohlenberg*, at han paa Gaden i *Cadiz* havde mødt et Menneske, der ganske utroligt lignede Digteren *H. C. Andersen*, han var nær gaaet hen at tale til ham, men *Andersen* var jo ikke i *Spanien*. Vi mødtes senere og vexlede Efterretninger fra vort kjære *Danmark*.

Cadiz har, som alle større spanske Byer, sit høist elegante *Casino*, hvor man finder en Rigdom af indenlandske og udenlandske Aviser; vi bleve med stor Velvillie der indførte.

Da 1835 Folket i *Saragossa* begyndte med at sætte Ild paa Klostrene og myrde Munkene, hvorfra Oprøret bredte sig over hele Landet, gav *Cadiz* sine Munke fem Timers Frist til at rømme deres Klostre; udenfor blev stillet Vagt til at hindre Brandstiftelse; Pøbelen toge Fødevarerne derinde, brændte Huusgeraad og Bøger, men Bygningerne bleve; *Cadiz* fremviser fra hiin Tid ingen Ruiner, ingen Forstyrrelse, man faaer Indtryk af at her hersker Orden og Reenlighed, at man er i en stor Handelsstad, hvor Romantiken kun kan søges i Skuet ud over Havet og i andalusiske Øine; de lyse pragtfuldt hos de skønne mantilleklædte, nydelige Damer paa *Alameda*, de slynge Lyn paa Lyn fra Havnens *Laïs* og *Circe*.

Omegnen er uendelig flad med Flyvesand, Hedestrækninger og milelange Saltmoradser. Store Salt-Pyramider staae paa den mørke Jordbund. Udflugter opfordrer Omegnen ikke til; det nærliggende *Xeres de la Frontera* var det eneste Sted, man nævnede som værd at besøge, men ikke for at see Kirker eller historiske Mindesmærker, nei for at beundre store Viin-Oplag og forbauses over denne Slags Herlighed.

Fra *Cadiz* er ikke meget at fortælle, den var en fattig Begyndelse paa Hjemreisen fra *Tanger*; endnu havde *Spanien* ikke givet mig en eneste Eventyrdigtning, skulde jeg vel komme til at indfrie mit Løfte til en kjær lille Børnekreds, hvad ventede de ikke, der maatte kunde fortælles og vilde blive fortalt om spanske Piger, om spanske Fluer, om spansk Peber, Spanskør og Spanskgrønt, der kunde endnu tilføies om den spanske Kappe, Spaniefarer og spansk Vind. Paa Vandringen gennem Byen kom jeg forbi et aabent Værksted, der stod en ung Snedker og høvlede; han sang saa lystigt, det var en tydsk Vise, han sang; jeg talte derfor til ham

i hans Modersmaal, og han blev endnu mere glad; han var saa nordisk blond, med røde Kinder og blaae Øine; han var fra en lille Stad i *Württemberg* og skulde nu have Bryllup i *Cadiz*; han straaledede af Glæde og Fornøielse og stod dog og høvlede paa en Liigkiste. Ret betænkt, er det heller ikke sørgeligt.

Der groer ved Sommertid et deiligt Træ i Skoven, Solen skinner derind, Fuglene synge deri og Vinden gynger de grønne Grene. Træet bliver hugget om, det er dets Bestemmelse; det bliver savet til fire gode Bræder, de blive bragt i Snedkerens Værksted.

»Fire Fjæle er vor Pragt,

Naar vi bli'er i Graven lagt!«

Derved er en Deel at tænke. Fire Fjæle med lidt Fløiel og Guld, der snart falder hen, er en Konges sidste Kongerige, fire Fjæle vente os Allesammen, den Rigeste og den Fattigste; nøgne komme vi ind i Verden, her først faae vi Kjole paa, Vadmel eller Fløiel; vi faae forskjellig Belysning, den fra Vor Herre i Aand og Sandhed, den ved Familieskab eller ved Pengeskab; det Sidste er det Vægtigste. Fire Fjæle, Dødens Skriin, det aflagte Legems Skrin, der staaer det, vor gamle Støv-Klædning lægges ned deri, man er iført en ny og bedre, og det er jo fornøieligt!

Det var bestemt Snedkersvendens Tankegang, *min* idetmindste var det; han høvlede paa Liigkisten og tænkte paa Brudeseng. Dette var det hele romantiske Udbytte, jeg fik i *Cadiz*; jeg betvivler ikke, at nogle Dages Samliv med Qvægvogeterne paa de store Sletter om *Guadalquivir* vilde have bragt noget rigere; i store Bugter slynger den for store Skibe seilbare Flod sig heelt op til *Sevilla*; før Jernbanen kom istand var Flodveien den meest besøgte. Jeg betvivler ikke, at et Ridt med en meddelelig Smugler kunde have beriget med Stof til en heel Bog. Det er ikke mange Aar tilbage, at flere end een ung Mand i *Andalusien* kom til at spille en glimrende Rolle i een eller anden Guerilla under Borgerkrigene; hans første Optræden, hans Mod og Kjækhed var viist ved en Plyndring eller et lille Røver-Overfald, men Sligt forekom ham ikke at være æreløst. Maaskee stod jeg Side om Side i Gaden eller i Havnen med en saadan Personlighed, brugbar Helt for en høist interessant Novelle, men han udsang sig ikke som Snedkersvenden, der høvlede paa Liigkisten, han udfoldede ikke sine Livsbilleder. Stof til Romantik gjemmer tilvisse *Cadiz*, men den Fremmede seer den ikke. *Hackländer*, i sin rige, malende Reise gennem *Spanien*, kalder *Cadiz* »Havets Dronning i Enkeslør«, men forresten taler han, som jeg, kun om de reenlige, hvidkalkede Huse, de zirlige Balconer og de smukke, leende Qvinder.

Man raadede os at gaae med Banetoget og ikke prøve den langsommelige Fart paa Dampskib op til *Sevilla*. *Guadalquivir* gjør uendelig mange Bugter, og den eneste Afvexling at see indskrænker sig til de omdrivende Qvæghorder.

Vi gik med Eftermiddags-Toget. Omtrent den første Miil kjører man langs Havet; det væltede store Bølger, Egnen var ualmindelig flad. Flyvesandet strakte sig vidt om heelt ind i de store Salt-Moradser; her var eensomt og øde. Salt-Pyramider, som dem vi havde seet i *Frankrig* omkring *Cette*, løftede sig fra den graabrune Jordbund. Vi standsede ved et Par Søstationer; Egnen begyndte nu meer og meer at faae Charakter af Hede; Dvergpalmen var dens hyppigste Buskvæxt; en stor Pinieskov, den største vi endnu havde seet i *Spanien*, strakte sig hen over Høiderne. Solen gik ned, Himlen fik Aftenglands, en gylden, uendelig Grund at see ind i. Vi nærmede os *Xeres de la Frontera*, der for Historikerne har en særlig Interesse; her var det Aaret 711, som bekjendt, at den unge Feltherre *Tarik*, i en Alder kun af to og

tyve Aar, kæmpede uafbrudt i hele ni Dage og vandt en Seier, der i dens Fortsættelse under *Ceutas* Statholder bragte hele *Spanien* under *Omijadernes* Chalifat.

Jernbanestationen, hvor vi holdt, ligger langt fra Byen; vi saae dens Kirker og hvidkalkede Huse løfte sig mod den straalende Aftenluft, og snart, idet vi fore frem, skjulte de sig bag de hedebeegroede Høider. Tusmørket raadede meer og meer; hist og her lyste et stort Baal tæt ved Jernbanen; der sad Mennesker om Ilden; de vare som et henfarende Syn at see. Vi fløi mod *Sevilla*, *Murillos* Fødeby, hvor *Cervantes* digtede en Deel af sin *Don Qvixote*, Byen, til hvilken *Don Juan*-Sagnet knytter sig, hvor han døde som en from, hellig Mand og har sin Grav og sin selvskrevne Gravskrift. Locomotivet foer frem, stønnende og pustende; rundt om var Mørke, ikke skulde vi kunne see Stadens mange Taarne, det prægtige *Giralda* eller de gamle Mure fra *Julius Cæsars* Tid, kun Locomotivets Damp viste sig, den foer hen som Taagespøgelser fra *Don Juans* Gravfærd, og dog var det endnu ikke Spøgelse-Tid.

Klokken Otte om Aftenen naaede vi *Sevilla*, hvor vi stege af. Toget brusede videre frem til *Cordoba*, hvor Jernbanen slipper.

XIII

Sevilla

Vi toge ind i *Fonda de Londres*, min Altan vendte ud til *Plaza Nueva*, der i sin store Udstrækning er beplantet med Alleer af frugtfyldte Oranger; Marmorbænke for de Spadserende mangle ikke. Luften var saa klar, der var saa mange Stjerner, jeg satte mig ud paa Altanen, tændte min Cigar, saae paa dens Glød og Damp; den første Aften i *Sevilla* bragte et Vers om

Cigaren

Cigarens Glød er et Ildsted,
 hvor Ildaander er tilhuse;
 Den Ene blæser med Puster,
 at Ilden skal ikke gaae ud;
 Den Anden rører med Ildtang,
 faaer Saften til at beruse;
 I Dampen er der en Troldkraft,
 en lille cigarfødt Gud;
 Han bygger, som *Fata Morgana*,
 det Røg-Slot Tankerne ville;
 Han viser nu for mig Hjemmet
 og alle Vennerne der;
 Jeg glemmer at Have og Bjerge
 uendeligt vidt os skille,

At nede paa Pladsen rigt gløder
Orangens duftfyldte Træer.

– Nu lægger jeg bort Cigaren;

Sevilla, du deilige Stad!

Jeg glemte Dig, jeg var i *Danmark*,

mens her med Cigaren jeg sad.

Sevillas Domkirke, den mægtigste af alle *Spaniens* Kirker, det mauriske *Alcazar* og endelig *Murillos* mageløse Billeder gjør *Sevilla* til en af de interessanteste Byer i *Europa*, kun Havet mangler, var dette her, da blev *Sevilla* aldeles fuldkommen; den blev Byernes By.

»*Sevilla*, du glade, livsalige Stad!«

Rig paa Sange og Sagn, Fortids Minder og store Navne! Den hele By er sat i Musik, malet i Toner; *Rossini* har i Noder underlagt den Texten til *Barberen*; ja det troer jeg allerede en Anden har sagt eller skrevet før jeg, men det vil endnu Mange komme til at sige og gjentage. Domkirken var engang en Moskee, men Bygmesteren har vidst med stort Talent at ombygge og tilbygge; Kuppelen synes at svæve, baaren af en usynlig Magt; den mægtige Hal udvider og løfter sig til den meest storartede Kirke, med Kapeller og Tilbygninger, hver i og for sig en Kirke; konstig Træudskæring, Billedpragt i de store Glasvinduer, Storhed og Alvor i den hele Bygnings Stil overvælder og betager os. Væggene prange med Billeder af *Murillo*, mellem disse hans berømteste »den hellige *Antonius*«. Udenfor Kirken løfter sig det fiirkantede, slanke, mauriske Klokketaarn *La Giralda*, det høieste i *Spanien*; fem og tyve Klokker svinge sig i Cirkel deroppe; en bevinget, qvindelig Skikkelse, *Troen* skal hun forestille, staaer øverst, straalende i det klare Sollys. Man kan til Hest ride helt derop, saa jevnt og skraanende ere Planerne lagte til Opgang. Algebraens Opfinder, *Al-Geber*, tilbragte mange Nætter heroppe paa det gamle *Giralda*-Taarn, læsende i Stjernerne.

Foran Kirkens vestlige Indgang har man den gamle mauriske *el patio de los naranjos*, den med Orangetræer beplantede Gaard, hvor Vandet risler og sprudler. En Prædikestol af hugne Steen er reist herude i det Frie. Foran Kirkens østlige Indgang ligger Børsen, *Lonja*, en fiirkantet mægtig Bygning, i hvis regelmæssige Gaardsrum er reist en lille Statue af *Christopher Columbus*; den brede Steentrappe fører op til store Sale, bedækkede med prægtige Skabe, Archiver for Aktstykker angaaende *Amerika* fra dets Opdagelse til hen mod vore Tider.

Fra *Lonja* kommer man til Maurerkongernes Slot, det prægtige *Alcazar*. Vel vedligeholdet, prangende med Guld og Farver, træder det ligesom levendegjort vor Tid nærmere, som var det kun nogle Uger siden, at Maurerne droge bort. *Granadas Alhambra* er lig et Drømmesyn manet frem i Sydens klare, vidunderlige Maaneskin; de henfarne Skikkelser, her engang levede, vise sig ikke og vi vente dem ikke. *Alcazar* i *Sevilla* er intet Drømmesyn, det er Virkeligheden ved solklar Dag; man troer paa, at de mægtige Fyrster og deres deilige Qvinder pludselig kunne træde frem. Alt herinde er saa friskt, saa beaandet; vort Øie overraskes ved en Rigdom af Farver og Forgylninger; man seer her igjen *Alhambras* underlige kniplingsagtige Porcellainsforziringer; Dørene frembyde et broget Træmosaik; man staaer som i en Phantasiens Bygning, hvor Kaleidoskopbilleder og Brysseler-Kniplinger ere brugte til Vægge, men Grundlaget synes Guld; det Hele bæres af slanke, lette Marmorsøiler. Øiet kan ikke følge de talløse Sammenslyngninger i dette Chaos af Arabesker, og dog hviler det med Behag paa den Mængde labyrinthiske Forgreninger, der saa at sige sætte Blomst i

arabiske Indskrifter. En senere tilbygget højere Etage, bleven til for de efterfølgende spanske Kongers Bequemmelighed, naar de ville boe i *Sevilla*, trykker Bygningens oprindelige Skjønhed, men denne er dog den overveiende. Den indre Gaard, Slottets Middelsal kunde den kaldes, Høisalen, hvor Guds Himmel er Loft, har Noget saa fortryllende, det er, som stod man i et Feeslot. *Alcazar* hører aldeles hjemme i »Tusind og een Nat«, man overvældes og betages saa ganske af Østerlandets Pragt og Herlighed. Alt herinde er i samme Stil og dog saa forskjelligt. Det vilde neppe overraske os her om pludseligt *Harun al Raschid* og Prindsesse *Schehersad* skrede forbi, om skjønnne Sultanaer nikkede ned til os fra Galleriets Buer.

Vi træde ud i Haven, omsluttet af Bygninger, der minde os om Renaissancetiden, tung, men karakteristisk, sammensmeltende med det hele Anlægs forunderlige Gammeldagshed; stive, udskaarne Myrtehækker, hele flade udstrakte Bede, plantede og tilskaarne i Form af Vaaben, Kroner og Landkort, see vi herinde, selv Orangetræerne have ikke faaet Lov at beholde deres naturlige smukke Form, Saxen har tilstudset dem i bestemte Skikkelser. Midt i store, murede Damme løfte sig konstige Klipper og Grotter, omgroede med Planter. Steenlagte Gange krydse hverandre og kunne sættes under Vand; ved et mekanisk Trykværk sprang Vandstraaler i Hundredevis frem fra Hul ved Hul i Gangene og afkølede den hede Luft. Midt i Haven ligger et lille maurisk Lysthuus, det er som en konstig Kalk- og Mosblomst; en underlig Rococo Ting, ude og inde.

I Byens Gader havde jeg fundet Luften lidt for kølig, her i *Alcazars* Have var velsignet sommervarmt, Orangerne hang tykt og tæt i det mørke Løv, Roserne blomstrede i Duft og Deilighed. Under Bygningen strække sig de mauriske Bade; vi traadte herind til et muret Bassin, bredt som en Kjørevei, langt som en Dandsesal; fordem fyldtes det med det klare Vand, og Sultanaerne badede sig her; nu benyttedes det som Gang. Man viste os en i Væggene tilmuret Dør, gennem den besøgte Maurerkongen sit Harem. Her har tusinde Lamper lyst, men endnu deiligere have Skjønhedens Øine straalet herinde. »Øine kunne aldrig døe!« Vi saae dem leve og lyse. I Haven, under de friske, duftende Roser, straaledes os imøde et Par saa skjønnne Øine, en Qvinde-Skikkelse svævede os forbi; *Maria Padilla*¹⁰ i al sin Deilighed, gik her levende igjen, dreiede om i Sidegangen for at komme tilbage i ny Skikkelse og atter i ny Skikkelse, eller var her virkelig saa megen Skjønhed i denne Have, at saaledes den Ene efter den Anden kunde aabenbare sig. Jeg gad nok læse, hvad et varmt glødende, ungt Hjerter efter et saadant Møde vilde sætte, om ikke i Vers, saa dog i Brevstil, tilvisse han maatte skrive: »Man brænder, man døer, man kommer aldrig hjem, Alt er Glød, Alt er Ild, men det kan ikke lægges ind i et Brev, det gav ellers en Illumination, som man ikke kjender den hjemme!«

Her var varmt, her var endnu Sydens Sommer i *Alcazars* Have; ude i Gaderne maatte man søge Solsiden for at have det sommerligt. I Skyggen, Morgen og Aften, følte man Efteraarets afkølede Luft; vi vare jo ogsaa inde i November.

Ja vel, vi er midt i November,
men vi er i Spanien med,

---

10 *Pedro den Førstes* berømte Elskede; hendes Billed sees i den Række Portraiter af spanske Konger og Dronninger, hvormed *Philip* den Anden har ladet smykke en af *Alcazars* Sale.

Og jeg gaaer i Vinterfrakke
 jeg fryser paa dette Sted;
Sevilla, din klare, blaae Himmel,
 Oranger i hver en Allee,
 Ja deiligt er det at see paa,
 men føle er meer end at see!
 Jeg føler, at Luften har Kulde,
 i Slængkappe svøber sig Hver,
 Man sidder paa Marmorbænke
 under Orangetræer;
 Jeg kjender slet Ingen af dem,
 og dog er jeg ikke forladt,
 Jeg kjender saa mange Stjerner
 paa Himlen fra Hjemmets Nat;
 Ved dem og ved det at jeg fryser,
 er jeg i mit danske Hjem;
Sevilla, o hvor Du forstaaer dog,
 at trylle det Kjæreste frem!

Dette blev skrevet en kold Aften, men Dagen derpaa var det varmt; hjemme i Norden vilde det kaldes en deilig Sommerdag; Luften aldeles ikke trykkende, mageløst Veir, som vi sige, naar Veiret har Halvdelen af denne Herlighed, det her frembød.

Sevilla er *Murillos* Fødeby, her har han længst levet og virket. Her skulde jeg see hans Storhed og Magt, et Sydens Solskin fra Aandens Verden. Fire og tyve uforglemmelige Billeder af ham forherlige her en af Konstacademiets Sale. Den engelske bekjendte Genremaler *John Phillip* og den svenske Maler *Lundgreen*, hvis Bekjendtskab vi havde gjort, førte os ud til Academiet. Vi kom gennem Tegneskolen; der opbevares et Brudstykke af en qvindelig Statue, Brystet, som Haanden hviler hen over, saa ypperligt gjengivet, at det benyttes af Eleverne til Studium. Der kunde skrives en heel tragisk Digtning, knyttet til denne Torso. Italieneren *Torregiani* skabte denne Statue, han var samtidig Elev med *Michel Angelo*, hvem han i Kaadhed slog med en Steen paa Næsen, saa at denne knak. *Torregiani* kom til *Spanien*, formede der en Madonna og meislede hende i Marmor; Arbeidet var bestilt i *Sevilla* af en rig Mand, men denne vilde ikke betale det. Da tog Konstneren i sin Harme og slog Statuen i Stumper og Stykker; der blev kun heel tilbage Haanden, der hviler hen over Brystet. Det var rigtignok hans eget Værk, men det var Madonnas Billede, han slog itu, og derfor hjemfaldt han til Inquisitionen, som i den Grad lod ham pine, at han døde deraf.

Murillo-Salen blev aabnet. Hvilke Skatte, hvilken Herlighed! for første Gang opgik for mig denne Konstners Storhed! Ingen overtræffer ham. Hvert af disse Billeder er det en Livsens Glæde at see paa! Her er *Marias Himmelfart*; vi see Qvinden, deilig som Gud har skabt hende, som Mennesket, gennemstraalt af Gud, baaren af hans hellige Engle. Sanct *Franciscus* af *Assisi*, der løfter Christus ned af Korsets Træ, fylder os ved den Inderlighed og dybe Ærbødighed, som lyser fra Helgenens Ansigt; man forstaaer ikke, hvorledes Sligt kan ved nogle Farver bringes paa Lærredet. Her paa Væggen hænger det bekjendte Billede *Madonna della servilleta*, om hvis Tilblivelse man fortæller, at da *Murillo* en Dag havde spiist hos Munkene her i Klosteret, malede han til Tak for deres Gjestfrihed *Maria med Barnet*,

han malede det paa den Serviet, han havde for sig ved Bordet, og deraf har Billedet sin Benævnelse. Her er en *Maria Bebudelse*, Madonna er aldeles en ung, smuk Spanierinde; over hende svæver den Helligaand i Skikkelse af en Due, en lille Engel griber efter Duen, ligesom om han vilde fange den; der er en naiv Humor over hele dette Billede, alle de smaa Guds Engle, svævende rundt om, vise en forunderlig jordisk Barne-Interesse ved denne Begivenhed. »Hører Du,« synes den Ene at sige; »hvad er det dog, der skal aabenbares?« synes en Anden at udraabe. To deilige Helgeninder saae jeg malede, Santa Justa og Santa Rufina troer jeg, de hedde, man kunde forelske sig i dem. Tilgiv, I Fromme, Protestanten, der kunde have en saadan Tanke, men de To ere virkelig saa smukke! de holde fast paa *Sevillas Giralda-Taarn*, at det i Jordskjælvet ikke falder; gid at de holdt paa mig. *Døberen i Ørkenen*, *Sanct Thomas*, der uddeler Almisse, ja hvert af disse er en Velsignelse at see; dog deiligst for mig var eet Billed, det jeg altid maatte vende tilbage til: *den hellige Antonius*; han er fremstillet som ung Mand, Skjægget begynder at komme frem paa hans Kinder, den hellige Bog ligger opslagen foran ham, og midt i Bogen sidder *Jesusbarnet*, saa smilende glad; *Sanct Antonius* bøier sig henimod Barnet, hans Hænder vove ikke at berøre det; i hans Ansigt lyser en Inderlighed, en Glæde, velsignet at see.

Endnu et Billede af *Murillo* maa jeg omtale som Noget af det Uforglemmelige, jeg her har seet, nemlig hans Fremstilling af *Moses i Ørkenen*; det findes i Kirken la *Caridad*, der hører til det af *Don Juan*¹¹ *Tenorio* stiftede Hospital for gamle, svagelige Mænd. Billedet er herligt componeret, fuldt af Liv og Bevægelse; Vandet sprudler frem, et Barn ligger ned og drikker, et andet, lidt større, venter begjerligt paa at faae af samme Skaal; der er en mageløs Sandhed og Skjønhed i disse to Børn. En deilig Dreng sidder paa et Muuldyr, aldrig glemmer jeg hans levende Ansigt! Ingen overgaaer *Murillo* i at male naturtro de deiligste Børneskikkelser. Lige overfor hænger, i lignende Størrelse, endnu et Billede af *Murillo*: *Brødenes Mangfoldiggjørelse i Ørkenen*; dette fik jeg imidlertid aldrig ret at see; en Maler, der copierede det, skjulte det med sit opstillede store Stillads. Her i en Krog af Kirken hænger et mærkeligt Arbeide af *Valdez*, *Murillos* Lærer; det fremstiller *Tilintetgjørelsen*. Man seer en Erkebisp i sin Liigkiste, Bispestaven er brudt itu, den er kun et trøsket Stykke Træ; den Dødes Legeme er i sin Opløsning, det er fremstillet med en Sandhed, der er væmmelig, og man fortæller at *Murillo*, hver Gang han gik forbi dette Billede, holdt sig for Næsen, saa tro er Forraadnelsen gjengiven.

Efter at Munkene i Klosteret la *Caridad* vare fordrevne, fik Hospitalet en større Udvidelse og fromme Søstre pleie nu de Syge. Stifteren *Don Juan Tenorio*, der døde som Munk i Klosteret, hviler her; selv har han skrevet sin Gravskrift:

Her ligger det sletteste Menneske i Verden!

Sagnet fortæller, at *Don Juan Tenorio* var en ung, livsnydende Adelsmand i *Sevilla*, stolt, aandfuld og sandselig indtil Lidenskab; han forførte Commandantens Datter, dræbte Faderen og sank i sin Ugudelighed i Afgrunden. Et andet spansk Sagn kalder ham *Don Juan de Marañá* og nævner ham som en af *Sevillas* rigeste Adelsmænd, der førte et vildt, lystigt Liv, tilbragte Nætterne i bacchanalske Orgier, ja i sit tøileløse Overmod bad *La Giralda* stige ned fra Taarnet og besøge sig en Nat, og hun bevægede sine store Kobber-

---

11 Udtales *Don Kuan*.

Vinger, de susede i Luften, og hun kom med tunge Trin, som de siden bleve givne Marmor-Commandanten. Men en Midnat, da han vendte hjem gennem de øde, eensomme Gader, hørte han pludselig Musik, lange, klagende Toner, han saae Skjæret fra Fakler, et stort Liigtog nærmede sig; den Døde laae i Sølv og Silke paa den aabne Baare. »Hvem begraves i denne Nat?« spurgte han, og Svaret lød: »*Don Juan de Marañá!*« Liigklædet blev løftet tilside, *Don Juan* saae sin egen Skikkelse død, udstrakt paa Baaren. En dræbende Rædsel foer gennem ham, han styrtede om, og næste Dag gav han al sin Rigdom til Klosteret la *Caridad*, hvor han traadte ind i Ordenen og omtales som en af de meest angerfulde Fromme. Navnene *Tenorio* og *Maraña* betegne i de to Sagn unegtelig den samme Person. Den spanske Digter *Tirso de Molina* er den Første, som dramatiserede Sagnet og skrev »*Forføreren af Sevilla* eller *Steengjesten*«, (*El Burlador de Sevilla y Convidado de Piedra*); her er Navnet *Don Juan Tenorio* beholdt, uagtet Slægten endnu levede. Stykket fremkaldte mange Efterligninger i *Frankrig* og *Italien*, men sin Fuldendelse fik det ved *Molière*; senere blev det omskrevet til Text for *Mozart*, der ved sin udødelige Musik bærer *Don Juan*-Sagnet gennem Tider og Slægter. Allerede hos *Tirso* har man hele den dramatiske Slutning, som vi kjende den. Commandantens Marmorskikkelse kommer fra Graven; man hører, at der bankes paa, Tjeneren vover ikke at lukke op; *Don Juan* griber en Sølvstage og gaaer selv for at modtage og lyse for Steengjesten, der med marmortunge Trin træder ind i Spisesalen. Den Døde tracteres med lis, med lystige Sange og kaade Spørgsmaal om den anden Verden; ved sin Bortgang byder han *Don Juan* til Gjest hos sig i Gravcapellet næste Nat. Paa bestemt Klokkeslet møder *Don Juan* med sin frygtsomme Tjener; et satanisk Maaltid er der beredt, »Skorpioner og Slinger«, »Vinen er den beeske Galle«. Steengjestens Haandtryk indvier Forføreren til Afgrundens Flamme. *Don Juan* synker med den Døde ned i Jorden. Den forfærdede Tjener kryber paa Hænder og Fødder frem i Forgrunden af Scenen, hvor han udbryder:

»Gud, Almægtige! hvad er det?

Gravcapellet staaer i Flamme.

Og jeg blive maa som Liigvagt

Her tilbage hos den Døde.

Jeg vil krybe hen ad Jorden,

Bringe Budskab til hans Fader.

Sanct Georg, *Sanct' agnus dei*,

Hjelp mig naadigt ud paa Gaden!«

I Kirken la *Caridad*, hvor *Don Juan Tenorio* engang med de andre Munke istemte fromme Sange og bad for sin egen betyngede Sjæl, sees paa Væggen hans Billed; Lidenskab og Sorg taler ud af hvert Træk; et rødt Kors pranger paa hans sorte Klædning. Under hans Portrait hænger Kaarden, hvormed han dræbte Commandanten *Don Gonzalo*.

Fra la *Caridad*, dets Billeder og Minder gik vi til *Pilati Huus*, der ubetinget maa regnes med til *Sevillas* Herligheder. Denne Bygning er bleven opført i Middelalderen paa Hertugen af *Alcalas* Befaling, og skal være en nøiagtig Efterligning af den romerske Landshøvding's Huus i *Jerusalem*. Hvert historisk Sted og Stykke er gjengivet lige til Marmorsøilen i Gaarden, hvor Frelseren blev bunden og pidsket; den hele Bygning, med al sin Rigdom af Marmor og Porcellain, minder meget om *Alcazar*. I hvert Hjørne af den store Forgaard finder man

anbragt antike Marmorstatuer; Haven selv har iøvrigt mere Præg af Eensomhed og Øde, end af den Romantik, der omduftede de smaa mauriske Haver i *Malaga*.

Een Bygning endnu er at nævne, en heel By i Udstrækning, *Tobaksfabrikken*; den sender Cigarer ud over hele det rygende *Spanien*, og man ryger her lige ind i Theatret, i dets Forsal og i alle dets Gange; Røgen trænger ind i Logerne selv. Fra *Sevillas* Fabrik regner og sneer det med Snuus over hele Halvøen: femhundrede Mennesker, meest Qvinder, arbeide i den store Tobaksdaase. Jeg saae den ikke, desmere vil jeg anbefale den til andre Reisende, som komme til *Sevilla*. »Der ere deilige Øine at see!« sagde man. Dem havde jeg strax for mig, ved kun at see over Gaden til min smukke Gjenboerske.

»Hvo der ikke har seet *Sevilla*, har intet Vidunder seet!« er et spansk Udsagn, og der er altid Sandheds Rod i et Folks Ordsprog og Talemaader. Laae *Sevilla*, hvor *Cadiz* ligger, ved det aabne, rullende Hav, det vilde være et *Spaniens Venedig* og dertil et levende *Venedig*, et Vidunder i første Række, fuld af Poesi og Skjønhed, fremfor de andre Verdens-Byer, hvor storartet de end prange med Boutiker og Paladser, brede Gader og Alt, hvad en god Magistrat kan bevirke.

I *Paris* slider man sig træt ved at see paa Boutiker, det kan være morsomt nok, man gaaer som i Trædemølle, seer og seer, og Tiden gaaer, man kommer træt hjem og har intet Udbytte. Anderledes er det i *Sevilla*, Gaderne ere snevre, og man blendes ikke af Boutikerne; Huse og Gaarde see meget almindelige ud, kjedeligt overkalkede og hvidtede, det er næsten med ethvert af dem, som det er med Menneskene, udenpaa ligner den Ene saa temmelig den Anden, men indeni, ja der er Forskjelligheden, der er *det*, man kommer til at holde mere af end det ydre Udseende. Gaa gennem *Sevillas* Gader og gjør et Indblik; Dør og Port staae aabne. *El patio*, som den kaldes, den lille Gaard, den er Hjertet og tillige Ansigtet, den aabenbarer for os Beboernes Smag. I een Gaard seer man en deilig Statue, i en anden en stor, konstig udhugget Brønd; hos Naboens løfter sig maaskee en maurisk Halle med Stuccatur-Arbeide, de meest konstige Forziringer. Lad os nu gaae tværs over Gaden, der ligger en paladsmæssig Bygning; dens Gaardsrum er en heel Rosenhave med Vandspring og Statuetter. Det lille Huus tæt ved, der er kun en lille smal Dør ind til en ganske lille Gaard, men hvilke Pragtblomster derinde! og i hvilken Høide løfter sig her den eensomt staaende Palme. Nu staae vi ved en større Bygning, Gaarden omgivet med Buegange, de løfte sig i tre Etager, der prange med Billeder i Oliefarve. Saaledes vexler det fremdeles. Der er Noget saa lokkende, saa tryllende i at gaae fra Huus til Huus, see ind til Familieerne og kjende deres Huuslivs Poesi. Nu seent i November var her ikke det Liv, som ellers rører sig. I Foraaret skal man komme til *Sevilla*, i Blomsterpragtens Tid eller i den hede Sommer, da seer man her Sydboens Liv og Leven i Hjemmet; da frembyder hver nok saa lille *Patio* et heelt Genrebilled. Beboerne tilbringe hele Dagen hernede, et stort Solseil er høit oppe spændt over Gaarden, eller Viinløvstræet danner et tæt Tag, med sine brede, skyggegivende Blade; Familien og Tyendet sidde under det, arbeide, sladdre eller række og strække sig i drømmende Behagelighed. De blive i det Frie den lange, varme Dag, ind i Stuen komme de ikke før ud paa Natten for at sove.

Sydboen trænger til Køling og Skygge, de to Ting har *Sevilla* ikke Mangel paa. *Alameda* langs *Guadalquivir* er meest besøgt. Popler og Plataner skygge, Vandet gjør sine Konster, med Spring og Fald, afkølede Luften mellem de blomstrende Hækker, Mængden bevæger sig tilvogns, tilfods og tilhest og seer paa hverandre og paa de mange Skibe bag Bolværket,

hvoraf nogle kom ude fra Atlanterhavet, andre fra Middelhavet. Herud mod Floden ligger det ottekantede *La Torro del Oro*, hvor engang Maurerkongerne gjemte deres Skatte og hvorfra, efter Sagnet, skal gaae en underjordisk hemmelig Gang til *Alcazar*. En storartet Bro fører over Floden til Forstaden *Triana*, hvor man træffer mange Gitanos. Derude laae de gamle, rædselvækkende Inquisitionsfængsler, nu ere de, sagde man mig, forvandlede til Oplagssted for Viin og Spirituosa. Orangehaver omslutte der hvidskinnende Huse og smukke Mennesker. Jeg kom herud. Castagnetterne klang, unge Damer dandsede saa gratiøst med hele Ungdommens Ildfuldhed.

I *Sevilla*, som i *Malaga*, er Folkedands at see for Betaling, den underordnede Deel af Balletpersonalet giver disse Forestillinger. Min Stjerne vilde ikke, at jeg paa Theatrene i *Spanien* fik spansk Dands at see, men derimod paa Landeveiene, i Haverne og i de til Folkedands indrettede Sale, hvor Ballettens »Balleriner« traadte op.

»Der dandser den smukke *Dolores!*« sagde en af mine unge spanske Venner; »*Dolores* maa De see, og De bliver ung som jeg, glad som jeg, maaskee lykkelig som jeg!« og han saae ud til at være meget lykkelig.

Hvor der dog er en himmelvid Forskjel paa fransk Dands og spansk Dands! Lade vi *Paris* repræsentere *Frankrig*, da er *Cancan* den meest karakteristiske Dands for *Paris*, altsaa for *Frankrig*. Den er saa ugeneert, saa kaad, man maa tænke paa Bacchantindernes Dands, men Bacchantinderne vare plastisk skønne med deres udslagne Haar; Grisetterne, disse *Cancan*-Virtuoser, komme gadeklædte, med lange Klæder, der maa løftes op for at Benene kunne røres, og nu begynde de vilde Bevægelser, hele Pariserlivets Uro og Jagen, Spring og Spark. Den, som høiest sætter Benet over sin Cavaleers Hoved, er den bedste *Cancan*-Dandserinde, Nutids-Bacchantinden. Den spanske Dands derimod lader den skønne Menneskeskikkelse vise sig i naturlige Bevægelser, Castagnetterne melde om Blodets Pulsslag; det kan svulme i Lidenskab, men aldrig ud over det Skønne; Gratierne kunne see derpaa, men de flygte for Mænaderne. *Venus* kan træde op at dandse spansk Dands, men *Cancan* dandser hun ikke, selv om General *Mars* indbød hende.

Deilig var *Dolores!* som sprungen ud af et *Murillo*-Billed; de smukke Skuldre, de dreiede Arme, de bitte Fødder! Ja deiligt var det, men Hovedet var dog Hovedet for det Hele. Lynblik fra Øinene, Solstraaler i hvert et Smil, coquet, en Lidenskabens Djævlunge og dog saa himmelsk! et Barn, sagde min unge Spanier, og han blev baade Mand og Barn, ved at tale om hende. Jeg kunde godt forstaae ham, jeg kan udsynge hans Tanke:

Hun er som en Rose, saa frisk og blød!

Ja en levende Rose, baade hvid og rød.

Hun skinner for mig som Bjergtoppens Snee,

I hendes Øine er Himlen at see.

Jeg veed det nok, at Himlen hos hende

Er den, som Mahomedanerne kjende;

En Houri er hun, et djævelsk Skarn,

Og dog et mageløst Deiligheds-Barn.

Hun lyser ind i mig med Øinenes Ild,

I al den Glands farer Mennesket vild;

Hun siger da til mig, det er som et Qvad:

»Nyd Livets Minuter, pluk Blomstens Blad,

Troer Du, at en Djævel gjør Mennesket glad!«

I Ventaens frugtfyldte Have, mellem duftende Roser og Geranier, blev sunget, dandset og sladdret; Sproget klang som Musik, Castagnetterne sloge Rhythmer. Paa *Alameda* joge unge, pyntede Herrer afsted paa prægtige, andalusiske Heste, aabne Vogne med skønne Damer kjørte forbi, unge Piger svævede paa lette, fine Fødder hen under Platanerne, unge Mænd mødte dem, standsede, fulgte, – den Fremmede gik ene og taus.

Ak, var der dog kun et eneste Sprog,

Et eneste Sprog paa Jorden;

Saa deiligt man da hinanden forstod

Fra Syd til det yderste Norden.

De Ord er' tidt sagt; men reis Du dog

Til *Andalusiens* Dale;

Der er et eneste fælles Sprog,

Øine og Pulse det tale.

Kun i *Malaga* og *Granada* har jeg seet saa megen Skjønhed, som her. Uden al den, uden alle disse straalende Øine, havde det maaskee endnu været koldere i *Sevilla*. Tør man ikke nok sige det?

Man finder det passende, finder det smukt,

Naar jeg synger om Svanernes Sang og Flugt,

Om det svulmende Hav, om Stjernernes Pragt,

Om Guds Natur i dens Fylde og Magt;

Men synger jeg ud mit Hjertes Sang,

Ved Synet af *Spaniens* deilige Qvinder,

Den svulmende Skjønhed, den svævende Gang,

De Øine, de Fødder, de flammende Blikke,

Saa sige de strax, det passer sig ikke,

Den nordiske Fromhed og Klædning vi savne.

Men jeg veed i *Spanien* ei Ord eller Navne

For Tanken, undtagen – »at kysse og favne!«

I Paradiishaven, som *Spanien* staaer nær,

Det Deiligste det var jo *Eva* der,

Og alt det Deiligste, skabt af Gud,

I Kjærlighed synger mit Hjerte ud!

Lider man ikke Sange, holder man mere af Komediespil? Nu vel! vi gaae i Theatret; *Sevilla* har i det Mindste to store Theatre. Vi besøgte *Teatro de San Fernando*. Bygningen er indenfor lys og venlig, har fire Etager og høie Parquetloger. Der gives daglig to Forestillinger, den ene begynder Kl. Tre om Eftermiddagen, den anden Kl. Otte om Aftenen; jeg saae den sidste, man gav en to Acts *Zarzuela*, betitlet *Llamada y Tropa*. Ved *Zarzuela* forstaaes en Art Vaudeville, der svarer nærmest til hvad vi kalde Syngestykke, men tidt ved een eller anden indlagt stor Parade-Arie streifer over paa Operaens Gebeet. Her var Musiken af Spanieren *Arrieta*, een, som det syntes, flittig Componist; de fleste spanske Operaer prange med hans Navn. Musiken var livlig og havde Tone af fransk-spansk Musik; Castagnetter og Folkesang klang i den. Dialogen var paa Vers, og det local Piquante ved Forestillingen var at tredive »*niños del Asilo*«, det vil sige Asylbørn, *Sevillas* virkelige Asylbørn, traadte op i Stykket

og sang et komisk Chor. De skilte sig godt derved, og Publicum tilkastede dem nu rigeligt Bonbon; de styrtede derover og opsamlede det i morsom Ivrigheid. Publicum raabte *da capo*, Sangen gjentoges, og en ny Regn af Bonbon fulgte, hvorved naturligviis Illusionen hævedes, men ogsaa det var ret pudsig.

Den nittende November var det den regjerende Dronning *Isabellas* Navnedag, der feiredes af Autoriteterne i *Sevilla*. Regiments-Musik klang i Gaderne; Raadhusets Balcon var beklædt med guldbræmmede, brogede Tæpper, og ovenover disse var der udstillet Dronningens Portrait i en stor forgyldt Ramme; to Soldater, virkelige levende Mennesker, stode med Geværet i Armen, commanderede til at staae ubevægelige, som Træsoldater, i mere end een Time. Jeg havde ved Festlighederne i *Granada* seet dette Slags Portrait-Tableau, her gjentoges samme Tortur-Stads. Solen skinnede lige ind i Ansigtet paa de to Ulykkelige, der ikke turde røre et Lem, knap blinke med Øinene. Det var Ceremoniellet, og i dette er det vistnok i *Spanien* endnu ved det Gamle.

Før Afreisen fra *Sevilla* maatte jeg endnu engang besøge *Alcazar* og den uforglemmelige Domkirke, der i sin Storhed prædiker med endnu dybere Alvor end St. Peders i Rom. Klokken Fire om Eftermiddagen afgang Toget. Solen skinnede sommerligt paa den ungdomsfornøielige By. Sorte, smukke Øine slyngede Stof til Sonetter ud mellem Mængden; der vare nydelige Børn! I Norden siger man: »Børn maae ikke lege med Ild!« de unge Andalusierinder gjøre det, og jeg –

Jeg er som et Vand, som det dybe Vand,
 Alt speiler sig klart deri;
 Jeg bliver Sydbo i Sydboens Land;
 Der smelter alt Snerperi!
 Hvor Følelsen rigtig er sund og sand,
 Den eier et Fyrværkeri;
 Det blusser, det knalder, det gaaer i Brand.
 – Reis hjem! – vær streng, som den gamle Mand
 Mod Ungdommen! *Din* er forbi!
 Saa kjørte vi!

XIV

Cordoba¹²

Tidligere, da man kun med Diligence eller til Hest kom fra *Sevilla* til *Cordoba*, gik Reisen hen over det sommerhede *Ecija* ved Floden *Xenil*. Spaniens seneste Reisebeskriver *Theophile Gautier* skildrer denne Byes Udseende, som hørte den hjemme i *China* eller *Japan*, man kunde faae Lyst til at komme der, men vi kom der ikke. Jernbanen følger sin lige Landevei, der snart krydser den gamle og ikke vil have Noget med den at gjøre; samme var heller aldrig

---

12 Spanierne skrive og læse *C#rdobá*, ikke *Côrd#vå*.

i godt Rygte, de fleste Overfaldshistorier vore Landsmænd have fortalt os, oplevede de paa denne Vei. Her blev for nogle Aar siden Architekten, Professor *Meldahl* plyndret. Røverne tog selv hans Skizzebog fra ham. »Giv mig den igjen!« sagde vor Landsmand, »den er Dem til ingen Nytte, men for mig har den Værd!« og Røveren, som havde taget den, fornegtede ikke den spanske Høflighed, men leverede ham Bogen tilbage.

Toget brusede afsted i den mørke Aften; hist og her saae vi et stort Blus antændt foran en enkelt Hytte ved Banen; der sad Mænd, Qvinder og Børn, de grinede og gjorde Tegn ud mod os; de talte maaskee om, hvor anderledes bedre her var for et Par Aar tilbage, da den tunge, langsommelige Diligence sneglede frem paa den eensomme Vei, da modige Mænd let kunde faae sig en god Fortjeneste; Hestene bleve standsede, Pistolerne holdt frem, Knivene blinkede, og en modig Mand havde da Gods og Guld. Nu var de Tider forbi!

Klokken blev Ni om Aftenen før vi naaede *Cordoba*, *Senecas* Fødeby. Alle de Reisende, som skulde ind i Staden, bleve hver og een pakkede i den eneste Omnibus, her holdt ved Banegaarden, hvorledes vi fik Plads, maae Vor Herre og Kudsken vide. Reisegodset kom ovenpaa, et utroligt Flyttegods-Læs; Vognen knagede og stønnede ved sin Oppakning. Menneskene kom indeni, den Ene paa Skjødet af den Anden; næsten Alle havde Pakker, Paraplyer eller en Bylt at bære paa, man stuvedes sammen, sad som i Presse. Ingen Lygte lyste fra Vognen eller fra Veien, og denne selv var i Naturlilstand. Gaden, vi kom ind i, var saa smal, at hvor vor Omnibus kjørte, kunde paa samme Tid intet Menneske staae eller gaae, og tilsidst blev den saa snever, at vi heller ikke kunde kjøre videre. Omnibussen holdt, og vi bleve nu klemte ud af Døraabningen, omtrent som Malerne klemme de i Olie revne Farver ud af Blæreskindet; det var føleligt.

Gaden endte i en smal Slippe mellem høie Huse. Kudsken pegede derind, den Vei skulde vi følge for at komme til *Fonda Ricci*, Byens betydeligste Hotel. Vi stavrede afsted efter Lyset af en Lygte, der skinnede for Enden af Slippen. Vi naaede derhen; Portalet var stærkt oplyst, og indenfor, som i *Sevilla*, saae vi en stor, prægtig Gaard, med blomstrende Roser og Geranier, pladskende Springvand, omsluttet af Buegange, baarne af Marmorcolonner, Trapperne pyntelige, belagte med Rørtæpper; vore Stuer vare høie og luftige, men uden Kamin, og det var koldt, bitterligt koldt; en *Brasero*, et Ildfad med Gløder, bragtes for at varme Stuerne op, medens vi vare nede i Spisesalen. Der fandtes en Mængde Mennesker, som Alle endnu i Nat skulde med Diligencen til *Madrid*. Det var en mærkelig Samling af Krøblinger og udlevede Gamle, Een hostede, en Anden humpede, en Tredie sukkede og en Fjerde skelede. De kunde have tjent til Model for den Maler, der vilde male Lignelsen om Himmeriges Rige, som den Konge, der lod sine Hære ødelægge de Indbudne, der ikke vilde komme til hans Søns Bryllup og da Brylluppet var bestilt, sendte Tjenere ud paa Veiskjellene at indbyde Alle, hvem de fandt, og der kom Onde og Gode; her vare Skikkelser for en Maler med Humor.

»Saadanne Mennesker skulde hellere blive hjemme og ikke reise!« sagde Opvarteren til os, da Hospitalet brød op og vi bænkedes os.

Under Maurernes Herredømme var *Cordoba* Hovedsædet; Byen havde en Million Indvaanere, sex hundrede Moskeer og hundrede offentlige Bade. Konst og Videnskab blomstrede her, og nu – hvor forandret! man finder her snevre, fattige, folketomme Gader, *Cordoba* er sunken ned til en ringe Kjøbstad. I nogle smaa Stuer saae jeg hænge nogle Stykker *Corduan*, *Cordobas* berømte Læder. Paa Slagtertorvet var en Mindelse om gammel

Glands, Bodernes Vægge bare endnu den Porcellains Flisebeklædning fra Maurernes Tid. Gjennem eensomme Gyder med hvidkalkede, lave Huse kom vi ud paa *Alameda*, der med høie, gamle Træer følger *Guadalquivirs* Løb, Flodvandet var gult som *Tiberens* Vand; her var en dyb, rivende Strøm. Hele Livet og Færdselen paa den langt udstrakte *Alameda* indskrænkede sig til en gammel Kone, der med Anstand bar en stor Leerkrug tværs over Spadseregangen og ned ad den steile Trappe til Floden; der sad tre, fire Karle mellem Muur-Resterne i Vandet og holdt paa Medestangen, taalmodigt ventende Bid. Ved Enden af *Alameda* laae Ruinerne af et gammelt Kloster, med dets Kirke, Væggene vare bemalede med fromme Billeder; de revnede Mure syntes ikke at kunne bære Helgenernes tunge Steenbilleder. Man fortalte, at under Munkeforfølgelsen 1835 var dette Kloster blevet bestormet; det Forstyrrelsesbillede det nu frembød, levendegjorde for Tanken alle hine blodige Rædselsscener, Pøbelen dreve Munkene tilbage i de brændende Klostre, de rasende Qvinder holdt Ilden vedlige og hindrede de Indespærrede i at slippe ud.

Fra *Alameda* seer man ud over den brede, rivende Flod til en umaadelig Campagne med vexlende Høider og Frugtbarhed, her strække sig Olivenskove, hist og her løfter sig et høit Palmetræ, en stor Taarnruin pynter Silhouetten mod Horizonen. Bag Byen har man mod Nord *Sierra Morenas* Bjerge, sortblaae og alvorsfulde; Luften var tung med Skyer. I *Sevilla* havde de i fem Maaneder ikke havt Regn, nu begyndte den at skylle ned i *Cordoba* og vilde vistnok altsaa ogsaa snart gjeste *Sevilla*.

Een Herlighed eier *Cordoba* endnu fremfor nogen anden spansk By, det er den store, mærkelige Moskee, nu Byens Domkirke; den ligger i Retning med *Alameda*, ud mod Floden *Guadalquivir*, og indtager et stort Fladerum i Qvadrat, i dens Ydre er intet Overraskende, Malerisk eller Storartet. Orangegaarden foran, med de i Alleer plantede Træer, langs friske, rislende Vande, er stor og udstrakt; her hæver sig det høie Klokketaarn ligeoverfor Kirken selv, i hvis Buegange Port ved Port fører ind i det mægtige Guds Huus, reist under Kong *Abdur Rhaman den Første*. Ikke færre end tusinde og atten Marmorsøiler bære Loftets Buer, det er en heel Søileplantage at see, plantet i Alleer, Side om Side og gennemkrydsende hverandre; lave Hvælvinger, Søiler og Buer i det Uendelige, og langs med de yderste fire Vægge Alter ved Alter. Halvmørke ruger herinde, selv ved den klareste Dag; gennem det kommer man til Midtpunktet, hvor i Maurernes Tid tusinde og atter tusinde Lamper altid straalende under det kosteligt udskaarne Loft; nu er dette brudt, og her reiser sig en høi, hvidkalket, rigt forgyldt christen Kirke, med stærkt Daglys og et stort straalende Alter, foran hvilket Røgelsekarrene svinges og Messerne synges, saa at de runge gennem de mauriske Buer, hvor Altrene staae, hvor Capeller ere reiste for de Døde i den eneste saliggjørende Tro. En af mine Venner har betegnende sagt om Domkirken i *Cordoba*, at den lignede en tæt Granskov, hvor man har ladet lufte op midt i, og høie Bøge groe til Høikirke. I et af Sidecapellerne stod en Seng med en Syg, han ventede Helbredelse eller Bortgang i Gud. Paa Muren er at læse, i Guld og Farver, arabiske Indskrifter: Lov og Priis, evig Ære, Gud og Propheten *Mahomed*. De kniplingsagtige Udhugninger over den lave Dør henimod *Guadalquivir* føre Tankerne til *Alcazar* og *Alhambra*. Her under Muselmændenes Herredømme gjemtes hellige Reliquier, et ældgammelt Manuskript af Alkoranen og Propheten *Mahomeds* høire Arm. De fromt Troende nærmede sig kun, krybende paa deres Knæe, dette Sted, endnu det interessanteste Punkt i den hele Bygning, der her har bevaret hele sin oprindelige Skjønhed.

Medens fra Høikirken Lovsange lyde: Jesu og Jomfru Maria, prædike Væggene i arabiske Skrifttegn: »*Der er kun een Gud og Mahomed er hans Prophet!*« Det Hele gjør et forunderligt blandet Indtryk, der tilvisse bedst løfter os ved Tolerance og Psalmesangen:

»Vi troe, vi Alle troe paa Gud!« *Moses* indskrev paa Lovens Tavler: Der er kun een eneste sand Gud, og denne førte sit Folk, og Propheterne talte i hans Aand og efter hans Villie. Fra *Ismaels* Slægt kom en ny Prophet, han kom med Ild og Sværd, Stæder gik op i Flammer, sit Navn skrev han ind hvor Menneske-Navn ikke tør skrives: Der er kun een Gud og *Mahomed* er hans Prophet! Den eneste sande Gud har kaaret sig eet eneste Folk! Dette er Troen hos Jøder og Muselmænd. Den Christne siger: Gud blev Menneske for at frelse alle Slægter. Den christne Tro er for alle Folk og for alle Tider! Lovet være Gud i *Jesus Christus!*

Her i *Cordobas* mægtige Domkirke have engang troende Muselmænd udjubleet deres »*La illah ilallah!*«¹³ nu knæler her »den eneste saliggjørende Kirkes« fromt Troende og føler sig løftet i Frelse under Sangen *Stabat mater dolorosa*, Protestanten er ham en Fremmed, en nysgjerrig Reisende, en Fordømt. Det var mig, som hele Menneskehedens Stræben efter »den eneste sande Gud«, under dens egen Kortsynethed, Forfængelighed, Ild og Kulde, havde været og var endnu sammentrængt og omsluttet af disse Mure. Fromme, milde Tanker lyste her gennem min Aand og mit Hjerte.

Hvor haardt, hvor ukjærligt dømme ikke christne Brødre hverandre. »Katholicismen er en Skal uden Kjærne«, siger Protestanten, medens igjen den troesglødende Katholik hverken vil erkjende Skal eller Kjærne i Protestantismen; vi ere fordømte, uden Frelse! Hvor haardt, hvor ukjærligt dømmer ikke i samme Troes Kirke Broderen sin Broder, naar denne ikke fremsiger Troen efter hans Bogstavoversættelse; det er, som om det Mystiske, det Uforklarlige, det, at Gud selv er bleven Menneske, var hele Religionens Kjærne og ikke Læren selv, dette Velsignelsens Væld fra Sandheden, fra Gud.

Tilvisse laae det i Tiden, at bruge Sværdet i Troens Sag, de vilde slaae med Sværdet, som de nu udslynge Ordet: »Du er ikke Christen!« Man veed saalidt om det Liv, som rører sig i Havdybet, hvor dog Loddet kan naae ned, og man vil vide og dømme, hvad der ligger i Menneskets religiøse Hjertedyb, hvor ikke Loddet kan kastes. »Dømmer ikke, saa skulde og I ikke dømmes, fordømmer ikke, saa skulde og I ikke fordømmes!«

Du evige Gud, saa kjærlig og god!

Send Du mig dit Lys for min usikkre Fod,

Lys ind i mit Hjerte, det vil kun det Rette!

De Skriftens Tjenere slette fast ud,

At Du er den eneste, eneste Gud;

Hvad Christus mig lærte, jeg skal ei forgjette,

Men Du kun er Herren, der er kun een Gud!

Du talte i Sønnen, Du Frelse os bragte,

I ham Du lod fødes, i ham Du lod døe.

Lys ind i mit Hjerte, derinde Du lagde

Et Sandhedens levendegjørende Frø.

Jeg kæmper, jeg svimler, dog eengang jeg havner;

---

13 »Der er ingen Gud, uden Gud!«

O lad det gaae op for mig hvad jeg savner!

Mig Christendoms læren er Kjærlighedslæren,

I den kom Du til os! Dig Magten og Æren!

Fra den tankevækkende, alvorfulde Helligdom, træder man ud foran Floden *Guadalquivir*, en storartet, gammel romersk Bro fører hen over den: ude i Vandet staae Rester af mauriske Broer og Bygninger. Det gule Vand strømmer igjennem og hen over disse stumme Minder. Ødelæggelsens Aand er faren hen herover, hurtigere i at øve sin Villie, end selve Forgængeligheden. Vi træde op mellem store Gruushobe, hvor vildtvoksende Træer og Hækker brede sig som Forglemmelsesdække hen over forsvunden Storhed og Herlighed. Her laae Maurerkongernes prægtige *Alcazar* med dets konstigt hugne Marmorbuer, dets deilige Rosenhaver og springende Vande. Her har gjenlydt af Sang og Strængespil¹⁴; her har Messingtrommer, Fløiter og Trompeter skingret; her henjublede Festdage og Festnætter. Skjønheds Skikkelser svævede gennem disse Sale, ud under de friske Roser og viftende Palmer. Denne Glands og Herlighed svandt som straalende Skyer, Mørket og Angesten fulgte, *Spaniens* Inquisition flyttede ind i disse Haller, tilmurede de lette, luftige Vindueskarme, stillede Marterredskaber der, hvor de bløde Hynder før laae udbredte, Smertens Skrig af de Dødspiinte hørtes nu, hvor Luthen klang og skjønne, sjælfulte Stemmer havde gjenlydt. Franske Soldaters Kugler og Bomber omstyrtede disse Mure; knuste og brændte bleve Havens vildtvoksende Hækker og gamle Træer, Gruus blev den forsvindende Storhed.

Guadalquivirs leergule Strøm skyller mellem Ruiner og Rudera; kunde den vise os de vxlende Speilbilleder, den har baaret, hvor vilde den straale med Maurerkongernes festlige Lamperækker, Blus og Glædesild, hvor vilde den bløde med svømmende Liig, vi skulde da see Syner, der bragte os til at gyse.

Var det tilfældigt, eller er det et Særkjende for Sangens By *Cordoba*, der under Maurerne grundede en heel Musikskole, at ingen Sang hørtes, ingen Castagnetter klang, ingen Dands var at see; øde og mennesketomt syntes her at være. En enkelt Señora, med Bønnebogen i Haanden, skred gennem de snevre Gader, hen til den gamle Domkirke, *Cordobas* Storhed og Herlighed.

Der ligger i en Udkant af Byen en lille Kirke; ogsaa den var engang en maurisk Moskee, nu er den indviet Sanct *Nicolas*; Taarnet er en Mærkelighed, det er uforandret det gamle Minaret, vistnok det eneste, som nu findes i *Spanien*. Foran strækker sig en med Træer beplantet lille Plads, der frembyder en smuk Udsigt til den mørke Bjergrække *Sierra Morena*, engang de Reisendes Skræk, thi her tumlede sig de meest berygtede mordlystne Røverbander. Derhen, gennem *La Mancha*, Don Quixotes Land, og ind i *Ny-Castilien* gaaer Landeveien fra *Cordoba* til *Madrid*.

Medens jeg stod her paa Pladsen og nød Skuet af det alvorlige Landskab, begyndte de tunge Regnskyer at fordele sig, Solstraalerne faldt skarpttegnede hen over Skymassen ned paa den bruungrønne Campagne, Bjergene bleve natsorte; en bevæbnet Bonde paa sit Muuldyr var den eneste levende Gjenstand, jeg saae i denne store Eensomhed.

---

14 Maurerne ledsagede deres Musik med en Luth; en stor Deel af deres Melodier ere samlede og opbevarede af *Ali ben Alhassani ben Mahomed*.

XV

Over Santa Cruz de Mudela til Madrid

Fra *Cordoba* til *Madrid* er den største Strækning af Jernbanen endnu ikke fuldendt; man maa altsaa tage med Diligencen, men uagtet denne, i hvorledes end Veien er, jager afsted i flyvende Fart, trukken af ti Muuldyr, har man dog omtrent tre og tyve Timer at holde ud i dette Kjøretøi, før man naaer *Santa Cruz de Mudela*, hvorfra er Jernbane til *Madrid*. Vi toge Plads i Diligencen, saa-langt denne gik, og vilde udhvile i *Santa Cruz*.

Gaden i *Cordoba*, foran Diligencecontoret, er saa smal, at ingen Vogn kan komme her; vi maatte derfor gaae til den nærmeste bredere Gade; der holdt Diligencen, vi stege ind, kun tre Reisende og havde altsaa god Plads. Vognen var ikke ilde, Veiret ikke heller, Solen brød frem, Majoralen smældede med Pidsken, raabte sit »*Thiah! caballo de desbocado, Gitana, Golondrina!*« betydningsfulde Navne Allesammen. Vi fore gennem Hovedgaden, langs *Alameda*, ud af den gamle Byport; Campagnen laae foran os, frodig og rig paa Oliventræer, men kun lidt beboet. Solen var endnu ikke nede da vi naaede *Andujar*, en By, der med sine Boutiker og Folkemængden paa Gaden tog sig anderledes levende ud end det langt større *Cordoba*; her fik vi en rigtig livsglad Reisekammerat, ikke ung, men let fængelig, som var han i den blussende Ungdomsalder; hvert Fruentimmer han saae, hun maatte være nok saa gammel, han tilkastede hende dog Kys og Tilraab: »Du mit Livs Stjerne! Du, hvis Øine ere to Sole!« Han anstrengte sig forfærdeligt og var ogsaa synlig træet, da vi ud paa Aftenen naaede det i Krigshistorien berømte *Baylen*, en ikke ringe Stad. Vi holdt paa den anden Side Byen for at skifte Muuldyr; det var en stille, smuk Aften, Nyet var tændt, det saae ud som en Guldskaal, hvori den sortblaae Maanekugle laae. Vi holdt ved Indgangen til en Kirkegaard; to geistlige Herrer i lange, flagrende Kapper gik spøgelseagtigt under de mørke Træer; Maanen skinnede paa Kirkeruderne, de glimrede, som var der Lys indenfor. Floden *Guadalquivir* brusede tæt forbi. Vi hørte Strømmens Bryden og Brusen, den eneste Lyd, saa eensformigt, saa søvndyssende i den store Eensomhed. Natten nærmede sig med Søvn og med Drømme, disse forunderlige »*Entremeses*«, tidt saa phantastisk dristigt henkastede, saa at vi i vaagen Besindighed sigte, der var ikke Mening deri, stundom lysnende som et Aandsblink, en Aabenbaring.

Vor glødende Spanier sagde, at han vilde drømme om smukke Øine, og han lukkede sine. Jeg stirrede ud i den lyse Nat, blinkede ogsaa lidt, men der er ikke Meget at fortælle fra Reiselivet med Diligencen om Natten, man husker en Belysning af Maaneskin eller Staldlygte, en enkelt Skikkelse, der viste sig. Min Erindring fra denne Fart har kun beholdt, at vi kjørte gennem et dyrket, fladt Land og at vi længe før Daggry naaede i sovende Hvile den lille By la *Carolina*, en tydsk Coloni, men hvor allerede i en Række af Aar det tydske Sprog er uddød.

Vogndøren blev reven op af en tyk Madame, der holdt en Lygte iveiret og med den belyste sit eget Ansigt; hun rømmede sig, Munden faldt i Slag til Tale, men der kom ingen Tale, hun nøs, og vor forelskede Spanier ønskede hende Himlens Velsignelse og en god Kjæreste. Inde i Stuen satte man for os, først et Fad Ild, en velsignet stor *Brasero* med Kulgløder, den skulde opvarme os forfrosne Mennesker; nu fulgte Chocladen, og saa kom vi tillive

for at puttes ind i Vognen igjen, hvor alle Pladse vare optagne. Vi fik en besværlig Kjørsel. Fra vi forlode la *Carolina* gik Veien bestandigt opad, rundt om traadte Klippeblokke frem, vi saae ned i store Dybder, Taagerne hvilede der i den gryende Morgen, Egnen blev mere og mere vild, saa malerisk smukt, at man ikke burde sidde inde i Vognen; *Sierra Morenas* Bjerge frembøde en Storhed, en Afvexling, her var henrivende deiligt! Mægtige Klippeblokke laae henkastede og nedstyrtede; store Træer klamrede sig med deres lange Rødder fast om Steenmassen og heldede deres Toppe ud over Afgrunden, hvor dybt nede Vandet susede og brusede afsted. Vi mødte væbnede Soldater; de fulgte, til vor Sikkerhed, et langt Stykke med, jeg troer ikke her var noget Overfald at befrygte; jeg følte mig saa tryk, at jeg med Eet fik en drabelig Lyst til at opleve et lille Røveroverfald. Den hele Egn syntes ganske indrettet dertil, og jeg kan godt forstaae, hvis det er sandt, men det er det nu ikke, at *Alexander Dumas*, da han reiste i *Spanien*, absolut vilde have et Overfald af Røvere, lige saa meget for sin egen Fornøielse, som for sine Læseres. Spaniere have fortalt mig Historien, for med den at betegne hvor sikker man nu reiser. Før sin Ankomst til *Spanien* skulde *Alexander Dumas* have sendt en bekjendt Røverhøvding en Vexel paa tusinde Francs imod at der arrangeredes et Overfald uden al videre Forliis eller Fare. Røveren skrev tilbage, at Huset var hævet, Forretningerne bleve ikke længer førte, men for Modtagelsen af Vexelen sendtes Qvitteringen. Hele Historien er naturligviis lavet.

I en storartet, vild Natur som denne skal man ikke kjøre i Diligence, men paa gammel Maade ride paa sin Hest, see disse Bjerge ikke blot ved solklar Dag, men ogsaa i det deilige Maaneskin. Vi gik langt og længe, men kunde dog neppe holde os varme, saa koldt var her; rundt om laae lis paa Vandet. Endelig steg Solen frem, og nu saae vi Liv og Røre. Folk vare ifærd med at sprænge Klipper og gjennemgrave Høider, her skal Jernbaneforbindelsen mellem *Cordoba* og *Madrid* om et Par Aar være fuldført. Barakbyer, hvis Huse vare tækkede med friske, grønne Cactusblade, laae i kort Afstand fra hverandre; udenfor sad Koner og klædte deres Børn paa, flere Familier fortærede allerede deres Frokost. Det vilde blive mange Billeder at male, skulde der gives Alt, hvad vi saae og fløi forbi i faa Secunder.

Omtrent Klokken Elleve paa Formiddagen naaede vi Maalet for vor Reise, den lille Stad *Santa Cruz de Mudela*. En saa snavset By, som denne, havde jeg endnu ikke seet i hele *Spanien*. Gaderne vare ubrolagte og for Øieblikket et opløst, gammelt, ildelugtende Dynd. Her var ikke til at gaae, her var ikke til at trække Veiret; Husene vare alle fattige, daarlige Rønner. Byen med al dens Søl og Pøl maatte vi igjennem. Et Stykke udenfor ved Jernbanen laae den os anbefalede og eneste *Fonda*; den saae ikke indbydende ud; den var en stor, snavset Kro, med lave, skumle Stuer, hvor de havde strøet Halm paa Gulvet, at man kunde holde Varme om Fødderne. Soveværelset, man anviste os, havde hverken Vindue eller Ruder, der var en stor fiirkantet Aabning med Trælaage til at lukke; det var det Hele, og dette kaldtes det bedste Værelse i Huset. Blive her Natten over og derpaa tilbringe hele den næste Formiddag i dette Indelukke, eller drive om i den magre, kjedsommelige Egn, vilde jo være en heel Bod og Poenitense, nei da hellere i Overanstrengelse af Reisen daane eller crepere i Jernbanevognen. Det var en Beslutning, den blev strax udført; Banetoget skulde øiebliklig afsted, vi stege ind i Vaggonen, der ved Midnat, efter ti Timers Fart, vilde naae *Madrid*. Vi sad fortræffeligt, det var en Livsopfriskning at bruse afsted i Civilisationens Kjøretoei, at have Fornemmelsen af igjen at være i sin Nutid. Vi fore frem i flyvende Fart. Egnen var flad, uden Afvexling; ved den gamle Stad *Alcazar de San Juan*, der med et Par andre spanske

Byer gjør Fordring paa at være *Cervantes* Fødeby, kom vi ind paa *Madrid-Valencia*-Banen. I en uendelig lang Tid maatte vi her vente paa Hovedtoget, det indtraf først længe efter Solnedgang; vi sad imedens i den kjedsommelige Stationsgaard og stirrede over paa den gamle Stad med de mange Kirker og de store Bygninger, de saae interessante ud, her kunde man tilvisse have overnattet, maaskee gjort en Udflugt til det nærliggende *Toboso*, berømt ved *Don Quixotes Dulcinea*, men Ingen havde nævnet for os denne Stad, kun i *Santa Cruz de Mudela* var en Fonda for Reisende. Jernbanerne i *Spanien* ere endnu noget saa Nyt, at selv i de største Byer, naar de ligge langt fra disse nye Veie, kan man ingen Oplysninger erholde. Den trykte Jernbanebog *Indicador de los Caminos de hierro*, hvori meget nøiagtigt alle Baner og Tog ere opgivne, findes ikke paa nogen Station, før man naaer *Madrid*.

Som en Silhouet paa den røde Aftenhimmel stod *Alcazar de San Juan*, idet vi igjen med Dampkraft jøge afsted. Veien var lang, Tiden var lang; Nyet stod paa Himlen og belyste en vid, udstrakt Campagne til begge Sider. Conversationen i Vaggonen sygnede ind til kun at nævne hvor mange Timer og Qvarteer vi endnu havde tilbage, før vi fik Ende paa Farten. Mørkt blev det og endnu mere mørkt, da vi med Eet, mellem Buske og Træer, nærmede os *Aranjuez*, Oasen i *Madrids* Ørkenland. Naturligviis huskede vi strax paa Verset i *Schillers Don Carlos*:

» De skjønne Dage i *Aranjuez* er nu tilende!«

Vi holdt nogle Minuter ved Banegaarden, saae Lampelys skinne i Alleerne, speile sig i Canalerne og – Minuterne i *Aranjuez* vare tilende. Toget gik mod *Madrid*, om en Time kunde vi være der.

Det blev en lang Time, en mørk Time; ikke et Lys fra Huus eller *Venta* blinkede ind til os. Vi fore hen over den øde Campagne. Engang var den begroet med Skov; Sagnet fortæller at Anledningen til Navnet *Madrid* var den, at en lille Dreng blev her forfulgt af en Bjørn; Drengen kravlede op i et Træ og raabte til sin Moder, der vilde hjelpe ham: »*Madre id!*« #: Moder løb! – Nu løb vi i fuld Fart, kigede ud af Vognen for at see Staden i Lygteglads, et Øieblik var der ogsaa en Blinken, en Straalen langt borte, Lys ved Lys, det var *Madrid*, men den blev borte idet Banen gjorde en Svingning.

Endelig holdt vi ved Banegaarden; det var Midnat. Vi slap for den kjedsommelige Visitation og fore nu hen over *Pradoens* brede Alleer, ind i Byen, gennem et Par lange Gader til *Fonda peninsular*, det af Alle meest anbefalede Hotel; i Midnatsbelysning viste det sig saa øde, saa snavset, saa krinkelkroget, at vi, da ikke et levende Væsen lod sig see hverken i Port eller paa Trapper, vendte om igjen og bad Kudsken føre os til et bedre Hotel; han anbefalede os *Fonda del Oriente*, tæt herved, paa Pladsen *Puerta del Sol*; det var det ypperligste i hele Staden. Vi kjørte derhen, bleve fortræffeligt indquarterede, Ilden blussede i Kaminen, god Mad og Viin blev sat frem, Sengen var god, Søvnen var god, uden Drømme, og disse skal man jo lægge Mærke til, hvor man sover første Gang.

XVI

Madrid

Den første Dag vilde jeg blive hjemme for ret at udhvile mig. Veiret var raat og uvenligt, og til min Overraskelse laae alle Tage med Snee, Vinteren var allerede i *Madrid*. Nede paa Pladsen, hvor flere af Byens større Gader forene sig, var sort og sølet; Pakvogne med klingrende Muuldyr, Droschker og Karreeter bevægede sig der; Soldater tilfods og tilhest, Bønder, svøbte i deres store, røde Manta og med den ildfarvede, baskiske Hue, saae jeg; Fruentimmer var her ikke mange af, Veiret var dem for slet at gaae ud i; Herrerne svøbte sig i Slængkapper heelt op over Munden; men intet særligt Nyt eller Charakteristisk var at opdage, og det var dog *Madrids* meest besøgte Plads, Hjertet i Byen, *Puerta del Sol*. Det første Blik ud ad var ikke lovende, men det kunde vel blive bedre, maaskee groede vi fast hele Vinteren i *Madrid*. Det var en glad Tanke! Vor danske Gesandt, Baron *Brockdorff*, kjendte jeg som en elskværdig og opmærksom Mand; allerede forudsagde jeg min Reisefælle, hvor hjemligt vi vilde faae det i *Spaniens* Hovedstad. Hos vor Gesandt skulde vi finde Breve fra Hjemmet; længe havde vi ingen modtaget, hvor vare vi længselsfulde!

Portneren i Hotellet sagde: »Der er ingen dansk Minister i *Madrid*, ellers vidste jeg hvor han boede«. Droschkekudskken blev adspurgt, han tænkte meget længe derover, Tankerne kjørte til alle Legationer, men ikke et eneste Land klang som *Dinamarca*; han kaldte paa en anden Droschkekudsk, der raadspurgte en Tredie, Droschkekudskenes Mængde tog til, og endelig fandtes en velunderrettet Kudsk, der strax kjørte os til den belgiske Minister; her blev sagt, at der i *Madrid* ikke var nogen dansk Legation; det kunde ikke være saa. Kudskken maatte nu kjøre hen til det udenlandske Departement; der blev sagt, at Baron *Brockdorff* var i *Danmark*. Det var triste Efterretninger! og alle vore mange forventede Breve, hvor vare de? Vi søgte til Posthuset for at erfare, hvor Breve, adresserede til den danske Legation, afleveredes, og vi fik den Besked, at der i *den Gade*, i *det Huus*, i *den Etage* boede en Herre, der ikke var ansat ved Legationen, men i Ministerens Fraværelse modtog alle Breve, adresserede til samme. Nu var det at finde Huset, og da det var opnaaet at træffe Manden hjemme. Vi fandt i ham en meget forekommende, velvillig Spanier, hvem Postbudet virkeligt havde bragt et Brev til mig, men Spanieren kjendte ingen Hr. *Andersen* og havde derfor ladet Budet gaae med det igjen; Budet var ikke at finde, Brevet laae i hans Lomme; det var ikke meget fornøieligt. »Hvem har jeg forresten at holde mig til?« spurgte jeg, »hvor blive vore Pas viserede, naar vi reise herfra?« »Den svenske Minister, Excellencen *Bergman*, har overtaget dette Hverv!« svarede Spanieren og lovede at føre os til ham.

I Regn og Rusk kom vi derhen, men Tilfældet vilde, at heller Ingen her skulde være hjemme; men vor Ankomst var nu meldt, og allerede i den tidlige Morgen næste Dag kom Bud og venlig Hilsen fra den svenske Gesandt, og nogle Timer efter traadte han selv ind i min Stue. Vi kjendte hinanden fra *Neapel*; jeg var i de bedste Hænder og hos det fortræffeligste Hjerter; den største Omhu og Velvillie viste han mig og min Reisefælle; dagligt modtog vi Beviser herpaa; den danske Gesandt, der netop paa den Tid besøgte *Kjøbenhavn*, kunde ikke med al sin bedste Villie have været mere for os end vor svenske Ven og Beskytter var det; vi stode ikke længere ene og forladte; det lod sig bære, at de mange Breve, jeg medbragte

til *Madrid*, syntes til ingen Nytte; dem jeg var anbefalet til, vare Alle borte, Een havde aldrig boet i *Madrid*, en Anden var ikke kjendt af Nogen, en Tredie, sagde man, havde bosat sig i *Alicante* og en Fjerde opholdt sig for Øieblikket i *Paris*; den Eneste, jeg fandt hjemme, var Forfatteren *Don Sinibaldo de Mas*, der har været spansk Gesandt i *China*, men han laae syg. Dobbelt glad var jeg derfor ved her at have fundet en Ven, fra »*hin sida sundet*«. Veiret var bitterligt koldt, Sneen smeltede vel paa Tagene, men næste Morgen laae den nyfalden igjen. Endelig blev Luften klar og blaa, men der blæste en Vind, den jeg, som er fra Vindenes Hjørne i Norden, fandt var diabolisk, den var saa kold, saa gennemtrængende, saa tør; Spanierne sige: »Vinden i *Madrid* kan ikke blæse et Lys ud, men nok dræbe et Menneske!«¹⁵.

Den spanske Digter *Gongora* har i en Sonet med grelle Farver tegnet *Spaniens* Hovedstad, seet under Moralens Øieglas; hvorvidt denne Skildring har Sandhed for hans Tid, veed jeg ikke, jeg giver en Clima-Photographi:

Madrid

Spaniens Hovedstad, nei
 hvor Du dog reent har afslidt
 Alt, hvad der præger som Spansk;
 Du har saa Lidt kun af dit.
 Man er i *Wien*, i *Paris*,
 ikke i *Spanien* længer.
 Nordens raakolde Skyer
 her ret i Velmagt jo hænger;
 Graat, vaadt, sølet og raat
 er her. Ei vil jeg klage
 Meer over Hjemmets Clima,
 vor Novembertids Dage,
 Sølede, taagede, hu!
 det er, jeg er i *Madrid*!
 Ørkenstad, o hvor Du dog
 ligner dit *Spanien* lidt!

I Norden, i Skyernes Land, boer Blæsten ved den aabne Strand og paa hvert Gadehjørne; der er mange Hjørner og paa hvert boer ogsaa en Poet; er det En ret født og baaren, da gløder han for det Skjønne, er fuld af Længsel efter det romantiske *Spanien*. Lad ham komme her, lad dem Alle komme directe til *Madrid*, paa hvad Tid de ville! Indtræffe de i Sommeren, da blive de stegte ihjel af Solen, indtræffe de i Vinteren, faae de listappens Kys, Frost i Fingrene og Tøsnee over Støvleoverlæderet lige ind i Kaloskerne, og blive de saa her, hvad have de da seet af *Spanien*; *Madrid* har ikke Charakter af en spansk By, endsige af *Spaniens* Hovedstad; at den blev det, var et Indfald af *Philip den Anden*, og han har tilvisse baade frosset og svedt for denne sin kongelige Villie.

---

15 »*El aire de Madrid es tan sutilQue mata á un hombre, Y no apaga á un candil.*«

Een forbausende Herlighed er der dog, den første i sit Slags, Billedgalleriet, en Perle, en Skat værd at søge, værd at gjøre en Reise for lige til *Madrid*. Under vort Ophold her var endnu en anden uendelig stor Konstnydelse, den italienske Opera; men naar man har fremhævet denne og Billedgalleriet, da er ogsaa det Mærkeligste og det Interessanteste omtalt. Ude var raat og vaadt, inde i Theatret sad man som i en Badstue, i Røg og Damp; den tykke Tobakstaage af de mange Cigarer, Folk røge i Mellemacterne, og Stanken fra Gassen trængte ind i alle Logerne. Alligevel blev man her, holdt ud til over Midnat, tryllet fast ved det Tonevæld, Signora *La Grange* vederqvægede og berusede med.

De fleste nyere italienske Operaer ere en Art Canevas, hvori Sangerinden ved Konstfærdighed eller ved Sjæl og Genialitet indvæver Billedet, der overrasker og fængsler os. Signoraerne *La Grange* og *Lablache* vare sjeldne forbausende Væversker.

Opera og Billedgaleri, det sidste en altid blivende Herlighed, maatte jo saaledes kunne give *Madrid* noget Overveiende for de fleste andre Byer, vil man sige; men det er med Byer, som med Mennesker, de drage til sig eller støde fra sig. *Paris* bliver ikke mit Hjemsted, valgt af Tilbøielighed; *Venedig* har aldrig behaget mig; altid havde jeg der en Fornemmelse, som var jeg paa et Vrag ude i Havet; *Madrid* er mig en falden Kameel i Ørkenen; jeg sad nu paa dens Pukkel, saae vidt omkring, men jeg sad ikke godt, og det var et dyrt Sæde.

Foruden *Puerta del Sol*, Pladsen hvor vi boede, findes i *Madrid* endnu et Par Pladse, der maa omtales, og som hver særlig har sin Eiendommelighed. Smukkeste er den store, med Træer og Grønt beplantede, *Plaza de Oriente* udenfor Residensslottet. Under de løvrige Træer staae her i Kreds Statuerne af Konger og Dronninger i *Leon* og *Castilien*. Slottet selv breder sig stort og tungt, medens fra dets Terrasse og fra en Deel af selve Pladsen er en vid, smuk Udsigt hen over Haven og Markerne ned til Floden *Manzanares* og ud til Bjergene bag *Escorial*; de laae nu aldeles bedækkede med Snee og toge sig malerisk ud, naar Luften var klar og blaa. *Plaza Major*, som ligger ikke langt herfra, er af en ganske modsat Charakter; man føler sig her trykket som i en Fangegaard, men den er unegtelig den eiendommeligste af alle Pladsene i *Madrid*; den har et middelalderligt Udseende, er mere lang end bred og har i sin Midte en Bronze-Statue af *Philip den Tredie* tilhest. De høie Buegange rundt om frembyde kun smaa, ubetydelige Boutiker; der sælges Kaskjetter, uldne Tørklæder og Isenkramvarer. I gammel Tid var denne Plads Scenen for de blodige Tyrefegtninger og de afskyelige Autodaféer. Endnu staaer her den gamle Bygning med Taarne og konstigt udhugne Vindueskarme, hvor paa Balconen *Spaniens* Konge og Hoffet overværede Tyrekampen og saae de til Inquisitionen hjemfaldne Mennesker blive levende stegte. Den lille Klokke, som gav Dødssignalet, hænger endnu her paa Muren. Paa denne Plads saae jeg altid mange Soldater samlede, store Grupper, for at see paa een eller anden Gjøgler, der hele Dagen her viste sine Konster. Ved Aften havde fattige Drengene her tændt en stor Ild, som de varmede sig ved. Paa Trinet op til Buegangen sad et Par Elendighedsskikkelser, en gammel Kone i Pjalter og en hvidhaaret gammel Karl, svøbt i en flænget, skiden Kappe; Enhver af dem spillede paa et hæst Instrument og sang selv ligesaa hæst. Ingen Forbigaaende gav dem Noget, alligevel holdt de ud, bleve siddende, som groede fast paa den vaade Steen, i det raakolde Veir, og sang maaskee om Helten *Cid* eller om Kjærligheds Lykke.

Plaza de los Cortes er en ganske ringe Plads, kun en uregelmæssig Udvidelse af Gaden foran Rigsforsamlingens Bygning: *Palacio de los disputados*, og har for den Fremmede kun

Betydning ved sit Monument, Statuen af en Mand i militair, gammel spansk Dragt, med stiv Pibekrave og Kaarde. Det hele Mindesmærke savner iøvrigt Storhed, man gaaer saa let forbi, troer, det er reist for een eller anden Feltherre, som nu ikke synderligt rører vor Tanke eller Hjerter; men høre vi Navnet, da standse vi, opfyldte af Tak og Glæde. I denne Skikkelse, vi see for os, vandrede engang her en Konge i Aandens Herlighed, hans Værker lyse ud over hele den dannede Verden, hans Minde er Velsignelse. Med Mandens hele, usvækkede Kraft bar han Slavelænker, sit Fædreland *Spanien* offrede han i Kampen sin venstre Arm; hans Tidsalder lod ham lide Trang og Nød, behandlede ham med uanstændig Ligegyldighed, den vidste ikke at erkjende og paaskjønne. Nu staaer Monumentet, reist med Indskrift:

A Miguel de Cervantes Saavedra

Principe de los ingenios españoles.

»*Don Quixotes*« Digter, Forfatteren til *Galatea*, Dramaets Grundlægger, den folkelige Fortæller¹⁶, beundringsværdig som Digter og som Menneske. Prøvelsens mange og tunge Dage fremkaldte ingen Livs-Smerte hos ham, Humorets Palme fik just Kraft ved dette Tryk; hver sand Digter see i ham Exemplet paa mandig Udholdenhed og sand Beskedenhed. Alt i sin Levetid fortrængtes hans dramatiske Arbejder af den utrolig frugtbare og geniale *Lope de Vega*,¹⁷ men aldrig vil han fortrænges som fortællende, *Don Quixote* bliver Romanen for alle Romaner; efter dette Værk, som han tilegnede Grev *Lemos*, fulgte *Persiles* og *Sigismunda*, et Værk, hvorom han selv siger under Nedskrivningen: »Det bliver enten den sletteste eller den bedste Bog, der er skrevet i vort Sprog«. »*Reisen til Parnasset*« er hans sidste Digtning, den omstraalet hans Navn med lysende Rhythmer, med Lunets og Viddets Farvespil. Ingen veed hans Grav; hvo af Samtiden skulde have bemærket sig den. Paa ingen Gravsteen staaer hans Navn, men det staaer i Folkets Hjerter; *Spanien* er stolt deraf; *Europa* nævner med Beundring og Hæder *Cervantes*, medens den mægtige *Philip den Anden*, i hvis Rige Solen aldrig gik ned og Autodaféernes Menneskebaal aldrig slukkedes, er afskyet og ikke begrædt i den Død, som af Gud syntes bestemt Tyrannerne, det levende Legeme opædt af Utøi, medens Angestens Aander ikke forunde den sjælelige Deel Ro i det væmmelige Legeme.

Cervantes-Monumentet staaer paa den Plads i *Madrid*, hvor engang Digterens Huus stod. Ved Mindet om ham flyver Tanken hen over den spanske Literaturs rige Campagne og forbauses ved den Frodighed og nationale Friskhed, der, uagtet alle Uveirsstorme, viser sig lige ind i vor Tid; vi glædes ved de deilige Romancer om *Cid*, vi fornemme *Don Gonzalos* kirkeduftende Lilier, og beundre Satirens deilige Tidselblomst, som Prinds *Don Emanuel* af *Castilien* fik til at groe. Vi fornemme i dramatisk Digtning Folkelivet og Folkets Humor; *Spanien* har før *Frankrig* sin *Molière*, i Haandværksmanden, den omreisende Skuespiller

16 Blandt de samlede Smaahistorier findes den bekjendte Historie »*La Gitanilla di Madrid*«.

17 *Lope de Vega* har leveret ikke færre end to tusinde og to hundrede Theater-Stykker, foruden en Mængde mindre og større Digte; eet af disse, »*Angelica*« skrev han ombord, medens han gjorde Krigstjeneste paa den saakaldte uovervindelige Flaade, *Spanien* sendte imod *England*. Som Enkemand traadte han i den geistlige Stand, og sørgeligt er det at maatte tilføie, at den store Digter tog Ansættelse ved Inquisitionen og har endog gjort Tjeneste ved en af Autodaféerne.

*Lope de Rueda*¹⁸. Vi see samle sig i Grupper nær til hverandre de mægtigste Snillets eviggrønne Ege: *Cervantes, Lope de Vega, Calderon og Moreto*¹⁹.

Deres Aarhundrede synes ligesom den spanske Literaturs Høidepunkt, men dog er den aldrig senere sunken ned til Sandsteppe. Under alle de blodige Kampe, dette Land har stridt, ja selv medens Autodaféerne lyste fra Gabet af Inquisitionens Drage, har den nationale Digteraand altid sat friske Skud. Der er en Rigdom af Humor i Folket selv, og der rører sig i vor Tid en uendelig Interesse for det Nationale²⁰. Flere af de nulevende Digtere vælge særligt fædrelandske Sujetter.

En lille Zarzuela: »*Den Gale paa Qvistkamret*«, *El loco de la Guardilla*, vakte stor Opsigt medens jeg var her; Forfatteren, *Don Narciso Serra*, havde vidst at anslaae de nationale Strænge, *Cervantes* og *Lope de Vega* træde op i dette Stykke; jeg saae det opført paa et af *Madrids* mindre Theatre, der bærer *Lope de Vegas* Navn. Indholdet er korteligt:

Digteren *Cervantes's* Søster er i Angest og Uro for sin Broder; altid sidder han paa sit lille Qvistkammer, skriver utrætteligt og leer i et Væk; det er meget betænkeligt for en Søster, han er bestemt gal. Hun kalder et Par Læger hid; den Første af dem gaaer strax ind til den formeentlige Syge, Søsteren og den anden Læge, der senere er indtruffen, staae og lytte; med Eet høre de, at der indenfor bliver leet himmelhøit, den anden Læge gaaer nu derind, den forventningsfulde Stilhed brydes ved at de alle Tre lee, som de vare gale, Naboerne i Gaden kunne høre det og komme ind til Søsteren, der fortæller og forklarer efter sin Forstand; de trænge nu ind til de tre høit leende Herrer, og et Øieblik efter hører man hele Nabolaugets Latterchor saa kraftigt, saa gjennemtrængende, at den høie Inquisitions Tjenere komme til, anførte af Digteren *Lope de Vega*. *Cervantes* overrækker da *Lope* Manuskriptet til »*Don Quixote*«; medens han i Lune og godt Humeur nedskrev Digtningen har han siddet og leet, han har læst deraf for de to Læger og for hele Nabolauget, og Alle have de af Hjertens Grund leet med ham. *Lope* læser stille for sig et Par Blade, bryder derpaa ud i Begeistring og forkynder, at dette Værk vil gjøre dets Digter udødelig og lyse som en Stjerne i *Spaniens* Storhed; han bekrandser *Cervantes*, Dramaets Personer jubler, Publicum jubler og Tæppet falder. Bifaldsstormen blev imidlertid ved, et ægte Udbrud af Sydboens barnlige, ubeslørede Natur.

Endnu et Par Dage vedvarede Udstillingen *La exposicion nacional de bellas artes de 1862*. Den store, vidtudstrakte Bygning ligger ved *Prado*. Vi kjørte herud i Regn og Slud; hele Promenaden var et dybt Dynd; tunge, visne Frugt bælg hang i de bladløse Træer, her var aldeles en nordisk begyndende Vinter; Veiret vaadt, graat, uhyggeligt. I de store Sale, hvor Konstsagerne vare opstillede, aandede man en Luft saa raa som om man gik i nybyggede, fugtige Stuer; men en Deel ret Interessant var her at see, saaledes en smuk Statue af den nys afdøde dramatiske Digter, Statsmanden *Martinez de la Rosas*. Ogsaa han, som saamangen anden Storhed, prøvede i sine Dage Folkegunstens Omskiftelse fra Viva-Raab til Kjedel-Musik. Han gik til *Frankrig*, hvorfra han senere vendte hjem til Hæder og Erkjendelse. I *Paris*

18 Hans store betydende Virksomhed falder mellem Aarene 1544 og 1567.

19 Af *Moreto* have vi paa den danske Scene seet hans berømte Lystspil: »*Donna Diana*«.

20 Man faaer en interessant Udsigt over den nyere spanske Literatur ved at læse: »Die Nationalliteratur der Spanier seit dem Anfange des neunzehnten Jahrhunderts« von Dr. *Eduard Brinckmeier*, Göttingen 1850.

1843 gjorde jeg hans Bekjendtskab og glædede mig nu til at hilse paa ham i *Madrid*; han havde lovet mig den bedste Modtagelse, nu fandt jeg ham kun i det døde Leer. Her var *Lope de Vegas* Statue og en interessant Fremstilling af *Tragedien*, en qvindelig Skikkelse, der sidder i dybe Alvorstanker, med Dolken i Haanden. Her var en smuk Portrait-Statue, forestillende Dronningen, der paa sine Arme løfter den unge Infant, engang *Spaniens* Konge. Til flere af Malerierne var Stoffet taget fra *Marie de Padillas* Historie. Mellem de nationale Bataillestykker tiltalte mig meest et af Maleren *Navarro y Cañizares*, det fremstillede: »*la defensa de Zaragoza*«; den unge Pige, der her affyrer Kanonen, var kjækt henaandet paa Lærredet. De gamle spanske Romancer havde givet Motiver til flere Billeder, og for at udpege eet, vil jeg nævne: *Cids Døttre*, nøgne, bundne til Træet og forladede i den vilde Skov.

Fra Udstillingen begave vi os til Museet. Den Rigdom af Mesterværker, man finder her, er overvældende og forbausende. Her er *Raphael*, *Titian*, *Correggio*, *Paul Veronese*, *Rubens*, men fremfor dem Alle er her *Murillo* og *Velasquez*. Man maatte blive paa dette Sted mere end Aar og Dag for ret at leve ind i og omfatte disse Herligheder. Her saae og lærte jeg at kjende første Gang *Velasquez*, der var *Murillos* Samtidige. Med hvilken Konst og Genialitet har han vidst at fremstille de melkeblege os ligegyldige Infantinder i deres Tids latterlige Udklædning. De blive levende, talende, træde i Skjønheds Række ved den Konst, hvormed de ere malede, og ved de grelle Omgivelser, de have faaet af Dværge og Dværginder, og af glubske Hunde af karakteristisk Styghed. Portraitfigurerne træde saaledes ud af Rammen, at man ikke tvivler, naar der fortælles, at et Par af disse Billeder, opstillede paa Staffeliet i *Velasquez's* Malerstue, bragte Folk i Sideværelset til at troe, at de virkelige Personer vare derinde. En saadan magisk Virkning har isærdeleshed een Portraitfigur, der skal fremstille Fabeldigteren *Æsop*; efter at man har seet det Billed af ham, *Velasquez* har givet, kunne vi ikke tænke os *Æsop* anderledes. *Spaniens* Konge, *Philip den Fjerde*, var en Ven og Beundrer af *Velasquez*, gav ham Rang af Kammerherre og smykkede hans Bryst med Landets fornemste Orden. Af *Raphael* er her ikke færre end ti Malerier, og mellem disse eet af hans berømteste »*Korsvandringen*«, dernæst »*den hellige Familie*«, det Billede, som *Philip den Fjerde* gav Navn af »*Perlen*«, men den Benævnelse tilkommer det ikke, hverken blandt *Raphaels* Arbejder eller mellem de Konstskatte, som findes herinde.

Over *Raphael*, over *Titian*, over dem Alle herinde straalte for mig *Murillo*. Hans himmelsvævende Madonna, omgiven af Engle, er saa fuldentt, saa begejstret i Gud, som var det i himmelsk Aabenbarelse han havde seet og gjengivet hende. Der er en saa overjordisk Reenhed og Uskyld i Gudsmoders Øine, en saadan Ynde og Barnlighed i de svævende Engle, at man gjennemstrømmes derved af Glæde, som var det forundt os at see et Glimt fra det ophøiede Hellige. Et andet, mindre Billede, ogsaa af vidunderlig Virkning, er *Jesusbarnet* med Lammet og Hyrdestaven; der er et Udtryk af Kjækhed og dertil en saa yndig barnlig Uskyld, man faaer Lyst til at kysse denne Mund og disse Øine. Endnu et Arbejde af *Murillo*, deiligt følt og gjengivet, maa jeg her omtale: det forestiller en lille huslig Scene, en ung Moder sidder og vinder Garn, Manden holder paa Barnet, der løfter en lille Fugl høit i Veiret, medens den lille Hund gjør sin Konst at sidde paa Bagbenene og give Pote.

Udenfor *Spanien* er *Murillo* ikke kjendt nok og derfor ikke seet paa det Høisæde, han indtager over de andre Store. *Raphael* stilles øverst, hans Fremstilling af Madonna er Idealet. *Murillo* giver Virkeligheden i sin skjønneste Aabenbarelse, giver os Tømmermanden *Josephs* Trolovede, Blomsten i Uskyld og Tro, Qvinden af Gud, udkaaret til at bringe os hans Søn,

den Eenbaarne. *Raphaels* sixtinske Madonna i Dresden har Kjød og Blod med *Murillos*, og man veed ikke ret, hvem der er det aabenbarede, udtrykte Billede.

Ogsaa af *Thorvaldsens* Konstværker eier Museet nogle; Haandtegningen til hans bekjendte Basrelief »Skytsengelen« findes her; paa den sees en Slange foran Barnets Fod, den er ikke givet i Basreliefet.

Jeg fik Leilighed til at kjende en Deel lærde og literaire Personer i *Madrid*. Ministeren *Bergman* førte mig til den i *Spaniens* Politik og Literatur fremtrædende Dygtighed, Hertugen af *Rivas*; som ung Soldat, som Forsvarer af Cortes-Forfatningen 1820, da Revolutionen brød ud, som Minister, Gesandt og endelig som Digter lyder hans Navn ud over Halvøen. Hans samlede Skrifter udgjøre fire store Bind²¹. En overordenlig Opmærksomhed vakte hans folkelige Epos: »*El moro exposito*«, og ikke mindre hans Skjæbne-Tragedie: »*Don Alvaro*«. Med megen Hjertelighed blev jeg modtagen af den gamle Mand, der erindrede sig vort tidligere Møde i *Neapel*, da han der var spansk Gesandt. Han talte om sin Tragedie »*Don Alvaro*«; denne havde han nylig omskrevet til Operatext for Componisten *Verdi*, som netop i disse Dage var ventet til *Madrid* for at componere Musiken.

En anden af Landets meest betydende Digtere, *Don Juan Eugenio Hartzenbusch*, lærte jeg ogsaa at kjende. Hans Fader var en Tydsker, Moderen derimod Spanierinde. *Hartzenbusch* er født og opvoxet i *Spanien*; Faderen bestemte ham for den geistlige Stand, han havde derimod Lyst til Malerkonsten, men i den var han ikke paa sin Plads. Nu begyndte han at skrive Digte og dramatiske Arbejder, af størst Betydning syntes da hans Bearbejdelser af flere gamle spanske Komedier. Under de blodige Bevægelser 1823 mistede Faderen sin Formue og blev sindssvag; den unge *Hartzenbusch* maatte da gribe til Snedkerhaandværket for at ernære sig og Faderen, de literaire Indtægter vilde ikke strække til. »*Los amantes de Ternel*«, skrevet og opført 1836, er hans første originale Arbejde, det blev optaget med overordenligt Bifald og grundede hans lykkeligere Fremtid. Flere fortræffelige dramatiske Arbejder fulgte, hans Værker i Vers og Prosa voxte betydeligt og mellem disse udmærke sig især hans »*Cuentos y fabulas*«, der overalt, hvor Spansk læses, er udbredt og afholdt. I de senere Aar er han ansat ved det kongelige Bibliothek i *Madrid* og blev netop under mit Ophold her udnævnt til første Bibliothekar.

Et Brev til *Hartzenbusch* fra en af vore fælles Venner i *Malaga* forskaffede mig den bedste Modtagelse, den, jeg ogsaa uden dette skulde have faaet, sagde han, og udtalte med megen Varme sin Deeltagelse for mig som Digter, uagtet han tilvisse kjendte meget faa af mine Arbejder. Af disse ere, saavidt jeg har kunnet erfare, ikke oversat uden de to Eventyr, »*Den lille Pige med Svovlstikkerne*« og »*Holger Danske*«. Tydsk og Engelsk læses ikke af Mange i *Spanien*, og i de franske Oversættelser er jeg uheldigt gjengiven, hele Stykker omskrevne, misforstaaede eller reent udeladte. *Hartzenbusch* er født den 6te September 1806, har et kraftigt Udseende, men kridhvidt Haar; det var en Glæde at høre ham med hele den sydlige Ildfuldhed tale om Poesi og Konst. Han arbejdede paa et Værk over *Cervantes* og besørgede tillige en ny, stor Udgave af *Don Quixote*. Før vi skiltes, gav han mig, til Erindring om sig, hans *Cuentos y fabulas*, hvori han tilføiede en venlig og hjertelig Tilegnelse. Han boede tarveligt,

---

21 *Obras completas de Don Angel de Saavedra, duque de Rivas.*

men omgiven af en Rigdom af Bøger og Billeder. *Hartzenbusch* hører til de Naturer, man strax føler sig dragen hen til og synes at have kjendt længe.

Forfatteren *Don Sinibaldo de Mas*, der for en Tid repræsenterede *Spanien* i *China*, arrangerede i en af *Madrids* Fondaer en festlig Middag for mig, hvor jeg lærte at kjende et Par Poeter; saaledes *Don Rafael Garcia y Santesteban*, Forfatter til »*El Ramo de Ortigas*« og flere *Zarzuelas*. Venlige Mennesker allesammen, ildfulde og hjertelige, med Spaniernes hele Elskværdighed og Lyst til at vise Opmærksomhed og Tjenester; utrættelig heri var især en af mine nye, unge Venner, *Jacobo Zobel Zangroniz* fra *Manila*. Han sluttede sig saa hjerteligt til mig, søgte paa enhver Maade at gjøre mig Opholdet i *Madrid* behageligt.

Det var min Bestemmelse at blive Julen over, til ind i det nye Aar, men uagtet jeg efterhaanden sluttede flere og flere interessante Bekjendtskaber, mødte Velvillie, havde Operaen, Billedgalleriet og hver Søndag, om jeg vilde, Tyrefægtninger, kunde jeg dog ikke finde mig i at blive her længere end tre Uger; nogle Dage af disse bleve benyttede til en Udflugt til *Toledo*. Climaet i *Madrid* var utaaleligt, Snee, Regn og Rusk; værre er det aldrig paa den Aarstid hjemme hos os, og blev det nogle Dage klar, reen Luft, da var Vinden saa gennemtrængende, saa tør, saa nervepirrende, man havde en Fornemmelse af at vindtørres til Mumie.

Besøget i *Toledo* blev en Oplivelse, en Forfriskning, her var man igjen i en ægte spansk By, der eier Alt, hvad *Madrid* mangler, Charakter som Landets Hovedstad; middelalderlig, malerisk og fuld af Poesi er det gamle *Toledo*.

XVII

Toledo

Med Morgentoget forlode vi *Madrid* og naaede paa *Valencia*-Banen *Aranjuez*, hvorfra en Sidebane fører til *Toledo*. Ved Daglys fore vi nu hen over den udstrakte Campagne, den saae bedre ud end dens Rygte; den er ikke saa ganske Ørken endda, den ligner en uendelig stor Hovmark; Meget af den er opdyrket og den Hele vil blive det.

Ved *Aranjuez* faaer Egnen aldeles dansk Charakter; den har store Løvtræer, et Skovkrat, en Park, gjennemskaaren med Canaler og omsluttende smaa Indsøer. Vi saae det i nordisk, kold Efteraarsbelysning.

Den lille velbyggede By med sit Slot, sin Slotsplads og Park syntes at længes efter Mennesker; venligt var her, men eensomt og forladt, som paa et Landsted Familien er flyttet fra. Under disse gamle Træer har *Philip den Anden* vandret sine »skjønne Dage«. Her i Havens smaa Søer havde *Carl den Fjerde* sit Legetøi, en lille Flaade, og morede sig med den.

Strax ved Jernbanen fra *Aranjuez* til *Toledo* skifter Egnen Udseende, man troer sig henflyttet til Campagnen ved *Rom*, den gule *Tajo* ligner her saa ganske *Tiberen*.

Vi fore afsted forbi eensomtliggende Gaarde og forladte Hytter; brogede Grupper af Mænd og Qvinder stode ved hvert Holdested; livlige, sortøiede Piger nikkede ned fra Balconerne. Paa hele denne Strækning syntes det meest at være Fruentimmer, der vare ansatte som

Banevogtere; hvert Øieblik saae vi en Moder, om hvem Børnene laae i Gruppe eller holdt ved Skjørtet, staae opreist og strække den sammenrullede Fane i Retningen, Toget gik.

Henimod Middag naaede vi Banegaarden i *Toledo* og kom i *Omnibus*; denne sneglede op ad en jevn, god Vei, mellem nøgne Klippeblokke, forbi en stor Ruin, og foran os laae overraskende malerisk den gamle ridderlige Stad *Toledo*. Vi kjørte hen over den svimmelhøie *Alcantara-Bro*; dybt nede bruste det gule rivende Vand, det drev et Par murede Vandmøller, henkastede ved Bredden, som om de efter en Oversvømmelse stode der paa Grund. I Floden laae Ruiner af Bygninger, flere Etager høie; den rivende Strøm trængte ind af de nederste aabne Vindueskarme, gennem de loftløse Stuer og ud igjen. Lige for os hævede sig over de gamle guulgraae, forfaldne Mure Byen selv, som slængt op ad Høiderne, bærende allerøverst Ruinerne af *Alcazar*, *Carl den Tredies* Slot, som Spanierne selv stak Ild paa, da i Uafhængighedskrigen Franskmændene havde det.

Paa den anden Side af *Alcantara*-Broen, ned under Byens Mure, svingede Veien, og vi fik et nyt malerisk Skue, som, idet vi stige høiere, udfoldede sig meer og meer. Gamle Klostre, ødelagte Kirker saae vi; en Steenørk, en soldræbt Natur udstrakte sig i Campagnen rundt om. Det eneste Tegn paa Liv var en Drift kulsorte Sviin, der tilfældigviis dreves ned mod *Tajo* for at drikke eller vaskes, men det fik vi ikke at see, Veien svingede igjen, og vi kom paa en stor Terrasse med muret Rækværk og ind gennem den arkitektonisk pragtfulde *Puerta del Sol*; nu vare vi i *Toledo*. Gaden var snever, *Alameda* smal og indknebet, her fandtes et Par Træer, Bænke af Muursteen og nogle høist tarvelige Boutiker; to Soldater og en Gadedreng udgjorde hele Færdselen. Gaden laae steil, snart holdt vi, her kunde ikke kjøres længer. Man bar vort Tøi om gennem en smal Slippe, brat nedad, med en forfærdelig Brolægning, og vi naaede den os anbefalede Fonda.

To Esler stode i Forstuen, et Par Høns og en Hane toge imod os, en Pige stak Hovedet ud af Døren og løb saa igjen; nu kom Señora med et godt Ansigt, der straaede, da vi bragte hende Hilsen fra *Jacobo Kornerup di Dinamarca*. Her i Huset havde vor Landsmand længe boet og var meget afholdt af Familien.

Vi fik to kolde Soveværelser, der stode i Forbindelse med en uendelig stor Sal; herind blev Braseroen bragt. Her var saa koldt, at vi saae vor egen Aande. Husets Tyende fik travlt, den ældste Høne blev slagtet, tre store Løg skrællede, Olien rystet i Dunken og Frokosten, den tarveligste vi endnu havde faaet i *Spanien*, bragt; men her var ogsaa utroligt billigt, vi vare hos fortræffelige Folk og hvad der var det Vigtigste, *Toledo* er en By, hvor der er Noget at see. Vi gik strax op til *Alcazar*. Gothernes Konge *Wamba* var den Første, som her reiste sit Slot; det blev senere tilbygget og ombygget af mauriske og castiliske Konger. *Carl den Tredie* gav det den Storhed, som endnu i hele dets Ødelagthed forbauser os. Hvævede Kjældere strække sig under Slot og Slotsgaard, de indtage et saa uhyre Rum, at flere Regimenter samtidig benyttede dem til Hestestald. Gaarden danner en stor Fiirkant, omgiven af Buegange, der bæres af vældige Granitsøiler; den nederste Række staaer uforstyrret, men Etagen ovenover har kun en enkelt Søilerække, og nøgne Mure med aabne Steen-Vindueskarme, fremspringende Altaner, uden Rækværk. Nogle Geder sprang om deroppe og saae nysgjerrigt ned paa os. De tunge Marmortrapper true med at styrte. Alt herinde er et Billed paa Ødelæggelse og Forstyrrelse. En enkelt Fløi er kun endnu beboelig, i den var Soldater indkvarterede; vi saae dem her halv paaklædte og i fuld Mondur, de røde Buxer,

den brune Frakke og den hvide Czako, som Uniformen er for Regimentet *Cordoba*; et Par gik og gravede i Have-Anlægget paa den store Terrasse ud mod *Alcantara*-Broen.

Til denne Side har *Alcazars* Facade bedst bevaret sig; den pranger endnu med Statuer og Forziringer gennem alle Etager, men er kun en tynd Skal, bag hvilken Ødelæggelsens Haand har slaaet tunge Slag. Fra Terrassen seer man ned over Byens forfaldne Mure *Tajo* med Ruiner af Broer og Bygninger; Vandmøller med skimmelgraae Mure ligge ved Bredden, ligesom gledne ned i Strømmen, og den truer med i sin Fart at rive dem afsted. Paa den anden Side af *Alcantara*-Broen seer man Ruinerne af det gamle Castel *San Cervantes*; man fortalte os, at »*Don Quixotes*« Digter her i Kampen for sit Fædreland mistede den ene Arm, men det er urigtigt og stridende mod de historiske Meddelelser.

Nøgne, graagrønne Klippeblokke ligge her vildt kastede paa hverandre, som var den hele Steengrund voldeligt bleven sprængt, intet Jordskjælv kunde saaledes ryste den i Stykker. En smal Sti derovre strækker sig langs Flodbredden og frembyder det meest maleriske, afvexlende Skue. Man kommer forbi murede, eensomme Vandmøller; Stien skyder sig smal, som en Gesims, ud over den gule Strøm, der danner Fald ved Fald; man stiger igjen ind mellem de nøgne Steenblokke; ikke et Træ, ikke en Busk er at see; det er, som man gik i et forladt Steenbrud, med Eet synes Vei og Sti at slippe, her er ikke et Huus, ikke et Menneske at øine, man er i en Steenørken, men paa den anden Side Floden kneiser malerisk storartet *Toledo*, en uhyre Ruin; *Alcazar* er dens kongelige Muurkrone.

Den hele Vandring fra *Alcantara*-Broen om til *San Martins* Bro frembyder en Eensomhed, en Forladthed, men tillige en Storhed, der overvælder og betager. Ikke en levende Sjæl saae vi paa denne lange Vei, ikke en Fugl sang eller fløi forbi. Først da vi naaede hen til *Martins*-Broen, fik vi Mennesker at see, et Par bevæbnede Bønder paa deres Muuldyr; langsomt rede de ned ad den aabne Landevei, der snart kneb sig sammen til Fjeldsti, neppe bred nok for en Vogn.

Gjennem den skumle Byport ved *Martins*-Broen kommer man igjen ind i Staden; Kjøreveie og Stier paa kryds og tværs føre op over store Gruushobe og Rudera af Bygninger hen til Kirken *San Juan de los Reyes*; dens røde Mure ere behængte med tunge Jernlænker, som man løste af christne Fanger, da Maurerne bleve forjagne. Inde i Kirken ere mange gamle Minder; høit under Hvælvingen svæver, baaren af en Muurpille, Kirkestolen, i hvilken *Isabella* og *Ferdinand den Katholske* her hørte Messen; under den staaer et ved sin konstige Udskæring mærkeligt Træbilled, der forestiller Propheten *Elias*, et sandt Konstværk; Klædningens Folder ere forbausende blødt og fiint udarbejdede, Prophetens Ansigt vidunderligt levende. Man holdt et brændende Lys hen for Billedets Mund, og vi saae derinde Tænder og Tunge, konstigt fiint udskaarne.

Tæt op til Kirken støder en stor Klostergaard, den kan ogsaa kaldes Have; her var fuldt op af Oranger, Roserne blomstrede, men intet Væld sprudlede, Kummerne stode halvfylde med tør Jord og visne Blade; rundt om laae henslængt sønderbrudte Forziringer; de aabne maleriske Buegange vare neppe til at komme frem i, saaledes havde man her henkastet og opstillet Gesimser, Alterbilleder og Torsoer af Steenhelgener; Edderkoppens Spind hang som et Sørgeflor hen over de gamle Rester.

Samme Forstyrrelse og Forladthed har man i den nærmeste Gade; i lang Strækning findes hverken Port eller Dør, hist og her, høit oppe, er anbragt et Vindue, vel tilgittret, fængselsagtigt eensomt. Ikke et Menneske var der at see; en smal Slippe med graalige

Mure førte høiere op mellem store Gruushobe og mørke, eensomtliggende Huse. Ved en lille, lav Dør i den brøstfældige Muur stod en gammel Morlille med en stor Nøgle i Haanden, hun aabnede Døren til en mellem Gruus og Ruiner halv skjult Bygning; vi traadte ind og stode i en pragtfuld maurisk Hal med lette, yndige Basrelief-Slyngninger og kniplingsagtige Udhugninger i Væggene, Loftet baaret af Marmorcolonner, Gulvet et heelt Mosaik, men Ingen boede herinde, Edderkoppen spandt foran Indgangen sin fine, faste Traad; vi brøde den for Øieblikket.

Her var Jødernes Qvarteer, engang det rigeste i *Toledo*; *Spaniens* meest formuende Israeliter boede her, et Sagn lader dem endogsaa have bygget *Toledo*. Vist er det, at de i denne Stad en lang Tid havde større Rettigheder end paa noget andet Sted, her blev forundt dem at bygge flere Synagoger, uanseelige vel i det Ydre, men straalende af Rigdom og Pragt indvendig. Endnu staae her to som christne Kirker, *Nuestra Señora del Transito* og *Santa Maria la Blanca*, den sidste er den prægtigste, et Guds Tempel med salomonisk Pragt. I Væggenes konstige Udhugninger, der ligne et Broderi i Tyl, slynge sig hebraiske Skriftsprog; fra Søilernes pragtfulde Capitæler løfte sig de hesteskoformede Buer, saa svævende lette; Templet staaer her endnu, men Israels Folk er borte; dets velindrettede Bygning rundt om ligger i Gruus, baraklignende Huse ere komne i Stedet; brogede Fiirbeen, tegnede med Farver og Guld, springe nu her ud og ind fra deres Smuthuller i denne minderige Grund. Her levede i deres Tro og Skikke *Israels* Folk, her taaltes de en Tid, men Trængselens Dage kom, de bleve krænkede, de bleve skjændselspiinte af de Christne, derfor traadte de op mod disse, forraadte dem til Maurerne, og de Christne hevnedes dette paa Slægten i mange Led. Hvilke Rædsler, hvilke Taarer og Angestens Skrig har denne Jordbund været Vidne til.

Mellem Gruushobene heroppe saae vi en omstyrtet Granitsøile; paa den sad i dette Øde, i denne Eensomhed, en blind, gammel Tigger, svøbt i sin pjaltede Kappe; hans Ansigtstræk vare ædle, hans hvide Haar hang ham ned om Skulderen. Denne Skikkelse i denne Omgivelse bragte mig til at huske paa et Billed: *Propheten Jeremias* paa *Jerusalems* Ruiner. Mon den Gamle var ledet herop for at bede Gud lade et halvt Underværk skee, sende en Forbigaaende, der kunde give ham en Skjerv; her saae ud, som om aldrig Mennesker kom paa dette Sted. En stor Rovfugl fløi hen over os, saa tryk som i Ørkenen.

Toledos berømte Fabrik, hvor Damascenerklinger, Sabler, Dolke og Knive smedes, ligger ikke langt herfra, tæt ved *Tajo*-Floden i den eensomme Campagne. Fra *Martins*-Broen er det kun en kort Vei derud og den fører forbi meer end eet minderigt Punkt; ude i Vandet ligge lave Rester af gamle Mure, de omsluttede engang Badekamrene, hvor Grev *Julians* deilige Datter *Florinda* søgte Køling, legede Najade og blev seet af Gothernes Konge *Don Rodrigo*. Paa den lille Ø tæt herved stod hans rige Slot, endnu see vi deraf et eensomt staaende Taarn. Herfra saae han den unge, badende Pige. Han fik hende i sin Magt, som *Don Juan* fik »Tusind og tre«, men hendes Fader hevnedes denne Skjændsel, hidkaldte fra *Afrika* Maurerne, der forjog Gotherne og deres Konge.

Jeg kjender ikke noget mere Eensomt end den brede, opkjørte Vei tæt under *Toledos* gamle Mure og Skuet herfra; Campagnen laae saa sørgende, de fjerne, mørke Bjerge stode saa truende, Alt stemte til Alvor og Veemod, jeg følte mig her som ved Liigbaaren, hvor en død Storhed laae udstrakt. *Toledos* Kirkeklokker var det eneste Livsens Pulsslæg, Kirkeklokkernes Ringning er *Toledos* Livstegn og Tale.

Forunderlig spøgelseagtig lød i den stille Nat Slagene af een Klokke især, den havde en saa forunderlig dyb Klang, hæs og uhyggelig, jeg maatte ved den tænke paa Autodaféernes Døds klokke, og syntes at udenfor mine Vinduer skred forbi lydløse Phantomer, »det hellige Broderskabs« Procession.

Ved den lyse Dag løde to Kirkeklokker, saa levende, saa klangfulde, de talte forstaaeligt et Navn, det klang ind i mit Øre; den ene Klokke sang: »*Bianca! Bianca!*« den anden sang: »*Sancho! Sancho!*« ja det var det og ikke Andet, hvem vilde Klokkerne minde om ved disse Navne? Ingen kunde sige mig det, men der er Meget skeet i Verden, hvorom ikke findes Historier eller Sagn. I min Grublen over Klokkernes Klang forekom det mig, at Gadens Brosteen gave Gjenlyd af Hestens Hov, ridderlige Ætlinge joge afsted paa fnysende Heste, med flagrende Manke og fine, stærke Been; den tunge Jernhammer klang fra Vaabensmedens Værksted; skjønne Qvinder traadte ud paa Balconen, sang og spillede paa Luth.

Af alle *Toledos* Kirkeklokker er ingen saa stor og mærkelig som Cathedralens. Femten Skomagere, sagde man, kunne sidde under den og strække ud deres rispede Traad, uden at berøre hverandre. Sagnet fortæller, at Klokkens Klang naaede lige ind i Himlen, *St. Peder* troede, den kom fra hans egen Kirke i *Rom*, men da han saae, at det ikke var Tilfældet og at *Toledo* havde den største af alle Klokker, blev han vred og kastede en af sine Nøgler ned paa Klokken, saa den fik en Revne, der sees endnu. Var jeg *St. Peder* og havde den Stemning, jeg har, vilde jeg hellere kaste Nøglen i Hovedet paa ham, som jeg kunde see vilde først opfinde dette Sagn.

Imidlertid, det er vist, Cathedralens mægtige Klokke er *Toledos* Livstegn, Kirken selv det eneste Sted, hvor man maa søge hen for at see Mennesker; paa Gaden, paa *Alameda* findes de ikke. Architekterne sige, Domkirken er, i sin Alder og ved sin Stiil, en af de mærkeligste i Landet; Raadhuset lige udenfor er en lavklodset Bygning, jeg veed ikke hvad Stiil den hører til, uden de fiirkantede Meublers, den seer ud som en Dragkiste med to Skuffer, af hvilke den nederste er trukken ud. Paa Pladsen her viste sig kun Folk, naar de kom fra Kirken. Hvilken Pragt og Storhed derinde: hvilken forstenet, himmelhøi Løvhytte. Buerne løfte sig svimlende med konstigt udhugne Bladeslyngninger, Daglyset straalere gjennem billedmalede, brogede Ruder. Rundt om i Gangene staaer Alter ved Alter; en Skare af Fromme, meest Qvinder i deres sorte Mantiller, knæle her. Vi saae dem bøie sig dybt og gjøre Korsets Tegn, idet de skrede forbi een, for vort protestantiske Øie, almindelig Brosteen, der ved et af Altrene bevares bag et tyndt Jerngitter; paa Stenen her har Jomfru *Maria* sat sin Fod, idet hun steg ned fra Himlen til *Toledos* fromme Troende, det er Legendens. Orgelet tonedede, Psalmesangen lød, Kirkeklokkerne hørtes herind, stille vandrede vi i de røgelsefyldte Gange og saae bag gyldne Gittre pragtfulde Capeller straalet i Glands og Rigdom, Væggene blendede Øiet ved Farver og Billedhugning. Daglyset straaledede gjennem de brogede, malede Ruder ind paa Marmorsarkophagerne.

Idet vi traadte ud, slog den store Kirkeklokke sit sidste Slag for denne Dags Fest-Ringning, Luften bævede længe med rungende Tone, og saa blev det lydløst stille, Eensomheden rugede over By og Egn, Livet gled hen i Hvile, i den stille Søvn, der tilhører forsvundne Tider. Nøddigt forlader man *Toledo*. Det er tungt at rive sig løs med den Tanke, aldrig at skulle komme her igjen, aldrig at skulle gjensee dette Sted, der saa forunderligt vækker vor Sympathi. Mon jeg oftere skal gjensee Egnen her og synge som i denne Stund:

Vær hilset, Du Fortids *Toledo*,
Du ridderlige gamle By;
Hvor Maurerklinger blev' smeded',
om det gaaer i Verden Ry;
Her er saa eensomt og stille,
forfaldent, øde og stort;
Af rustædte Hængsler er faldet
Alcazars Vinduer og Port.
En ridderlig Gaard er nu Vertshuus,
min Stue en gammel Hal;
End pranger Familievaabnet
ver den aabne Portal.
Her er ei Kamin, men et Ildfad, –
jeg hører den styrtende Regn,
Den skyller ned som en Syndflod
over den udbrændte Egn.
De nøgne, graagrønne Klipper
sig løfte langs *Tajos* Bred,
De kjende den larmende Fortid,
og Nutidens Eensomhed;
De hørte *Mahomed* prises,
og Chorsang til *Jehova*;
Nu høre de *Locomotivet*,
som kommer og bruser herfra; –
Og saa er igjen det stille,
Alt rundt om øde og stort;
Men deiligt snoer sig et Viintræ
om Byens ældgamle Port,
Og der, bag det gittrede Vindue,
den deiligste Rose jeg saae; –
Og den havde kulsorte Øine,
tidt vil jeg tænke derpaa.

XVIII

Burgos

Paa Jernbane er det kun nogle Timers Fart fra *Toledo* til *Madrid*. Opholdet der blev forlænget til fjorten Dage; det var ikke let at rive sig løs fra *Murillo* og *Velasquez*; det var tungt at sige Levvel til de mange elskværdige Mennesker, jeg havde begyndt at kjende, men Vinteren tog til, ingen Kamin havde vi i vore Stuer i Hotellet; Vinden vidste forunderligt at finde hver lille Nerve i Hoved, Hals og Bryst, den var ikke til at holde ud. Blev der ikke bedre i *Burgos*, da

vilde jeg med det gamle Aar 1862 forlade *Spanien*, gaae ind i *Syd-Frankrig*, hvor Climaet var mildt og godt.

Den svenske Minister, Excellencen *Bergman*, var indtil det sidste Øieblik ufortrøden i Elskværdighed og Opmærksomhed mod os. Ved vor Afreise kom og blev han, den ældre Mand, hos os i den kolde Ventesal og i Trængselen paa den aabne Gade, til vi fore afsted; ogsaa Hr. *Zobel* fra *Manila* og et Par af de unge Digtere, mine Venner i *Spanien*, tilraabte mig Levvel; *Madrid* blev mig ganske varm ved Hjertelaget, jeg fornem, deilig ved det friske Liv, som rørte sig her.

Jernbanen ind i *Frankrig* til *Bayonne* lider endnu af mangen Afbrydelse; vi havde til at begynde med kun Gavn af den til *Escorial*, *Spaniens Roeskilde*, den spanske Kongeslægts Gravsted. Dødens Stilhed boer i dens Haller, i dens Hvælvinger, i By og Omgivelse.

Livet raader kun her, naar det kongelige Gravkammer aabnes for en ny Kiste; da ringe Klokkerne, Trommerne røres, der brases igjen i det store Kjøkken for at styrke Liigfølget, der vender tilbage til Livet.

Philip den Anden lod *Escorial* bygge til sit Gravmonument. Den gloende Jernrist, paa hvilken *Sanct Laurentius* var levende brændt af Hedningerne, blev et helligt Symbol; i Form af dette reistes *Escorial*; dens Gaarde og Bygninger danne en uhyre Rist; under den hviler den kongelige Herre, over den suser Vinden med stærke Kast fra de øde, vilde *Guadarama*-Bjerger, jamrende, klagende Lyd; men der er ikke hylende Aander i Stormen, de suse ikke gennem Skovens Løv, Aander suse gennem Historiens Blade, og melde om *Philip den Andens* Gjerninger. Blod var det Væld han lod sprudle; i *Spanien*, *Nederlandene*, ja vidt om Jorden raadede han, Solen gik ikke ned i hans store Rige; hans haarde, mørke Gjerninger gløde som Vedet ved Autodaféerne, medens Sjælemesser læses til »den yderste Dag«. Under Høialterets mange Nischer hvile, Side om Side i sorte Marmorkister, de kongelige Liig; eensomt og forladt staae i Slottets Kjældere de utallige Munkeceller. Om Storhed og Graven mæler den steenreiste, uhyre Bygning.

Det var en mørk, mulmmørk, uhyggelig Aften, da vi forlode *Escorial*; Vinden hylede; vi bleve fra den magelige Banevogn pakkede ind i den snevre Diligence og skulde i den holde ud til Morgengry; rundt om laae Snee; Vinden peb ind til os af Revner og Sprækker i den ynkelige Vogn. Jeg svøbte mig i min Plaid, sad som puttet ind i en Pose; den gennemtrængende Vind blev da mindre følelig. Et lille Barn var med, det græd og skreg den lange Nat. Det blev en Sneestorm, den ruskede i Vognen som skulde vi vælte; nu knak en Rude, saa faldt Glasset ud, Vinden tog fat, Sneen fyggede ind til os. En gammel Manta maatte snøres fast for Vinduesaabningen, vi sad ganske i »den sorte Gryde«, og den slingrede og den hoppede, der var ikke Tanke om Søvn eller Hvile, men nok om at brække Arme og Been.

Endelig i *San Chidrian* naaede vi atter Jernbanen; men Toget afgik først et Par Timer efter vor Ankomst. Vi maatte vente i et stort, koldt og uordenligt Træskuur, hvor vi fortærede noget gammelt haardt Brød og en tynd Chocolate, men ogsaa det blev overstaaet.

Signalklokken lød, vi krøbe i Vognen, Locomotivet pustede, og vi fore i Dagningen afsted gennem det flade Landskab. Sneen laae rundt om fyget i Bunker. Her strakte sig en Viinmark, der stod en eensom Pinie, den tænkte vist som jeg: »er jeg her i *Spanien*, i et af de varme Lande?«

Klokken blev henimod Tolv før vi naaede *Burgos*. Allerede længe forud havde den mægtige Domkirkes to store Taarne viist sig for os, men da vi kom dem nærmere, syntes de at synke i Knæ og trykkes af Byens mange gamle Huse rundt om dem.

Vi toge ind i *Fonda de la Rafaela*. Sneen laae høit i Gaderne, bitterligt koldt var her; Vinden blæste ind af Revner og Sprækker; man fornam i Stuer og paa Gange den meest voldsomme Træk. Vi traf her sammen med en Deel Reisende fra *Pamplona* og *Saragossa*; de sagde, at hele *Nord-Spanien* laae med Snee, at det var lige koldt og ubehageligt, hvor man saa kom. Jeg saae fra min Balcondør ned paa Gaden; Folk gik der og æltede i dyb Snee; der faldt stadigt store, tunge Fnug, som de sjelden ved Juletid falde hjemme hos os. Bitterligt frøs vi, Kamin havde vi ikke, en Brasero blev bragt ind, og over dens Kulgløder maatte vi varme Fødder og Hænder. De to stakkels Skildpadder, *Collin* havde bragt med fra *Afrika* krøbe heelt ind under Ildfadet og fik deres Skal hedet igjennem.

Cids Grav udenfor Byen i det gamle Benedictinerkloster vilde vi besøge. Domkirken her i *Burgos* maatte vi see, men det var aldeles ikke Veir til at gaae ud omkring; bedre blev det maaskee næste Dag.

Ja hvad kan der ikke skee eller være skeet, naar den kommer. Min Reisekammerat og jeg kunde da nær have været gaaet paa den store Evighedsreise, men en saadan Begivenhed maa fortælles paa Vers, jeg nedskrev den med forfrosne, dødskolde Hænder.

Burgos

Det fyger saa voldsomt derude,
 Halv Alen høit ligger der Snee,
 Og her er en Træk fra hver Rude,
 I Døren er Sprækker at see;
 Et Ildfad er sat i min Stue,
 Det oser, men varmer kun lidt;
 Du Nordens Kakkelvns Lue,
 O kunde Du gjøre Visit!
 Knap Sengen har Sengevarme,
 Dog maa jeg nok søge den der;
 Det knuger i Been og i Arme,
 Jeg troer, at en Feber er nær.
 Godt Nat! – Hu! Søvnens har fostret
 En Drøm; jeg synes mig bragt
 Fra Byen derud til Klostret,
 Ved Graven, hvor *Cid* er henlagt.
 Af Sneefoget er jeg omtaaget,
 Dødsiisnen gaaer gjennem mit Blod;
 Nu lægge de over mig Laaget,
 Jeg kæmper og strider imod;
 Min yderste Kraft maa jeg øve,
 Jeg reiser mig op med al Magt,

Jeg synes, mit Hoved de kløve,
 Hvad har sig hen over mig lagt?
 Fra Ildfadets dampende Gløder
 Steg lydløs til mig inat
 Den Qvælerske, Kuldampen føder;
 Sin Fod paa mit Bryst har hun sat,
 Og slaæet en Ring om min Pande;
 Hun lagde sin Haand paa min Mund,
 Hun drog mig til Dødens Lande,
 Og drager endnu denne Stund;
 Men sprungen jeg er af min Kiste,
 Og Vinduet aabnet paa Stand.
 Mit sidste Vers –, ei paa det sidste
 Jeg synger i *Spaniens* Land.

Nær vare vi kvalte af Kuldampen. Jeg vaagnede, trykket i Hjertekulen og med Pinebænk om Hovedet; jeg kaldte paa *Collin*, han laae endnu mere betagen; det var kun med stor Anstrengelse jeg kom ud af Sengen og svimlende, som en Beruset, naaede Balcondøren; den var fast tillukket, jeg følte en Angest, en Tunghed, men samlende alle Kræfter fik jeg den endelig aabnet; Sneen fygede ind.

Hele næste Dag vare vi lidende, og vi havde ikke den Opmuntring, at Veiret blev bedre. I Slud og Tøsnee stavrede vi til Domkirken, der skjuler sig mellem Huse i de snevre Gader, men er stor og prægtig, med Gravmonumenter og Capeller; riig og kirkestor er saaledes Begravelsen for Familien *Velasco*. Kirkens Gange og Buer prange med Marmorskikkelser og Basreliefs, Billedrigdom, Portraiter af Bisper og Erkebisper. Der hang i et Aflukke, ligesom en gammel Reise-Kiste, for ikke at sige Koffert; der skulde efter Sagnet have været to af disse historiske Minder. Det hedder om dem i Sangen:

»*Cid* lod kalde tvende Jøder
 Og med mange Ceremonier
 Gav dem Plads hos sig ved Taflet.
 Tusind Stykker Guld han ønsked',
 Og til Sikkerhed for disse
 Gav han dem to store Kister,
 Der var fyldt med alt hans Sølvtoi.«

Men som Sangen melder og undskyldende tilføier: »det var i Nød det skeete«.

»– – De tunge Kister, –
Cid kun havde fyldt med Sand.«

Neppe en Times Vei udenfor *Burgos*, tæt ved Jernbanen, ligger Klosteret *Cartuja di Miraflores*, og en kort Vandring derfra det gamle Benedictinerkloster *San Pedro de Cordoña*, hvor Helten *Don Rodrigo Diaz del Cid* og hans høihjertede Hustru *Ximene* ligge begravne. Derud vilde vi, men uagtet vi bleve tre Dage i *Burgos*, kom vi dog ikke til *Cids* Grav. Man kunde ikke gaae dertil, ikke kjøre, Sneen laae alenhøi.

Det er her i Egnen den berømte Helt blev født 1026; i *Burgos* tilbragte han en Deel af sine Levedage, her viser man endnu Resterne af hans Huus, og en af Byens Gader bærer hans Navn.

Sneen fygede os inde, og i det hjemlige Vinterelement kom Eventyr-Digtingens Musa, viste *Don Juan*-Billedet, fortalte Historien om en af de paa Arenaen ved Tyrefægtningen dræbte Heste. I Norden ved Kakkelvovsflammen skal jeg fortælle det engang.

I Hotellet var fuldt op af Fremmede, velvillige Spaniere, elskværdige unge Franskmænd med godt Humeur, ogsaa et Par Reisende var her, hvis Nationalitet vi ikke kunde udfinde. Mangel paa Kaminer i Gjesteværelserne og det stadigt slette Veir udenfor førte os Alle oftere sammen. I Spisesalen samledes vi foran den store Kamin, hvor Brændeknuder flammede og varmede, Bekjendtskab blev gjort, det Eiendommelige hos Enhver traadte mere frem. Her var en Curiositetssamler, ja hvad i Verden kunne Folk ikke samle paa. Der findes unge Piger, der samle paa gamle Staalpenne, Drengene, der samle paa Segl eller Frimærker, de skaffe sig hele Bøger fulde. Digteren *Castelli*, vide vi, samlede paa Snuustobaksdaaser; her havde vi mellem de Reisende en Mand, der samlede paa berømte Tænder, han havde et heelt »Tand-Album«, deri en Tand af en forlængst henrettet Røver, en Tand af en berømt Sangerinde, *item* en Tand, jeg troer, af *Zumalacarreguis* Barbeer, meget combineret var idetmindste Berømmtheden.

Vi omgikkes ogsaa to Modsætninger, Lystreisende, som Reisen ikke var en Lyst, de besad ikke det gode Samlivs Sindighed; var den Ene i Humeur mulede den Anden, roste den Ene Noget, saa duede det ikke for den Anden, kun i Eet vare de enige, fortaltes der, og det var i at sove til langt op ad Dagen. De lode rigtignok kalde paa sig hver Morgen; men ved den første Kalden brummede de kun, ved den anden vendte de sig i Sengen og ved den tredje greb de en Strømpesok, som de derpaa faldt isøvn med i Haanden.

Ogsaa her i *Burgos* herskede den samme Sædvane, som i *Madrid* og *Toledo*, naar man bedst vare bænkedede ved Middagsbordet, kom Folk og gjorde Visit, Enhver tog sin Stol og satte sig bag ved den eller dem han besøgte. Tidt kom der To til Tre; der sad de i langvarig Samtale, toge Plads op for den, der vartede op og generede den, der sad ved Siden af ham, de besøgte.

Allerede vare vi paa tredje Dag i *Burgos*, Sneefoget blev stadigt ved, der taltes om, at snart vilde det aldeles bringe Standsning i Jernbanefarten; blive her var ikke det Fornøieligste.

Vinterklædt, med Kalosker paa Fødderne, stridende med stor udspændt Paraply, maatte man i dyb Sne trave afsted, vilde man ud og om i Byen, enten til den prægtige med Statuer prangende Port, *Santa Maria* eller til den gamle Domkirke. Raat og vaadt var der i Gadernes aabne, store Buegange. Man blev snart træt og kjed af at være ude i det Veir og søgte skyndsomst hjem til Fonda *Rafaela*, hvor man saa frøs i sin Stue, ved den osende Bræsero, eller søgte ned i Spisestuen til de andre Godtfolk om Kaminen.

Opvartningen var overdraget et Par Tjenestepiger; her var en forunderlig Ugeneerthed, som i intet andet Vertshuus i *Spanien*. Havde man begyndt at dandse Cancan, det skulde ikke have forundret mig.

Endelig luftede det op, der kom en Solstraale; men kun et Par Minuter, Luften var igjen tyk og graa, Sneen faldt; holdt det saaledes ved, da kom vi til at feire vor Juleaften her i *Cids* gamle By. Vore unge Franskmænd lovede os et Veir, saa mildt og blidt, naar vi først kom ind paa den anden Side *Pyrenæerne* i deres skønne Fædreland, og de havde Ret maatte vi erkjende. Nord for Bjergene var allerede Bebudelse om Vaaren.

XIX

Over Pyrenæerne til Biarrits

Skyerne skiltes ad, Solen brød frem, Afreisens Time slog, vi fore afsted, Sneen laae kastet høit paa begge Sider af Jernbanen; Vinden havde feiet hen ad den tykke lis, der laae over Vandgrave og Damme. Det gamle *Cartuja* med sine Steenfigurer henad Taget stod aldeles fyget inde. Snee og altid Snee saae vi paa den hele Strækning til *Vitoria*, men inde i Vognen var Sydens Livlighed, den blomstrede i Tale og Sang; kun kort Tid endnu skulde jeg høre *Spaniens* skjønne klangfulde Sprog, der i mit Øre lyder mere fyldigt og kraftfuldt end selv det italienske. Hvilken Musik!

Af Rhythmer i Castagnetter
er Klang i det spanske Sprog;
Det bølger melodisk, som sang det
fra Hjerternes Nodebog.

Det som en Toledoklinge
sig bøier og hugger dog til;
Det Ord har med Janushoved,
til Folkehøjens Spil.

Betragt saa *Murillos* Madonna,
meer Himmelsk dit Øie ei saae;
Det spanske Sprog maa hun tale,
og Englens det forstaae.

Det klang i Melodi for mit Øre, det lød ind i mit Hjerte.

Vi vare nu i Baskernes Land; Toget holdt ved *Vitoria*, en By, rig paa Erindringer fra Krigshistorien. I Borgerkrigens blodige Kamp blev her²² den christinske Hær slagen af *Zumalacarregui*, Carlisternes folkelige Helt; Hyrden forlod sin Hjord, Bonden sin Plov for at tjene ham, de vovede ufortrøden deres Liv ved at bringe Rapporter. *El Tio*, Onkel, kaldte Soldaterne ham skjæmteviis. Her foran *Vitoria* stormede han frem paa sin hvide Hest, ingen Kugler ramte den eller ham, der dog var saa let at kjende paa den røde baskiske Hue, Pelstrøien og de røde Buxer.

Vitoria var i den seneste Tid, om kun for nogle faa Timer, Øieblikkets bevægede Skueplads i Videnskabens Tjeneste; den 18de Juli 1860 var her samlet Europas Astronomer for at iagttage den totale Solformørkelse.

Vi saae hverken Sol eller Himmel, kun tunge, mørke Skyer, Sneen fyggede, Vinden blæste, *Vitoria* selv skjulte sig bag dette hvide, bevægelige Gardin. Hvergang Vogn døren aabnedes, fik vi en Overhaling af store tunge Sneefnug; enhver Reisende, der traadte ind, rystede en heel Sneeladning af sig. Banen her var for ikke længe siden bleven aabnet, Locomotivet var noget Nyt, noget Djævelsk for mangen gammel Señora, Enhver af dem korsede sig ogsaa,

naar de stege ind i Vognen, de korsede sig, naar de toge Plads og naar de hørte Lyden af Signalpiben.

Det var mørk Aften før vi naaede den interemistiske Banegaard ved *Olazagoitia*, hvor Jernbanen slipper. En eneste Tranlygte i Døren skulde være Lys nok for tre Ventesale. Gulve og Gange vare sølede og sorte af Snee og leret Jord; her kunde man blive gjennemblæst, dersom man ønskede sig den Sundhedscuur. Her var Vind og Træk som foran en Blæsebælg; er det at være i *Spanien*, tænkte jeg, er det at være i de varme Lande? Her var som hjemme, høit i Norden, naar man ved Juletid kjører fra Landeveien ind i Staldbygningen ved en Kro, hvor Portene staae aabne, Vinden farer lige igjennem og giver Mundsmag af den flygende Snee.

Olazagoitia har jeg ikke Forestilling om, uagtet vi maatte blive her over en Time; ikke en Bygning var at øine i Mørket, som rugede her; et eensomt Lys skinnede hen over nogle Sneedynger; der, sagde man, fandtes en Restauration. Passagererne vadede i Sneen til op over Knæene, for at naae derhen. Jeg blev tilbage i Haab om at opdage vore Kofferter og see til at de kom paa den Diligence, vi skulde med. Her holdt en halv Snees Vogne, nogle skulde til *Bilbao*, andre til *Pamplona*, og atter andre til *Bayonne*. Reisegodset, Kofferter, Natsække og Hatteæsker glede i Sneebelysning forbi mig; de kastedes paa de forskellige Vogne i en Fart, som var det en Taskenspillerkunst; man kunde være glad om man i det Roderi og Mørke fik sine Sager paa den rette Vogn. Jeg opgav Haabet derom.

Koldt var her, sulten var jeg, min Reisefælle bragte mig Mad og Drikke, denne »solide røde Traad«, der gaaer gennem enhver stor Reise, men som man i Beskrivelser søger at dække. Brødet var ærværdigt gammelt, Skinken trevlet og tør, Vinen vakte Længsel efter lunkent Regnvand med Anisette eller anden bitter Mixtur.

Nu bleve vi puttede i Vognen, Hestene havde ikke Lyst til at gaae, de fik af Pidsken, de bleve trukne, de bleve ledet, endelig kom de i Trit. Aftenen var mørk, Natten blev ligesaa mørk, Sneen laae høit, Vognlygten lyste ud over den paa Klipper, Buske og dybe Afgrunde tæt ved, hvor vi kjørte, opad, altid opad.

Disse Bjerge vare i Borgerkrigen Scenen for mange blodige Guerillakampe; i disse Bjerge drev *Don Carlos* om i Regn og Snee, hvert Øieblik stødende paa Christinernes Vagtild; nu laae Alt i Fred og Ro, ikke engang de paa Bjergveiene sædvanlige ridende Gensdarmer til Veiens Sikkerhed saae vi her noget til; her var trygt i den mørke Nat. Vi fore gennem smaa, indsovede Byer, men jeg sov ikke; et Par tungt belæssede Diligencer, hvis lysende Lygte langt forud meldte deres Komme, var det eneste Møde; stille, eensomt, vinterkoldt var her, som kjørte vi ved Juletid over Bjergaasen mellem *Norge* og *Sverrig* og ikke fra *Spanien* ind i *Frankrig*.

Vi vare i *Baskernes* Land, vi fornam dets haarde Clima ved Vintertid.

Endelig gik Veien nedad, Sneelagene bleve tyndere og tilsidst forsvandt de ganske. Vi kjørte ind i en By, Lygterne brændte her endnu i Morgenstunden. Byen tog sig anseelig og godt ud med velbyggede Huse og store Buegange. Vi vare i *San Sebastian*. Diligencen holdt foran en Fonda, der ved sin Reenlighed og næsten, maa jeg kalde det, Elegance, maatte overraske. Vi saae os om baade i Stuer og Kjøkken; Chokoladen og Melken blev kogt i blanktpolerede Kar; hele Kjøkkenet straaede, og den unge baskiske Pige, som styrede der, forstod ogsaa at lade sine Øine straae; de vare saa sorte, saa smukke; hvad de sagde var lettere at forstaae end det baskiske Sprog, hun talte; *Escuara* kalder Folkestammen det, og de Lærde sige,

det ogsaa skal være beslægtet med Sanskrit; men hvormange af os Europæer forstaae *Sakontalas* Tungemaal?

San Sebastian ligger særdeles malerisk ved en Vig af den baskiske Havbugt; Klipperne rundt om løfte sig steilt op fra det dybe, grønne Vand. Vi saae Byen ved den opgaaende Sol, der malede Skyerne ildrøde. Ingen havde særligt fremhævet denne Stad, som værd et længere Besøg, det den tilfulde fortjener; den har saa ganske Charakter af en spansk By i en deilig Omgivelse. Ved Sommertid blomstre Bjergene her med vildt voxende Jasminer, Luften er fyldt af Duft. *San Sebastian* er da Maalet for Franskmændenes smaa Udflugter ind i *Spanien*; her er man hos dette Lands oprindelige Folkestamme, de kraftige, udholdende *Iberer*, i deres baskiske Sprog *Escualdunac*.

Det var en stor Forandring, en Overraskelse, her paa den nordlige Side af *Pyrenæerne* at finde et langt mildere Clima end det vi kom fra. Bag ved os laae Bjergene bedækkede med Snee, her derimod, jo længere vi kom frem mod Nord, vare Enge og Markstrækninger grønne, og da vi naaede *Yrun*, den sidste spanske By vi havde, stode i alle Haverne et heelt Blomsterflor, og mellem Orangetræernes mørke Løv vare endnu Oranger.

Vore Pas havde vi i *Madrid* for meget høi Betaling maattet lade visere, men i *Yrun* forlangtes endnu en lille Tribut; nogen Plage skulde man dog have for ikke at finde Alt i *Spanien* paradisisk, og dog var det Hovedindtrykket, Erindringen straalte i Deilighed.

Gjennem Tankerne flyver al den Herlighed, den Skjønhed, den Ridderlighed, man her saae og fornå, det Meget, her er at elske og beundre, og man jubler i Afskeden:

Spanien, hvilken Rigdom har Du
af Naturens Deilighed;
Palmeskov og Cactus-Vildhed,
udbrændt Ørken, Blomsterbed.
Skjønheds Skikkelser her vandre,
malerisk er hver en Dragt,
Og om dine Kyster svulmer
Havet i sin Storheds Magt.
Maurerfolket gav Dig Minder,
hvori Aand og Skjønhed boer;
Ved *Cervantes* og *Murillo*
er i Snillets Hjem Du stor;
Og din Nutid eier Ungdom,
Munkene Du fra Dig jog;
Spaniens Blomstren forudseer jeg
lyse vil i Fremtids Bog.

En lang Bro ved *Behobie* gjør Grændsen; den halve Bro er *Spaniens*, den halve er *Frankrigs*. Reisebesværlighederne, jeg havde frygtet for i det fremmede, aflukkede Land, vare glæde hen som aldeles ingen. Jeg var stemt, som kom jeg fra en Fest, hvor jeg ret havde glædet mig og været lykkelig og nu skulde til Hjemmet, hvor trofaste Hjerter sloge for mig og toge inderlig Deel i mit Vel og Vee.

Landkort-Tegningen viser os, at *Spanien* er Jomfru *Europas* Hoved; ind i det deilige Ansigt havde jeg seet, jeg glemmer det aldrig. Dansk og Spansk forener sig i Rimets Klang til Digtning, en saadan udfolder sig i min Erindring fra Barndomsaar, Spanierne under *Zamora* i

Danmark, en saadan knyttes i det danske Land til Folkeaaendens Heltebilled, *Holger Danske*, der i den spanske Pyrenærdal ved *Roncesvalles* kæmpede mod Maurerne. I *Spanien* løftede han sit Sværd, i *Danmark* løfter sig hans Aand. Fremtidens Digtere ville synge om ham og i Digtning knytte *Spanien* til *Danmark*.

Vi vare inde i Frankrig. Solen skinnede, Foraaret var her og snart naaede vi *Bayonne*, hvor Skinken blev disket op, et nordisk Gudemaaltid. Ilden i Kaminen var vort Juleblus; en Voxstabel, snoet om Champagneflasken, blev tændt som Julelys, Proppen knaldede, og Skaaler udbragtes for *Danmark* og alle Kjære der, de syntes os saa nær og dog stode vi her endnu kun nogle Timers Vandring udenfor *Spanien*; dets vinterklædte Bjerge lyste for os. Vort Farvel skulde de modtage fra *Biarrits*; dette besøgte Badested ligger nær *Bayonne*, ved den aabne »*spanske Sø*«. Derhen fore vi. Solen skinnede deiligt varmt, Træerne knoppedes, det var som Foraar.

Blikstille strakte sig det uendelige Hav, og dog ind imod Kysten rullede fra den glatte Flade lange Søer, de kom som en Flok sprøitende Hvaler, satte lange Skyller hen over Sandet og dannede der forskellige Vandlag med Skum, som var det en heel Kniplingsbesætning.

Havet har bidt store Mundfuld af den porøse, steile Klippekystr, dannet store Huler, ind i hvilke dets Pulsslæg fornemmes som Lyden af Kanoner. Chaotisk, vildt kastet mellem hverandre, ligge langs Kysten ude i Havet gjennembrudte Klippeblokke, som store, selsomme Søuhyrer, som Forverdenens forstenede Dyr eller som var det Vrag af sjunkne Skibe.

Brændingen sprøiter favnehøit, medens det udstrakte Hav længer ude synes en stille Flade. Løfter Vinden sig, reiser den baskiske Bugt sine Bølger, da er det et Verdenshav, der her vælter mod Kysten, mod det er *Niagara* en Møllebæk. Fra Høiden her saae vi nu sidste Gang *Pyrenæerne*, *Spaniens* deilige Bjerge.

Jeg jubler af Fryd paa fremmed Strand,
Men Glæden har Taarer i Hjemmets Land.

Mod Hjemmets Land fløi jeg med Trækfuglenes Hær for at see Bøgen springe ud, høre Kukkeren og alle de quiddrende Fugle, gaae i det høie, friske, grønne Græs, høre Modersmaal og dansk Melodi, see trofaste Venner, medens jeg selv i mig bar en Skat af Minder.

Livet er det deiligste Eventyr, det lærte mig at juble:

Gud Fader i Himlen, hvor er Du dog god!

Jeg føler dit Aandedrag gennem mit Blod.

Du løfter, Du leder, beskjermer og glæder,

Dit Smil er selv i de Taarer, jeg græder.

Hvor Verden er deilig, og Mennesket med!

Ja, Ordet, som skabte, er Kjærlighed!

Jeg lever, jeg jubler, min Fryd er saa stor,

At jeg i Dig paa en Evighed troer;

Og var selv mit Liv kun den flygtende Stund,

Det var dog et Kys af din Fadermund.